AHMED DAVUDOĞLU

DİNİ TAMİR DAVASINDA

DİN TAHRİPÇİLERİ

fikirvetercume

KISIM 1

AHMED DAVUDOĞLU

(ŞEYHULİSLAM MUSTAFA SABRİ EFENDİ ve DÜZCELİ ZAHİD KEVSERİ EFENDİLERİN YOLUNDAN GİDEN MERHUM ÜSTAD AHMED DAVUDOĞLU, EHLİ SÜNNET ALİMLERİMİZDEN)

Bedir Yayınevi

BÖLÜM 1

ŞEYHÜLİSLAM Mustafa Sabri ve Düzceli Zahid Kevseri efendilerin yolundan giden merhum Üstad Ahmed Davudoğlu, yayınlandığı zaman fırtınalar kopartan bu eserinde dine hizmet iddiasıyla ortaya atılan birtakım yenilik, bid'at ve yersiz ictihadların hizmet değil tahrip olduğunu iddia ve isbat etmektedir. Maalesef son otuz yıl içinde Türkiye Müslümanlarının kafalarını karıştıracak, Kur'an'a ve Sünnet'e dayalı sahih İslam itikadını zedeleyecek ve Ümmet-i Muhammed'i çıkmaz sokaklara sokup enerjisini boşa harcatacak lüzumsuz, hatta zararlı iddialar, tezler, teklifler ortaya atılmıştır. Ünlü Ezher üniversitesinde tahsil görmüş gerçek bir fakih ve din bilgini olan merhum Üstad Ahmed Davudoğlu'nun şimdiye kadar defalarca basılan bu kitabı Müslümanlara orta ve doğru yolu göstemektedir.

DİNİ TAMİR DAVASINDA
DİN TAHRİPÇİLERİ

(Sayfa 11)

Günümüzün seyrek ilim adamlarından ve gerçek takva ve huşu sahibi olduğuna şehadet ettiğim, Yüksek İslam Enstitüsü Eski Müdürü Ahmed Davudoğlu'nun bu kitabı, ilk defa hakkında "Takriz- Önsöz" yazdığım bir eser... Eserin gerek mevzuu ve gerek o mevzua nüfuzudur ki, bana bu önsöz şevkini vermiş bulunuyor.

Günümüzde İslamiyyet'in en büyük belası, onu dışından ve cepheden helak etmeye yeltenenler değil, içinden ve özünden harap etmeye davrananlardır ve bu davranışlarını bir nevi onarma, düzeltme ve yenileme sayanlar...

"Reformcular" ismi altında topladığımız, 7-8 asır öncesindeki kuru ve nasipsiz akıl borazanına (İbn-i Teymiyye) mizaçları dayalı bir grup, birkaç asır sonra Vehhabilikten dolaşarak, nihayet Cemaleddin Afgani, Mısırlı Şeyh Abduh ve peşindekilerden bir bölük halinde öyle bir anlayış veya anlayışsızlık bataklığına uğramıştır ki, İslam'ı, çökmek üzere bir binaya yapıldığı gibi, dışından payandalar ve kalaslarla tutmayı marifet bilmiş, böylece ruhlarındaki gizil şüpheyi ve İslam'a güvensizlik duygusunu açığa vurmuştur.

Halbuki İslam, dışından payandalar ve kalaslarla yıkılmaktan korunacak bir bina değil, Allah'ın ezeli ve ebedi yapısı olarak, asırlar boyunca üzerine kondurulan küf, pas, pürüz ve lekelerden temizlenip, olduğu gibi, bütün asliyet ve saffetiyle meydana çıkarılması lazım, sonsuzluk sarayı...

İçten kırmak, eksiltmek, yontmak ve dıştan yapıştırmak, eklemek, yamamak...İşte, bugünkü varış noktalarıyla, olanca tabiyeleri, reformcuların!..

Mehmed Akif'in -heyhat ki, o da kendini reformculara kaptıranlardandır- sandığı gibi: "Asrın idrakine söyletmeliyi İslam'ı..." değil de, yine aynı vezinle: "İslam'ın idrakine söyletmeliyiz asrımızı..."

Bu gamızayı, bu nükteyi, bu sırrı, bu inceliği, bilhassa yeni nesillere, yeni gençliğe sindirdiğimiz gün doğacak olan büyük düşünce adamıdır ki, asrımızın gerçek kahramanı olacak; veya küfür, yahut küfürden beter bir dalalet anlayışıyla sözde iman adına çalışmış sahte kahramanlardan ortalığı temizleyecektir.

Temenni edelim ki, bu eser, o düşünce adamına yol gösterici ve malzeme verici ilk teşhis ve tesbitlerden biri olsun ve büyük zuhura basamak teşkil etsin...

Necip Fazıl Kısakürek

Müslümanlığı Tehdit Eden En Kuvvetli Bid'at: Mezhepsizlik Fitnesi

Bin dört yüz yıllık tarihi boyunca, yüce İslam dini, iki ana sınıfa ayırabileceğimiz büyük tehlikeler ile karşılaşmıştır: Dış tehlikeler ve iç tehlikeler... Vahşi Moğolların istilası, Cengiz ve Hülagu mezalimleri, Haçlı seferleri, Avrupa emperyalizmi, Sovyet ve Çin Neo-Kolonyalizmi ve Siyonizm emperyalimizi dıştan gelen tehlikelerin başlıcalarıdır. İç tehlikelere gelince: Bunların başında sapık mezhepleri saymamız gerekir. Bundan sonra ihlassızlıktan, nifaktan, dünya sevgisinden, post kavgasından, kavmiyetçilik davasından ileri gelen kardeş kavgalarını zikretmeliyiz.

Miladi yirminci asrın şu yıllarında İslam dünyası çok perişan ve yaralı vaziyettedir. İslam ümmeti paramparça olmuş, İslam dünyası irili ufaklı bir yığın devlete ayrılmış, tabir caizse

balkanlaşmıştır. Müslümanlar İspanya'dan, küçük bir azınlık müstesna bütün Doğu Avrupa'dan kovulmuştur.Türkistan iki küfür devi, yani Sovyet Rusya ve kızıl Çin tarafından istila edilmiştir. Birçok İslam ülkeleri farmason, sosyalist veya mürted çeteler tarafından idare edilmektedir. Tarihlerinin hiçbir devresinde Müslümanlar bu kadar kötü bir vaziyete düşmemişlerdir.

Buhran sadece siyasi değildir. Buhran aynı zamanda dini, içtimai, kültürel ve iktisadidir. Müslümanlar arasında iman zaafı baş göstermiştir. İslam ilimleri kaybolmağa yüz tutmuştur. İslami prensiplerden uzaklaşma almış yürümüş, taklit zihniyeti her yeri sarmıştır. Sünnetler terkedilmiş, bid'atler zehirli otlar gibi yayılmıştır.

Böyle karanlık bir devirde, İslam dünyası her şeyden manevi birliğe muhtaçtır.

Bu birlik ise İslam dininin ana prensiplerine sarılmakla elde edilebilir. Yıkılan birçok şeyler tekrar elde edilebilir. Yeter ki, İslam imanı, İslam dindarlığı muhafaza edilsin.

Asırlardan beri İslam dünyasında bir sürü bozuk mezhepler ve cereyanlar türemiştir. Üçüncü Halife Hazret-i Osman -radıyallahu anh- Efendimizin hilafeti sırasında açılan fitne kapıları tam bin üç yüz küsur seneden beri kapatılmamıştır. Fakat, bütün bozuk mezheplerle, bütün fitne ve fesat cereyanlarına rağmen hak apaçık ortada durmaktadır. Bu yol "Ehl-i Sünnet ve Cemaat"* yoludur.

Rivayet edilir ki: Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, bir gün ashabından bir topluluğa şöyle buyurmuşlardı: "Ümmetim yetmiş küsur parçaya ayrılacaktır. Bunların -biri dışında- hepsi de cehennemliktir."

Ashab -radıyallahu aleyhim ecmain- sormuşlar: "Bu kurtuluş yolu (Fırka-i Naciye) hangisidir?"

---

*Ehl-i Sünnet ve Cemaat mezhebi aslında tektir. Maturudi, Eş'ari, Hanefi, Maliki, Şafii, Hanbeli mezhepleri derken kullandığımız "mezhepler" kelimesi "şubeler" manasına alınmalıdır. Muhterem kardeşlerimizin bu inceliğe dikkat buyurmalarını istirham ederiz.

Şöyle cevap buyurulmuş: "Benim ve ashabımın yolundan gidenler; öylece iman ve amel edenler..." İşte Ehl-i Sünnet ve Cemaat mezhebinin ne olduğunu açıklayan meşhur hadis-i şerifin meali yukarıda zikredildi...

Ehl-i Sünnet ve Cemaat topluluğu aslında tek bir mezheptir. Sadece kendi arasında altı şubeye ayrılmıştır: İkisi itikat (inanç meselelerinde), dördü amel (işlemeğe dair meseleler) sahasındadır.

Bir Müslümana "Hangi mezheptensin?" diye sordukları vakit: "Ehl-i Sünnet ve Cemaat mezhebindenim" cevabını vermelidir. Böyle demekle "Ben Resulullah Efendimizin -sallallahu aleyhi ve sellem- ve Ashab-ı Kiram'ın -radıyallahu anhüm- yolundan gidiyorum, onların iman ve amel hükümlerini kabul ediyorum" demiş olmaktadır.

Biraz önce Ehl-i Sünnet mezhebinin altı şubesi olduğundan bahsetmiştik. Kısaca onları da açıklayalım: Ehl-i Sünnet'in itikatta iki büyük önderi yetişmiştir: Bunlardan birisi İmam Maturidi, diğeri İmam Eş'aridir. Bu iki büyük zat biz Sünni Müslümanların itikat hükümlerinde önderlerimizdir, yani "imam"larımızdır. Biz Türkler umumiyet itibarıyla İmam Maturidi Hazretlerini itikatta imam kabul etmişizdir. Fakat İmam Eş'ari Hazretleri de hak imamdır. Zaten bu iki imamın arasında kırk küsur kadar küçük ihtilaf, fikir ayrılığı vardır ki onlar da teferruata dairdir.

Amelde de dört sünni şube vardır: Hanefi, Maliki, Şafii ve Hanbeli mezhepleri. Bunların dördü de haktır.

Bir Müslümanın bu devirde Ehl-i Sünnet Müslümanı, yani Sünni olması için:

1- İtikatta ya Maturidi, yahut da Eş'ari olması,

2- Amelde de dört mezhepten birisine bağlanmış olması,

3- Bağlı olduğu amel mezhebini bütünüyle tatbik etmesi gerekir.

Asırlardan beri, İslam dinini bozmak, içinden yıkmak isteyen bozuk mezhep taraftarları, hak mezhepleri yıkmak için uğraşıp durmaktadırlar. Bunlar doğrudan doğruya saldırmamakta, sinsi metodlara başvurmaktadırlar. Ağızlarında geveledikleri sözlerden biri de şudur:

"Efendim, bu mezhepler de nereden çıkmış... İslamiyet birlik dinidir. Esas olan Kur'an ve hadistir... Mezhepler ortadan kalksın, herkes ilhamını Kur'an ve Sünnet'ten alsın..."

"Zehri teneke kupa içinde sunmazlar..." İslam dininin safiyetini bozmak isteyen bozuk zihniyetliler de, işte böyle yaldızlı fikirlerin arkasına sığınarak menfi propakandalarını sürdürüyorlar.

Sünni mezhepler ortadan kalkacak ve bütün Müslümanlar birleşecekmiş... Ne kadar boş bir hayaldir bu!.. Bilhassa bu devirde Ehl-i Sünnet mezhebi Müslümanların en sağlam kalesidir. Allah muhafaza etsin, bunlar da yıkıldığı taktirde her şey allak bullak olur, telafisi imkansız bir fikir perişanlığı ortalığı kaplar.

Mezhepleri kim yıkmak istiyor? En kısa cevap şudur: "Bütün bozuk ve sapık mezheplerin taraftarları, Ehl-i Sünnet mezhebini yıkmak istiyorlar..." Bu bozuk mezhepler hangileridir?

Başlıcalarını sayalım: Vehhabilik, Mu'tezile mezhebi, Selefiyye cereyanı, Muhammed Abduh ve Cemaleddin Efgani'nin müritleri, Suriyeli modern müçtehit(!) Nasırüddin Elbani taraftarları, Pakistanlı, Mısırlı modern İslam mütefekkirlerinin peşinden gidenler ve saire...

Zamanımızdaki bütün bozuk fikir cereyanlarında az ve çok Vehhabilik kokusunu, rengini sezmek kabildir. Bundan iki buçuk asır önce Arabistan'ın Necid bölgesinde zuhur eden yalancı müçtehit Muhammed İbn-i Abdülvehhab'ın kurduğu bu bozuk mezhebin korkunç yıkıcı tesirleri olmuştur ve olmaktadır. Bu zatın bilhassa itikat sahasında çok hatalı görüşleri vardır. Ehl-i Sünnet alimleri (ki onların içinde Muhammed İbn-i Abdülvehhab'ın kardeşi Süleyman da vardır) bu bozuk ve tehlikeli mezhep hakkında yüzlerce reddiye kaleme almışlardır.

Bütün bozuk mezhepler tek noktada birleşirler: Ehl-i Sünnet mezhebini yıkmakta... Neden?.. Çünkü Ehl-i Sünnet yıkılmazsa, kendilerinin bozuk ve sapık fikir ve inançları revaç bulamaz da ondan...

Maalesef memleketimizde de son on seneden beri mezhepsilik cereyanın tahripkar faaliyetine şahit olmaktayız. Bu zararlı faaliyetlerin kaynaklarını sıralamaya çalışalım:

1- Suudi Arabistan'dan para ve madde yardımı gören bazı kitapçılar Vehhabilerin eserlerinin tercüme ettirip basmışlardır.

2- Biraz Arapça ve yarım yamalakdin tahsili yapan birtakım megalo-manyak kişiler meşhur olmak, Müslümanların başına önder kesilmek için mezhepleri inkara ve müçtehitliklerini ilana yeltenmişlerdir.

3- Para kazanmak hırsıyla cayır cayır yanan, kültürsüz ve cahil bir takım kitapçılar, daha doğrusu din simsarları Vehhabilerin ve bozuk fikirli mezhepsizlerin kitaplarını yalan yanlış tercüme ettirip ortaya sürmüşlerdir.

4- Birtakım din mekteplerine sızan mezhepsiz öğretmenler mezhepsizlik fikrini talebeleri arasına yaymışlardır.

Yazımızın başında İslam dünyasını saraniki cins tehlikeden bahsetmiş, bunları dış ve iç tehlikeler diye iki sınıfa ayırmıştık. Şimdi sırası geldiği için açıkça söylüyoruz. İslam dünyasını tehdit eden tehlikelerin en büyüğü iç tehlikelerdir ve onların başında da mezhepsizlik cereyanı gelmektedir.

Bu devirde İslam dünyasında müçtehit kalmamıştır. Binaenaleyh içtihat yapılamaz. Zaten içtihada da lüzum yoktur. Salahiyetli olmadığı halde içtihada yeltenen müçtehitlik taslayan kimseler, İslam birliğini yıkmak isteyen tehlikeli ve zararlı kimselerdir.

Dikkat ederseniz mezhep düşmanı müçtehit taslaklarının arasında bir tek salahiyetli din alimi yoktur. Günümüzün en değerli din otoritesi Ahmed Davudoğlu hocamız "Biz mukallid bile sayılamayız..." derken, onun ayağının tozu bile olamayacakkişilerin içtihada yeltenmesi ne kadar gülünçtür!..

Son devrin en büyük alimleri Vehhabilik, mezhepsizlik ve yalancı müçtehidlik cereyanlarına şiddetle cephe almışlar, değerli makale ve kitaplar yazarak bunları çürütmüşlerdir. Bu alimlerden birkaçını sayalım:

Şeyhulislam Mustafa Sabri Efendi, Düzceli Zahidü'l Kevseri Efendi, Mekke Reisü'l-Uleması Şeyh Zeyni Dahlan Hazretleri, Beyrut kadılarından İsmail Nehbani Hazretleri ve saire... Zamanımızda da Suriye ulemasından Said Ramazan el-Buti "İslam Şeriatını tehdit eden en tehlikeli bid'at: Mezhepsizlik" unvanlı Arapça eseriyle bu mevzua ışık tutmuş, Müslümanları uyandırmıştır.

Türkiye gibi, İslamiyet'in büyük darbeler yediği; dinin, imanın, İslam'ın tehlikede olduğu bir ülkede kof bir şöhret, yalancı bir ün kazanmak, bozuk kitaplar satarak dünyalık edinmek için Ehl-i Sünnet mezhebini yıkmak isteyenler büyük bir vebal altına girmiş olmaktadırlar.

Evet, dinimizin safiyetini tehdit eden bid'atlerin en tehlikelisi, en öldürücüsü mezhepsizlik cereyanıdır. Cenab-ı Hakk cümle Müslümanları bu muzır cereyandan ve taraftarlarının şerrinden korusun. Amin...

Ubeydullah Küçük

İkinci Baskının Önsözü

Bu küçük eser yazıldığı zaman, daha matbaaya verilmeden, itiraz ve tenkitlere uğradı. Bazı zevat, peşin hükümler vererek: "Bu eser Mehmed Akif'i küçültmek için yazılmıştır; binaenaleyh okumağa değmez!" dediler. Eseri bastıracak kitapçıyı tehdide gelenler oldu. Hatta bazı dostlarımdan: "Mehmed Akif'i silip de ne kazanacak!" şeklinde muaheze selamları aldım.

Bugün kitap satışa arz edilmiş, hatta birinci tab'ı çarçabuk bitmiştir. Eser okunduktan sonra da bazı itiraz ve tenkitlere uğradı. Birkaç gün evvel Yüksek İslam Enstitüsü talebesinden iki gençle Hz. Eba Eyyub Cami-i şerifi odasında görüştük. Eserin benim tarafımdan yazıldığına kendilerinin ve talebe arkadaşlarının çok üzüldüğünü söylediler. Bu yersiz üzüntü, doğrusu beni de üzdü. Sebebini sordum: "Böyle bir eseri hocamız nasıl yazabilir; hayret ettik! İnanmak istemedik!" diye cevap verdiler. Çekinmemelerini, hatalarımı düzeltmelerinin sevap olduğunu söyledim. Onlar aynı cevabı vermekte ısrar ettiler. Ben de sualimde direndim. Nihayet mesele anlaşıldı. Ben bu eserle talebemi küçültmüşüm!.. Eseri koz olarak kullanan bazı kimseler enstitülerle imam-hatip okulları aleyhinde menfi propagandalar yapıyorlarmış! Bunu duyunca üzüntüm daha da arttı. Eve dönünce kitabı bir daha gözden geçirdim. Gördüm ki; enstitü kelimesi kitabın bir önsözünde bir de son sözünde geçiyor. İmam-hatip mekteplerindense yalnız son sözünde bir defacık bahsedilmiş.

Önsözde şöyle demişim: "Reformcuların serapa hatalı bir yol tuttuklarını İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünde öğretim üyesi bulunduğum yıllar boyunca talebeme anlatmağa çalıştım. Maalesef öyle görülüyor ki muvaffak olamamışım. Çünkü bugüntalebemden bazılarının hala bu müflis nazariye peşinde olduklarını üzülerek işitiyor ve görüyorum..."

Bu sözlerle değil bütün enstitülerin, yalnız İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünün bile bütün talebesi kastedilmemiştir. Nitekim "talebemden bazılarının" kaydı bu bapta daha fazla izaha lüzum bırakmayacak kadar açıktır.

Son sözümde muhatabım yine bu bir kaç talebemdir. Kendilerine halisane nasihatte bulunmuşum, bu münasebetle fıkıh ve usul-i fıkıh ilimlerini okumadıklarını söylemişim. İmam-hatip okullarında ve enstitülerde okudukları birkaç

satırlık malumatın usul-i fıkıh demek olmadığını anlatmağa çalışmışım... Gerçi bundan bütün enstitülerde fıkıh ve usul okutulmadığı manası çıkar fakat, talebenin küçültülmesi asla! Zira müfredat programlarından talebe değil, o programları yapanlar, daha doğrusu yaptıranlar mesuldür. Talebenin bunda ne suçu olabilir.

Bize Milli Eğitim Bakanlığı üç defa müfredat programı hazırlatmıştır. Öğretmenlerden müteşekkil bir heyet olarak biz bunların içinde de imkan nisbetinde fıkıh ve usul-i fıkıh ilimlerine yer vermiştik. Her neden ise yaptığımız programların üçü de kabul edilmemiştir.

Şimdiki programlarını bilmiyorum, fakat benim ayrıldığım yıllarda enstitüdefıkıhla usul-i fıkıhın -birleştirilmek suretiyle- yalnız isimleri var, cisimleri yoktu. Biri baştanbaşa İslam hukuku, diğeri o hukukun hikmet ve felsefesi demek olan bu iki ilme "Fıkıh ve Usulü" namı altında, tarifleriyle, birkaç meşhur tarihçe-i hayatından başka fazla bir şeye yer verilmiyordu.

Talebelerim benim manevi evlatlarımdırlar. Hem de vefakar evladım! Ben hapishanedeyken hergün kendi yemeklerinden bana yemek taşıdılar; ziyaretimde bulundular; halimi sordular. Allah cümlesinden razı olsun! Bundan sonra benden kendilerine nankörlük beklenirse o başka!

Mehmed Akif Bey meselesine gelince: Bu husustaki söylentiler bana Hz. Ali -radıyallahu anh-'nin bir hutbesini hatırlattı. Müşarunileyh hazretleri bir gün hutbe irad ederek: "Ey cemaat! Hazret-i Osman'la aramızdaki münasebetler hususunda dedikodu çoğalmıştır. Ama şunu iyi biliniz ki biz Osman'la cennette şöyleyiz!" demiş iki parmağını yan yana dikmişti.

Gördüğüm rüyalara göre Mehmed Akif Bey merhumla biz de yanyanayız. İki sene evvel hapishanede iken gördüğüm bir rüyada Akif Bey merhum ile bir arkadaşı beni ziyarete geldiler. Akif Bey boynuma sarılarak iki gözümden öptü ve bir tek kelime söylemeden gittiler. Bundan birkaç akşam evvel gördüğüm rüyada ise bir eve davet olunmuşum. Eve girer girmez karşıma Mehmed Akif Bey merhum çıktı. Saçı sakalı karmakarışık, üzerinde beyaz ve eski bir boy gömleği vardı. Yakaları açık, adeta teni görünüyordu. Beni görünce telaşla geri döndü ve yandaki odaya girdi, orada biriyle konuşuyor; kendisine beni sorduğu anlaşılıyordu. Az sonra tekrar yanımıza geldi, fakat bu sefer gayet güzel giyinmiş; kravatını bile takmıştı. Son derece müeddeb ve beşuş bir tavırla elimi öpmek istedi, o esnada ben de uyandım.

Muhterem okuyucularım ne buyururlar bilmem, ben bu rüyaları hayra, yani Akif Beyin benden razı olduğuna yoruyorum. Allah kendisine gani gani rahmet eylesin!..

Beni bu hususta tenkit eden kardeşlerime sözüm şudur: Akif Bey merhumu değil, hiçbir kimseyi küçültmek benim ne haddimdir, ne de adetim. Akif beye hürmet ve tazimim sonsuzdur. Bu ömrümde iki satırlık bir manzume yazabilmiş insan değilim, nasıl olur da en büyük şairimizle boy ölçüşmeye, onu tahtından indirerek yerine kendim geçmeye kalkışabilirim!.. Ben yalnız onun bir iki hatasını görerek düzeltmeye çalıştım. Bu onu küçültmek demek midir?

Bazı kimseler bu eserin ısmarlama olarak yazıldığını ilan ettiler. Hayır! Bana vicdanımdan başka kimse bir şey ısmarlamış değildir. Bir takımları da kitabı öteden beri yaptığım nakillerle doldurduğumdan bahisle onun ilmi bir tarafı olmadığını propaganda ettiler. Evet, bu küçük eser öteden beriden topladığım, fakat senetlerini gösterdiğim nakillerle doludur.

İlmi olup olmadığı hususunda söz bana düşmez sanırım. Cenab-ı Hak'tan niyazım şudur: Yazdıklarımın tesirini halk buyur ya Rabbi! Mü'min kullarına hidayetini arttır ya Rabbi! Amin.

Ahmed Davudoğlu

Üçüncü Baskının Önsözü

Muhterem okuyucularım,

Bu eseri niçin yazdığımısizlere birinci ve ikinci baskıların önsözlerinde arz etmiş; hakkımda itiraz yollu söylenen infialli sözlerle yapılan nabeca hareketlerin bazılarını da bildirmiştim. Dikkat buyurulursa o yazılarımda bana muarız çıkan talebemin isimlerini vermediğim görülür. Ben bunu utanmasınlar; akran ve emsali arasında küçük düşmesinler diye yapmıştım. Çünkü tuttukları yolun iflas etmiş sakat bir düşünce mahsulü olduğunu kendilerine bu kitapta en açık misalleriyle gösterdikten ve nasihatimi tazeledikten sonra akılları başlarına gelir sanmıştım.

Maalesef netice beklediğimin aksine zuhur etti. Bu gençler susacakları yerde avazları çıktığı kadar yaygaraya başladılar. Siirt gençliği namına, Elazığ gençliği namına matbu beyannameler neşretmişler. Bunlardan bazıları elime geçti. Baktım... Tahsil görmüş gençlere değil, okumak yazmak nedir bilmeyen cahillere bile yakışmayacak bayağı sözler... Mantık ilmine hasret sözüm ona düşünceler... Gülünç iddialar. Yüz kızartıcı tahrikler!.. Düşündüm: Ben bu kitabı yollarını şaşırmak üzere olduklarını gördüğüm bir kaç talebeme nasihat etmek, yollarını doğrultmak ve huzur-ı

ilahiye vazifesini yapmış bir kul sıfatıyla çıkabilmek niyetiyle yazmıştım. Bunlar da kim?.. Şunları bir tahkik edeyim dedim. Ne göreyim!.. Filistin gerillaları gibi örgütlenmiş taslak müştehitler güruhu değiller miymiş!.. Bunlar az çok memleketin her tarafına yayılmışlar icra-yı faaliyet ediyorlarmış. Hedefleri, önderleri olan şahsı müdafaa ve onun akıl almaz derecede büyük bir adam olduğunu millete anlatmakmış. Bu uğurda sohbetler yaparlar, konferanslar verirler; yazılar yazarlarmış!..

Dinimizde hiçbir sebep yokken bir Müslümanı zem ve gıybet etmek şiddetle haram kılınmıştır. Hak Teala Hazretleri Hucurat suresinin 12. ayetinde: "Birbirinizi gıybet de etmeyin. Hiç sizden biriniz ölü kardeşinizin etini seve seve yer mi? Elbette bundan tiksinirsiniz. O halde Allah'tan korkun! Şüphesiz ki Allah tevbeleri kabul edici ve acıyıcıdır." buyuruyor ki, bununla gıybetin derece derece çirkinliğine işaret etmektedir.

Bir defa ölü eti yenmez. Hele bunu seve seve yemek olacak iş değildir. İşte bir din kardeşini zem ve gıybet etmek, ölen kardeşinin etini seve seve yemek kadar çirkin ve haramdır. Müslümanlar bundan son derece kaçınmalıdırlar.

Fakat meşru bir sebepten dolayı bir kimseyi zem ve gıybet etmek haram değildir. Mesela fasık ve sapık bir kimsenin zemmi mübahtır. Onun kötülükleri başkalarına da söylenebilir. Ta ki ibret alsınlar da onun gibi yapmasınlar.

Ulema hadis rivayet eden ravileri didik didik edercesine incelemiş; kendilerinde ufak bir gayri meşru hareket gördülerse bunu samimiyetle beyan atmekten çekinmemişlerdir. Filan yalancıdır, filan Şiidir ilh... demişlerdir. Zahiren zem ve gıybet gibi görünen bu hal hakikatte kat'iyen zem sayılmamış; bilakis bildirilmesi farz bir vazife addedilmiştir. Zira böyle yapılmasa hadisin doğrusu ile uydurmasını birbirinden ayırmaya imkan kalmazdı.

Bu sayededir ki Resulullahtan -sallallahu aleyhi ve sellem- rivayet olunan bütün hadisler tasnif olunmuş; her birinin itimat derecesi tayin edilerek: "Bu hadis sahihtir; bu zayıftır; bu uydurmadır..." denilebilmiş ve hadisi ilmi kısımlara ayrılmıştır.

Yine bu cümleden olmak üzere sair ulemayı da tenkit caizdir. Tenkitten murat bir kimsenin iyi kötü bütün sözlerini, işlerini göz önüne sermektir. Tenkit öteden beri olagelmiştir.

Bu mukaddimeden sonra artık kitabımın dördüncü baskısında gençlerimize yolunu şaşırtan önderlerini açıklamağa mecburum. Bu kahraman "Hayrettin Karaman"dır. Şimdiye kadar ümitle bekleyerek ismini vermemişim. Artık ondan ıslah ümidimi kestim. Çünkü tecrübesini yaptım. Onun kim olduğunu ancak şimdi anlamış bulunuyorum.

Kitabımın bu baskısında onun şimdiye kadar ortaya attığı marifetlerinden ve son çılgınlıklarından bir nebze bahis ile örnekler verilecek; yardımcılarından Kadıoğlu'nun Nesil dergisindeki yazısı da ele alınacaktır. Karaman'ın biri sağ kolu diğeri sol kolu mesabesinde iki mesai arkadaşı daha var ki, onların isimlerini şimdilik yine açıklamayacağım.

Bu baskıda Pakistanlı şaşkın Mevdudi ile Yugoslavyalı şaşkın Hüseyin Cozu'ya da yer verilecektir. Çünkü biri Pakistan'da diğeri Yugoslavya'da aynı cürmü irtikap etmektedirler.

Muhterem okuyucularım! Bu kitabı dikkatle okuyun! Gerçi Karaman taifesi "Bu kitap okunmaz!" diye yoğun propagandalar yapmakta, hatta "Davudoğlu onu yazdığına pişman oldu!" diyerek utanmadan yalanlar uydurmakta iseler de siz bunlara aldırış etmeyin! Onlar kitabın kapağını bile dillerine doladılar. "Kara kaplı kitap" dediler. İçlerinden benim katlime fetva verenler de oldu. Fakat siz onlar gibi kitabı okumadan hüküm vermeyin!

Umarım bu eseri okuduktan sonra yolunuzu şaşırmaz; muhaliflerimin bana neden bu kadar garez bağladıklarını daha iyi anlarsınız. Allah cümlemizin yardımcısı olsun.

İstanbul, 24 Şubat 1978

Ahmed Davudoğlu

DÖRDÜNCÜ BASKININ ÖNSÖZÜ

Bu baskıda sözü kısa kesiyorum. Çünkü karşıma Hayrettin Karaman Efendi tarafından döktürülmüş öyle marifetler çıktı ki, bunlara teker teker cevap verirsem kitabın hacmi iki mislini geçer ve bu israf olur. Çünkü bana cevap diye yazılan sözler öteden beri temcid pilavı gibi ikide bir önüme sürülen batıl lakırdılarıdır. Biz onun hatalarını mutemet kitaplardan şahitler göstermek suretiyle birer birer düzelttik.

Burada söylenecek tek bir söz vardır: Hayreddin Efendinin aklınca cevap diye yazdığı şeylerin hepsi asılsız ve yalandır.

Eskilerine ilave ettiği saçmalar arasında nikah meselesindeki hal sigası da var, ona göre hal sigası ile pek ala akit olurmuş.

Muhterem okuyucularıma sesleniyorum... Hayır olmaz!.. Nikahın rüknünü teşkil eden icap ve kabulün mazi sigaları olması lazım geldiğinde en çok direnen Hidaye sahibi Merginani'dir. Bu zat Türk'tür. Türkçede bir hal sigası olduğunu her halde Hayreddin Efendiden daha iyice bilir veya en az onun kadar bilirdi. Buna rağmen başkaları "İcap ve kabul sigalarından biri mazi olmak şartıyla diğeri mazi olmayabilir" dedikleri halde o: "Hayır, ikisi de mazi olacaktır. Biri mazi değilse o tevkildir, vekaleti üzerine alan yine mazi sigası ile eda edecektir." demiştir. Tam kitap baskıya verileceği zaman, bazı arkadaşlar bana Irak'tan gönderilmiş Arapça bir kitap getirdiler. Bu kitaptan yeni bir şeyler öğrendim. Cemaleddin-i Efgani, Efganlı değil, İranlı imiş. Ehl-i Sünnetten değil, Şiilerden ve Şiilerin Caferi kolundan imiş. Binaenaleyh kitabımın Efgani bölümüne, bu yeni eserden tercüme ettiğim bir parçacığı da ilave ettim. Gençlerimize bu kitabı mutlaka okumalarını tekrar tavsiye eder, Cenab-ı Hak'tan cümlemize feyiz ve muvaffakiyetler dilerim.

Ahmed Davudoğlu

İstanbul, 1980

Müellifin Önsözü

İki zümre var ki, bunlar İslam'da reform istiyorlar. Birinci zümre: Dinsiz olup, din ile alay etmek, onu Nasreddin Hoca merhumun kuşuna benzetmek isterler. Onlara göre Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetlerini atarak yerlerine insan sözlerinden vecizeler koymalı ve bunlar namazlarda okunmalı, camileri gazinolara, dans salonlarına benzetmelidir...

Benim bunlarla işim yoktur. Çünkü kendilerine lazım gelen cevaplar birçok zevat tarafından verilmiştir. İkinci zümre: Dinlidir. Bunlar Müslümanlığı yenileştirmek, daha açık tabirle Avrupalılaştırmak ve bu yoldan Müslümanları kalkındırmak sevdasındadırlar. Fakat kaş yapayım derken göz çıkarmışlardır.

Bu kitap ise ikinci zümreye karşı yazılmıştır. Burada bunların kimler olduğu görülecek, azim birer cinayet teşkil eden hatalarından örnekler verilecektir. Ta ki kendilerine tabi olanlar aynı yolda devam edeceklerse yaptıklarını bile bile yapsınlar ve huzur-ı ilahide sorguya çekildikleri vakit verecekleri cevapları ona göre hazırlasınlar.

Reformcuların serapa hatalı bir yol tuttuklarını İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünde öğretim üyesi bulunduğum yıllar boyunca talebeme anlatmağa çalıştım. Maatteessüf öyle görülüyor ki, muvaffak olamamışım. Çünkü bugün talebemden bazılarının hala bu müflis nazariye peşinde koştuklarını üzülerek işitiyor ve görüyorum.

Benim kimsenin şahsı ile bir davam yok. Bu kitabı hakikatı söylediğime şahit olmak üzere yazıyorum. Cenab-ı Hak doğrulara sebat ve muvaffakiyet, muhtac-ı inayet olanlara hidayetler ihsan buyursun.

İstanbul, 2 Ocak 1974

Ahmed Davudoğlu

Camiu'l-Ezher

Şeriat Fakültesi Eski Müdürü

ve Arap Dili Edebiyatı Mezunu

Yüksek İslam Enstitüsü Muallimi

GIRIŞ

Bismillahi'r-rahmani'r-rahim

İslamiyet, Allah'ın insanlara gönderdiği dinlerin en sonuncusudur. Allahu Teala Hazretleri bu dini ekseriya melekle, bazen de başka vasıta ile Peygamberimiz Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize göndermiş; sair insanlara bildirmek için onuelçi tayin etmiştir. Bu elçiye Arapça resul, nebi; Farsça peygamber denilir.

Din göndermenin hikmeti, insanlara dünyaya gelmelerinin sebep ve gayesini bildirmektedir. Bu gaye kulluk ve onun nasıl yapılacağıdır. Cenab-ı Hak akıl sahiplerini yani ins ü cinni ancak kendisine ibadet ve kulluk etsinler diye yaratmıştır. "Ben ins ü cinni ancak bana ibadet etsinler diye yarattım."(1) ayet-i kerimesi bu hakikatı natıktır. Kaldı ki, akıl sahibi olmayan canlı cansız bütün varlıklara Allah'ın bir teklifi olmadığı halde onlar da kendi dillerinde Allah'ı tesbih ederler. "Hiçbir şey yoktur ki, Rabbinin hamdi ile tesbihinde bulunmasın. Lakin siz onların tesbihini anlamazsınız."(2) ayet-i celilesi de bu hakikatı beyan eder. Şu halde dünyada

insanın Yaradanına kulluk etmesi kadar tabii bir şey olamaz. Cenab-ı Allah: "İnsan için çalışıp

---

1.Sure-i Zariyat, ayet: 56.

2.Sure-i İsra, ayet: 44.

---

kazandığından başka bir şey yoktur."(3) "Düşmanlarınıza gücünüz yettiği kadar kuvvet hazırlayın."(4) gibi ayetlerle de yaşamak için çalışmak lazım geldiğini bildiriyor. Dmemk ki insanın Yaradanına karşı vazifeleri olduğu gibi yaşamak için hemcinsine karşı da vazifeleri vardır.

Allahımıza karşı olan vazifelerimiz "Amentü" de hulasa edilen şeylere inanmak, kelime-i şehadet getirmek, namaz, zekat, oruç ve hac gibi ibadetleri yapmak; haramı haram; helali helal bilerek ona göre hareket etmektir.

Kullara karşı vazifelerimiz de onların haklarına riayette bulunmak, alışverişimizde dürüst hareket etmek, yalan söylememek, kimseyi aldatmamak, hırsızlık etmemek, haksız yere insan öldürmemek, büyüklere itaat ve hürmet, küçüklere şefkat ve merhamet gibi şeylerdir. Bunlar Kur'an-ı Kerim'de ve Resulullahın -sallallahu aleyhi ve sellem- hadislerinde birer birer beyan olunmuştur.

Eski Müslümanlar (Selef-i Salihin) her iki vazifeyi seve seve yapmışlardır. Onlar namazlarını dosdoğru ve zamanında eda ederler, harplerde kan gövdeyi götürürken bile onları kazaya bırakmazlar; harbe mahsus olan şekli ile namazı yine cemaatle kılarlardı. Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz son hastalığında bile birkaç defa bayılmasına rağmen namazını cemaatle kılmağa gayret etmiş; onu kazaya bırakmamıştır. Sair ibadetler hususunda da son derece titiz davranırlardı.

Dünya işlerine dahi lazım gelendikkat ve ehemmiyeti gösterir; her hususta çalışırlardı. Bu

---

3.Sure-i Necm, ayet: 39.

4.Sure-i Enfal, ayet: 60.

---

sayede az zamanda ulum-ı fününun her dalında ilerlemiş; dünyanın en kuvvetli, en medeni devleti haline gelmişlerdi. Halife Haun-ü'r-Reşid'in Fransız kralına gönderdiği çalar saat meselesini Avrupalılar herhalde unutmamışlardır. Müslümanlar bu acayip aleti keşfedecek kadar yükselmiş; Fransız Kralı Şarlken ise içinde şeytan var diye korkarak semtinden kaçacak kadar gülünç duruma düşmüştür.

Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Allah ile kulları arasında elçiliğini noksansız ifa ederek dünyadan gitmiştir. Onunsayesinde birçok insanlar vadi-i helakten kurtulmuş, sahil-i selamete çıkmışlardır. Ancak onun peygamberliği yalnız bir kavme değil, bütün ins ü cinne şamil idi. Hayatında İslamiyet henüz bütün insanlara tebliğ edilemediği için bu vazifenin devamı Müslümanlara kalmıştı. Müslümanlar gayri müslimlere İslamiyet'i tebliğ ederler. Neticede Müslümanlığı kabul ederlerse de din kardeşi olurlar. Etmezlerse kendileri bilirler. Zorla Müslüman yapmak yoktur. İşte, "Dinde zorlama yoktur."(5) ayet-i kerimesi de bu hakikati bildirir. Ancak kendilerine Müslümanlık tebliğ ve teklif edilen gayri müslimler işi tatlılıkla halletmezler de kavgaya ve harbe kalkışırlarsa bu sefer kendileri ile harp edilir. Çünkü Müslüman tehlikeden korunur. Fakat korkak olmaz. İşte İslam'da cihat denilen vazife budur. Müslümanlar on dört asırdır bu mukaddes vazifeyi seve seve yapagelmişlerdir. İslamiyet'i tebliğ uğrunda ekseriyetle harbe mecbur edilmiş ve Allah'ın inayetiyle bu harplerden yüzde doksan dokuz muzaffer olarak çıkmışlardır. Bazen muvaffak olamadılarsa onun da sebep ve hikmetleri vardır. Bu arada Müslümanların

---

5.Sure-i Bakara, ayet: 256.

Hıristiyanlarla, bilhassa Müslüman Türklerin Avrupalılarla yaptıkları harpler pek meşhur ve mühimdir. Avrupalılar Müslümanları imha etmek için zaman zaman birleşerek haçlı orduları meydana getirmiş ve olanca kuvvetleriyle Müslümanlara saldırmışlarsa da her defasında hak ettikleri cevabı müslümanlarda almışlardır. Avrupalılar bu hezimetlerin acısını şimdi bile unutmamışlardır. Avrupa güreşlerine katılan pehlivanlarımızın, boksörlerimizin, futbolcularımızın birçok defalar galip geldikleri haldemağlup sayılmaları bundandır. Başta İngilizler olduğu halde bütün küfür milletleri İslam'ın karşısında hala nöbet tutmaktadırlar. Halbuki Müslümanları parçalamakla emellerine çoktan nail oldular. Şu var ki, eski acıları unutamadıkları için melanetleri sürüp gidiyor. Müslümanları parçalamak için yüz yıllarca uğraştılar. Bilhassa büyük Türk Halifesi Yavuz Sultan Selim merhumun Panislamizm (İslam Birliği) kurmak arzusu onların ödlerini patlatmıştı. O gün, bugün geceyi gündüze katarak Müslümanları parçalamaya çalıştılar. Neticede muvaffak da oldular. Artık onlarca bu uğurda harbe de, darbe de lüzum kalmadı. Onun için taktiği değiştirdiler. Müslümanlara karşı görünmez harp açtılar. Bu harbin en mühim cepheleri içki, kadın ve ahlaksızlık yoluyla dinden uzaklaştırmaktır. Görünmez harp hala devam ediyor. Ve Allah bilir ne zamana kadar devam edecektir. Avrupa'ya tahsile giden genç Müslümanların ekserisi Müslümanlıktan istifa ederek yurtlarına dönüyor. Çünkü orada kendilerine

her şeyden evvel İslam dininin bir uyku hapı olduğu aşılanıyor. Müslümanların bugünkü hallerinden misaller verilerek geri kalmaların yegane

sebebinin din olduğu kalplerine yerleştiriliyor. Bu yetmezmiş gibi turist olarak İslam beldelerine gelen Avrupalıların, Amerikalıların üçte ikisi Hıristiyanlık propagandası için geliyorlar. Bunu memleketimizde bazı müslüman gençlerimiz tesbit etmişler, hatta birisi bana şöyle bir vak'a anlattı:

"Talebe olarak üniversiteye devam ediyordum. Bir gün arkadaşlarım beni gecenin muayyen bir saatinde bir yere davet ettiler. Davete sebep iki ecnebi misafirmiş. Bunların biri İsviçreli bir doktor, diğeri galiba amerikalı bir mühendis imiş. Türk gençleri ile görüşüp tanışmak istiyorlarmış. Arkadaşlara bu gibi misafirler sık sık gelir; beraberce sohbet ederlermiş. Söz verdim ve gittim. Sohbet toplantısı hayli kalabalık idi. Misafirlere bol bol çay, meyve ikram ediliyordu. Yerime oturdum. Az sonra ecnebi misafirler de geldiler. Ve hepimizi selamladıktan sonra kendilerini takdim ettiler. Anlaşma tercüman vasıtası ile oluyordu. Muhabbet başladı. Misafirlerin konuşmak istedikleri ve bunun için hazırlıklı oldukları hallerinden seziliyordu. Biri hemen söze başladı. Türkiye'ye geldiğinden, Türklerle ve bilhassa bizim gibi gençlerle tanıştığından çok memnun olduğunu söyledi. Söz arasında Türklerin zekasına ve misafirperverliklerine bayıldığını, fakat bu kadar kabiliyetli bir milletin nasıl olup da hala İslam dinine bağlı kaldığına çok hayret ettiğini kemal-i iştiha ile anlattıktan sonra Avrupa'dan misaller verdi. 'Bakınız! Bugün Avrupa'da bir tek fakir devlet göremezsiniz. Çünkü Avrupalılar Hristiyandır: Bizim dinimiz ilerlemeyi emreder; sizin dininiz öyle değil. O uyutuyor, geri bırakıyor. Onun için bana Avrupalılar gibi ileri ve zengin bir İslam devleti gösteremezsiniz...' dedi.

Bu izahatı herkes sükunetle dinliyor; kimsenin itiraz aklına gelmiyordu. Nihayet ben parmak kaldırarak söz istedim. Derhal verildi. Ben konuşan hatibe dünya yüzünde ilk Hıristiyan devleti neresi olduğunu sordum. Meğer biliyormuş. 'Roma' dedi. Kabul etmedim. Başka bir isim söyledi. Yine olmadı. 'Ben söyleyeyim' dedim. Ve dünyada ilk Hıristiyan devletin Habeşistan olduğunu anlattım. Şunu da ilave ettim: 'Sizin izahatınız gerçeğe uygun değildir. Çünkü Habeşistan dünyanın ilk Hıristiyan devleti olmasına rağmen hala dünyanın en geri kalmış ülkesidir. Şayet Hıristiyanlık ilerlemeyi amir bir din olsaydı, bugün Habeşistan'ın en ileri bir memleket olması icap ederdi...' dedim.

Bu sözlerimi işitince hatip kızardı ve biraz bocaladıktan sonra hemen sözüne nihayet vererek yanımızdan kaçtı. Bunun üzerine arkadaşlar galeyana geldiler: 'Vay kafır! Bizi ayartmaya gelmiş; şunun haddini bildiriverelim' dediler. Ben bin bir türlü rica minnet kendilerini güç halle teskin ettim. Yoksa belki adamı linç edeceklerdi.."

Gencimizin hikayesi burada bitti. Görülüyor ki, yurdumuza gelen turistlerin yarıdan fazlası buraya hususi vazife ile geliyorlar. Evet, Avrupalılar Müslümanları şaşırtmak, İslam'ı çökertmek için büyük küçük her fırsattan istifade etmiş ve etmektedirler. Bu hususta en müessir çarelerden birinin içki olduğunu düşünerek koca Şarkı sarhoş etmek için seferber olmuşlardır. Fransız müelliflerinden Henri, "Şark milletlerini yok etmek için kullanılan yegane silah şaraptır" diyor. Bittabi bunda da muvaffak oldular. İslam aleminin bugünkü hali hakikaten onları güldürecek, bizi ağlatacak mahiyettedir...

Avrupalılar bu arada şarklıların şehvet düşkünü de olduğunu da unutmadılar. Fakat Şarkın kadınları çok dindar ve ahlaklı, aynı zamanda sıkı bir disiplin altında ecnebi erkeklerden azade bir hayat yaşıyorlardı. Erkekleri baştan çıkarmak için mutlaka bu kadınları sokaklara salmak lazımdı. Derhal bunun da çaresini buldular.

"Efendim, medeniyet dünyasında hukuk bakımından erkekle kadın arasında bir fark yoktur. Kadın serbest olmalı, erkeklerin yaptığı her işi yapmalı. İlerleme ve kalkınma ancak erkek ve kadınların yardımlaşmaları ile olur. Biz Avrupalılar böyle yaptık ve işte ilerledik..." dediler.

Şarkın Avrupa aşkı ile sermest olmuş şaşkın yazarları, bu nasihati bilatereddüt kabul ettiler. Yazılar yazdılar, nutuklar çektiler, kitaplar telif ettiler... Nihayet İslam kadını sokağa döküldü. Maalesef kadının evinde taze bir gibi sürdüğü rahat safayı, İslam hukukunun ona bahşettiği sonsuz hürriyeti bırakıp da hukuk namına zavallıya reva görülen işkenceyi düşünen bile olmadı.

Halbuki yedi yaşında bir çocuk bugünün hür kadını(!) ile dünkü esir kadının(!) hayatlarını kıyas etse, çeşitli allıklara pulluklara boyanmış, yarı çıplak, dar elbiseler içinde bunalan, sabahtan akşama kadar adeta ökçelerine çakılmış iki çivi üzerinde sekmeye mecbur kalan ve yorgunluktan düşmemeye son gücü ile gayret eden, akşam işinden döndüğü vakit de evini mezar gibi tamtakır bulan bu zavallılara mutlaka:

"Siz hakikaten saçı uzun akıl kısaymışsınız! Yazıklar olsun size!" der, onları bu hale getirenlere de bin lanet okurdu.

Hulasa bu facia dahi Avrupalıların eseridir. Bu gibi şeyler onlara pek çok görülmez. Çünkü onlar bizim ezeli din düşmanlarımızdır. Düşmandan rahmet umulmaz ya, elbette düşmanlık beklenir. Asıl kabahat, Avrupa'nın telkinatını -haşa- mahzı keramet gibi hiç düşünmeden kabul

edenlerdedir. Mısır'da Kasım Emin namında bir şaşkın, kadınların açılıp saçılması için bir eser yazmış ve bu eser maalesef Mısırlılarda şaşılacak derecede hüsnükabul görmüştür. Yeri gelince bu mevzua tekrar temas edeceğiz.

İLK MÜSLÜMANLARIN HARP TEKNİĞİ

Şimdi gelelim ilk Müslümanların harp tekniğine: İlk Müslümanlar, askeri sahada da harikalar göstermişlerdir. Buna bir misal gösterelim. İslam'da her şeyden evvel muteber olan din kuvvetidir. Harplerde galibiyet bu kuvvete göre kazanılır. İlk zamanlarda din kuvveti o kadar sağlam ve samimi idi ki, bir Müslüman neferi on kafire bedeldi. "Eğer sizden yirmi sabırlı kişi bulunursa iki yüz kafire galebe çalarlar"(6) ayet-i kerimesi bu hakikatı ifade eder. Sonraları bu nisbet ikiye karşı bire inmiştir. Bedir harbinde Müslümanların sayısı 313 cengaverden ibaretti. Silah ve yiyecekleri de kıt idi. Kureyş ordusu ise tepeden tırnağa müsellah bin kişiden müteşekkildi. İçlerinde yüz tane süvari vardı. Ebu Leheb'den maada bütün Kureyş reisleri harbe iştirak etmişlerdi. Vaziyet çok tehlikeli idi. Hatta Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ellerini semaya kaldırarak: "Ya Rabbi, bugün vaadini yerine getir!"

6.Sure-i Enfal, ayet: 6.

diye dua etmişti. O kadar dalgındı ki, omzundan ihramı düştüğü halde farkına varamamıştı. Secdeye kapanmış: "Ya Rabbi, şu birkaç can da bugün telef olursa artık kıyamet gününe kadar sanakulluk edecek kimse kalmaz." diyordu. Binnetice bu samimi niyaz, bu candan iltica kabul olundu. Hak Teala Hazretleri: "Bu topluluk mağlup olacak ve sırt çevirip kaçacaklardır."(7) buyurdu. Nihayet harp oldu. Cenabı-ı Hak gökten bin melek indirerekMüslümanlara imdat gönderdi. Müşrikler ve As b. Hişam, Ebu Cehil, Şeybe, Ümeyye b. Halef gibi belli başlı bütün reisleri de dahil harp sahasında 70 ölü, bir o kadar da esir bırakarak çekildiler. Müslümanlar ise altısı muhacirlerden, sekizi ensardan olmak üzere 14 şehit verdiler...

Hendek muharebesinde Mekke müşrikleri Ebu Süfyan'ın kumandasında 24 bin kişilik mücehhez bir ordu ile Medine-i Münevvere'yi kuşattılar ve şehri bir ay müddetle gayet sıkı bir muhasara altında tuttular. Medine'de kıtlık hüküm-ferma idi. Müslümanlar yiyecek bulamıyorlardı. Ashab-ı Kiram'dan bazılarının üç gün bir şey yemedikleri olurdu. Karınlarıa taş bağlarlardı. Bu vaziyet karşısında Selamn-ı Farisi Hazretlerinin delaleti ile şehrin etrafına hendek kazılmış ve müdafaaya hazırlanılmıştı. Muhasara gün geçtikçe şiddetleniyor; düşman, Müslümanların üzerine taş ve ok yağdırıyordu. Müşriklerin Ebu Süfyan, Halid b. Velid ve Amr b. As gibi büyük reisleri orduya birer gün kumanda

ediyor; şehre hücum için hazırlanıyorlardı. Fakat hendeği geçemediler.

Burada misli görülmedik bir şehamet örneğine işaret etmeden geçemeyeceğim; Düşman ordusunda Amr b. Abdived namında doksan yaşlarında meşhur

---

7.Sure-i Kamer, ayet: 45.

---

bir cengaver vardı ki, Araplarca bin kişilik bir orduya bedel sayılırdı. Bu adam Bedir gazasında yaralanmış ve Müslümanlardan intikamını almadıkça saçlarına koku sürmeyeceğine yemin etmişti. İşte düşman hendeğin en dar yerini hedef alarak umumi bir taarruzageçtiği sırada Amr atını mahmuzlayarak hendeği atlamış; Müslümanların tarafına geçmişti. Arkasından kendi ayarında bir iki arkadaşı daha geçtiler.

Müslümanlar Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin etrafında toplanmışlardı. Amr atını sürerek meydan okumaya başladı. Kendisiyle boy ölçüşecek, mübarezede bulunacak bir adam istiyordu. Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ashabına seslenerek "Bu mel'unun karşısına çıkacak var mı)" diye sordu. Ashabın içerisinde Ebu Bekir ile Ömer hazeratı da bulunuyordu. Derken bir genç, arslanlar gibi kükreyerek yerinden fırladı:

"Ben çıkarım ya resulallah!.." Bu genç arslan, Resulullahın amcası oğlu ve damadı Hazret-i Ali -kerremallahu veche- idi. Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-: "Sen otur ya Ali!" dedi ve sualini tekrarladı.

"Var mı çıkacak?" Ashab yine sükut ettiler. Bu onların korkaklığından değil, gelenin kim olduğunu iyi bildiklerindendi. Kafir meydana çıkan kimse olmadığını görünce şımarmış: "Cennetlik olmak isteyen yok mu?" diye nara atıyordu. Hazret-i Ali yine yerinden fırladı:

"Ben çıkarım ya Resulallah!.." Fakat yine aynı tembihi aldı. "Var mı çıkacak?"

Fakat etraftan çıt çıkmıyordu. Hazret-i Ali yine dayanamadı. Ayağa kalkarak: "Ben çıkarım ya Resulallah!" dedi. Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

"Gelen Amr'dır ya Ali!" buyurarak tehlikenin büyüklüğüne işaret ettiyse de Allah'ın genç arslanı: "Biliyorum; ben Amr olsa da çıkarım ya Resulallah" dedi. Bunun üzerine Fahr-i Kainat -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz zırhını çıkartarak Hazret-i Ali'ye giydirdi. Ve muvaffak olması için Cenab-ı Hak'tan niyazda bulundu. Bu birer neferli iki ordunun karşılaşması pek hazin oldu. Amr kendisi ile harp edecek kimsenin daima üç isteğini kabul edermiş. Hazret-i Ali de ondan üç istekte bulundu ve aralarında şöyle bir muhavere geçti.

Ali -radıyallahu anh-:

"Senden Müslümanlığı kabul etmeni isterim."

Amr:

"Buna imkan yoktur."

"Öyle ise harp sahnesinden çekil!"

"Bütün Arap kadınlarının benimle alay etmelerine tahammül edemem."

"O halde harp edelim." Amr bu teklifi istihza ile karşılamış ve hemen hücuma geçmişti. Ancak Hazret-i Ali piyade olduğu için onunla at üzerinde çarpışmayı kibrine yediremedi. Hemen yere atlayarak bir kılıç darbesi ile atının ayağını kesti. Hazret-i Ali'yi zırh içinde tanıyamamıştı.

"Sen kimsin?" diye sordu.

"Ali b. Ebi Talib'im" cevabını işitince:

"Vay... Dostumun oğluymuş. Senin ağzın süt kokuyor be çocuk. Haydi sen git de başkası gelsin. Ben senin kanınla kılıcımı boyamak istemem" dedi.

Ali -radıyallahu anh- buna: "Ben de seninle döğüşmeye tenezzül etmem. Yalnız kılıcımı senin kılıcınla bir ölçeceğim.!" diye mukabele etti. Bu sözlerden kükreyen Amr, kılıcını çekerek Hazret-i Ali'nin üzerine öyle bir hücum etti ki, bir vuruşta kalkanını ikiye böldü. Hatta Hazret-i Ali'nin alnını da yaraladı. Sıra Allah'ın genç arslanına gelince bir vuruşta koca Amr'ı omzundan aşağı ikiye ayırdı. Resulullahın -sallallahu aleyhi ve sellem- niyazı kabul buyurulmuştu. Bunun üzerine genç arslan:

"Allahu Ekber" diye naraladı. Artık her taraftan yükselen tekbir sedaları Arş-ı Ala'ya doğru yükseliyordu. "Allahu Ekber, Allahu Ekber..."

Amr'ın arkasından hendeği geçen arkadaşları, Hazret-i Ali'ye hücum ettilerse de, onun dehşet saçan darbeleri karşısında tutunamayarak kaçmaya mecbur oldular. Hatta birisi

hendeğe düşerek orada yine Ali -radıyallahu anh- tarafından tepelendi. bu suretle yapılan umumi taarruz da neticesiz kaldı. Üstelik Allah tarafından şiddetli bir fırtına çıkarakküffarın yiyecek depolarını yerinden söküp attı; karargahlarını alt üst etti. Bunun üzerine düşmanlar harp meydanını terk ettiler. Müslümanlar da geniş bir nefes aldılar. Kur'an-ı Kerim bu vak'dan şu ayet-i kerime ile bahseder: "Ey iman edenler! Allah'ın nimetini hatırlayın. Hani size ordular gelmiş de biz onların üzerine rüzgar ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik."(8)

Mute muharebesinde Müslüman ordusu üç bin mücahitten ibaretti. Düşman ise en az rivayete göre 100 bin kişilik muazzam bir ordu ile harp ediyordu. Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ordusuna kendi azatlısı Zeyd b. Harise'yi kumandan tayin etmiş;

8.Ahzab suresi, ayet: 9.

şayet o şehit olursa orduya Cafer-i Tayyar'ın geçmesini, o da şehit olursa orduya Abdullah b. Revaha'nın kumanda etmesini tavsiye buyurmuştu.Bu harpte kumandanların üçü de şehit oldu. Fakat Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- dördüncü bir kimse göstermemişti. Onun için çarnaçar kumandayı Halid b. Velid -radıyallahu anh- ele almış ve üç bin mücahit ile 100 bin kişilik ordunun elinden kurtulmayı becermiştir...

Acaba Müslümanlar bu kıssalardan hiç hisse aldılar mı? Maalesef almamışlardır. Alsalar, dinlerine sarılır, ciddiyetlerini muhafaza eder; din ve dünyaları için çalışır muvaffak ve muzaffer olurlardı. Bedir harbinde Cenab-ı Hak li-hikmetin gökten melek indirerek Müslümanlara yardım etmiştir. Bunun manası: Ey kullarım, siz benim emrettiğim gibi Müslüman olursanız hiçbir zaman sırtınız yere gelmez, daima muzaffer olursunuz. Zira bana itimat edene ben yardım ederim. Ben her şeye kadirim, mucizeler yaratmak bana mahsustur. İsterse melek ordusu bile gönderirim. Daha neden korkuyorsunuz demektir. Yukarıda geçen ayet-i kerimeden de anlaşılacağı veçhile Hendek muharebesindeyine melek ordusu ile birlikte bir rüzgar mucizesi göstermiştir. Bunun manası: Ben yalnız bir değil, her çeşit mucizelere kadirim; siz hemen bana itimat edin demektir. Binaenaleyh: "Düşmanlarınıza gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve kışla hazırlayın!"(9) ayet-i kerimesi mucibince maddi hazırlıklar yeteri kadar yapıldıktan sonra Allah'a itimat edilerek tam bir iman ve ihlasla harbe girilecektir. Aksi takdirde maddi hazırlık ne kadar mükemmel olursa olsun hezimet mukadder olabilir.

9.Enfal suresi, ayet: 60.

Huneyn harbinde evvela Müslümanların bozulup tezelzüle uğramasını tarihler birçok sebebe bağlar. Halbuki Kur'an-ı Kerim bu hususta yalnız bir sebep gösterir ve: "Muhakkak Allah sizi birçok yerlerde ve Huneyn gününde muzaffer kılmıştır. Hani çokluğunuza güvenmiştiniz."(10) buyurur. Demek o gün Müslümanlara ucub gelmiştir. Ucub, kendini beğenmektir. Müslümana yakışmaz. Onun tevekkülüne mani olur. Onun için de Müslümanlar bu harbin ilk anlarında bozuldular. Sonradan kendilerini toparlayınca Allah'ın nusratı da yetişti.

Bugün Müslümanlar fena halde yoldan çıkmış ve alabildiğine dinden uzaklaşmaktadırlar. Fakat unutulmamalı ki, Allah yolundan ayrılanlara Cenab-ı Hakk'ın ihtarı bazen pek şiddetli olur. Bunun en yakın misali Arap ve Yahudi harbidir. 20. asrın başlarından beri Arap alemi dev adımlarla İslamiyet'ten uzaklaşmaya başlamışlardı. Bu hal bugün en had şeklini almış, hatta birçok Arap gençleri dinin bir uyku hapı olduğunu ağız dolusu söylemekten çekinmez olmuşlardır. Son yıllarda bilhassa Suriye ile Mısır'ın hali yürekler yarası olmuştu. İşte evvela üç günde biten Arap-İsrail harbi bu sebepten Arapların aleyhine neticelenmiştir. Yani Araplar hak ettikleri cezayı görmüşlerdir. İnşallah yakın bir günde akıllarını başlarına alırlar da nusrat-ı ilahiye kendilerine yine yetişir.

Hulasa tarihin yapraklarını çevirirsek görürüz ki, Yunanlılar, İranlılar ve sair milletler ne zaman dinlerine, ahlaklarına sahip çıkmışlarsa kuvvetli bir devlet ve mükemmel birer medeniyet kurmuşlar; ne zaman dinlerinden, ahlaklarından uzaklaştılar ve

---

10.Sure-i Tevbe, ayet: 25.

---

sefahate daldılarsa zayıflamışlar, nihayet batıp gitmişlerdir. Bu gün islam memleketlerinin hangisine giderseniz gidin oradaki Avrupa hayranlarının ekseriyetle münafıklar olduğunu görürsünüz. Yani dışarıdan dört yüz dirhem Müslüman görünürler; içlerinde küfür kaynar. Saf Müslümanlar da onlara inanır, onlardan hayır beklerler... Artık meydanı boş bulan bu münafıklar güruhu neler yapmazlar!..

Benim en gücüme giden cihet şudur: Garptan yeni bir moda geldimi, Şarkın din alimi hemen kitaba sarılıyor. Acaba bu İslamiyet'te caiz değil miymiş diye araştırıyor. Hele az çok yakışır bir taraf bulursa seyredin velveleyi!.. Efendim bu

zaten İslamiyt'te varmış da şimdiye kadar nedense söylenmemiş... Bu zavallı düşünmüyor mu ki, Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- "Her kim bir kavme benzerse o da onlardandır" buyurmuştur. Ulema bu hadisi şerh ederken, bir kimse inanç, adet ve giyimde kasten bir millete benzerse dinden çıkar demişlerdir. Şu halde boş yere imanı tehlikeye atmanın bir manası var mıdır? Hadis-i şerifte beyan edilen hususattan başka yerlerde onlara temas, alışveriş vesaire caizdir. Avrupa'dan gelen nesne, fenne, tekniğe dair bir şey alınır. Zaten Avrupa'da müspet ulum matematik, fen vesaier eserlerini Müslümanlardan almıştır. Biz de biraz onur olsa alacağımızı onlardan değil, eslafın bıraktığı kütüphaneler dolusu eserlerden alırız. İslam eserleri Şarkın değil, Garbın bile kütüphanelerini doldurmağa yetmiş, artmıştır. Hele Cabir b. Hayyan namında bir İslam alimi gelmiştir ki, binden fazla eser bırakmıştır. Avrupa bu zatın eserlerinden pek çok istifade etmiştir. Lakin nankör Avrupalılar teşekkür edecekleri yerde bu zatı inkara kalkışmış ve: "Şayet biz bu adamın dünyadan gelip geçtiğini kabul edersek ilerlememizi ona borçlanır; bize iftihar için elimizde bir şey kalmaz. İyisi mi böyle bir adam gelmemiştir, bu bir hayaldir, safsatadır deyiverelim" şeklinde karar almışlardır. Bu karar Süleymaniye Kütüphanesinde eski yazma bir kitabın sonunda mevcuttur..(11)

Bütün bu saydıklarımızdan daha garip ve daha acıolmak üzere arz edeyim ki, takriben bir asırdan beri İslam'ı yenileştirmeye daha doğrusu 'Avrupalılaştırma' ya çalışan bazı din alimleri zuhur etmiştir ki, bu kitabın yazılmasına asıl sebep onlardır. Bu zevat Müslümanların gerilemesine, küffarın ilerlemesinebakarak dinde reform yani tecdit yapılmasına lüzum görmüşlerdir.

Filhakika bugünün Müslümanı küffarı güldürecek, bizi de ağlatacak haldedir. Bugünün Müslümanı her şeyden evvel tembeldir, çalışmaz. Dünyaya niçin geldiğini çoktan unutmuştur. Namaz kılmaz, oruç tutmaz, zekat vermez, haccetmez. Hasılı ibadetlerini yapmaz. Halbuki bunlar birer birer Allah'ın emirleridir. Hele namaz kılmamak bugün moda olmuştur. Namaz kılmayan Müslümanları kimse ayıplamaz! Bizim gençliğimizde oruç yiyenler parmak ile gösterilir; şiddetle ayıplanırdı. İçki içen ise Müslüman sayılmazdı...

Bugün bunların yaptıklarınaen tabii bir nazarla bakılıyor ve birisi çıkıp da bu hususta bir laf edecek olsa kendisine hemen mukabele ediliyor.

"Efendim dinde zorlama yoktur. Her koyun kendi bacağından asılır..."

---

11. Bu mevzuda Profesör Celal Saraç Beyin İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü dergisinde bir yazısı çıkmıştır.

İçki meselesi o kadar tabii konuşuluyor, o kadar utanmadan sıkılmadan iftihar mevzuu oluyor ki, dindeki hükmünü bilmeyenler içilmesini Sünnet zannederler...

Açıklık-saçıklık, fuhuş ve zina gibi yüz kızartıcı fiiller Müslümanlıkta şiddetle haram olduğu halde bugün maalesef modaya dahil olmuş; yeni ahlak kurallarından(!) sayılmağa başlanmıştır. Bugün genç kızlara, evli erkeklerle münasebet kurmayı, onlarla yaşamayı tavsiye eden cinsi sapık yazarlar var. Hem tavsiye ettikleri şeyler çok da revaçta!..

Yalancılık, dolandırıcılık, rüşvet, kumar, hırsızlık, huysuzlık almış yürümüş!.. Kısacası müslüman dinen ölmüştür. Fakat ne yazık ki, dünya itibarıyla da sağ değildir... Yeni çağ açılalıdan beri Avrupalı dirilmeğe, Müslüman ise ölmeğe çalışmıştır. Nihayet bu iş de bitmiş ve dünyada insanca yaşama sa'y ve gayreti de nöbet değiştirerek Avrupalının elinde kalmış; onun malı olmuştur. Yani dün dinde, ilimde, medeniyette, kuvvette cihana parmak ısırtan muazzam bir vücut hake serilmiş yatıyor. La havle vela kuvvete illa billah!..

Bu cidden yürekler acısı feci bir manzaradır. Ne mutlu biçarenin elinden tutana!.. Yüz bin hürmet ve tebcil bu cansız cesede can verene!..

İslam'ın derdine deva bulmak niyetiyle ortaya atılan reformcuları bu cihetten tebrik gerekir.

Fakat ne yazık ki, bu zevat, derdi görmüş; devayı keşfedememiştir. Bilakis derdi deva sanmışlardır. Bu suretle kaş yapayım derken göz çıkarmışlar; hastaya deva sunalım derken zehir vererek bir an önce ölümüne sebep olmuşlardır. Şimdi bu ciheti biraz izah edelim.

Reformcular Müslümanların hissiz, hareketsiz, muattal ve geri kalması hususunda kabahati İslam ulemasına, Ehl-i Sünnetin müçtehitlerine, müfessirlerine ve muhaddislerine yüklüyorlar. Zu'mlarınca İmam A'zam'dan bugüne kadar gelip geçen ulema dinini dondurmuşlar, onun büyüyüp gelişmesine mani olmuşlar, boşuna faraziyelerle uğraşmışlar. Allah'ın kitabında, Peygamberin sünnetinde böyle şeyler yokmuş. İnsan olmamış şeylerle uğraşacağına aradığı hükmü doğrudan doğruya Kur'an'dan, hadisten almalı imiş. Fukahanın ciltler dolusu eserleri -haşa- din değilmiş!..

Bu zevat, eski ulemanın akılları, fikirleri varsa; bizim kafalarımız da süpürge koçanı değildir diyerekpaçaları sıvamış içtihada (yani Kur'an'dan, hadisten hüküm çıkarmağa) kalkışmışlardır. Onlara göre ayetten, hadisten zamanın icabına göre hüküm çıkarılacak; his ve tecrübe ile anlaşılandan maada hiçbir mevcut tanımayan müspet ilmin tavsiyelerine yüzde yüz uyulacak, bu ilmin tanımadığı veya reddettiği şeyler güneş gibi parlayan hakikatlerde olsa tevil yoluyla inkar edilecek!.. Kelam ilmi lüzumsuz olduğu için mekteplerden atılacaktır!.. Hasılı ilimde tamamıyla Avrupa'nın izinde gidilecek; ilim Avrupa'dan alınacak!..

Zavallılar düşünmüyorlar ki, Müslümanların gerilemesine sebep dinleri ve dinlerinin uleması değil, bilakis dinden uzaklaşmalarıdır!.. Biçareler vuruldukları Avrupa iğnesinin makus tesiriyle akı kara, devayı dert görüyorlar. Düşünmüyorlar ki, az yukarıda arz ettiğimiz veçhile Müslümanlar ancak dinlerine sahip oldukları devirlerde dünyanın ilim ve medeniyet hocasıydılar. Şimdi dinlerinde uzaklaşmış, tembelleşmiş, miskinleşmiş; aralarına müthiş nifak girmiş, Allah'ın yap dediğini yapmıyorlar, yapma dediğini inat ve ısrarla yapıyorlar. Kabahat de eski din ulemasının, hatta bizzat dinin!.. Fesubhanallah...

Evet, İslam aleminin halini biz de görüyoruz. Ve bir değil, bin müceddit lazım geldiğine biz de hükmediyoruz. Amma reformcuların anladığı gibi değil! Onların yaptığı gibi değil. Dinde tecdit (yani yenileme) dinden uzaklaşan Müslümanları tekrar ona döndürmekle; terk ettikleri dini, dünyevi vazifelerini yaptırmakla, onlara dinlerinin öğretmekle olur. Bu hususta fazla söze, izaha hacet yoktur. On dört asırlık koca mazi baştan başa bunun böyle olduğuna şahittir.

Müslüman çocuklarının doktor, mühendis, kimyager vesaire olmak için Avrupa'ya giderek tahsil görmelerine kimsenin bir şey dediği yok. Acaba reformculara ne oluyor ki, ayağı yanmış kedi gibi Avrupa'ya koşarak: "Aman Avrupa'nın peşinden gidelim; onun ilmini alalım, yoksa halimiz haraptır!" diye çırpınıp duruyorlar.... Yoksa "dinimizi de gidip Avrupa'dan öğrenelim" mi demek istiyorlar. Maksatları bu ise, hayır! Bu ebediyen olamaz. Çünkü Avrupalılar Müslümanın değil, Müslümanlığın düşmanıdırlar. Müslümanlığın hakikatini bilmezler. Bilseler derhal Müslüman olurlardı.

Bugün Müslümanlar düşmüş de olsa, Müslümanlık -haşa- düşmemiştir. O ayaktadır. Dipdiri ve taptazedir. Düşmanından değil, dostundan bile istimdada ihtiyacı yoktur.

Bu babta sözümüz büyük şairimiz Mehmed Akif merhumun şu beytidir:

"Biz ne müftü ne hatip istemişiz Avrupa'dan,

Ne de ukbada şefaat dileriz rimpapadan!"

MÜCEDDİD HADİSİ

Burada her yüzyılın başında bir müceddid geleceğini bildiren bir hadis-i şerif olduğu hatıra gelebilir. Şimdi bil-münasebe bu hadisten de biraz bahsedelim.

Hadis şudur:

"İnnallahe yeb'asü li hazihi-l ümmeti ala ra'si külli mieti senetin men yüceddidü leha emra dineha"

Yani "Şüphesiz ki, Allah her yüzyılın başında bu ümmete dini umurunu yenileyecek bir müceddid gönderecektir." Hazret-i Ebu Hüreyre'nin rivayet ettiği bu hadisi Ebu Davud "Sünen"inde, Hasan b. Süfyan "Müsned"inde, Taberani " Evsati"inde, İbn-i Adiyy " Mukaddimetü'l-Kamil"inde, Hakim "Müstedrek"inde, Beyhaki "Medhal"inde tahric ettikleri gibi Bezzar ile Ebu Nuaym dahi rivayet etmişlerdir. Hakim, Ebu'l-Fadl Iraki ve İbn-i Hacer-i Askalani gibi hadis hafızları onun sahih olduğuna ittifak etmişlerdir. Mütekaddimin denilen eski hadis ulemasının hepsi bu hadisi rivayet etmişlerdir. Hatta Hakim onu rivayet ettikten sonra "Yüz sene başı geldiğinde Allah bu ümmete Ömer b. Abdülaziz'i ihsan etti" demiştir. İbn-i Hacer bu söze bakarak: "Bu gösteriyor ki, bu hadis o asırda meşhurmuş" diyor.

Hadis-i şerifin muhtelif rivayetleri vardır. Bunlardan birinde: "Şüphesiz ki, Allah, her yüzyılın başında insanlara dinlerini öğretecek bir adam gönderecektir." buyurulmuştur ki, müceddidden maksat reformcu değil, öğretici olduğunu saraheten ifade etmektedir. Nitekim gelmiş geçmiş bunca ulema içinden bir tanesi bile bu hadisi dinde reform manasına almamıştır. Hadisin bazı rivayetlerinde gönderilecek müceddidin Ehl-i Beytte, yani Resulullahın -sallallahu aleyhi ve sellem- sülale-i tahiresinden olacağı bildirilmiştir. Hatta İmam Ahmed b. Hanbel bu rivayeti kaydettikten sonra: "Yüzüncü sene bir baktım ne göreyim, gelen müceddid Al-i Resulullah'tan Ömer b. Abdülaziz'miş. İkinci yüzyılın başında baktım, onda da Al-i Resulullah'tan Muhammed b. İdris-i Şafii..." diyor.

Her yüyılın başında gelecek müceddidlerin bir değil, birkaç olacağını söyleyenler de vardır. ulemanın beyanlarına göre tecdidin yüz sene başında olması ekseriyetle alimlerin

ölmesinden, sünnetlerin yıkılmasıyla bid'atlerin zuhur etmesindendir. Zira insanlara yeniden dinlerini öğretmeye ihtiyaç, o zaman baş gösterir.

İmam Süyuti tecdit hadisi hakkında müstakil bir risale yazmış. Ve gelip geçen müceddidleri gösteren manzum cetveller nakletmiştir. Son cetvele göre, gelip geçen müceddidler şunlardır: Ömer b. Abdülaziz, İmam Şafii, İmam Ebu'l Hasen el-Eş'ari, Ahmed İsferani, İmam Gazali, Fahreddin er-Razi, Takıyyüddin İbn-i Dakik el-Iyd, İmam Bülkıyni.

Bunların bazıları hakkında ihtilaf edilmiştir. İmam Süyuti dokuzuncunun kendisi olmasını ümit ediyor. Müceddidlerin bu zevat olduğu tahminen söylenmiştir. Bu hususta ölçü: Yüz sene başında gelen ulemanın içinde en bilgili ve Müslümanlara ilmi ile en faydalı olmaktır. Tecdit hadisi etrafında söylenenler bundan ibarettir. Görülüyor ki, bu hadiste reformculara İlm-i Usul dilince ne ibare, ne işaret, ne delalet, ne de iktiza yollarından biri ileuzaktan yakından bir hüccet yoktur. Şimdi bir de dinin tarifini görelim. Bakalım onda tasarrufa, reforma hakkımız olacak mı?

DİN NEDİR

Din, lugatte: Adet, taat, ceza, siyret ve hüküm gibi birçok manalarda kullanılır. Şeriatte ise; Allah tarafından va'zedilmiş bir kanun olup akıl sahiplerini kendi hüsnü ihtiyarları ile bizzat hayır olan şeylere sevk eder. Bu kanunu peygamberler Allah'tan vahiy yoluyla almış ve insanlara tebliğ etmişlerdir. Şu halde dinin sahibi Allahu Zülcelal'dir. İnsanlar din va'zedemezler. Etseler bile ona hakiki manada din denilemez. O ancak bir mezhep veya meslektir. Hiçbir peygamber getirdiği dini kendi icat etmiş değildir. Peygamberler yalnız Allah'ın gönderdiği hükümleri insanlara ulaştırmaya memur olmuşlardır. Kendilerine bazen "Dinin vazı" ve "Şari" denilmesi mecazendir.

Din insanlara hidayet yollarını gösterir. Ama kimseyi dine gireceksin diye zorlamaz. "Din hususunda zorlama yoktur" ayet-i kerimesinin manası da budur. Dini kabul hususunda insanlar tamamen serbesttirler. Onu kendi arzuları ile kabul ederler. Fakat bir defa dini kabul eden kimse artık onun icaplarını yerine getirmekle mükelleftir. Bu icapları yerine getirmeyenler Allah'a verdikleri söze hıyanet etmiş olurlar. Dinen ceza görmeleri bundandır. Bazıları bu cezayı gizlemek için "Dinde zorlama yoktur" derlerse de burada bu söz bir mugalata olup dini cezalarla hiçbir alakası yoktur. Onunla hiçbir kul sorumsuz hale gelemez. Hakikatte cezayı hak

edenlere ceza vermek hiçbir zaman zorlama sayılmamıştır, sayılamaz da... Bir devletin tebaasına giren kimse o devlete vergi vermek, askerlik yapmak gibi birtakım hükümlerle mükelleftir. Bunları yerine getirmediği takdirde kanunen o kimseye ceza verilmez mi? Buna cezaya zorlama mı denir? İşte dine girenin hükmü de böyledir.

Peygamberler: Allah'ın emir ve nehylerini vahiy yoluyla almışlar, kendilerinin hakikaten Allah'la kullar arasında birer elçi olduklarını mucizelerle isbat etmişlerdir.

Vahiy: Allahu Teala'nın emir ve nehylerini vahiy yoluyla peygamberlere rüya, ilham, kitap ve melek göndermek gibi bir vasıta ile bildirmesidir.

Mucize: Peygamberlik iddia eden zatın elinde meydana gelen harikadır: Ateşin Hazret-i İbrahim'i yakmaması gibi. İnsanlar bu harikanın mislini yapmaktan aciz olduklarını beyan için ona -aciz bırakan manasına- mucize denilmiştir. Vahiysiz din, mucizesiz peygamber yoktur. Binaenaleyh mecusilik, budistlik, putperestlik gibi vahiy ve mucize ile alakası olmayan saçma yollara din denilemez. Onlar olsa olsa batıl birer mezheptirler. İlahi dinlerin her biri aslında haktır. Yalnız Musevilik, İsevilik gibi eski dinler tahrife uğramış; asılları kaybolmuştur. Zaten bunlar Allah indinde bir müddetle tahdit edilmiş olduğundan o müddet dolduğu zaman feshedilmiş, yani hükümleri kaldırılmıştır. Mesela İsevilik Museviliği neshettiği gibi, en son gelen Müslümanlık da İseviliği neshetmiş ve Kıyamete kadar hükmü baki yegane din olarak kalmıştır. Allahu Teala Hazretleri: "Hiç şüphe yok ki, Allah indinde din, İslam dinidir."(12) ve "Bugün size dinini ikmal ettim; size olan nimetimi tamamladım ve size din olarak İslam'a razı oldum."(13) buyurarak bunu cihana ilan etmiştir.

Görülüyor ki, din, bir vaz-ı İlahidir. Onda tasarrufa hiçbir kimsenin, haşa peygamberlerin bile hakkı yoktur. O halde bu adamlar hangi selahiyetle dinde ıslahata (reforma) cesaret gösteriyorlar. Dinde tasarrufta bulunabilmek, onu istediğiniz gibi büyültmek, küçültmek, şişirmek, patlatmak için evvela reformcuların yaptıkları aslında çürük ve yersizdir.

Bir de dinin hakikaten din olabilmesi için reformcuların dediği gibi elastiki değil, çelik gibi katı, kat'i ve sağlam olması şarttı. Nitekim hamdolsun dinim öyledir de. Yoksa lastik balon gibi şişirdikçe şişmeye müsait olan bir nesne, din olamaz. Zira günün birinde fazla şişirilirse bomba gibi patlar gider. Hem her şeye, zamana göre fetva vermek icap ediyorsa dine ne lüzum kalır? Şimdi her yerde görüldüğü gibi herkes canının istediği yapar, istediğini yer içer, istediği gibi hareket eder, kimse karışmaz. Yok, din lazımdır denilirse, o takdirde çelik gibi katı ve kat'i olması gerekir. Çünkü o Allah'ın kanunudur. Cenab-ı Hak biz kulları gibi değildir ki, va'zettiği bir kanun eksik kalsın, yahut zamanla eskisin modası geçsin de

12.Sure-i Al-i İmran, ayet: 19.

13.Sure-i Maide, ayet: 3.

Reformcuların başında Cemaleddin-i Efgani gelirse de onun da taklit ettiği bir imamı vardır: İbn-i Teymiyye. İbn-i Teymiyye, vaktiyle Ehl-i Sünnetin hatırı sayılır büyük bir alimi iken sonraları bir hayli yolunu şaşırmış ve ta Ashab-ı Kiram'a varıncaya kadar din büyüklerine dil uzatmıştır. Kendisi müçtehitlik iddiasındadır. güya asrında zuhur eden bid'atlerle mücadele etmiştir. Evliya kabirlerini ziyaretle, onlardan ve hatta Peygamberden -sallallahu aleyhi ve sellem- şefaat dilemeyi putperestlik sayar. Ondan sonra gelen İbn-i Kayyim gibi bazı tilmizleri de onun tolunu tutmuşlardır. İşte bu zevat dinde serbestlik isteyen reformculara önder olmuşlardır. Bu münasebetle biz de söze İbn-i Teymiyye'den başlıyoruz.

1- İbn-i Teymiyye,

2- Cemaleddin-i Efgani,

3- Şeyh Muhammed Abduh,

4- Şeyh Muhammed Rıza

5- Abdilmü'min el-Merağî,

6- Şeyh Abdülmecid Selim,

7- Şeyh Mahmud Seltüt,

8- Şeyh Tantavi Cevheri,

9- Şeyh Muhammed Abdürrazik Paşa,

10- Hüseyin Heykel Paşa,

11- Dr. Muhammed Zeki Mübarek,

12- Ferid Vecdi,

13- Abbas Akkad,

14- Ahmed Emin,

15- Dr. Taha Hüseyin,

16- Kasım Emin,

17- Mehmed Akif,

18- Mevdudi,

19- Hüseyin Cozu,

20- Hayreddin Karaman,

21- Kadir Kadıoğlu.

İBN-I TEYMIYYE*

661-728

Şeyhülislam Tahiyyüddin Ebu'l-Abbas Ahmed b. Abdülhalim el-Harrari: Hanbeli fukahasından meşhur bir zattır. Harran'da 661 tarihinde doğmuş, Tatarların zulmünden dolayı babası ile birlikte Dimaşk'a hicret etmiş, 728'de orada vefat etmiştir. Tahsilini Dimaşk'da tamamlayan İbn-i Teymiyye, az zamanda tefsir, hadis, usul-i fıkıh ve Arabiyatta geniş bilgi sahibi olmuş; henüz yirmi yaşında varmadan yüksek malumatı ile şöhret bularak ders okutmaya ve fetva vermeye başlamış. Daha üstadlarının sağlığında büyük alimlerden sayılmaya başlanmış, kendisine şeyhülislam denilmiştir. Ancak bazı meselelerde cumhur-ı ulemaya muhalefet için aleyhinde bir cereyan baş göstermiş, nihayet Mısır'a celp edilerek Kahire'nin kalesine hapsedilmiştir. Bilahare bazı meseleler hakkında kanaatini değiştirdiğini itiraf ederek serbest bırakılmış ve Dimaşk'a avdetle tedris ve iftaya devam etmiş ise de sonra vefatına kadar iki sene daha hapsedilmiştir.

Filhakika İbn-i Teymiyye bazı itikadi ve ameli meselelerde büyük müçtehitlere hatta sahabeye muhalefet etmiş; bu hususta hakka isabet edemediği

---

*İbn-i Teymiyye bahsi biraz kısaltılarak Ömer Nasuhi

Bilmen'in eserinden alınmıştır.

---

birçok alimlerin tenkitleri ile sübut bulmuştur. Ulemadan bazılarına göre İbn-i Teymiyye, mücessimedendir. Yani Allah'ın bir cihette bulunduğuna, Arş-ı A'la'nın nev'i itibarıyla kadim olduğuna kani, kabirleri ziyarete muhalif, bir mecliste üç talakla boşanan kadının ancak bir defa boş olacağına kaildir. Derinleştirdikçe isabetsizliği meydana çıkan da bazı içtihatları vardır.

İbn-i Teymiyye'yi tenkit eden ulema arasında Takıyyüddin Sübki ile Şihabüddin İbn-i Hacer-i Heytemi de vardır.İlk zamanlarda Celal Kaznivi, Konevi ve Ceriri gibi birçok ulema İbn-i Teymiyye'yi pek ziyade medh ü senada bulunmuşlar ve adeta onun hizbini teşkil etmişlerse de, onun tevil götürmez sözü karşısında birer birer kendisinden yüz çevirmişlerdir. Hatta Şemseddin Muhammed b. Ahmed Zehebi kendisine nasihatte bulunmuş, bir müddet muhalifleri

ile aralarını düzeltmeye çalışmış, fakat neticede o da kendisinden bir hayli inhiraf etmiştir. Zehebi'nin İbn-i Teymiyye'ye hasihati "en-Nasihatü'z-Zehebiyye'l-İbn-i Teymiyye" namıyla maruftur. Ehemmiyetinden dolayı, biz bu nasihatin tercümesini burada arz etmeyi münasip gördük.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla,

Hamd Allah'a mahsustur. Ya Rabb, hata edersem bana merhamet eyle; sürçersem beni kaldır! Benim imanımı koru! Ah, gamsızlığıma ne kadar üzülürüm! Sünnet ve Sünnet ehlinin kalmamasına ne kadar yanarım, vah!.. Ah... Ağlamak için bana yardımcı olarak mü'min kardeşlere ne kadar müştakım!.. İlmin kandilleri, ehl-i takva ve hayratın defineleri olaninsanları kaybetmemize üzülüyorum, vah!.. Ah... Helal bir dirhem, munis bir kardeş bulabilsem!..

Ne mutlu kendi kusuru alemin kusurlarını görmekten alıkoyana!.. Ne yazık ki alemin kusurları kendi kusurlarını görmeye mani olana!..

Be adam, kendi gözündeki merteği unutarakdin kardeşinin gözündeki çepeli görmeye ne zamana kadar devam edeceksin? Ne zamana kadar kendini, fesahatini ve sözlerini övecek; ulemayı zemmedecek vebaşkalarının kusurlarını araştıracaksın? Halbuki Resulullahın -sallallahu aleyhi ve sellem- bunu yasak ettiğini bilirsin. "Ölülerinizi hayırdan başka bir şeyle enmayın; çünkü onlar gönderdikleri şey varmışlardır" buyurmuştur.

Hayır. Bilirim bana 'Sen kendini kurtar, benim zemmim ancak şu İslam'ın kokusunu duymayanlara, Muhamed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in getirdiği -ki cihattır- bilmeyenlere mahsustur...' diyeceksin. Hayır! Vallahi onlar bir kulun amel ettiği zaman muhakkak kurtulacağı şeylerden pek çok hayrı bildiler. Kendilerini alakadar etmeyen şeylerden de pek çoğunu bilmediler. Zaten kişinin işine girmeyen şeyi terk etmesi Müslümanlığn güzelliğindendir.

Be adam! Sana Allah aşkına yalvarıyorum. Bizden vazgeç. Çünkü sen iddiası çok bilimli bir adamsın. Yerinde durmaz ve uyumazsın. Dinde mugalata sayılan şeylerden sakının! Senin Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem- sorulardan hoşlanmamış, onları ayıplamış ve çok sual sormayı yasak ederek 'Gerçekten ümmetim için en ziyade korktuğum şey bilgili münafıktır' buyurmuştur. Delilsiz çok söz helal ve harama dair olursa kalbi katılaştırır. Acaba Yunusilerin ve feylezoflarınibareleri ile kalpleri kör eden şu küfriyat hakkında olursa ne buyurulur. Vallahi şu alemde gülünç olduk. Acaba biz akıllarımızla ret cevabı verelim diye felsefi

küfriyatın inceliklerini ne zamana kadar ortaya atıp duracaksın!..

Be adam! Feylezofların zehirlerini ve acı teliflerini yuttun! Zehirleri çok kullanmakla vücut ona alışır ve Allah'a yemin olsun ki, vücutta gizlenir. Ah... İçerisinde tedebbür ve tezekkürrle haşyet, tefekkürle sükut bulunan bir meclise ne kadar müştakım! Ah... Öyle bir meclise ki, içinde iyiler anılır. Rahmet de iyiler anıldığı zaman iner. İftira ve tahkirle zikredilen iyiler anıldığı zaman değil. Haccac'ın kılıcı ile İbn-i Hazm'in dili kardeştiler. Sen her ikisi ile de kardeş oldun!

Billahi Perşembe bid'atini ve hububat yemeği(14) anmaktan vazgeçiniz. Bizim vaktiyle doğrudan doğruya sapıklık saydığımız birtakım bid'atleri anarken, onları halis sünnet ve tevhidin esası saydılar. Bunları bilmeyen ya kafir, yahut eşektir. Kim küfür etmezse o Firavun'dan da kafirdir. Hıristiyanlar bizim gibi sayılıyor. Vallahi kalplerinde şüpheler var. Eğer sana iki şehadet ile imanın sağlam kaldıysa mesutsun! Vay sana tabi olanın hüsranına!.. Çünkü o zındıklığa ve bozulmağa maruzdur. Hele de ilim ve dini azsa!.. Şehvetperest ve batılcı ise!.. Lakin o sana fayda verir. Eliyle diliyle senin için müşahede eder. İçinden ise haliyle, kalbiyle sana düşmandır.

14.Ölümü takip eden ilk perşembe akşamı bazı yerlerde ölen için çadır kurmak, yemekler vermek adet olmuştur. Perşembe bid'ati budur. Hububat bid'ati de ölünün arkasından keşkek yapmak, helva dökmek gibi şeylerdir.

Ekseriyetle sana bağlananlar hareketsiz, hafif akıllı yahut yalancı cahiller, aklı ermezler, yahut garip tutnuk, hilesi kuvvetli veya yavan, iyi fakat anlayışsız kimselerdir. Şayet beni tasdik etmezsen onları bir teftiş et, adaletle tart!

Ey Müslüman; kendini medih için edindiğin şehvet eşeğini bana doğru çevir! Onu daha ne kadar tasdik edecek ve iyilere düşmanlıkta bulunacaksın, onu ne zamana kadar tasdik edecek ve iyilere tahkirde bulunacaksın? Onu ne zamana kadar tazim edecek; kulları küçülteceksin? Ne zamana kadar onunla dost olacak, zahitlere buğz edeceksin? Kendi sözünü ne zamana kadar medh edeceksin? Öyle ki, Sahihayn'ın hadislerini bile vallahi öyle medhetmiyorsun. Keşke Sahihayn'ın hadisleri senden kurtulsalardı... Bilakis sen her zaman zayıf çıkarmak, heder saymak veya tevil ve inkarla onlara hücum ediyorsun. Senin için daha dönme zamanı gelmedi mi? Bak artık yetmişliğin ondalığındasın. Yolculuk yaklaşmıştır. Hayır vallahi, sanmıyorum ki sen ölümü hatırlayasın. Belki ölümü hatırlayanı tahkir edersin. Zannetmem ki, benim sözümü kabul edersin; va'zıma kulak asasın. Bilakis bu kağıt parçasını, ciltlerle kitap yazıp

bozmağa ve benim için söz yollarını kesmeğe senin büyük azmin vardır. Ben sana kat'i olarak sustum deyinceye kadar halin bu olunca -ki, ben senin şefkatli ve sevgili dostunum- düşmanların nazarında halin nice olur! Halbuki düşmanların içinde vallahi suleha, ukala ve fudala vardır. Nitekim dostlarının içinde de facirler, yalancılar, cahiller, bozuklar, işe yaramazlar ve şaşkınlar vardır.

Senin bana aşikare olarak söğmene, gizliden gizliye de sözümden istifade etmene ben razıyım. Bana kusurlarını ihda eden kimseye Allah rahmet eylesin. Zira ben kusurları çok, günahları fazla bir kimseyim, eğer tevbe etmesem vay kepazeliğime!..

Benim ilacım Allah'ın affı, müsamahası, tevfik ve hidayetidir. Hamd, alemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Allah peygamberlein sonuncusu olan Seyyidina Muhammed'e ve ashabının cümlesine salat eylesin."

İbn-i Teymiyye'yi müdafaa edenler de olmuştur. Alusızade Numan Efendi ile Alusi Mahmud Efendi bunlardandır. İbn-i Teymiyye'nin birçok eserleri vardır: el-Iklil fi'l-Müteşabih ve't-Te'vil, Tefsiru Sureti'l-İhlas, Minhacü's-Sünneh, el-Vevami' fi's-Siyaseti'l-İlahiyye, es-Siyasetü'ş-Şer'iyye, Ziyaretü'l-Kubur, el-İmanü ve'l-İslamü ve'l-İhsan ilh... gibi...

ÜÇ TALAK MESELESİ

Bu mesele etrafında Kemal b. Hümam Fethu'l-Kadir'de şunları söylemiştir:

1- Bir kavim: "Bir mecliste kadını üç talak boşamakla ancak bir defa boş olur" demişlerdir. İbn-i Abbas -radıyallahu anhüma-'tan rivayet edilen budur. İbn-i İshak da buna kail olmuştur.

Tavus ile Ikrime'den nakledildiğine göre: "Böylesi Sünnet'e muhalefet edilmiştir, binaenaleyh yine Sünnet'e döndürülür" demişlerdir.

a) Sahihayn'ın rivayetine göre, Ebu's-Sahba' İbn-i Abbas'a: "Bilmez misin ki, kadını üç defa boşamak Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile Ebu Bekir devirlerinde ve Ömer'in hilafetinin ilk zamanlarında bir sayılırdı" demiş, İbn-i Abbas "Evet" mukabelesinde bulunmuştur.

b) Müslim'in bir rivayetinde İbn-i Abbas şöyle demiştir: "Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ile Ebu Bekir zamanlarında ve Ömer'in hilafetinin iki yılında üç talak sayılırdı. Sonra Ömer 'Hak, kendilerine mehil olan bir iş hususunda acele gösterdiler. Şunu onlar aleyhine yürürlüğe koyalım bari' dedi ve onu aleyhlerine yürürlüğe koydu."

c) Ebu Davud'un rivayetinde İbn-i Abbas: "Bir kimse bir mecliste karısına sen üç defa boşsun derse, bir defa boş olur" demiştir.

d) İbn-i İshak, Ikrime tarikiyle İbn-i Abbas'tan bu hadisin mislini rivayet etmiştir.

e) İmam Ahmed, uzunca bir senetle İbn-i Abbas'tan şu hadisi tahric etmiştir: "Rukane bin Abdiyezid, karısını bir mecliste üç defa boşadı. Sonra buna çok üzüldü. Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- ona karısını nasıl boşadığını sordu. Rukane, 'Onu bir mecliste üç defa boşadım' cevabını verdi. Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- 'Bu ancak bir talaktır. Sen hemen refikana dön!' buyurdular."

2- Bazıları medhulün biha'da (yani karı koca olanlarda) üç, başkalarında bir talak vaki olur demişlerdir.

Müslim, Ebu Davud, ve Nesai'nin rivayetlerinde şöyle deniliyor: Ebu's-Sahba' İbn-i Abbas'a çok sual sorardı. Ona dedi ki: "Bilmez misin bir kimse gerdeğe girmezden önce üç talakla boşarsa onu Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile Ebu Bekir ve Ömer'in hilafetinin ilk zamanlarında bir talak sayarlardı. Ömer halkın bu hususta birbirlerini takip ettiklerini görünce 'Bu talakları onların aleyhine yürütün' dedi." Hadisin lafzı Ebu Davud'dan alınmıştır.

3- Sahabe ve Tabiin ve onlardan sonra gelen ulemanın cumhuruna göre, bir mecliste üç talakla boşanan kadın üç defa boş olur. Delilleri:

a) Darakutni ile İbn-i Ebi Şeybe'nin rivayet ettikleri bir hadiste: "Abdullah b. Ömer karısını hayızlı iken boşadığını, sonra arkasından iki kuruda (yani iki temizlik devresinde) iki kere daha boşamak istediğini anlattı. Dedi ki: 'Bunu Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- duymuş da bana 'Ey İbn-i Ömer, Allah sana böyle emretmedi. Sen Sünnette yanıldın. Sünnet, temizlik devresini karşılayarak her temizlik devresinde bir defa boşamandır...' buyurdu ve karıma dönmemi emretti. Ben de döndüm.

Yine buyurdular ki: 'Kadın temizlendi mi, o zaman kendisini ya boşar, ya elinden tutarsın.' Ben: 'Ya Resulullah, ne buyurursun, onu üç defa boşamış olsam, kendisine dönmek bana helal olur muydu?' dedim. 'Hayır, senden talak-ı bainle ayrılır, hem de günah olurdu' buyurdular."

b) Ebu Davud'un "Sünen"inde, Mücahid'den şu hadis rivayet olunmuştur: Mücahid demiş ki: "İbn-i Abbas'ın yanındaydım. Ona bir adam gelerek, karısını üç talakla boşadığını söyledi. İbn-i Abbas sustu. Hatta karısını ona iade edecek sandım. Sonra: 'Biriniz karısını boşayarak ahmaklık ediyor, sonra ey İbn-i Abbas, ey İbn-i Abbas diyor. Allahu Teala: "Her kim Allah'tan korkarsa, Allah ona çıkar bir yol halkeder" buyurmuştur. Sen Rabbine isyan etmişsin, karın da senden talak-ı bainle ayrılmış' dedi."

c) İmam Malik'in el-Muvatta'ında zikredildiğine göre, Malik şu hadisi duymuş: "Bir adam İbn-i Abbas'a: 'Ben karımı yüz talakla boşadım; bana ne lazım gelir?' demiş. İbn-i Abbas:'Karın senden üç talak ile boş olmuş. Doksan yedisi ile Allah'ın ayetlerini alaya almışsın!' cevabını vermiş"

d) Yine el-Muvatta'da zikredildiğine göre İmam Malik'e şu hadis vasıl olmuş: " Bir adam İbn-i Mes'ud'a gelerek: 'Ben karımı sekiz talak ile boşadım' demiş. İbn-i Mes'ud: 'Sana ne dediler' diye sormuş. Adam: 'Karın senden bain oldu dediler' cevabını vermiş. İbn-i Mes'ud: 'Doğru söylemişler. Bu mesele söyledikleri gibidir' demiş."

e) Ebu Davud'un "Sünen"inde ve İmam Malik'in el-Muvatta'ında Muhammed b. İlyas'tan şu hadis rivayet olunmuştur: "Bir adam gerdeğe girmezden evvel karısını boşamış. Sonra tekrar almayı düşünmüş de, bunu sormağa gelmiş. Onunla beraber ben de gittim. Adam Abdullah b. Abbas ile Ebu Hüreyre'ye bu meseleyi sordu. Onlar: 'Kadın başka kocaya varmadıkça onu nikah etmeni caiz görmüyoruz' dediler.

Adam:

'Ama benim bu boşanmam bir defa idi' dedi.

Bunun üzerine İbn-i Abbas:

'Sen elinde olan hakkını da elinden çıkarmışsın' dedi"

Bu hadis yukarıda geçen (gerdeğe girmeden üç talakla boşanan kadın bir defa boş olur) sözüne muarızdır. Bütün bu rivayetler, yukarıda İbn-i Abbas'tan nakledilenlere muhaliftirler. İmam Malik'in el-Muvatta'ında İbn-i Ömer'den bu hadisin misli rivayet olunmuştur.

Hazret-i Ömer'in üç talakı kabulüne gelince: Bu bapta sahabeden ona muhalefet eden bulunmamasına ve kendinin Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- zamanında üç talakın bir sayıldığını bilmesine bakarak bir nasih bulunduğunu son zamanda öğrendiklerine hamletmekten başka çare kalmaz. Bu zahirine göre ise böyledir. Yahut hükmün sona erdiğini bilmeleri sebebi ile ise yine öyledir. Zira Sahabe-i Kiram, hükmün birtakım manalara bağlandığını, son zamanda o manalrın kalmadığını bilirler. Çünkü görüyoruz ki, sahabe, be meselede birbirlerini takip etmişlerdir. Mukarrer olan hükm-i şer'i böyle olmakla beraber onun aksini yapmaları ebediyen mümkün değildir. Hazret-i Ömer'den, İbn-i Mes'ud'dan, İbn-i Abbas'tan ve Ebu Hüreyre'den rivayet edilen ve Abdürrezzak'ın senedi ile Alkame'den rivayet ettiği şu hadis dahi bu kabildendir: Alkame şöyle demiş: "Bir adam İbn-i Mes'ud'a gelerek: 'Ben karımı doksan dokuz kere boşadım' dedi. İbn-i Mes'ud ona: 'üç talak onu bain kılar. Kalanları zulümdür' cevabını verdi."

Veki', A'meş'ten, o da Habib b. Abit'ten şu hadisi rivayet etmiştir: Muaviye şöyle demiş: " Bir adam osman b. Affan'a gelerek ben karımı bin defa boşadım' dedi. Osman: 'Karın senden üç talak ile bain olmuş' cevabını verdi."

Abdürrezzak, Ubade b. Samit'ten senedi ile rivayet etmiştir ki, Ubade'nin babası, karısını bin talakla boşamış. Bunun üzerine Ubade girerek Resulullaha -sallallahu aleyhi ve sellem- sormuş: Resulullah: "Kadın üç talakla Allahu Teala'ya asi olunarak boşanmış, dokuz yüz doksan yedisi ise zulüm ve udvan olarak kalmış. Allah dilerse ona azap eder, dilerse affeyler" buyurmuşlar."

Bu mezhebe kail olan bazı hanbeliler, "Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- kendisini gören yüz bin sahabi bırakarak dünyadan gitti. Sizin için bunlardan, yahut bunların onda birinin onda birinden sabit olmuş mudur ki, bir ağızdan söylenen sözle üç talak lazım gelsin? Belki uğraşsanız, bunu yirmi kişiden nakle gücünü yetmez..." demişlerdir.

Evvela: Ashab-ı Kiram'ın icmaları meydandadır. Çünkü hiçbirinin Hazret-i Ömer üç talakı yürürlüğe koyduğu vakit ona muhalefette bulunduğu nakledilmemiştir. Yüz bin kişiden bir icma' hükmünü naklederken her birinin ismini zikretmek lazım değildir. Zira bir hüküm hususunda büyük bir cilt kitap telifi gerekir. Üstelik bu icma' da sükuti icma'dır.

Saniyen: İcma' naklederken muteber olan, avamın değil, müçtehitlerin sözleridir. Resulullahın -sallallahu aleyhi ve sellem- vefatında mevcut olan yüz bin kişinin içindeki müçtehit fukahanın sayısı yirmiden fazla değildi. Bunlar da dört halife, dört abdullah, Zeyd b. Sabit, Muaz b. Cebel,

Enes ve Ebu Hüreyre -radıyallahu anhüm- ile daha birkaç kişi idiler. Sair ashab bunlara müracaatla kendilerinden fetva sorarlardı. Biz bu zevatın ekserisinden sarahaten naklolunduğunu isbat ettik ki, bir ağızdan söylenen sözde üç talak vaki olurmuş. Kendilerine muhalif zuhur etmemiştir. Artık haktan sonra bu ancak delalettir..."

Kemal b. Hümam'a göre hadis zahir manasının hilafına bile alınsa tevili şöyle olur: İlk zamanlar bir adamın karısına sen boşsun, sen boşsun, sen boşsun demesi bir talak sayılırdı. Çünkü ashab bu sözlerle birinci sözü te'kid kast ederlerdi. Sonraları te'kid değil, tecdit kastetmeye başladılar. Hazret-i Ömer de kendilerini ilzam etti.

Rukane hadisi münkerdir. Esah olan şekli Ebu Davud ile Tirmizi ve İbn-i Mace'nin rivayetleridir. Bu rivayette: "Rukane karısını talak-ı bainle boşadı da Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ona bir talaktan fazlayı kastetmediğine dair yemin verdirdi. Ve karısını ona iade etti. Sonra onu ikinci defa Ömer -radıyallahu anhüm- zamanında boşadı." denilmektedir.

Ebu Davud: "Bu rivayet esahtır" demiştir.

Kemal b. Hümam, burada naklettiğimiz sözlerinden önce imamiyye taifesinin bir rivayette: "Üç lafzıyla hiç talak vaki olmaz" dediklerini ve hayız halinde boşanan kadının boş düşmediğini söylediklerini bildirmiştir. Buradaki izahatının başında: "Bir kavim bir mecliste kadını üç talakla boşamakla ancak bir talak vaki olur demiştir." sözünden maksadı yine imamiyye taifesidir. Bahis mevzumuz İbn-i Teymiyye de onlarla beraberdir. Bunlar müddealarını isbat için Hazret-i Ali'den de bir mecliste yapılan üç talakın bir sayılacağını rivayet ederlerse de, mezkur rivayet kuru bir iftiradan ibarettir. Ehl-i Beyt'ten, bahusus Hazret-i Hasan ile Cafer b. Muhammed'den bunun hilafına rivayet olunmuştur. Hatta bu haberi rivayet eden şahıs iftirasını Kufe'de A'meş'in huzurunda itiraf etmiştir.

Beyhaki ile Taberani'nin rivayetlerine göre Hazret-i Hasan halife seçilince karısı Aişe b. Fadl kendisini tebrik etmiş. Hazret-i İmam buna kızarak: "Sen Emirü'l-Mü'minin (yani Hazret-i Ali'nin) katledildiğine seviniyor musun? (Sen üç defa boşsun!)" diyerek Aişe'yi boşamış. Bilahare: "Eğer ben, (bir adam karısını temizlik devresinde üç defa boşarsa, yahut onu müphem olarak üç defa boşarsa, başka kocaya varmadıkça ona helal olmaz) hadisini ceddimden veya babamdan işitmemiş olsaydım Aişe'ye dönerdim" demiştir.

Hazret-i Hasan'ın rivayet ettiği hadis, mutlak surette üç talakla boşanan kadının hulle yapmadıkça ilk kocasına helal

olmayacağını bildirmektedir ki, imamiyye taifesinin ve İbn-i Teymiyye'nin aleyhine açık bir delildir.

Bu bapta Nesai'nin Mahmud b. Lebid'den rivayet ettiği şu müsned hadis de şayan-ı dikkattir. "Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bir adamın karısını üç talakla birden boşadığını haber aldı da, kızgın bir tavırla ayağa kalkarak: 'Ben aranızda olduğum halde Allah -azze ve celle-'ın kitabıyla oynanıyor mu?' buyurdu. Hatta bir adam kalkarak: 'Ya Resulullah, şunu öldürevereyim mi?' dedi."

Anlaşılıyor ki, Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- zamanında üç talakın bir sayılması, onunla te'kid kast edildiğine göre imiş. Bundan sonra İbn-i Teymiyye'nin bir talak iddiası üzerinde direnmesi mesnedsiz ve Sahabe-i Kiram hakkında ileri geri söylenmesi tamamen yersiz kalır.

CEMALEDDIN-I EFGANI

1838-1897

Mısır kaynaklarına göre:

Cemaleddin Safder (yahut Saffer) b. Ali b. Muhammed b. Muhammed el-Hüseyni hakim bir zat olup akli ve nakli ilimlerde geniş ıttıla' sahibidir. Efganii Farisi, Arabi, Türkçe, İngilizce, ve Rusça bilirdi. Hemedan kazalarından Esedabad'da şaban ayında doğmuştur. (el-islam ve't-Tecdid adlı esere göre Afganistan'da Kabil civarındaki Es'adadab'da doğmuştur.) Hindistan'a giderek akli ve nakli ilimleri okumuş, sonra Hicaz'a gitmiştir. Bilahare Kabil'e dönmüş ve hükümet ricali arasına karışmıştır. Daha sonra Mısr'a gitmiş, orada din ve siyasette ıslahi kalkınma ruhunu aşılamıştır.

Mısır hükümeti kendisini sürgün etmiş, bunun üzerine Paris'e gelerek, orada Mısırlı tilmizi Şeyh Muhammed Abduh ile birlikte "el-Urvetü'l-Vüska" gazetesini çıkarmıştır. Uzun seferler yapmış, sonra İstanbul'a davet edilerek orada vefat etmiştir. Na'şı memleketine götürülmüştür. Hakkında muhtelif gazete ve kitaplarda pek çok yazılar yazılmıştır.

Eserleri: Tarih-i Efgan ve bir küçük risaledir.

Ancak muhtelif rivayetlerden anlaşıldığına göre, Cemaleddin-i Efgani bir ilim adamı değil, siyasetle uğraşan ve nan u nimetini yediği büyük devlet ricalini öldürtmeğe çalışan bir nankördür. Fesatçılığı sezilince Türk uleması tarafından İstanbul'dan kovulmuş, Mısır'a kaçmıştır. Onu daha iyi anlamak için 83 sayılı ve Kasım 1972 tarihli Hareket dergisinden iktibas ettiğim Cemil Meriç Beyin aşağıdaki yazısını okumak kafidir.

CEMALEDDİN-İ EFGANİ'NİN DOSYASI

Cemil Meriç

Onunla ilk defa Sultan Aziz devrinde karşılaşıyoruz. Meclis-i Kebir-i Maarif ve Encümen-i Daniş azasıdır. Yazık ki, Şeyhin İstanbul'da boy gösterişi irfan tarihimiz için pek de hayırlı olmaz. Darü'l-Fünun onun bir konuşması yüzünden kapatılır. (1871, Goldziher) Uzun zaman gözden ve gönülden nihan olan üstadı, yılar sonra bir per-i ilham olarak sahnede görüyoruz.

Türk şairi Mehmed Emin Beye Türkçülüğü aşılayan, kendisinin söylediğine göre, Efganlı Şeyh Cemaleddin'dir. Bu büyük İslam inkılapçısı, Türkiye'de Mehmed Emin Beyi bularak, ona halk dilinde, halk vezninde, millet sevgisi ile dolu şiirler yazmasını tavsiye etmiştir. (Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları)

Edebiyatımızın o büyük "İslam inkılapçısı"na yegane borcu "Türk Sazı" şairi de değildir. Filhakika bir yandan Jön Türkler'de "Türkçülük şuurunu uyandırıken" (Ş. Mardin, Jön Türklerin Siyasi Fikirleri) bir yandan da... Fakat Efganlı bir şeyhin, bir ümmetçinin Türkçülük şuuru ile ne gibi bir münasebeti olabilir diyeceksiniz. Acele etmeyelim. Belki de Efgani şairane bir mahlastır, Figani gibi. Nitekim Ahmed Agayef'den üstadın Efganlıkla bir ilgisi olmadığını öğreniyoruz: "Şeyh Hazretleri aslen Türktür, Azeri Türküdür." (Türk Yurdu Mecmuası, cilt: 1)

Evet, bir yandan da Mehmed Akif'i irşad etmektedir. "Akif'in siluetini çizebilmek için Efganlı Cemaleddin ile Mısırlı Abduh'un portrelerini bir an bile gözden ayıramayız. Sırat-ı Müstakim Mücahid'i Şeyh Cemaleddin ile şakirdi ve muhabb-i sadıkı Mısır Müftüsünün izinden ayrılmamıştır. Akif'in Efganlı hakkında hükmü şudur: "Şarkın yetiştirdiği fıtratların en yükseklerinden biri." (Cerrahoğlu, Mehmed Akif)

Yalnız Akif mi? İslam'da teceddüt yapmak isteyen bütün bir nesil, onun şakirdi. Daha sonra İsmet Paşanın Başvekilliğini yapacak olan tanınmış din bilgini Şemseddin Günaltay'a göre "Şeyh, Peygamber kadar şayan-ı hürmet; ona itiraz edenler, Ebu Cehil kadar lanete müstehaktır. Çünkü Şeyh, Peygamberin zamanındaki İslamlığı yeniden diriltmeye kalkışmıştır." (İslam Mecmuası)

Bu muteber şehadetlerden anlaşılan şu: Cemaleddin Efendi Efgani değil, Türkidir. Sayısız tilmizi vardır. Milliyetçidir, ümmetçidir, ıslahatçıdır. Hem mücahittir, hem müçtehit. Üzülerek belirtelim ki, elimizdeki diğer kaynaklar bu iddialara gölge düşürecek mahiyettedir. Kimine göre Şeyh, İranlı bir Şiidir. (B. Lewis, The Middle East and the West) Kimine göre Hazret-i Ali ahfadından. (Şeyh Abduh) Onun Hindli olduğunu söyleyenler de var. (The Mussalman mecmuası, 1936 hususi sayı ile Şubat 1937 tarihli nüsha.)

Türk, İranlı, Efganlı, Hindli... Homeros'u paylaşamayan yedi şehir, Cemaleddin'i paylaşamayan dört ülke. Biri eski, biri yeni efsane...

Şöhreti dünyayı tutan bu masal kahramanının insanlığa mirası: Minnacık bir Efgan tarihi ile küçücük bir reddiye (Red ale'd-Dehriyyin.) Reddiye birçoklarının ismine bakarak vehmettikleri gibi, maddeciliği cerh için yazılmış teolojik bir eser değil, siyasi bir hicivdir.

Cemaleddin, nazariyeci olmaktan çok politikacı. Onun girift ve tezatlarla dolu kişiliğini Renan'a verdiği cevapta buluyoruz. Ne gariptir ki, aşağı yukarı bir asır önce cereyan eden bu münakaşa (muhasebe demek daha doğru olurdu) bize yanlış intikal etmiştir. Hiç kimse Cemaleddin'in yazısını okumak zahmetine katlanmamış, bütün yazarlar büyük bir cömertlikle şeyhi, İslamiyet'in müdafii mertebesine yükseltmiştir.

Bu vesika bizim için çok mühimdir. Çünkü hem Cemaleddin'in girift ve mütezad kişiliğini ışığa kavuşturur, hem onu Namık Kemal'le mukayese etmek imkanını verir. Zira Renan'ın 1883'de irad ettiği konferans, Efganlı'ya yarenleşmek fırsatı vermekle kalmaz, Namık Kemal'e de meşhur müdafaanamesini ilham eder. Namık Kemal'in müdafaanamesi taarruz; Cemaleddin'in mektubu teslimiyet. Namık Kemal öfke ve küçümseyiş, Cemaleddin terbiye ve makyavelizm.

Namık Kemal önce Renan'ı tanıtmakla işe başlar: "Engizisyonun kötülüklerini tenkit ede ede, her fenalığı dine bağlayan ve her dini aynı meziyette vehmeden bir münkir. Üstelik ele aldığı konuyu da hiç bilmemektedir. Nasıl olur denecek, bir şark dilleri mütehassısı, bir akademi azası İslamiyet'i nasıl olur da bilmez? Bilmez, Avrupa Şarkı bilmez. Bu cehaletin sebebi şu: Avrupa'da İslamiyet'le uğraşanlar ya Hıristiyandırlar, ya değildirler. Hıristiyanların fikr-i aslileri, bu tetkikatın selametle icrasına manidir. Biz araştırmalarımızda bitaraf olabiliriz. Bizce Hıristiyanlık mensuh bir dindir. Halbuki İslamiyet Hıristiyanlara göre ilahi değildir. Onun için her kitapta yalan, yanlış aralar.

İnanmayanlarsa bütün dinlere efkar-ı beşerin en ağır zincir-i esareti, terakkiyat-ı marifetin en kuvvetli sekte-i haili nazarıyla bakarlar. Dinin ilahi mahiyeti yoksa, üzerinde neden durulsun? Renan'ın risalesini görmeden bu kadar az lakırdıya, bu kadar çok hata sızabileceğini sanmazdım."

Adıvar, "Namık Kemal'in müdafaası daha ziyade bir polemik şeklinde olup, her satırında Renan'ın cehli(?) ile istihza doludur" buyuruyor.

Salip ve Hilal'in kavgası devam ediyor. Renan'ın müttefikleri içimizde yaşamaktadır. Namık Kemal'i hatırlayan yok. Kemal'in yazısında konuşan herhangi bir fert değil, tarihin kendisi. İftiraya uğrayan bir medeniyet.

Şimdi de Cemaleddin'e geçelim.

18 Mayıs 1883 tarihli Le Journal Des Debats, Şeyhi şöyle takdim ediyor:

"Malum olduğu üzere Şeyh ulema zümresindendir. Paris'e dilimizi öğrenmeye, Avrupa medeniyet ve ilimlerini tahsil etmeye gelmiştir. Yine hatırlardadır ki, hakkında bir konferans vermiş; bu konferans ilk defa olarak gazetemizde yayınlaşmıştı. Şeyh Cemaleddin ise bu vesile ile Arapça bir mektup yollamış. Muharririmizin konferansı hakkında düşündüklerini yazıyor. Şeyhin mektubunu mümkün olduğu kadar sadakatle tercüme ettik. Doğruda düşünce ve medeniyetimizin nasıl anlaşıldığını göstermek için sunuyoruz."

Sonra Şeyhin mektubbu:

"Efendim,

Değerli gazetenizin 29 Mart 1883 tarihli nüshasında M. Renan'ın bir nutku var. Şöhreti bütün Batıyı tutan, Doğunun en ücra köşelerine kadar uzanan ünlü filozof, bu nutukta dikkate değer müşahedeler, yeni görüşler serdetmiş. Ne yazık ki, bendeniz, nutkun ancak az veya çok sadık bir tercümesini görebildim. Fransızcasını okuyabilseydim, o büyük filozofun fikirlerine daha iyi nüfuz ederdim. Renan'ın nutku iki noktayı kucaklıyor:

1- İslam dini mahiyeti icabı, ilmin gelişmesine manidir.

2- Arap kavmi tabiatı icabı metafizik ilimleri de felsefeyi de sevmez.

İyi ama, acaba ilimlerin gelişmesini önleyen bu maniler dinin kendisinden mi geliyor? Bu dini kabul eden kavimlerin hususiyetlerinden mi? Renan bu noktaları aydınlatmıyor.

Ama teşhis yerindedir. Hastalığın sebeplerini tayin etmek güç. Hastalığa çare bulmak ise büsbütün zor. Başlangıçta hiçbir millet, sırf aklın rehberliği ile yetinemez. Korkuların pençesindedir. Hayrı şerden ayıramaz. Ne sebeplere yükselebilir, ne neticeleri farkedebilir. Tedirgin şuurunun dinlenebileceği bir vaha arar. O zaman "Mürebbi"ler ortaya çıkar. Bilirler ki, onu aklın emrettiği yola sürüklemek imkansızdır.(15) Hayalini okşar, ümitlerini kanatlandırır, önünde geniş ufuklar açarlar. İnsanoğlu ilk devirlerde gözleri önünde cereyan eden hadiselerin sebeplerini ve eşyanın esrarını bilmediğinden, mürebbilerin emirlerine ve öğütlerine uymak zorundadır. Mürebbiler ona itaat edeceksin diyorlardı; Mutlak Varlık böyle emrediyor. Şüphe yok ki, bu beşeriyet için boyundurukların en ağırı, en küçültücüsü idi. Fakat Müslüman, Hıristiyan, putperest bütün milletlerin, barbarlıktan, bu dini terbiye sayesinde çıktıkları ve daha ileri bir medeniyete doğru yürüdükleri de inkar edilemez."

Şeyh Efendi, dinlerin insanlık tarihinde büsbütün lüzumsuz birer müessese olmadıklarını beyan buyurduktan, İslamiyet'le putperestliği aynı kefeye koyduktan sonra... İslamiyet'i müdafaaya geçiyor. İslamiyet terakkiye mani imiş!.. İyi ama, diyor: "Bu konuda İslamiyet'in başka dinlerden ne gibi bir farkı vardır? Dinlerin hepsi de müsahamasız değil mi?" Aferin İslam mücahidine! Aşırı nezaketi bir Draper mülhidi kadar olsun tarafsızlık göstermesine mani olan Şeyh Efendi, tavizlerini her satırda biraz daha arttırıyor: "Hıristiyan toplumları, işaret ettiğim terakki ve ilim yolunda dev adımla ilerlemektedirler. İslam cemiyeti ise dinin vesayetinden kurtulamamıştır." Ama Efganlı Şeyh, büsbütün meyus da değildir. Öyle ya, Hıristiyanlık İslamiyett'ten asırlarca önce doğmuş, neden İslam cemiyeti de günün birinde zincirlerini kırıp, Hıristiyan cemiyetleri gibi teraakki yolunda şahlanmasın? Hıristiyanlık da müsamahasızdı; sertti. Ama yenilmez bir engel olmadı. İslamiyet'in böyle bir ümitten mahrum edilmesine gönlü razı olmuyor Şeyhimizin.

"Burada Mösyö Renan'ın huzurunda İslam dininin müdafaasını yapıyorum. Bu ümit (Müslümanlıktan kurtulma ümidi mi?) gerçekleşmezse barbarlık ve cehalet içinde mahvolurlar. Filhakika İslam dini ilmi boğmağa ve terakkiyi durdurmaya gayret etmiştir.(16) Ama Hıristiyanlık da aynı şeye teşebbüs etmedi mi? Katolik Kilisesinin muhterem(17)

---

15. "Mürebbi"den maksadı Peygamber, az aşağıda gelecek olan "Mutlak Varlık"tan muradı da Allah'tır. Okuyucuların bu satırlara nazar-ı dikkatini celp ederiz. (Ahmed Davudoğlu)

reisleri, bildiğime göre bugün bile mücadeleden vazgeçmiş değillerdir..."

Biliyorum, Müslümanların Avrupa ile aynı medeniyet seviyesineyükselmeleri çok güçtür. Felsefi ve ilmi hakikate vusul onlara yasaktır. Gerçek bir mü'min, konusu ilmi hakikat olan her çeşit araştırmalardan kaçınmalıdır. Oysa bazı Avrupalılara göre her hakikat ilme dayanmak zorundadır. Kölesi olduğu nassa, sabana bağlanan bir öküz(18) misali bağlanan mü'min,

---

16.Kur'an-ı Kerim'in ilk inen ayeti Alak suresinin başındaki "Oku!" emridir. Onu takip eden ikinci ayet-i kerimede kalemle yazı yazmağa irşad buyurulmuş; daha sonra inen Müddessir suresinin ayetlerinde ise elbise temizliği emrolunmuştur. 20. asrın medeniyeti bunlarla ölçüldüğüne göre Müslümanlara Kur'an-ı Kerim'in ilk ayetleri ile medeni olmaları emir buyurulmuş demektir. Böyle olduğu halde İslam dini ilmi boğmağa ve terakkiyi durdurmaya gayret etmiş sayılırsa ilme teşvik etmiş olmak için ne yapması lazım geldiğini lütfen Şeyh namına onun yolundan gidenler söylesinler!.. Bu ayetlerle askeri hazırlığı emreden ayet, Kur'an'da bulundukça ne geri kalmış Müslümanların bir özrü makbul olabilir, ne de Müslümanlığa saldıran düşmanların bir hakkı!.. Bunların karşısında Müslümanlıktan kaçanlara mertçe konuşmak lazım gelirse Müslümanlık uyutuyor diye değil, bilakis uyandırıyor, uykumuzu kaçırıyor diye ondan uzaklaştıklarını itiraf etmeleri gerekir. Evet, Kur'an'ı Kerim'de, başka hiçbir ayet olmasa, ilim ve kültür için "İkra" ayeti, teknik için de askerlik ayeti kafi gelirdi.

17.Katolik Kilisesi papazlarına muhterem demek maazallah onlara imrenmeyi göstermiyor mu? (A. Davudoğlu)

18.Evet Müslüman, kölesi bulunduğu nassa, sabana bağlanan bir öküz misali bağlı kalmalıdır. Zira Müslümanlığı ancak bu surette devam ettirebilir. Yoksa kazıktan boşanmış merkep gibi sağa sola '....' atar durursa cehennemi boylar.

(Ahmed Davudoğlu)

---

ilanihaye şeriat tefsircileri tarafından çizilen yolda yürümeye mahkumdur... Hakikatin zaten bütününe sahip. Aramasına ne lüzum var? İmanını kaybederse, daha mı bahtiyar olacak? Böyle olunca ilmi küçümsemesi tabii değil mi?

Şeyh Efendi, İslamiyet'in terakkiye mani olduğunu Renan'dan daha büyük bir imanla belirttikten sonra, Arap kavmini müdafaaya geçiyor.

"Ancak fetihlerindeki hızlı mukayese edilebilecek bir fikri yükseliş. Bir asır bütün bir Yunan ve Acem ilminin elde edilişi, hazmedilişi... Araplar başlangıçta ne kadar cahil ve barbar olurlarsa olsunlar, medeni milletlerin yüz üstü bıraktıklarına dört elle sarıldılar. Sönen ilimleri canlandırdılar, geliştirdiler ve o zamana kadar ulaşamadıkları bir ihtişama kavuşturdular.(19) Bu da ilme karşı besledikleri sevginin işareti ve ispatı değil midir?"

Renan, Arap dünyasında, Acem alimlerin (yani Arap olmayanların) büyük bir rol oynadığı fikrinde. Şeyh Efendi de bunu kabul etmektedir.

"Harranlılar Araptılar ve İspanya'yı istila edenler Araplıklarını kaybetmişlerdi. İbn-i Mace, İbn-i Tufeyl, İbn-i Rüşd de el-Kindi gibi Araptılar. Irkları ayıran dildir. İslamiyet'in inkişafı ile Araplar yeni bir hamle kazandı ve İranlı alimler Müslüman olunca Kur'an diliyle yazmayı şeref telakki ettiler."

Ne gariptir ki, Ağaoğlu'nun halis muhlis Türk olduğunu iddia ettiği Efganlı Şeyh, İslam medeniyetinde Türklerin rolünden bir kerecik bile söz etmiyor. Evet, İslam medeniyeti bir bütündür. Bu büyük terkibi yalnız Arabın eseriymiş gibi göstermek, ya Araba dalkavukluk, ya misli görülmemiş bir gaflettir. Farabi İslamdır, İbn-i Sina İslamdır, Arap değil. O ummana karışan en büyük ırmak : Türk.

Fakat Şeyh yatırım yapmaktadır. Pekiyi denecek, Arap medeniyeti bu kadar şaşaakar olduktan sonra nasıl birden sönüverdi? Meş'ale o zamandan beri neden tutuşmadı tekrar? Arap dünyası uzunca zamandan beri niçin karanlıklarda bocalıyor? Namık Kemal buna sebep olarak Haçlı orduları ile Tatar müşriklerini gösteriyor. Şeyhin cevabını okuyalım:

"Burada İslam dininin bütün sorumluluğu ortaya çıkıyor. Şurası aşikar: Bu din nerede yerleşmiş ise ilmi boğmuştur. (20) Bu uğurda istibdatla el ele vermekte tereddüt etmemiştir. es-Suyuti, Halife el-Hadi'nin Müslüman ülkelerde ilmin kökünü kurutmak için beş bin alimi Bağdad'da katlettiğini söyler. Belki Suyuti kurbanlarının

---

19.Evet ama, sönen ilimleri canlandırma meselesei, ne zaman, hangi devirde oldu? Müslümanlık devrinde olduysa fena yakalandın Hazret. Çünkü onları uyandıran Müslümanlık oluyor. Başka bir devir ve sebep göstermeğe imkan varsa lütfen göster. (Ahmed Davudoğlu)

sayısında mübalağa etmiş, ama yapılan zulüm, bir vakıa. Bir dinin ve bir

---

20.İslamiyet senin gibi bir şaşkının soruları ile sorumlu olamaz. <<Bu din nerede yerleşmişse ilmi boğmuştur" iddiası yalandır. Hakikat bunun tam tersidir. Yani bu din nerede yerleşmişse orada ilmi ihya etmiştir. Zira ilk emir okuyup yazmaktır. Bu uğurda istibdatla el ele vermekte tereddüt etmediğine göre demek İslamiyet müstebid ve zalim bir dindir. Sen de zahiren Müslüman Şeth Efendi. Şu halde sen de zalimsin. Biz seni zalimliğini bilatereddüt kabul ediyoruz. Fakat zulmün dinden neşet ettiğini asla! çünkü İslam dini Allah dinidir. Cenab-ı Hakk -haşa- zalim değildir ki, zulümle, istibdatla el ele verecek bir din göndersin. O erhamürrahimindir. kullarına kat'iyen zulmetmez. Bu sözlerinden sonra bizim tereddüdümüz senin hala Müslüman kalıp kalmamandır. (A. Davudoğlu)

---

kavmin tarihinde kanlı bir leke bu. Hıristiyan dininin mazisinde de buna benzer vak'alar bulabilirim. Dinler, isimleri ne olursa olsun birbirlerine benzerler. Dinlerin felsefe ile uyuşmalarına, anlaşmalarına imkan yoktur.(21) Din, insana iman ve itikadı zorla kabul ettirir(22) Felsefe onu itikatlardan kısmen veya tamamen kurtarır.(23) Nasıl anlaşabilirler? Din galip gelince felsefeyi yok edecektir; felsefe hükümran olunca din ortadan kalkacak. İnsanlık yaşadıkça nass ile serbest tenkit, dinle felsefe arasındaki kavga sona ermeyecektir. Kıyasıya bir savaş bu. Ve korkarım ki,(24) bu savaşta zafer hür düşünceye nasip olmayacaktır."

Şeyhimiz şikayetçi:

"Aklın dersleri üç beş büyük zekaya hitap eder yalnız. İlim, ne kadar güzel olursa olsun ideale susuz olan insanlığı doyuramaz. İnsanlık filozofların ve alimlerin göremedikleri ve giremedikleri karanlık ve uzak bölgelerde kanat açmaktan hoşlanır."

Efgani'nin sözü burada bitiyor.

Şimdi de Renan'ın bu mektuba verdiği cevabı gözden geçirelim:

21.Çünkü dinler Allah'ın gönderdiği kanunlardır. Felsefe ise insan kafasının mahsulü kuru nazariyelerden ibarettir. (Ahmed Davudoğlu)

22.Bu iddia yalandır, Haşa dinde zorlama yoktur. Dinin tarifini yukarıda gördük. O insanları kendi ihtiyarları ileiyiyi benimsemeye sevk eder. Şeyh bu zorlamayı nereden çıkarıyor. (Ahmed Davudoğlu)

23.Masonluk locasına kaydedilmesi için yaptığı müracaatta kendisinin felsefe ilimleri müderrisi olduğunu söylemesine

bakılırsa Şeyh Hazretlerini de felsefesi itikatlardan kısmen veya tamamen kurtarmışa benziyor. Maazallah. (Ahmed Davudoğlu)

24.Biz de bu sözleri ile Şeyhin küfründen korkarız. (Ahmed Davudoğlu)

"Sorbonne'daki son konferansımın Şeyh Cemaleddin'e telkin ettiği son derece dikkate değer düşüncelerini dünkü gazetenizde alaka ile okudum. Münevver Asya'nın şuurunu böylece orjinal ve samimi tecellilerinde takip etmek çok öğretici, ufkun dört bir yanından rasyonalizmi öven sesler geliyor. İnsan bu sesleri dinledikçe daha iyi anlıyor ki, din ayırır, akıl birleştirir. Ve iman ediyor ki, akıl tektir. İnsan zekasının birliği, düşüncelerin tesanüdünden doğan büyük ve ümit verici netice. Ama bunun için tabiatüstü denen vahiyleri bir yana itmek lazım. Dünyadaki iyi niyet sahibi insanların yobazlığa ve hurafelere karşı kurdukları birlik görünüşte çok küçük, ama hakikate dayanıyor ve er geç muzaffer olacaktır. Masalları tahrip edecektir."

"İki ay kadar önce sevgili meslektaşım Ganem vasıtası ile Şeyhi tanımıştım. Üzerimde pek az kimse bu kadar derin tesir yapmıştır. Sorbonne'daki konferansımın konusunu (İlmi Zihniyet ile İslamiyet'in Münasebetleri) bana o ilham etti. Şeyh Cemaleddin, İslam'ın peşin hükümlerinden sıyrılmış bir Efganlıdır."

Anlaşılıyor değil mi? Bizim büyük İslam Birliği'nin kurcusu olarak selamladığımız Şeyh Efendinin Fransa'daki dostu Hıristiyan Halil Ganem'dir. Sultan Abdülhamid Han'ın hasm-ı biamanı Ganem.

Renan, Efganlıyı bir masal kahramanı olarak değil, gerçek kişiliği ile, yani bir dinsiz, bir "Libre penseor" olarak tanıtmaktadır. Devam edelim:

"Cemaleddin, zinde bir kavmin çocuğudur. Efganistan'da Arya ruhu resmi İslamiyet'in sığ tabakası altında bütün zindeliği ile yaşamaktadır."

Görülüyor ki Renan, Ağaoğlu ile aynı fikirde değildir. Şeyhin Efganlı, hatta Şii olduğunu Ağaoğlu acaba biliyor muydu?

"Dinlerin değerini tayin eden, onlara inanan kavimlerdir. Efganlı bu mütearefenin en güzel delili. Düşünceleri öylesine bağımsız, seciyesi o kadar asil ve dürüst idi ki, onunla konuşurken İbn-i Sina, İbn-i Rüşd gibi eski aşinalardan birinin (başka bir tabirle beş asır boyunca insan zekasını temsil eden o büyük dinsizlerden birinin) dirildiğini sanıyordum. Karşımdaki insanla, (İran'ın dışında kalan

Renan, bilhassa Türkiye demek istiyor) Müslüman ülkelerin arz ettiği manzarayı karşılaştırınca aradaki tezat bana büsbütün açık göründü. Bu ülkelerde ilmi ve felsefi tecessüs yok gibidir. Şeyh Cemaleddin dini istilaya karşı ırki direnişin en güzel örneğidir."

Renan, Şeyhin takdirkarı, Şeyh, Renan'a hayran. Anlaşmamalarına imkan var mı? Teferruata ait ihtilaflar bir sohbet vesilesi. Mesela Renan'a göre Roma İmparatorluğu 16. asra kadar Latinceyi bütün batıda insan zekasının ifadesi vasıtası yapmıştır.

"Büyük Albert, Roger Bacon, Spinoza Latince yazdılar. Ama bunlar bizim için Latin değildirler? Arap dili ile yazan bütün islamları da Arap saymak doğru değildir. Semavi dinlerin hepsi müsbet ilme düşmandır. Şeyh bu hakikati kafi derecede belirtmediğimi ileri sürüyor. Bu konudaki fikirlerim herkesçe malum olduğundan üzerinde durmadım. İnsan zihni tabiatüstü unsurlardan tecrit edilmelidir. Bunun için zora da lüzum yok. Hıristiyan ve İslam aydınları, din bahsinde anlayışlı bir kayıtsızlık göstersinler, yani din zararsız hale gelsin yeter. Bu, Hıristiyan ülkelerde gerçekleşti. Müslüman ülkelerde de gerçekleşirse Şeyh de ben de memnun oluruz? Ben bütün Müslümanlar cahildirler, cahil kalacaklardır demedim. İslamiyet'in idaresi altında bulunan ülkelerde beş altı asırdan beri ilmi yok ettiğini söyledim. Müslümanlar, Müslümanlığa dayanarak kalkınamazlar. Müslümanlığın zayıflaması sayesinde kalkınabilirler. İslamiyet'in ilk kurbanı Müslümanlardır. Müslümanı dininden kurtarmak ona yapılabilecek en büyük iyilik. Akıl için yol birdir. Hür düşünceli insanlar elbette ki birleşeceklerdir. Kurtuluş, Müslümanların yeni baştan terbiye edilmesindedir. Ama bu terbiyenin ciddi olması, yani akla dayanması lazım. İslam'ın dini şefleri bu gayeye hizmet ederlerse kendilerine minnettar olurum. İslam ülkelerindeki rönesans İslamiyet'ten kurtularak gerçekleşecektir; Hıristiyan ülkelerde olduğu gibi. Şeyh Cemaleddin benim belli başlı tezlerime delil getirmiştir."

Zavallı Türk İntelicansıyası! Kimlerin peşinden gitmemiş. Düşmanı dost, dostları düşman tanıtmış. Peygamberin adını anmaya cesaret edemeyen bir Efganlıyı, Peygamber kadar saygıya layık görmüş, galiba Bernard Lewis doğru söylüyor:

"Cemaleddin'in vaazları bir ideolojiden çok, bir yaşantının ifadesi. İslamiyet onun için her şeyden evvel bir medeniyet, dünyevi bir iktidardı. Arızi olarak da bir iman. Takvadan çok bağlılık istiyordu. Müslümanlar da Germenler ve İtalyanlar

gibi birleşmeliydiler. Cemaleddin'in ömrü, Cavour'u, Bismarck'ı olacağı bir hükümdar aramakla geçti... İslam Birliğini kurabilmek için kah Şaha, kah Hidive, kah Sultana başvurdu. Ama hiçbirinde aradığını bulamadı." (The Middle East and the West)

CEMALEDDİN'İN MASONLUĞU

Cemaleddin-i Efgani'nin en büyük hatalarından biri masonluğudur. Hatta yalnız kendisi mason olmakla kalmamış, Mısır'da birçok ulemanın da bu mesleğe girmesine sebep olmuştur. Masonluğa kabulü için masonluk locasına yazdığı Arapça mektubunu, Afşar İrec ve Usgar Mehdevi Beylerin Farsça cemi ve telif ettikleri "Mecmua-i İsnad ve Medarik" adlı eserden alarak aşağıya tercüme ettik:

"Mahruse-i Mısır'da felsefi bilgiler müderrisi, ömrünün 37'nci yılına ermiş bulunan Cemaleddin-i Kabili der ki: Ben ihvan-ı Safa'dan reca eder: Hıllan-ı vefadan, yani ayıp ve kusurlardan masun olan mukaddes mason cemiyeti erbabından bu nezih topluluğa kabulüm ve bu şayan-ı iftihar meclisinin sırasına dizilenlerin arasına katılmam suretiyle bana minnet ve ihsan buyurmalarını istida eylerim."

Hörmetlerimle,

Cemaleddin

Bu istidaya verilen cevap da şudur:

Şarkın Yıldızı Locası

No: 1355

Kahire, Mısır: 7 1878/5878

Muhterem Cemaleddin Kardeşe,

Zat-ı alinizce malum olsun ki, geçen ayın 38'inci celsesinde , bu yıl bu locaya ihtiram reisi seçilmeniz, oy çokluğu ile vaki olmuştur. Bundan dolayı sizi ve bu büyük bahttan dolayı kendimizi tebrik ederiz. Şimdiki muhterem reisin emri ile siz kardeşimizi bu ayın gelecek cuma günü güneş kavuştuktan sonra Arabi saatle 2'de icap eden mutad tekriz tamamlandıktan sonra kadumu teslim almanız için bu loca yerinde bulunmağa davet eylerim.

Sonra bu ayın 10'uncu Perşembe günü akşamı alafrnaga saat 6'da muhterem loca konkordiye reisinin tekrizi olacaktır. Yapılacak işlere iştirak etmeniz için mezkur günde teşrifiniz rica olunur.

Her iki halde de elbiseniz siyah, boyun bağı ve eldivenleriniz beyaz olacaktır.

CEMALEDDİN EFGANİ'NİN İSTANBUL'DAKİ NUTKU*

"İslami Abdülaziz devletinin semasından ziyade güneşler çıkarak onların nurları ile bütün alemi nurlandıran ve kendilerini vükela yaparak hilafet yolunda karar kıldıran, Muhammedi Osmanlı saltanatının feleğinden parlak bedirler gösteren ve onların ziyası ile bütün Ademoğullarını aydınlatan, kendilerini vezirler yaparak adalet mıntıkasında ispat eden Allah'a hamdolsun.

Salat da yüce yüce akıllara ve zeki nefislere bahusus akl-ı külle ve yolları kanunlaştırana ve onun nurlarından iktibas ederek makamların en yükseğine erişenlere olsun.

Ey kardeşlerim, basiret gözünüzü açarak ibret nazarı ile bakınız. Gaflet uykusundan kalkınız! Bilmiş olun ki, İslam milleti rütbe itibarı ile milletlerin en şereflisi, kıymetçe en yükseği, zekası, dirayeti, feraseti en çok olanı, mücadele itibarı ile en dehşetlisi ve çalışkanı idi.

Ta ki, milletin rahatını araması ve tembelliği, işi medrese köşelerine, tekke sığınaklarına devama kadar götürdü. Hatta nerede ise revnaklarının nuru sönüyor, maarifinin bayrakları yıkılıyor, ikbalinin güneşi batmaya, iclaninin bedirleri korkuya meylediyordu. Bunların bazısına birtakım kavimler galebe çalarak ona zillet elbisesini giydirdiler. Ve uyanmamak, tembellik, az çalışmak, dirayetsizlik sebebi ile şereflerini ayaklar altına aldılar.

Şimdi ise -Allah'a hamdolsun- Emirü'l-Mü'minin ve zıll-ı Rabbi'l-alemin -Allah onunla din ü devleti teyit buyursun- bereketleri, olgun ve kamil vükelasının vüzerasının himmetleri sayesinde İslam milleti bu mahrus Aziziye diyarında, etrafı nurlu, eknafı parlak oldu. Hemen hemen şimşeğinin parıltısı gözleri kamaştıracak raddeyi buldu. Saltanat-ı Muhammediye'nin şeref güneşi battığı yerden doğdu ve nurları bütün memleketlere yayıldı.

Ey kardeşlerimiz, gerçekten Emirü'l-Mü'minin ve onun olgun vükelası bize mektepleri, hikmet ve ulum evini, Darü'l-Maarif ve'l-Fünunu hazırlamışlardır. Ta ki, biz maarifin

---

*Arapçadan tercüme edilmiştir.

envaını tahsile çalışalım ve bunlarla insanlık yollarına çıkalım, nefislerimizi cehaletten ve hayvani sıfatlardan kurtaralım. İmdi bu nimetlerinden dolayı onlara dua ve şükretmemiz, izzet ve şerefe ulaştıran kemalatı tahsile çalışmamız, ömürlerimizi zayi ve telef olmaktan korumamız, fırsatları ganimet bilmemiz, kendimize, milletimize fayda veren şeyleri bırakıp da ömürlerimizi faydasız şeylere harcamamız, geçmişlerin şerefini, geleceklerin hukukunu zayi etmememiz gerekir. Nefislerimize rahatı mutlaka haram kılmalı, fikirlerimizi milletdaş ve dindaşlarımıza i'zaz hususunda çalıştırmalıyız. Hikmetin derecelerine ulaştıran yolları tutmalı, ümmetin daha ziyade şeref kazanmasına çaba sarf etmeliyiz.

Ey kardeşlerimiz, ilerlemiş başka milletlerden ibret almaz mısını? Onlar çalışıp didinmeleri sayesinde maarifin gayelerine, yükselişin nihayetlerine ulaşmışlardır. Şu anda ilerlemeye bütün sebepleri ile birlikte tembellik, akılsızlık ve cehaletten başka hiçbir mani yoktur. Bunu söyler, bana hicret ve bu adil, müeyyed devlete iltica eden Allah'a hamd eylerim. Beni ve sizleri nimet ve ihsanlarının kıymetini bilenlerden eylesin. Bana ve sizlere rızasını ve rahmetlerini daim kılsın. Mülk sahibinin saltanatını ahir zamana kadar ebedileştirsin. Amin."

Bu adamın resmini ilk gördüğümde bende eşkiya tesiri bırakmıştı. Meğer o eşkiyadan da kötü imiş! Şarlatanlığın derecesine bakın ki, adam ömründe Afganistan'a ayak basmamış İranlı bir Şii olduğu halde kendini Afganlı diye tanıtmağa muvaffak olmuş; bu suretle bütün dünyayı aldatmıştır. Bunu Bağdadlı Profesör Dr. Hasib es-Samurai'nin "Reşid Rıza" adlı kitabından yeni öğrendim. 470 küsur sayfa tutan bu eser, üç baba ayrılmıştır.

Birinci Babta: Menar tefsirinden, tefsir nev'ilerinden , Şeyh Muhammed Abduh'un melek, cin ve şeytanlar hakkındaki görüşünde,

İkinci babta: Cemaleddin-i Efgani ile Muhammed Abduh ve Reşid Rıza ile marifetlerinden;

Üçüncü babta: Reşid Rıza'nın mucize telakkisinden, mucizeden, Hz. İsa'nın inmesinden, faiz ve saireden bahsediliyor.

181'inci sayfadan 243'e kadar devam eden 63 sayfa tamamen Cemaleddin-i Efgani'ye tahsis edilmiştir.

Ben buraya mezkur eserin 194'üncü sayfasındaki hulasayı almakla iktifa ediyorum.

Orada aynen şöyle denilmektedir:

"Yukarıda geçenlerin hulasası şudur:

Cemaleddin'in Afganistanlı olduğu şüyu' bulmuştur. Halbuki hakikat İranlı olmasıdır. Afganistanlı olduğu şayiası bizzat Cemaleddin'in dikte ederek Muhammed Abduh'a yazdırdığından başka hiçbir suretle rivayet edilmemiştir. Onun için de Seyyid Muhsin el-Emin Şeyh Abduh'un Cemaleddin rivayetini eleştirerek: 'Bütün bu sözlerin doğruluktan nasibi yoktur. Bilakis 1001 gece masallarına benziyor.

Anlaşılıyor ki, bu masalları Cemaleddin, meseleyi mübalağalı bir şekilde gizlemek ve kendinin Afganistanlı olduğunu ispat etmek için tilmizi Muhammed Abduh'a yazdırırmış!' demiştir.

Bu adam İranlı Esedabadlı, Hemedanlıdır. Afganlı değildir; Kabilli veya Kenrili de değildir. Hatta ihtimal Afganistan'ı veya Kabil'i ömründe görmemiştir. Onun Afganlıyım diyle söylediği her söz, Afgan hükümeti ricali içine girmesi, bazı harplere katılması , bir Afgan emrine meyil gösterip onun nezdinde vezir muamelesi göstermesi, birinin kendisine gadir etmek istemesi veya Afganistan'dan hac bahanesi ile çıkması tamamı ile asılsız şeylerdir. Bunlarla Mısır'a ve diğer memleketlere nasıl ulaşabileceğine hazırlık olmak üzere uydurma hikayenin tamamlanması kastedilmiştir. ihtimal ki, İran Şahı tarafından sürgün edilişinin meydana çıkmasını istemiyor; yahut kendisine kendi yakıştırdığı Afganlığı hakikat göstermek için mübalağa yapmak istiyordu.

Cemaleddin'in babalarının, dedelerinin ve aşireti ile hemşehrilerinin mezhebi Şii Hanifi -Hanefi değil- Ca'feri olduğu gibi, kendisinin mezhebi de Şiidir. Her yerde şöhret bulan ve insanlara arasında şayi olan, binlerce nüsha basılan kitaplarda tedvin edilerek mütercimin zamanında dünyanın her tarafına dağılan şu işe bak ki, aslı yoktur!.. Bundan anlarsın ki 'Çok meşhur vardır; aslı yoktur' sözü doğrudur..."

Prof. Hasib'in bu eseri Türkçeye tercüme edilse çok iyi olur. Belki bu sayede bizim ahir zaman müçtehitlerinden de kendilerine gelenler olur.

Cemaleddin-i Efgani'nin açtığı çığırı Mısırlı tilmizi Şeyh Abduh devam ettirmiştir. Şimdi biraz da ondan bahsedelim.

ŞEYH MUHAMMED ABDUH*

1265-1323

Muhammed Abduh bin Abduh bin Hasan Hayrullah, cihan şümul bir şöhret sahibi olan büyük bir alimdir. 1265 tarihinde Mısır'da Müdiriyyetü'l-bahriyye köylerinden Mahalletü'l-Nasır veya Aynü'ş-Şems denilen küçük bir köyde ziraatle meşgul, orta halli bir aile arasında dünyaya gelmiş. Ezher'de yetişmiş, 1323 senesinde İskenderiye'de vefat ederek na'şı emsalsiz bir ihtifalle Kahire'ye nakledilmiştir. Rahmetullahi Aleyh.

Tahsili ve Seyahatleri:

Şeyh Muhammed Abduh bidayetten on sene kadar tahsilsiz kalmış, sonra kendi köyünde Kur'an-ı Kerim okuyarak iki sene içerisinde hafız olmuş, 1281 tarihinde Tanta beldesinde tahsile başlamış ise de okunan derslerden zevk almayarak köyüne dönmüş; orada evlenerek ziraatle meşgul olmak istemiş, fakat takdir-i ilahi istikbalin bu büyük alimini tekrar tahsil sahasına sevk etmekle yine Tanta'ya gitmek üzere yola çıkmış. Bu esnada akrabasından Şeyh Deviş adında bir zattan ahlaka, tasavvufa dair bazı şeyler öğrenmiş; bir kısım güzel fikirler almış. Ba'dehu Tanta'ya giderek Cami-i Ahmedi'de mebadi-i ulumu okumuş. Daha sonra 1882'de Kahire'ye gidip, meşhur Şeyh Uleş'ten Arabi ilimlerle edebiyata, mantığa, hikmete, fıkh-ı Maliki'ye dair dersler almış. 1283 Hicri tarihinde Mısır'a gelmiş olan meşhur Cemaleddin-i Efgani'nin derslerine de 1286 senesinden itibaren devama başlayarak bu son üstadın da kelama, usul-i fıkha, mantığa, hikmete, eski ve yeni hyete dair birçok şeyler okumuştur.

Bu kudretli alim bir aralık da menfiyyen Suriye'ye giderek Beyrut'ta ikamet etmiş, 1301'de Londra'ya giderek Mısır ve Sudan meseleleri hakkında İngiliz rical-i siyasiyesi ile görüşmüş, 1303 senesinde de Paris'e gidip, orada üstad'ı Cemaleddin-i Efgani ile birlikte "el-Urvetül'l-vüska" gazetesini neşre çalışmış. Bu gazetenin, Mısır'a ve Hindistan'a sokulmadığı için 18 nüshadan sonra devamında bir fayda görülmeyip tatil edilmiş. Bundan sonra Cemaleddin-i Efgani, vaki olan davet üzerine İstanbul'a gelmiş, Muhammed Abduh da Tunus ve Cezayir, tariki ile tekrar Beyrut'a dönmüş.

---

*Cüz'i tasarrufla Ömer Nasuhi Bilmen'in "Büyük Tefsir Tarihi"nden alınmıştır.

1305'de sadır olan bir emr-i ali ile menfasından Mısır'a gitmesine müsaade olunmuştur. Bir aralık İstanbul'u ziyaret etmiş; bir aralık da Sudan'a gitmiş. Buradan avdetinde müptela olduğu seretan (kanser) illetinin tedavisi için Avrupa'ya giderken hastalığı İskenderiye'de şiddetlenmekle orada tevakuf etmiş ve nihayet orada vefat etmiştir.

Üstadı Cemaleddin-i Efgani de bu hastalıktan vefat etmişti.

Memuriyetleri:

Şeyh Muhammed Abduh, Mısır'da az zaman içinde akranları arasında temayüz ederek 1294 tarihinde alimiyet derecesini resmen ihraz etmekle 1295 senesinde Daru'l-ulum ve Medresetü'l-elsün müesseselerinde edebiyat ve Arap tarihi müderrisi tayin edilmişti. 1296'da Muhammed Abduh, Tevfik Paşa hidiv olunca bazı kimselerin kovuculuğu üzerine Cemaleddin Efgani'yi sürgün etmek istemiş, Şeyh Abduh'un da vazifelerine de nihayet vermiş olduğundan Cemaleddin Hindistan'a çıkıp gitmiş, Şeyh Abduh da köyüne giderek inzivaya çekilmişti. Bilahare Hidivin gücenikliği zail olmakla Şeyh Abduh, Riyad Paşa tarafından matbuat kalemi reisliğine ve Mısır'ın ilk ceridesi olan el-Vekau'l-Mısriyye gazetesi muharrirliğine, sonra da tahrir heyeti reisliğine tayin edilmiş, bu gazetenin edebi kısmını meydana getirmişti. 1299'da zuhur eden Arabi isyanı ile alakadar ve Hidiv Tevfik Paşanın azline dair fetva vermekle suçlandırılarak Suriye'ye sürülmüştü. Bu sebeple altı sene kadar Beyrut'ta kalıp oradaki Medrese-i Sultaniye müderrisliğini ifa etmiş ve cami-i şerifte de tefsir okutmağa devam etmiştir. Sonra Gazi Ahmed Muhtar Paşa gibi bazı büyüklerin şefaatleri sayesinde Hidiv Muhammed Mustafa Paşa tarafından affedildiğinden, tekrar Mısır'a dönerek evvela muhakim-i ehliyye kadılığına sonra 1317'de Hanefi mezhebine müstenid olan Diyar-ı Mısır Müftülüğüne tayin edilmiştir. Bu esnada Cami-i Ezher idare meclisi azalığında bulunduğu gibi Meclis-i Şura'da ve Meclis-i Evkaf ile Cemiyet-i Umumiye'de, Nezaret-i Hakkaniye ile Müessesat-ı Hayriye'de de aza sıfatı ile bulunmuştur.

Kudret-i İlmiyyesi:

Şeyh Muhammed Abduh, Mısır'ın son zamanlarda yetiştirmiş olduğu yüksek bir ilmü irfan timsalidir. Birçok dini ilimlerle bihakkın mücehhez bulunmuştu. Zamanında Cami-i Ezher'de okutulmayan tabiiyyat, riyaziyyat ve felsefe gibi lisaniyatta büyük hizmetlerde bulunmuş; Mısır matbuatında ve resmi yazışmalarnıdaki yanlış yazıların önüne geçmek için tedbirler almış; lugatle, lisanı ıslah meselesi ile pek çok uğraşmıştır.

Bu zatın fikri cevval, zekası parlak, ifadeleri fasih, sesi yüksek, hitabeleri pek muntazam idi. Bedahaten söylediği sözler en kudretli ediplerin yazıları kadar müncesim, ahenkdar bulunuyordu. Tefsire, kelama, edebiyata, İslam şuuruna dair yazdığı yazılar ise pek beliğdir. Arap lisanının metanet ve letafetini gösterir birer abide gibi göze çarpmaktadır. Aynı zamanda sürat-i intikal sahibi olup hafızası pek kuvvetli idi. Kırk yaşını geçtiği bir sırada Fransızcayı birkaç ay içinde güzelce öğrenmiş, güzelce konuşmağa ve yazmağa başlamıştır.

Edebiyattan büyük bir zevk alır; ziyaretine gelen şairlere manzumelerinden bazı parçaları okutur; nüktelerden, latifelerden hoşlanırdı. Şiirle şöhret bulmamıştır. Fakat istediği vakit şiir de söyleyebilirdi.

Tefsirdeki Mesleği:

Şeyh Muhammed Abduh, tefsir sahasında bir yenilik vücuda getirmek istemiş. Tilmizlerinin ifadelerine bakılırsa amme ve hassanın fikirlerinden şek ve şüpheyi gidermek için dini hadiselerle tarihi hadiselerin arasını tevfika çalışmış; tefsire müteallik beyanatının İslam maksatlarına intibakını temine gayret etmiştir.

Merhumun tefsire ait not suretiyle tutulan ifadeleri vuzuh, uslup, belagat itibariyle hakikaten birer şaheserdir. Zihinleri işgal eden ve zamanımızda münakaşa mevzuu olan meselelerhakkında ahlaki, içtimai, siyasi bakımdan birçok fikirler, mütalaalar serdetmiştir ki, bunlar daha evvel yazılmış olan, tefsirlerde hemen hemen görülmez.

Mesela: "Yapılacak iş hususunda onlarla müşavere et!"(25) nazm-ı celilinin tefsiri sırasında müşaverenin siyasi bir nokta-i nazardan ehemmiyetini izaha çalışmış, İslami devirleri nazarı itibara almıştır.

"Kadınlardan size helal olanlarını nikah edin."(26) ayet-i kerimesinin izahı sırasında gerek lisaniyat itibarıyla ve gerek teaddüd-i zevcatın mahiyetini ve hikmet-i meşruiyeti itibarıyla bir hayli mütalaalarda bulunmuştur.

Fil suresinin tefsirinde de sair müfessirlerin kabul etmeyecekleri veçhile bazı tevilat ve tevcihata lüzum görmüştür.

Heyet-i mecmuası itibarı ile pek beliğ ve pek faydalı olan bu tefsir cüzleri zamanının uleması tarafından haklı ve haksız(27) bazı tenkitlere hedef olmuştur.

Nitekim tercüme-i haline dair yazılmış makalelerden bazılarında bu cihet tasrih edilmiştir.

25.Sure-i Al-i Imran, ayet: 159.

26.Sure-i Nisa, ayet: 3.

27.Biz haklı olanlara misaller göstereceğiz. Haksız tenkitler nelerdir bilmek isterdik.

Hakkındaki İtirazlar:

Şeyh Muhammed Abduh, müteceddid (yenici) müçtehit bir vaziyette bulunuyordu. Bir taraftan Şeyhülislam İbn-i Teymiyye gibi eski alimleri taklit edercesine hareket eder! Bid'at saydığı şeylerle mücadelede bulunur; kabirleri ziyaretin, taşlarla teberrükün, ve selefin tesahul gösterdiği şeylere sarılmanın caiz olmadığını teşriha çalışır; bazı mühim meselelerde cumhurun içtihadına, beyanatına muhalif fetvalar verirdi.

Hatta Cami-i Ezher uleması arasında cari olan bir adete göre müderrislerin biri ayin yapılır; fezailine dair kasideler okunur; nutuklar verilirken, merhum bunun bir bid'at olduğunu dermeyan ederek menine muvaffak olmuştu. Gariptir ki, vefatında kendisine karşı bu adeti ihya etmek isteyenler bulunmuştu. Fakat Ezher ulemasından üstad Abdülkerim Selman ortaya atılarak: "Merhumun hayatında menettiği bir adeti kendisine karşı nasıl yapabilirsiniz?" diyerek bunun yapılmasına meydan vermemişti.

Muterem Muhammed Abduh bir taraftan da medreseleri ıslaha kıyam eder; Cami-i Ezher'de yeni programlar dahilinde ders okunmasını temine uğraşır; İslam aleminin i'tilası vesair medreselerin terakkisi için en evvel Cami-i Ezher'de ıslahat yapılmasını lüzumunu daima müdafaada bulunurdu. Garpta gördüğü terakkiyatı memleketinde de görmek emeli ile bir hareket-i fikriye vücuda getirmeğe çalışır; dini hakikatlerle, asrın tecrübe ve müşahedeye istinaden ilimleri arasını telif ve tevfika gayret gösterir; bu maksatla tefsire yeni bir cereyan vermek ister; gazetelere yazılar; felsefe ile meşgul olur; Fransızca bazı eserleri tercüme eder; müslim ve gayri müslim birçok rical ile temasta bulunur; Garbın terakkiyatını bir örnek olarak ileri sürer; asri düşüncelere uygun olduğunu göstermek veya zihinlere yaklaştırmak içn bazı dini hakikatleri yeni bir kisve ile aslından münharif görülecek bir şekilde tavzihe çalışır dururdu. Ve kendisi bir İslam alimi olduğu halde siyasete

karışır; bu yolda birçok şeyler yazardı. Hatta bunun bir neticesi olarak sürgün edilmişti. Kendisi de bu hareketinden pişman olmuş olmalı ki, siyasetten artık vazgeçtiğini, siyasetin insanı ifsat ettiğini söylemeye başlamıştı.

İşte merhumun bu gibi bazı hareketlerini hoş görmeyenler, onun hakkında itirazlara kalkışmış; aleyhinde bir cereyan vücuda getirmiş; hakkında suizan besleyenler türemişti.

Bu mu'teriz zatlar iki kısma ayrılabilir:

Birinci kısım, faydalı faydasız her yeniliğe, her fikri harekete karşı muhalif cephe alan ve kendi maddi menfaatlerini mikyas ittihaz ederek o bakımdan düşünen zavallı kimselerdir ki, bunların itirazları her veçhile ehemmiyetten sakıttır.

İkinci kısım ise hüsnüniyetle düşünen, dini esasların velev cüz'i bir halde haleldar olması yüzünden istihdaf edilen terakkilerin büsbütün sönüp gideceğine kani bulunan mütefekkir, durendiş zevattır. Bunlar merhumun yazılarında, fikirlerinde bu gibi bazı nakisalar görmüş; bu yüzden haklı olarak bazı tenkitlerde bulunmuşlardır. Bu zatlar diyorlar ki:

"İslam dininin birtakım ahkamı vardır ki, bunlar kat'i olarak sübut bulmuş şeylerdir. Bunların haklarındaki naslar, değişmez lisan kaidelerine, usul-i fıkha göre tahlil edilerek, bunlardan maksut olan manaların nelerden ibaret olduğu kat'iyetle taayyün etmiştir. Artık bu gizli hususlarda içtihada imkan yoktur. Eğer beşeriyetin faydalı faydasız ve hakiki ihtiyaçlardan doğsun doğmasın her yeni hareketine uymasını temin için bu gibi dini naslarla oynanırsa, muayyen bir dinin mahiyeti, esasları ortadan kalkmış olur; onun hükümlerinden eser kalmaz."(28)

Dini hakikatleri zihinlere yaklaştırma iddiasına gelince: Bunda da düşünülecek cihetler vardır.

Şöyle ki, mesela mucize-i kevniyye kabilinden olan bir hadiseyi herkesçe kabul edilsin diye tabii bir hadise gibi göstermeye çalışmak hiçbir veçhile takip edilen gayeye hizmet edemez. Çünkü harikulade şeylerin vücuduna bütün dinler erbabı itikat ederler. Onlara karşı bir mucizenin mahiyetini adi bir hadise gibi tasvir etmek zaittir. Zaten bu mucizeleri semavi kitaplar o kadar açık ve tevil götürmez şekilde beyan etmektedir ki, bu baptaki tevilin hiçbir kıymeti olamaz.

Harikanın vücuduna kail olmayanlar ise dinlere karşı cephe almış kimseler demektir. Artık bunlara karşı harikaların mahiyetini alelade bir hadise gibi göstermek onların davalarını tasdikten ve kabul ettirilmesi matlup olan bir gayenin inkarı hakkındaki cereyanı takviyeden başka bir şeye yaramaz.

Hele birçok peygamberlerin ibraz ettikleri bir kısım mucizat-ı kevniyyeyi tasdik edip de ulviyet-i şanı peygamberler arasında gün gibi parlayan Hazret-i Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in

---

28.Ne güzel ve yerinde bir tenkit... Ömer Nasuhi merhumun göklere çıkardığı bu büyük alim ve müçtehit nasıl olmuş da mecellenin Arapçadan tercüme edilen "Mevrid-i nasda içtihada mesağ yoktur" kaidesini görememiş.

---

mucizelerini yalnız bir mucize-i kelamiyeden ibaret sayarak sair mucizat-ı kevniyyesini tevile, inkara yeltenen kimseler, garip bir zihniyetin esiri olmuş; tenakuzdan tenakuza düşmüş olmazlar mı?

Nasların müsait bulunduğu, örf ü adetin istilzam eylediği hususlara ise hareket-i fikriyye için büyük bir saha vardır. Bunu kimse inkar edemez. Binaenaleyh dini esaslara mugayir olmayan yenilikler, lüzumu takdirinde pek ala kabul edilebilir. Fakat bu hususta da teenni ile basiretle hareket edilmesi lazımdır. Bu yenilik için hakiki bir ihtiyaç var mıdır? Varsa ne tarzda kabul ve tatbik edilmelidir? Bütün bunlar evvelce güzel düşünülecek şeylerdir. Bir cemaatin, bir kavmin birden hazmedemeyeceği bir yenilik hareketi, nekahat halinde bulunan bir hastaya kuvvet vermek için hazmedemeyeceği miktarda kuvvetli şeyler yedirip içirmeğe benzer ki, bu, aksulümelden başka bir şeye yaramaz.

O halde İslam alemine hizmet emeli ile bazı yeniliklere lüzum gören ve bu uğurda çalışmak isteyen zevat bunların bazı mahzurları müstelzim olabileceğini de göz önünden uzak tutmamalıdırlar.

Lehindeki Tezahürat:

Şeyh Muhammed Abduh, yüksek bir üstad idi. Yazıları ile daima İslamiyet'i müdafaa ederdi. İslam aleminin terakkisi, hürriyete kavuşması, kendisince bir gaye idi. Bu cihetle birçok mütefekkirler, edipler kendisine pek müteveccih bulunmakta idiler.(29) Gerek

29.İleride bu mütefekkirlerin marifetlerinden misaller arz edeceğiz.

muhitinde ve gerek Garp aleminde büyük bir mevki sahibi bulunuyordu. Kendisi mütefekkir, hakim, müceddid bir alim olmak üzere tanınmıştı. Hatta üstadı Cemaleddin-i Egani bile sair tilmizlerine ve muhiblerine hitaben bu zatı kasdederek: "Ben kitap telif etmeksizindünyadan çıkıp gidiyorum, fakat size bütün kitaplardan müstağni kılacak bir eser bıraktım" demiştir.

Merhumun senası hakkında birçok kasideler, makaleler yazılmış; vefatı üzerine Arap, Türük, İran, Hind, Avrupa, Afrika, Amerika gazeteleri pek büyük teessürler izhar etmişlerdir. Bu husustaki yazılar, ciltlerle kitap teşkil ediyor.

Başka bir islam alimi hakkında vefat eder etmez müslim ve gayri müslim birçok kimseler tarafından bu kadar senakarane şeyler yazıldığı görülmemiş gibidir.

Cambridge medrese-i külliyesi Arabi ve Farisi müderrisi müşteşriklerinden meşhur Mr. Brown bu taziyet namesinde şöyle diyor ki:

"Ben müddet-i ömrümde birçok beldeler, insanlar gördüm, fakat bu merhumun bir misline ne Şarkta ne Garpta görmedim. Kasem ederim ki, alemde vahid idi. Vera' ve takvada idi. İşlerin içlerine dışlarına ıttıla', hususunda vahid idi. Fesahat ve belagatte vahid idi. Alim, amil, muhsin ve müteverri', Allah yolunda mücahit, ilme muhibb, fukara ve mesakime me'va idi."

Menar gazetesi sahibi Muhammed Reşid Rıza, merhumun asar ve ahbarını ve hakkındaki mersiyeleri cami' "Tarihu'l-üstaz el-İmam" unvanlı üç ciltlik bir eser vücuda getirmiştir. İki cildi matbudur.

Müellefatı:

Merhum Şeyh Muhammed Abduh, ilmi, idari ve siyasi vazifelerle çokça iştigal ettiği birtakım hasımları ile de uğraşıp durduğu için birçok telifat vücuda getirmeğe müsait vakit bulamamıştır.Mamafih şöyle bir kısım kıymetli eserleri de vardır:

Tefsir-i şerif: Bakara, Al-i Imran, Nisa surelerine ait olup imla tarikiilevücuda getirilmiştir. Tefsir-ü Cüz-ü Amme,

Resail, Şerh-u Nefci'l-Belağa, Risaletü't-tevhid, Tefsir-ü Cüz-ü Tebarake , Makalat, er-Red Ale'd-Dehriyyin tercümesi; aslı Cemaleddin-i Efgani'nin Farisi eseridir. Müdafaaname: Fransa Dışişleri Bakanı Honotaux'un İslamiyet aleyhine olan sözlerini ret için yazılmıştır. Bunu meşhur şair Akif Bey Türkçeye çevirmişti. "Me'hazlar: el-Menar, Risaletü'l-Varidat, el-A'lam, el-Vasi, fi'l-edebi'l-Arabiyyi ve Tarihin, Tarihu'l-üstaz el-İmam eş-Şeyh Muhammed Abduh."

Merhum Ömer Nasuhi Bilmen'in eserinden naklettiğim satırlar burada nihayete erdi. Şimdi acizane ben de Şeyh Abduh hakkındaki kanaatimi ve bildiklerimi sıralayacağım. Her şeyden evvel şunu arz edeyim ki, gerek Şeyh Muhammed Abduh'a, gerekse tabilerine uzaktan yakından hiçbir iğbirarım, kinim veya dargınlığım yoktur. Yazılarımda Şeyh Abduh'u sevenleri rencide edecek taraflar bulunursa, bunu lütfen hakikatperverliğime bağışlasınlar!

Yukarıdaki yazıda Şeyh Muhammed Abduh için, "Bir ilm ü irfan timsali idi", "Müteceddid, müçtehit bir vaziyete bulunuyordu" gibi ibareler göze çarpıyor. Doğrusu ya, bunları görünce gayri ihtiyari gözümün önüne Tokatlı büyük Türk alimi Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi merhum geldi. Pehlivanlar arasında hemşehrim Koca Yusuf'un nasıl sırtını yere getirecek kimse bulunmamış, Avrupalarda, Amerikalarda "Türk gibi kuvvetli" sözünü darbımesel olarak kabul etirmişse, Mustafa Sabri Efendi merhumun da ilim sahasında bütün dünyada sırtını yere getiren bulunmamış; bilhassa son zamanlarında bu büyük alimin kadr ü kıymeti daha iyi anlaşılmış, mağrip ve maşrıkta bulunan bütün İslam alimleri, ya bizzat huzuruna gelerek, yahut telgraf veya mektupla dünya birincisi olduğunu tebrik ve kendisine arz-ı inkıyad etmişlerdir. Merhum hiçbir dava ve münazarasında yenilmediğini söyler, buna hemen: "Fakat bu benim ilmi kudretimden değil, Hakkı müdafaa etmemdendir" cümlesini ekleyerek de sonsuz tevazuunu gösterirdi. Hatta kendi rivayetine göre Cenab Şehabeddin Beyle gazete sütunlarında bir münazaraya girmişler. Hazret ilk makalesine şöyle başlamış: "Ben bu münazarada galip de gelsem, mağlup da olsam şeref benimdir. Galip gelirsem hal malum, mağlup olsam da şeref benimdir; çünkü Türkün en büyük edibine mağlup olacağım; benim için bu da şereftir..."

Münazara uzun sürmemiş, ikinci makalede Cenab Şehabeddin, Hazret-i üstadın fadl u kemalini ve haklı olduğunu itiraf ederek özür dilemiş. Mustafa Sabri efendi merhum asırların güç yetişdirdiği alimlerdendir. Ben edip olmadığım için hakikati kupkuru cümlelerle ifadeye çalışıyorum. Bu zat, yalnız zamanındaki ulemanın en üstünü değil, asırlarca geriye giderek ilmen Muhyiddin Arabi, İmam Gazali, Molla Fenari, Gelenbevi ve Alusi gibi cihanşümul şöhretlerin de seviyesine ulaşmıştır. "Yeni

Müctehidlerin Kıymet-i İlmiyyesi", "Dini Müceddidler" gibi Türkçe eserleri ile "el-Beşer Tahte's-Sultani'l-Kader" ve son olarak kaleme aldığı "Mevkifu'l-akli ve'l-ilmi..." gibi Arapça müellefatı buna şahittir. Hatta ilm ü irfanın timsali olarak vasıflandırılan Şeyh Muhammed Abduh'un vaktiyle Ferah Anton namındaki gazeteci Hıristiyanla gazete sütunlarında yaptıkları münazarayı okumuş; Mısırlıların bu davada şampiyon ilan ettikleri Şeyh Abduh'un hakikatte yenildiğini görerek: "Şeyh şöhreti kazanmış; hasmı da davayı!.." diyerek ölümlerinden sonra da olsa Şeyh Abduh namına onun davasını müdafaa ederek muvaffak olmuş ve bunu Şeyh Abduh'un yaşayan tilmizlerine ithaf etmiştir.

Mevzuum Mustafa Sabri Efendi olmadığı için yukarıdaki iddialarıma misaller vermedim. Sadece merak edenler görsün dıye kitaplarını şahit gösterdim. Demek isterim ki, bu derece büyük bir alim, hakikatte kelam ilminde amansız bir müçtehit olduğu ve bunu kendi de itiraf ettiği halde Şeyh Abduh'un onda biri nispetinde bile takdir edilmemiştir. Üstelik maalesef ulemadan geçinen birçok hemşehrileri tarafından da o gün bugün hala çekiştirilmektedir.

Görülüyor ki, Şeyh Abduh, lafa değer bir iş yapmamıştır. İyi kötü bir fikir peşinde, siyaset ardında sağa sola koşmuş; didinmiş, yazılar yazmış... Fakat Mustafa Sabri Efendi gibi bir tek büyük muvaffakiyet gösterememiştir.

Aşağıda vereceğim misallerden anlaşılacağı veçhile Şeyh Abduh'un İslamiyet namına gösterdiği gayretler hep İslam'ın zararına olmuştur. Hal böyle iken ona "ilm ü irfanın timsali idi" denilirse, acaba Mustafa Sabri Efendiye ne demeli!..

Kitabım tenkit maksadı ile yazıldığı için gönül evvela Şeyh Muhammed Abduh'un başarılarından bahsetmeyi ne kadar arzulardı. Ne yazık ki Şeyh Abduh merhumun muharrirliğinden başka kayda şayan mümtaz bir tarafı yoktur. Gerçi kendisini sevenler onun hakkında pek çok yazılar yazmışlardır. Fakat bu yazılar yaptığı hataları ile birlikte ele alınırsa her biri edebiyat ıstılahınca "medih şeklinde zem"me inkılap ederler.

O halde ister istemez hata cetveline geçiyorum. Ta ki ümmet, onun hatalarını sevap zannederek tabi' olmasın.

1- Mustafa Sabri Efendi merhum "Mevkifu'l-Akli ve'l-İlmi..." adlı eserinin birinci cildinde şunları söylüyor:

"Şeyh Muhammed Abduh'a nispet edilen ıslahi kalkınmaya gelince hulasası şudur: Abduh, Ezher'i, dini üzerinde donup kaldığı için harekete geçirmiş ve Ezherlilerin çoğunu hatvelerce dinsizliğe yaklaştırmış; ama dinsizleri bir adım bile dine yaklaştırmamıştır. Şeyhi Cemaleddin Efgani vasıtasıyla Ezher'e masonluğu sokan odur..."

Ezher mecellesinde okuduğuma göre Mısır'da ilk masonluk locasını Şeyh Muhammed Abduh kurmuştur. Rivayet ediliyorki, Ezher ulemasının meşhurlarından Şeyh Bahit de masonmuş. Hatta akrabasından ve Ezher ulemasından bir zat son günlerinde bu masonluk meselesini kendisine sormuş da Şeyh Bahit onuşiddetle terslemiş ve böyle şeylerden menetmiş. Anlaşılan kendisi masonluğa intisap ettiği için ahir ömründe pişman olmuş.

Masonluk bugün herkesçe malum bir müessesedir. Ona intisap eden bir müslüman cidden ayıplanır; kendisine acınır. Şeyh Abduh ve üstadı Cemaleddin Efgani gibi alimlerin intisabına hatta kendi elleriile locasını ilk defa Mısır'da onların kurmasına ne denir bilmem! Yalnız şunu iyi biliyorum ki, bu gibi hallerden dolayı Muhammed Abduh ve üstadı Efgani küfürle, zındıkla, mülhidlikle itham olunmuşlardır.

2-Şeyh Abduh his ve tecrübe ile anlaşılamayan melek, şeytan ve mucize gibi -bütün mukaddes kitapların peygamberler zamanında insanlara göründüklerini haber verdiği- şeylerin birçoğunu kabul etmemiştir. Mesela: Süleyman -aleyhisselam- ile Belkıs hikayesinde arşın Hazret-i Süleyman'a getirilmediğini, bilakis bir mislinin yapıldığını iddia etmiş; Musa -aleyhisselam-'nın asası ile denizi yarması mucizesini med ve cezir hadisesidir diye tevilde bulunmuştur. "Bir şeyin Kur'an'da bulunması, onun sahih olmasını iktiza etmez" diyen de odur. Bu söz üzerine insanın şu suali sorası geliyor: O halde Kur'an'la bir roman kitabını ne farkı kalır? Hatta bu gibi davranışlarından dolayı yine Mustafa Sabri Efendi merhum: "Öyleyse bu Şeyhin dinde yeri nedir? Acaba bu zat dinin, gözüne uyku girmeyen bir dostu mudur; yoksa hilekar bir düşmanı mı?" demekten kendini alamamıştır.

3- Şeyh Abduh kelam ilminde bahis mevzuu olan teselsülün butlanı meselesine muhaliftir ve bu onun en büyük hatalarından biri sayılmaktadır. Çünkü illetlerin teselsülü batıl olmazsa, Allah'ın varlığını ispat edecek bir delil kalmaz. Halbuki teselsülün batıl olduğuna Kant'tan maada bütün gelmiş geçmiş feylezoflar ve kelam uleması ittifak etmişlerdir.

4- Şeyh Muhammed Abduh, Peygamberin tarifinde ulemaya muhalefet etmiştir. Ona göre peygamberin tarifi şudur: "Nebi, ilmen ve amelen hak üzere yaratılmış insandır. Yani o suretle ki, haktan başka birşey bilmez; hikmet muktezası haktan başka bir şey yapmaz. Bu da fıtraten olur. Yani bu hususta fikre ve istidlale muhtaç olmaz; lakin ilahi bir talimdir. Şayet kendi mecbul bulunduğu şeye hemcinslerini davet üzere yaratıldı ise aynı zamanda resuldür. Aksi takdirde yalnız nebidir, resul değildir. Bu hususu düşün! Çünkü incedir."

Görülüyor ki, bu tarifte nebi ve resulün hasaisinden olan vahiy, melek, kitap ve mucize gibi şeylerden biri yoktur. O halde peygamber "Ben nebiyim" dediği vakit insanlar onun (haktan başka bir şey) bilmediğini ve (haktan başka bir şey)yapmadığını nereden bileceklerdir? Gerçi tarifte "lakin ilahi bir talimdir" cümlesi varsa da, bunu dahi fıtrata hamletmek gerekir. Binaenaleyh tarif efradını cami ağyarını mani değildir. Eğer Allah'ın insana ihsan buyurduğu her talim onu peygamber yapsaydı, bütün insanların peygamber olması lazım gelirdi. Çünkü Teala Hazretleri: "Allah insana bilmediği şeyleri öğretmiştir"(30) buyurmuştur. Onun içindir ki, ulemamız nebi ve resulü tarif ederken vahiy ve bi'seti nazarı itibare almış ve "Peygamber, kendisine vahyolunan şeyleri halka bildirmek için Allah'ın gönderdiği insandır" demişlerdir.

Şeyh Abduh'un bu tarifine göre peygamber, Müslümanların bildiği peygamber değil, doğru düşündüğüne herkesin itimat ettiği ve kendisinde salah ve ıslah beklenen kimselerden biridir. Muhammed

---

30.Sure-i Alak, ayet: 2.

Abduh bu tarifle peygamberleri mümtaz insanlar derecesine indirmiş; ve böylelikle onlara lazım gelen mucize harikaları ile vahyin keyfiyetini işe karıştırmak zahmetinden kurtulmağa çalışmıştır.

Şeyh Abduh mucizeyi tevil ve inkar hususunda samimi bir fikrin peşindedir. Avrupalılara İslam'ı sevdirmek! Ona göre Avrupalılar harikalara inanmazlar. İslam'da ise harikalara, mucizelere yer verilmiştir. O halde bu mucizecilik onun nazarında, İslam'ın alnına sürülmüş bir lekedir. Onu ne suretle olursa olsun onu silip temizlemelidir. Peygamberimize mucize namına Kur'an-ı Kerim yeter!..

İşte Muhammed Abduh'un yaptığı en büyük inkılaplardan biri budur. Umumi bir af, hapishane kaçkınlarını ne derece sevindirirse, Şeyh Abduh'un bu yeniliği de Mısır'ın Avrupa hayranı din kaçağı -diğer bir tabirle irtidad merkalısı- bütün edip ve şairlerini memnuniyete gark etmiştir. Adamlar sanki o zamana kadar zindanlarda zencirbend imişler... Artık Şeyh Abduh'un lehine yazmadık medhiyeler, vermedik payeler bırakmamışlar; Peygamber ve dine nasıl saldıracaklarını şaşırmışlardır. Ezher'den yetişen birçok şaşkınlar da bunlardan aşağı kalmamışlardır... Binnetice kimisi Peygamberin dahiliğinden dem vurmuş, kimisi Mısır kadınlarını tesettürünü kaldırmaya muvaffak olduğu için Allah'tan sevap beklemiş; bazısı şeytanı inkar etmiş;

birtakımı ansiklopedi şeklinde Kur'an tefsiri yazmıştır. Konuşmaya bayanlar sözü ile başlayıp baylara sonra hitap etmeyi Kur'an ayeti ile ispata kalkışanlar bile olmuş... Ne diyelim Hak şaşırtmasın kulunu.(31)

31.Böyle zamanlarda ecdat şu ata sözünü söylemişlerdir: "Şaşkın ördek tersinden dalarmış suya."

5- Şeyh Muhammed Abduh, İstinaf Mahkemesi Müsteşarlığını kabul etmiştir. Bu vazife evvela Ezher ulemasından bazılarına teklif edilmiş, fakat aylığının yüksek olmasına rağmen kabul etmemişlerdir. Çünkü İstinaf Mahkemesi şeriate göre değil, Fransız kanunlarına göre hüküm veriyordu. Şeyh Abduh, Mısır Müftüsü olunca bu müsteşarlığı da kabul etmiştir. Hatta hakkında bazı kimseler: "Şeyh burada Şeriat kanunu ile, orada Fransız kanunu ile hükmediyor!" demişlerdir. Mustafa Sabri Efendi merhum da şöyle diyor: "Bunda şaşılacak bir cihet yok! Çünkü Şeyh, camid (yani donuk) ulemadan değildir. Üstelik müçtehittir. Şeriat kanunu ile Fransız kanununu bir araya getirerek ikisi ile de amel etmeye, ona içtihadı müsaade etmiştir. Lakin bir İslam müftülüğünde Allah'ın indirdiği kitapla fetva veren, İstinaf Mahkemesinde Allah'ın indirmediği ile hükmeden Şeyh Muhammed Abduh'un İslam'da Ebu Hanifete'n-Numan'ın haiz olduğu gibi içtihat rütbesini haiz bir imam olması, din ve ilim namına, fazilet, adalet ve emanet namına zulümdür; haramdır! Ebu Hanife ki, hapishanede ölmüş vera' ve takvası Abbasi Halifesi Cafer-i Mansur zamanında şer'i kadılığı kabule müsaade etmemiştir..."

6- Şeyh Muhammed Abduh, maddi mucizelere inanmadığı için Fil suresinde zikri geçen kuşları sivri sinek, attıkları taşları da mikrop diye tefsir etmiştir ki, ona gelinceye kadar böyle bir tefsir yapan görülmemiştir. Meselenin daha iyi anlaşılması için evvela surenin tercümesini görelim! Teala Hazretleri bu surede: "Görmedin mi, Rabbin fil ordusuna ne yaptı! Onların düzenlerini perişan etmedi mi! Üzerlerine sürü sürü kuşlar gönderdi. Onlara siccilden taşlar atıyorlardı. Bu suretle onları yenmiş hasıl gibi yaptı." buyurmaktadır. Şeyh Muhammed Abduh'a gelinceye kadar bütün müfessirler bu suredeki kuşların Allah tarafından bir mucize olarak gönderildiğini, muhtelif renklerde ve muhtelif büyüklüklerde olduklarını, her birinin biri gagasında, ikisi ayaklarında olmak üzere nohut ve mercimek büyüklüğünde taşlar attığını, bu taşlar kime rastladıysa tepesinden girip aşağısından çıkmak suretiyle helak ettiğini kaydederler. Vak'a kısaca şöyle olmuştur: Habeş hükümdarı Necaşi'nin Yemen'de valisi bulunan Ebrehe, Necaşi için San'a'da büyük bir kilise yaptırmış ve bir mektup yazarak: "Hükümdarım senin için bir kilise yaptım ki, misli görülmemiştir.Arapların haccını da buna çevirmedikçe rahat durmayacağım!" Araplar bunu duymuşlar ve içlerinden biri gizlice kilisenin kıblesini

kirletmiş. Ebrehe bunu haber alınca hiddetinden ateş püskürerek Kabe'yi yıkmaya yemin etmiş. Altmış bin kişilik bir ordu ile Mekke'ye gelmiş. Orduda Necaşi'nin Mahmud ismindeki büyük fili ile daha başka sekiz veya on iki yahut daha çok filler varmış. Mekkelilerin bu orduya karşı gelecek kudretleri yokmuş. Teala Hazretleri Beyt-i Şerifini Ebrehe ordusuna yıktırmamış. Üzerlerine sürü sürü kuşlar göndermek suretiyle onları kuş ordusuna helak ettirmiş. Ordunun kumandanı Ebrehe dahi yaralanmış; etleri parça parça dökülerek güç halle Yemen'e varabilmiş ve orada ölmüş...

Bu vak'a hakkında biri Yakub b. Utbe'den diğeri Ikrime'den olmak üzere iki zayıf rivayet vardır. Yakub rivayetine göre Arabistan'da hasbe ve cederi yani kızamık ve çiçek hastalıkları ilk defa o sene görülmüş. Ikrime'nin rivayetine göre ise taşları atanlar yeşil kuşlarmış. Bunlar denizden çıkmışlar. Vahşi hayvan başları gibi başları varmış. Getirdikleri taşları Ebrehe'nin askerlerine atarlarmış. Taş, onlardan birisine isabet ettiği vakit o kimsede çiçek hastalığı zuhur ediyormuş. İşte çiçek hastalığının ilk görüldüğü gün o gün olmuş. Ondan evvel ve sonra bu hastalık görülmemiş.

Şeyh Muhammed Abduh, bu zayıf rivayetlerden ilham alarak vak'ayı sanki mucize ile harika ile hiçbir alakası yokmuş gibi adileştirmiş ve: "İkinci gün ise Habeş askeri içinde çiçek hastalığı ve kızamık faf oluverdi" demiştir. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır merhum tefsirinde bu Abduh meselesine sayfalarca yer veriyor ve yukarıdaki cümleyi naklettikten sonra: "Buna mütevatir demek ise yalan olmuştur..." diyor. Şeyh Abduh'a ilham kaynağı olan zayıf rivayetlerden birincisinde kızamık ve çiçek hastalıklarının Arabistan'da ilk defa o sene görüldüğü bildiriliyor. İkincisinde ise ayette olduğu gibi kuşların gelerek taş attıkları ve bu taşlar kime isabet etti ise o kimsede çiçek çıktı, bunun görülen ilk çiçek vak'ası olduğu kaydediliyor. Evvela bu rivayetler birbirini teyit eder mahiyette değillerdir. Saniyen Şeyh Abduh bu iki rivayetin asıl can noktalarını atarak kendinden birleştirme yapmıştır. Muhammed Hamdi merhum bu noktada şunları söylüyor: "İkinci günü taşlar atılır atılmaz çiçek hastalığının zuhur ve intişar edivermesi ise ayrıca bir garibedir. Bunu söylemek başka, sade orduda çiçek hastalığı salgın oluverdi demek yine başkadır."

Şeyh Abduh bu hastalık hikayesinden sonra: "İşte bu ittifakla rivayet edilmiş bir şeydir ve buna itikat sahih olur" demiştir ki, bu söz kat'iyen doğru değildir. Çünkü kızamık ve çiçek hastalığı lakırdılarını da müttefakun aleyh imiş gibi gösteriyor ve mütevatir olan kuş-taş fıkralarını zikretmeyerek bütün vak'anın misli görülmedik bir çiçek ve kızamık vebasından ibaret olduğuna inanmanın sahih olacağını iddiaya kadar ileri gidiyor.

Kuşları sinek, attıkları taşları mikrop yapan ifadesi de şudur: "Binaenaleyh, senin için şöyle itikat etmek caiz olur ki, bu kuşlar, bazı hastalıkların mikroplarını taşıyan sinek veya sivrisinek cinsindendir. Bu taşlar rüzgarların sevki ile bu hayvanların ayaklarına takılan kuru zehirli çamurdan ibaret olup bir cesede yapışınca onun mesamatına girmiş; ondan cismin ifsadı ve etinin dökülmesi ile nihayet bulan o yaraları fışkırtmıştır. Ve bu zayıf kuşlar Allahu Teala'nın beşerden helakini murat ettiğini ihlak etmeklen büyük ordularından sayılır. Ve şimdi mikrop denilen o zayıf hayvan da onlardan hariç olmaz. O birçok fıkralar ve cemaatlerdir ki, sayılarını ancak Yaratanı bilir..." Tafsilat için Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın Hak Dini Kur'an Dili tefsirine müracaat...

7- "Muhammed Abduh" adlı eserin sahibi Muhammed Subeyh,(32) Şeyh Muhammed Abduh'u medh u sena ederken şunları söylemiştir: "Abduh okutmakta olduğu tevhid derslerinden birinde talebesine şu söleri söyledi: 'Siz biliyorsunuz ki, Allah'ın birliğine iman etmek İslam dininin en büyük temelidir. Bundan dolayıdır ki, Kelime-i Tevhid, o dine girmenin unvanı olmuştur. Hatta bunu harp meydanında bir müşrik söylese ona hücumdan vazgeçmek icap eder. Gelecek dersimizin mevzuu bu inanca delil getirmek olacaktır. Ben derse gelirken yanımda yüz lira getireceğim. Size vaat ediyorum. Kim benim karşıma benden dinlemeden Allah'ın birliğine delil getirir ve kendisine edeceğim itiraza sahih cevap vermek imkanını bulursa, ona bu meblağı vereceğim. Burada bulunan, bulunmayana tebliğ etsin!"

Şeyh Muhammed Abduh, bu bombayı Ezherlilerin ihtiyarına gencine ve eskisine yenisine meydan okuyarak attı. Bomba Ezher'in sahasında şiddetli uğultu meydana getirdi. Bütün insanları şaşkına çevirdi ve herkes anladı ki, İslam'ın fikir tarihinde en büyük hadiselerinden biri meydana gelmek üzeredir. Yahut bu münazaradan ve onun bölümlerini temsilden önce fiilen meydana gelmiştir. Bu muahezeci Şeyhten gelen meydan okumanın manası nedir? Bittabi bunun manası Ezher uleması arasında Allah'ın birliği inancı hakkında her şüpheyi ret ve her itirazı defedecek kuvvetli bir mücadele yapacak kimse bulunmuyor demektir. Bunun manası: Ezher ulumu ile şuyuhu ile, metinleriyle şerhleriyle mücadeleyi yeni kanunlarına göre yürütülen ve mücadelenin nurları karşısında sebatla gözünü açan aydın bir Müslüman çıkarmağa elverişli değil demektir.

32.Bu zat kitabının kabı üzerine Paris'in Eyfel Kulesi ile Cami-i Ezher minarelerini resmetmiş ve bunları birbirine sarmaştırmıştır. Öyle ki, Ezher minareleri Eyfel Kulesinden feyz ve nur alıyorlar.

Tayin edilen zaman gelince beklenen şuydu: Bir alim yahut ulema gelerek ret ve cevaba girişmeli, bunu yüz liraya tamah için değil, Şeyh Muhammed Abduh'un kendilerine yapıştırdığı cehalet şüphelerini gidermek maksadı ile yapmalıydılar. Ezher'in sahası her renk ve örnekten kalabalık bir halk kitlesi ile dolmuştu. Şeyh yerine oturdu ve:

"İşte yüz lira! Kim benden dinlemeden bu delili getirmeğe hazır ise buyursun!" dedi.

Ortada sessizlik hükümferma idi... Bu sessizlik uzadı... Bekle babam bekle... Oradakilerin yüzlerine bak dur!.. Lakin mübareze için ilmin yiğitlerinden bir babacan ortaya çıkmadı!.."

Muhammed Subeyh bundan sonra Şeyh Abduh'un delil hakkındaki sözlerini övmüş; delili methetmiş; Abduh'un belagatını göklere çıkarmış, fakat neler söylediğinden bir kelimeyle bile bahsetmemiştir. Bozguna uğrayan Ezher hocalarının ve onları bozan Şeyh Abduh'un harekat ve sekenatından yeterince bahsetmiş, lakin toplantı dağılırken Şeyhin yüz lirayı cebine indirerek muzaffer bir kumandan gibi oradan ayrıldığını söylemeyi bile unutmuştur. Şimdi Muhammed Subeyh gibi biz de soruyoruz. Bu acayip meydan okuyuşun manası nedir? Maksat Allah'ın birliğini ispat eden delillerden biri olan burhan-i temanü' ise bunu orada bulunanlar arasında belki de Şeyh Abduh'dan daha iyi bilenler vardı. O halde yüz altını feda etmenin manası neydi? "Bahse girerim siz Allah'ın birliğini ispat edemesiniz, çünkü o ispat edilemez" der gibi insanı ürküten bu yersiz sualin hikmeti nedir? Bu sual İslam'ın düşmanlarını sevindirmez mi? "Müslümanlıkta Allah'ın birliğini ispat etmek gayet müşkül, hatta hemen hemen mümkün değildir. Öyle olmasa Şeyh Muhammed Abduh yüz altına bahse girmezdi" demezler mi? Ortaya böyle suiiham çıkarmağa ne lüzum vardı?

Bu suallerin cevabını bugün Şeyh Abduh'dan bekleyemeyiz. Çünkü dünyadan gitmiştir. Fakat onun izinden gidenler çoktur. Lütfen şeyhleri namına onlar cevap versinler!

Biz de Muhammed Subeyh'in cevabına cevap verelim: Hayır Muhammed Subeyh! Bizce bu meydan okumanın manası Ezher uleması arasında Allah'ın birliğini ispat edecek adam kalmamıştır; Ezher, aydın din adamı yetiştiremiyor demek değildir. Çünkü meydan okuyan zat da pek ala bilir ki, karşısındaki muazzam kitlenin içinde kelam ilminin delilleriyle Allah'ın birliğini ondan güzel ispat edecek zevat vardır. O bu sualle bir demagoji yapmak istemiş; hem de yapmış ve karşısındakileri hakikaten şaşırtarak korkutmuştur. Kendisine cevap verilmemesi bundandır.

Şeyh Abduh'un verdiği cevaba gelince: Bu cevap herhalde kelam ulemasının burhan-i temanü' dedikleri vahdaniyet delili olacaktır. Zira Abduh, "Risaletü't-Tevhid" nam eserinde Allah'ın birliğini bu delille ispata kalkışmış; maalesef onu da hakkıyla anlatamamıştır. Bu delili Şeyh Abduh şöyle takrir etmiştir:

"Vacipler yani ilahlar müteaddit olsa ilim ve iradelerinin değişik olması sebebiyle fiilleri de değişik olurdu. Bu öyle bir hilaftır ki, onunla birlikte anlaşma imkansız kalır. Her ilah vacibü'l-Vücud olması ve buna tabi olan sıfatları muktezası bütün mümkinatta yaratma gücüne sahip olacak; her birini bütün mümkinatta ilim ve iradesine göre tasarruf hakkı olacaktır. İki kudretten birini tenfiz için bir müreccih de yoktur. Binaenaleyh her birinin ilim ve iradelerindeki çatışmaya göre çatışacak, bu suretle alemin nizamı bozulacak, hatta bir nizamı olması imkansızlaşacak ve hatta mümkinattan bir mümkinin vücut bulması imkan haricinde kalacaktır. Çünkü her mümkine değişik ulum ve iradelere göre mutlaka icat tealluk edecek; bundan bir şeyin birkaç vücudu olması lazım gelecektir ki, bu muhaldir."

Şeyh Abduh'un bu izahatına itiraz olunur ve: "İki ilahın ihtilaf edip anlaşamamaları zaruri değildir, anlaşabilirler. Nitekim ittifak etmeleri de zaruri değildir" denilebilir. Çünkü: "Vacipler müteaddit olsa... fiilleri de değişik olurdu" diyerek meseleyi muhakkak bir ihtilaf tasavvuru üzerine kurmuştur. Halbuki bu delilde iki ilahın ihtilafları muhakkak değil, mümkündür farz edilir. Zira iki ilah arasında ihtilaf zaruri değildir. Fakat her biri müstakil ilah olduğu için ihtilaf etmeleri zaruridir. Burhan-i Temanu' delilinde bu nokta en ziyede dikkat edilecek cihettir... "İki ilahın ihtilaf etmeleri mümkündür" dedik mi, bundan birisininyahut her ikisinin dilediğini yapmaktan aciz kalması ihtimal ve imkanı doğar. Bu ise muhal (imkansız) ve hiçbir noksanlık şaibesiyle bağdaşamayan ilah olma işine münafidir.

Burhan-i Temanü'nün itiraz götürmeyecek şekilde takriri şöyledir. İki ilah mevcut olsaydı, bunlardan her biri diğerinin irade ettiğini dinlemeyebilirdi. Bu suretle aralarında hilaf ve niza' çıkması mümkün olurdu. Zira ilah olmak reyinde müstakil olmamakla bağdaşmaz. İhtilafa düşmeleri mümkün olunca birinin, yahut her ikisinin dileğini tenfiden aciz kalması ihtimal ve imkanı lazım gelir. Ve biri, yahut her ikisi ilah olamaz ki, bu, farz edilenin hilafınadır. Farz edilenin hilafı ise muhaldir, tenakuzu tazammun eder. İki tane ilah bulunsa muhallin mümkün olması lazım gelir. Bu da ilah farz edilenin ilah olmamasıdır. Muhallin mümkün olması ise muhaldir.

Yine yüz lira meselesine dönüyorum. Bu para ile o gün en az üç defa hacca gidilebilirdi. bu kadar muazzam bir meblağı birden ortaya atabilen bir adama çoktan hac farz olmuştur. Acaba Şeyh Muhammed Abduh ömründe bir defa olsun haccetmiş midir? Bunu soruşturdum, fakat bugüne kadar bilene rastlayamadım. Hatta onun çömezleri olan Muhammed Mustafa el-Merağî'nin, Mahmud Seltüt'ün vesairenin de hacca gittiklerini bilen yok. Şayet gitmediyseler üstad ve çömezleri cürmü meşhut halinde yakalanmış olmuyorlar mı? İmam A'zam'ın elli bir, Süfyan-ı Sevri'nin yetmiş bir defa haccettikleri rivayet olunur. Hatta kitaplar şöyle bir hikaye naklederler: "İmam A'zam -rahimehullah- sokakta giderken bir kocakarı, arkadaşına Hazreti göstererek: 'İşte dünyanın imamı budur. Bu zat yatsının abdestiyle sabah namazını kılar' demiş. Hazret-i İmam bunu işitince utancından yerlere dalmış. Çünkü o zamanlar henüz buna devam etmiyormuş. Kendi kendine düşünmüş, 'Hakkımızda millet neler söylüyor, biz nerelerdeyiz!' demiş ve o günden sonra yaşadığı müddetçe (yani kırk sene) sabah namazını yatsının abdesti ile kılmış..."

İşte Şeyh Muhammed Abduh'la arkadaşlarının beğenmeyerek atıp tuttukları eslaf hep böyle idiler. Onların vera' ve takvaları yeni müçtehitlerin de hataları ciltlere sığmaz. Öyle ya İslam'ın şartlarından biri olan haccı yerine getirmeyen bir adam nasıl müçtehitlik davasında bulunabilir?

8- Şeyh Muhammed Abduh "Her kim zerre miktarı hayır işlerse onun karşılığını görür; ve her kim zerre miktarı kötülük işlerse karşılığını görür"(33) ayet-i kerimesi hakkında şöyle demiştir: "Kafire ahirette hiçbir iyiliği fayda vermeyecektir; hiçbir kötülüğünün azabı da hafifletilmeyecektir, şeklinde

---

33.Sure-i Zilzal, ayet: 7-8.

---

bazılarının naklettiği icma'ın aslı yoktur." Seyyid Kutub merhum "Fizilali'l-Kur'an" adlı tefsirinde buna cevap vermiş ve imana istinad etmeyen her amelinheder sayılacağına Kur'an-ı Kerim'den misaller getirdikten sonra "İşte bizler de bu meselenin icma'dangelmediğine lakin asıl olan açık Kur'an naslarından geldiğine kaniiz..." demiştir.

9- Şeyh Muhammed Abduh, Kadir Gecesinin haddizatında hiçbir kıymet ve şerefi haiz olmadığına kanidir. Ona bin ayda bulunmayan şeref ve hayrı Kur'an-ı Kerim'in o gecede inmesi verdiğini iddia etmiş; Buhari hadisine zayıf ve uydurma damgasını vurmuştur.

Bu büyük hatayı tashih için Ezher şeyhlerinden Abdurrahman Tac 1957'de "Leyletü'l-Kadr" adlı bir broşür neşretmiştir. Biz bunu da ehemmiyetinden dolayı tercüme ederek kitabımıza aldık.

Broşür şudur:

KADİR GECESİ HAKKINDA İNCELEME

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla,

Hamd alemlerin Rabbine mahsustur. Ulumuz Muhammed ile bütün al-i ashabına salat u selam olsun.

Bundan sonra malum ola ki: Maruzatım birkaç kelimedir. Bunlarla ben Kadir Gecesinin manası hakkında söylenenleri yazmak ve onlardan ne murat olduğu -Kur'an ayetlerinin ifadelerinden ve Kur'an-ı Kerim'in inişinden bahsettiği sırada bu geceden de söz eden ehadis-i Nebeviyyeden alarak- beyan etmek isterim.

Bana bunları yazdıran sebep şudur: Zamanımızın muharri ve hatiplerinden birçoğunun makale ve hutbelerinde bu geceden bahsederken Kur'an-ı Kerim'in ayetlerini tefsir babında yeknazarda iç açıcı bir yenilik sayılabilecek bir yol tuttuklarını gördüm. İşte bu kelimelerle ben, onalrın Kadr suresi tefsirinde sahip oldukları ve Kadir Gecesinin manasını tayin hususunda benimsedikleri sözün yeni olmadığını, bunun şöhret bulmamış eski bir fikir olduğunu, ulemaca ve Kur'an umuru ile meşgul olanlardan onun tefsirinde mütehassıs bulunanlarca -ki, Kur'an'ın naslarını anlatmakta başkalarından daha üstündürler- bu kavlin şöhret kazanmamasının sırrı zayıf bir fikirden ibaret olup kuvvetli delil teşkil edemeyişi olduğunu, buna bizat Kadir Gecesinden bahseden Kur'an ayetlerinin üslubu da müsaade etmediğini anlatmak istedim.

Sözlerim aşağıdaki bahisleri ihtiva eder:

Kadir Gecesinin manası. Kadir Gecesi ve Kur'an'ın inişi. Kadir Gecesinin şerefi ve şanının büyüklüğü. Bu gece dünyanın hayatında bir tek gece midir; yoksa yılların tekrarıyla o da tekerrür eder mi? Senenin geceleri içinde Kadir Gecesinin yeri nedir?

Muvaffak kılan doğruya ve güzel isabete hidayet eden Allah'tır.
Abdurrahman Tac

KADİR GECESİ

Kamus, Lisanü'l-Arap ve diğer lugat kitaplarında beyan olunduğuna göre dalin sükunu ile "Kadr" kelimesi birkaç manaya ıtlak edilir.

Bunlardan birincisi: Şeref, şanın büyüklüğü ve mertebenin yüceliğidir.

İkincisi: Tazim, tebcil ve itibarı yüceltmektir.

Üçüncüsü: Bir şeyi takdir ve tehdit ile sıfat ve hallerini zapt etmektir.

Birinciye misal: "Filanın kadri vardır" cümlesidir ki, şeref ve büyük şanı vardır demektir. "Müslümanlar Peygamberin kadrini takdir ederler" sözü hem birinciye hem ikinciye misal olur. Yani onun itibarının yüceliğini bilirler; yahut onu hakkıyla tazim ederler demektir. Teala hazretlerinin müşrikler hakkında: "Onlar Allah'ı hakkıyla takdir etmediler" buyurması da bu kabildendir. Yani onun azametinin hakkıyla tazim ve tam manasıyla takdis etmediler manasına gelir.

Üçüncüye misal: "Allah ecelleri ve rızıkları takdir etti" sözüdür ki, bundan murat Allah onları tespit, tahdit etti; miktarlarını, zamanlarını vesair hallerini zapt eyledi demektir. "Filan kuzzeyi kuzze takdir etti" cümlesi de bu kabildendir. Yani okyeleğini diğer bir ok yeleği ile ölçtü; onun miktarını tahdit etti; o da ona müsavi geldi demek olur.

Kadrin lugaten manası çeşitli ve arz ettiğimiz şekilde mütenevvi' olduğu için selefin uleması "Kadir Gecesi" terkibinde gecenin nispet edildiğikadrin manası hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bazıları "Bundan murat şeref, yükseklik, şanın büyüklüğü ve mertebenin yüceliğidir. Binaenaleyh Kadir Gecesi, şeref ve büyük şan gecesi demektir. O gece iyilik, hayır, selam ve bereket gecesidir" demişlerdir.

Diğer bazıları, kadrin manası eşyayı takdir, tedbir ve sıfatlarıyla hallerini zapt etmekten ibaret olduğunu söylemişlerdir.

İşte Kadir Gecesinin manasını tahdit hususunda bu iki kavli üzerinde durulmaktadır. Bizce başka kavilleri zikretmemize hacet yoktur. Çünkü bu kaviller hemen hemen hiç itimat edilmeyen sözlerdir.

Ancak şu sualler sorulabilmek için her iki kavil üzerinde ayrı ayrı durmak icap eder.

1- Kadrin manası şeref, büyüklük ve şanın yüceliği demek olduğuna göre Kadir Gecesinin şerefi ne ile olacaktır? Peygamberimiz gelmezden ve Kur'an inmezden önce bu geceyi bildiren işaretler var mıydı? Bu gecenin bir mevcudiyeti var mıdır ki, içinde Kur'an indiği nazar-ı itibara alınmadan dahi "Kadir Gecesi" namıyla ayırt edebilsin.

2- Kadrin manası takdir olduğuna göre bu takdirden murat nedir? Ve bu gecede takdir edilen şeyler nelerdir? Bunlar hassaten şeriatın ahkamıyla dinin kaideleri midir, yoksa Allah'ın ezeli ilminde geçen şeylerden bütün bildiklerini kullarına icra etmesi midir?

Birinci sualin cevabı şudur: Kur'an-ı Kerim Kadr suresinde hiçbir şüphe kabul etmeyecek şekilde açıklanmıştır ki, Kur'an bu gecede indirilmiştir. Ve bu gece, evvelinden fecir doğuncaya kadar tamamıyla hayır ve selam olan bir gecedir. Bu gece bin aydan daha hayırlıdır. Sure şudur: "Biz onu (Kur'an'ı) Kadir Gecesinde indirdik. Kadir Gecesinin ne olduğunu sen ne bileceksin! Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır. Meleklerle Ruh o gecede Rablerinin izniyle her emirden dolayı peyderpey inerler. O gece ta fecir doğuncaya kadar selamdır."

Teala Hazretleri Duhan suresinde: "Ha, mim! Şu aşikar, Kitap hakkı için Biz onu (Kur'an'ı) mübarek bir gecede indirdik. Biz uyarıcıyız." buyurmuştur. Lakin acaba bu gece kendileri ile imtiyaz kazandığı hayır, bereket, selam ve emniyeti, mevsuf olduğu şeref, yükseklik ve şan yüceliğini sadece Kur'an'ın kendisinden inmesinden mi kazanmıştır? Bu olmasa mezkur meziyetlerden hiçbiri onun olmayacak ve Kadir Gecesi denilmeyecek miydi? Yoksa bu gece zaten kadir ve şeref gecesi olup, peygamberlik gelmezden ve Kur'an inmezden öne birtakım hasais ve meziyetleri, ismi ve yüksek mertebesi vardı da bu fazilet ve şerefinden dolayı Allah,

Kur'an-ı Kerim'den indireceği miktarı onda indirmek için geceler arasından onu şeçti?

Birinci veçhe Şeyh Muhammed Abduh merhum meyletmiş; Kadir Gecesi için Allahu Teala'nın o gecede peygamberlerinin mertebesini yükseltmesinden, kendisini Peygamberlikle şerefyab ederek taziminden, hidayet ve saadetin, hayrın, iyilik ve bereketinden kitabı olan Kur'an'dan vahiy buyurduğu miktarı vahiyden başka hiçbir fazilet, şeref ve meziyet tanıyamamıştır.

Merhum bu vechi geçmiş ulemadan bazılarına tabi olarak benimsemiş; sonra zamanımızdaki ilim ehlinin birçoğu da kendisine tabi olmuştur.

Bu veçhin ilk bakışta bir parça yeri olabilir. Lakin biz tahkik ettiğimizde ikinci vecihte daha fazla rey güzelliği olduğunu, onun daha esaslı ve benimseyipteyide daha münasip olduğunu görüyoruz ki, bu da aşağıdaki manalardan dolayıdır:

1- Allah Teala Hazretlerinin o gecede Kur'an-ı Kerim'den vahiy buyurduğu miktarı indirdikten sonra: "Biz onu Kadir Gecesinde indirdik" buyurması, Peygamberine bu kadir ve şeref gecesindeki vahiy ile kendisine ikramda bulunduğunu ve bu gecenin gerek bu surede, gerekse Duhan suresinin başında Allah'ın peygamberinde açıkladığı hasais ve şerefinin sadece bu vahiy gecesinde olup bitenlerle münhasır kalması mana itibarıyla doğru değildir.. Çünkü Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- o gece kendisine Kur'an'ın indirilmesiyle ikram olunduğunu ve bu sebepten o gecenin tamamıyla mübarek, hayır ve selam gecesi olduğunu pek ala biliyordu. Bunun gibi o gece Allah'ın meleklerinden yere inenleri de mutlaka bilmesi icap eder. Şu halde pek ala bildiği bu şeylerin bazılarını da ona bildirmenin maksud olması cidden ihtimalden uzaktır.

Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Kur'an'ın inmesiyle o gecenin kazandığı fazileti ve o gecede meleklerin indiğini bilmekten, Ruhü'l-Emin'i gözleri ile gördükten sonra kendisine "Biz Kur'an'ı öyle bir gecede indirdik ki, o gece fazilet ve şerefi Kur'an'ın, Ruh ve meleklerin inmesi ile kazanmıştır." denilmesi hiç doğru olur mu? Bu, malumu ilam olmaz mı?

Hakikat şudur ki: Bu itibarı doğru çıkarmak için ne kadar gayret gösterilirse gösterisin, Şeyh Muhammed Abduh'un benimsediği bu birinci manaya göre mezkur ihbar doğru değildir.

Bizim görüşümüze göre Teala Hazretlerinin: "Biz onu Kadir Gecesinde indirdik" buyurması kadrin şeref ve şan yüceliğinin Kadir Gecesinde Kur'an inmezden önce mevcut olduğu manasında son derece açıktır ve o gece Allah indinde olsun, kullarında ve mahlukatın seçkinlerinden kendilerine bildirdiği zevat indinde olsun bu isimle maruftur. "Biz onu Kadir Gecesinde indirdik" tabiri, filan bayram gecesi yahut Ramazan gecesi geldi demeye benzer veya herhangi bir manadan dolayı meşhur gecelerden birini söyleyerek filan gece geldi demek gibi olur. O halde yukarıda da beyan ettiğimiz gibi Kadir Gecesi kendisine has olan meziyet ve şereften dolayı ona has olan ismiyle maruftur. İşte bu isimle meşhur ve senenin geceleri arasında bu meziyet ve şeref kendine mahsus olan mezkur geceyi, içerisinde Kur'an'dan indirdiği ilk ayetleri indirmek için seçtiğini Allah Peygamberine bildirmek istemiştir. Ve bu suretle Kitab-ı Kerim'in şerefiyle, içerisinde bu kitap indirilen zamanın şerefi mütenasib olup.

2- Allah Teala hazretlerinin "Meleklerle Ruh o gecede inerler" ayet-i kerimesi Kadir Gecesinin ve onun gelişinin tekerrür ettiğihe açık delildir. O gece bütün zamanlar içinde bir gece değildir. Nitekim onun, içerisinde Kur'an'ın indirilmeye başladığı geceye mahsus olduğunu söyleme bunu iktiza eder. Zira müzari sigasında asıl olan, manasının istikbalde meydana geleceğini bildirmektir. Kadir Gecesi yalnız Kur'an'ın indiği gece olsaydı, ondan bahsetmek geçmişte olmuş bir işten bahsolacağı cihetle Kur'an'da "Meleklerle Ruh o gecede indi" buyuruldu. bu Arapçayı bilen herkesin malumu bir şeydir. Biz müzari sigasının istikbal manasına delalet ettiğini göz önünde bulundurmakla beraber -içerisinde Kur'an'ın indirildiği ve meleklerle Ruhun hep beraber indikleri geceye Kadir Gecesi denildiğini düşünürsek anlarız ki, meleklerle Ruhü'l-Emin'in inişi bu gecenin hasaisindendir ve bu iniş gecenin tekerrürü ile tekrarlanır; o yenilendikçe bu da yenilenir.

Ancak burada şöyle bir sual varid olabilir: Gerek Kur'an'da gerekse Kur'an'dan başka yerlerde çok defa geçmişe ait bir iş, müzari sigası ile ifade olunur. Bu, yerine göre değişen

itibarlardan ileri elir. Bizim sadedinde bulunduğumuz yerdeki itibar, bu geçmiş işin suretini zihnimizde canlandırmak ve onu sanki anlatırken oluyormuş gibi farz etmek olabilir. Bu da manayı dinleyene açık ifade etmek, onu en kuvvetli bir şekilde vuzuha kavuşturmak için yapılır. Bu daha Arapçaya aşina olanların bildikleri parlak belagat maksatlarındandır. Çünkü bir şeyi olduğu dakika anlatmak, olup bitenden sonra anlatmaktan daha kuvvetli ve daha te'kitli, nefse daha tesirlidir?

Cevap: Bu söylediklerimiz "Müzaride hasıl olan bir şeyin istikbalde olacağına delalet etmektir" kaidesine dokunmaz. Zira müzarii geçmişte olmuş bir iş için kullanmak asıl kaidenin hilafınadır. Buna ancak, müzarii asıl gayesinden değiştirecek bir delil bulunduğu zaman gidilir ve murat şudur diye iddia edilir. Bundan sonra zihinde canlandırmak vesaire gibi belagat itibarı gelerek müzariden geçmiş zaman manasında kullanılmasını doğrular; ona cevap verir. Ama yalnız bu belagat itibarı müzariden murat, geçmiş manası olduğuna delil teşkil etmez. Meğerki, konuşanın bu itibarı murat ettiği sabit ola! Ve meselemizde olduğu gibi zihinde canlandırma manasını kastetmiş ola! Bu ise imkansızdır. Çünkü söz bu manada ne kat'idir, ne de zahir. Şu halde bunu iddia, müsadere denilen şey kabilindendir. Nitekim ilim ehli olanlar bunu bilirler.

Bundan sonra:

Görüyorsunuz ki biz, -bu ikinci vecihten istidlalde- sadece müzari sigasının mutlak olarak ifade ettiği mana ile yetindik. Tefe'ul sigaının delalet ettiği tekerrür ve yenileme manasına hiç temas etmedik. Çünkü bu siga -ki, "melekler inerler" cümlesi onun vezninde gelmiştir- meleklerin inmesinin yenilenmesine ve inişin tekrar tekrar hasıl olduğuna delalet ederse de bu yenilenmenin bir geceden fazla da olacağı hususunda nas değildir. Zira melekler arka arkaya ve birçok defalar inmesi bir gece de olabilir. Onlardan bir taife iner; arkadan öteki taifeler sırası ile onu takip ederler. Böylece fecir doğuncaya kadar devam ederler. Bu takdirde de "Tenezzelü" sigasının delalet ettiği yenilenme ve tekerrür sözüne takılmak matlubu, yani senelerin tekerrürü ile Kadir Gecesinin de tekerrür ve yenileceğin davasını ispat edemez.

3- Allah Teala Hazretlerinin Duhan suresindeki "O gece her bir hikmetli iş ayrılır" ayet-i kerimesi Kadir Gecesinin tekerrürüne ve yenilendiğine "O geçmişte Kur'an'ın indiği bir gece idi" iddiasının iktiza ettiği veçhile tek bir gece olmadığına işaret ediyor. Çünkü "ayrılır" ifadesi müzari sigasıyla gelmiştir ki, esas itibarıyla hikmetli işin ayrılıp beyan ve izah buyurulmasının ileride olacağına delalet eder. Nitekim bu hususta "Biz onu Kadir Gecesinde indirdik" ayet-i kerimesini izah ederken söz geçmişti.

Bir de Kadir Gecesi adı verilen -Kur'an'ın indiği- gecede hikmetli işler ayırt edilmişse bunun sebebi Kadir Gecesinin şanı olduğundandır. Hikmetli iş o gece ayırt edilmiş ve daima her hikmetli iş de ayırt edilecektir. Binaenaleyh bundan bahsetmekten maksat, Kur'an'ın öyle bir gecede indirildiğini bildirmektir ki, o gecenin hassalarından biri her hikmetli işin onda ayırt edilmesidir.

4- Allah Teala Hazretlerinin "O gecede her bir hikmetli iş ayrılır" ayet-i kerimesinin manası: O mübarek gecede hikmete ve doğruya muvafık, muhkem ve hiçbir, pürüzsüz olan her iş beyan edilir; açıklanır demektir. Bu da onun tekerrür eden ve yenilenen bir gece olduğunu ifade eder.O gece hassaten Kur'an-ı Kerim ayetlerinin bir kısmı inmekle içerisinde vahyin başladığı gece değildir. Zira o gecede inen -hiç şüphesiz hikmetli iş ise de- ona her hikmetli iş, işte budur, demek mümkün değildir. Az sonra bu mevzua daha fazla tafsilatla döneceğiz.

5- Sahih hadislerde varid olduğuna göre Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Kadir Gecesini aradı ve halka onu Ramazanın son on gecesinde aramalarını emir buyurmuştu.

a) Buhari, Aişe -radıyallahu anha-'den rivayet etmiştir. Aişe -radıyallahu anha- "Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Ramazanın son on gecesinde itikfa girer ve 'Kadir Gecesini Ramazanın son on gecesinde arayın!" buyururdu.

b) Yine Buhari, Hazret-i Aişe'den rivayet etmiştir. Aişe "Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- Ramazanın son on günü girdimi paçaları sıvar; geceleri ihya eder; ailesini de uyandırırdı" demiştir.

c) Yine Aişe -radıyallahu anha-'den rivayet edildiğine göre Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- "Kadir Gecesini Ramazanın son on gecesinin tek sayılı olanlarında arayın!" buyurmuştur.

d) Buhari'nin İbn-i Abbas -radıyallahu anh-'tan rivayetine göre Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- "Kadir Gecesini Ramazanın son on gecesinde arayın. Kadir Gecesi kalan on günün dokuzuncusunda, yedincisinde, beşincisinde olabilir." buyurmuşlardır.

e) Buhari, Ebu Said-i Hudri -radıyallahu anh-'den rivayet etmiştir ki, şöyle demiştir: "Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Ramazanda ayın
ortasındaki on günde itikafa girerdi. Geçen yirminci gecenin akşamı oldu da yirmi birinci geceyi karşıladımı evine döner; onunla birlikte itikafa girenler de dönerlerdi. Bir Ramazan, eskiden evine döndüğü gecede itikafa kaldı ve cemaatle hutbe okuyarak onlara Allah'ın dilediğini emretti. Sonra şöyle buyurdu: 'Ben şu on günde itikafa giriyorum. Sonra şu on günde itikafa girmem bana zahir oldu.(34) Şimdi her kimse benimle itikafa girmişse itikaf yerinde dursun! Gerçekten ben bu geceyi gördüm. Ama sonra o bana unutturuldu. Siz onu son on gecede arayın. Onu her tek gecede arayın. Ben kendimi su ile toprağın içine secde ederken gördüm. O gece gökyüzü boşandı ve yağmur yağdı.' Ayın yirmi birinci gecesi Mescit Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem- namaz kıldığı yere aktı. Gözüm Resulullaha -sallallahu aleyhi ve sellem- ilişti de ona baktım. Sabahleyin yüzü çamur ve su ile dolu olarak ayrıldı."

f) Buhari, Ubade b. Samit'ten rivayet etmiştir. Demiş ki: "Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- bize Kadir gecesini haber vermek için çıktı. Derken Müslümanlardan iki adam münakaşa ettiler. Bunun üzerine 'Ben size Kadir Gecesini haber vereyim diye çıktım. Ama filan ile falan münakaşa edince bu gece kaldırıldı. Ola ki, sizin için bu daha hayırlıdır. Siz onu dokuzuncu, yedinci ve beşinci gecelerde arayınız!' buyurdular.

Bütün bu hadislerde Kadir Gecesinin faziletli ve şerefli olduğuna, içerisinde Kur'an'ın inmesinden maada o gecenin bir meziyeti bulunduğuna, bu gecenin

---

34.Hazret-i Ebu Said Hudri'den rivayet olunduğuna göre Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ayın ortasındaki on gün itikafa girince Cebrail kendisine: "Senin aradığın önündedir" demiş, bununla Kadir Gecesini kastetmiştir.

---

tekerrür ve teceddüt ettiğine ve onu Ramazan ayının son on gecesinde bulmanın me'mul olduğuna açık delaletler vardır. Çünkü bu gece, hassaten Kur'an'ın indiği gece olsaydı, geçip gittikten sonra onu aramakta ve arama emri vermekte bir mana kalmazdı.

Şöyle demek de doğru olamaz: "Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Kadir Gecesini arama emriyle ve keza Ramazanın ortasındaki veya sonundaki on gün zarfında itikafa girmekle ancak Kur'an'ın indiği gecenin hatırasını ihya ve onu tekrim etmek istemiştir." Çünkü Resulullaha -sallallahu aleyhi ve sellem- bu büyük gece gizli kalıp da gecelerinden birini teşkil ettiği ayın içinde onun yerini bilemeyecek, hatta Ramazanın son on gününde itikafa girmek suretiyle onu arayacak ve her sene onun hatırasını ihya etmek isteyenlere onu bu günlerde aramalarını emredecek değildir. Bu, ihtimalden son derece uzaktır. Şu halde bugün bazı kimselerin, -merhum Şeyh Abduh'un benimsediği kavle dayanarak- "İçerisinde Kur'an'ın indirildiği geceden başka Kadir Gecesi adı verilen bir gece yoktur. O bir tek gecedir; tekerrür etmez. Onun için her sene ihtifal yapmanın da bir manası yoktur. Meğerki bundan maksat o gecenin hatırasını ihya ola! Nitekim büyüklerin hatırası ve mühim vak'alar, ehemmiyetli hadislerle şöhret bulmuş gece ve günlerin hatırası ihya olunur" demeleri doğru değildir.

Sonra Kadir Gecesi için halkın ihtifal yapmalarının onun hatırasını ihyadan başka bir manası yoksa Resulullahın -sallallahu aleyhi ve sellem- bu geceyi aramasına ve halka aramalarını emretmesine ne buyurulur?

Burada Şeyh Abduh merhumun bu hususta varid olan hadisleri çürütmeye çalıştığını ve onlara sözle hücum ettiğini görüyoruz. Bu suretle o hadislerden kurtulduğunu sanıyor: "Bu hadislerin rivayetleri muztaribtir; bunların ekserisi zayıf, çoğu da uydurmadır. Böyle bir hadisle akaid babında istidlal sahih değildir..." diyor. Lakin merhum bu hadislerin hangisi uydurma, hangisinin zayıf olduğunu ve bu zayıfın zaafı nereden geldiğini bize bildirmemiştir. Keza Buhari'nin ve

başkalarının sahabeden bir cemaatten tahric ettikleri hadisleri, terk ettirecek şekilde ızdırabı açıklamamıştır. Sahabeden biri, Resulullahtan -sallallahu aleyhi ve sellem- naklen onun "Kadir Gecesini Ramazanın son on gecesinde arayın!" buyurduğunu; bir başkası "Kadir Gecesini Ramazanın son on gecesinin tek olanlarında arayın!" buyurduğunu; üçüncüsü Resulullahın -sallallahu aleyhi ve sellem- "Onu Ramazanın son on gecesinde arayın! Kadir Gecesi, kalan on günün dokuzuncusunda, yedincisinde, beşincisinde olabilir" buyurduğunu rivayet etmiştir.

Abduh'un ızdırap dediği bu mudur ki, onunla bu hadisleri kabuldan çekiniyor? Biz naklettiğimiz araştırmada emreden hadisler arasında ne senette ne metinde onların sıhhatine dokunacak ve atılmasını icap edecek bir ızdırap bulamıyoruz. Bu hadislerde olup olacağı kısalık ve uzunluk, yahut bir lafın yerine müteradifini koymakla bir değişiklik vardır. Bu makamda ve -yine itimat edilmeyen kimseler müstesna olmak üzere bütün ulema- Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem- kastettiği manayı bozmamak şartıyla hadisleri mana itibarıyla tecviz ettiğine göre işaret ettiğimiz değişikliğin de hiçbir zararı yoktur. Bunula hadisleri atmağa sebep olan ızdırap davasına kalkışmak doğru olamaz.

Bundan sonra malum ola ki:

Kadir kelimesinin birinci manası hakkında buraya kadar verdiğimiz izahattan anlaşıldı ki, bu mana, şeref, fazilet ve mertebe yüksekliğidir. Kadir Gecesinde Kur'an inmesi sebebiyle şüphesiz ki, ona şeref ve fazilet verdır. Lakin o gecenin bundan maada Allah'ın ona tahsis buyurması sebebiyle bir şeref ve fazilet vardır ki, bundan sonra ondan söz etmeyeceğiz. Bundan dolayı Allahu Teala o geceyi vahyinbaşlangıcı ve Kur'an'dan indirdiği ilk ayetlerin nüzulü gecesi olmak üzere ihtiyar eylemiştir.

İkinci manaya gelince -ki, bu manaya göre kadir takdir demektir- Şeyh Muhammed Abduh bu manaya göre mütekaddimin ulemanın cumhuruna muhalif olanı seçmiştir. Abduh şöyle demiştir: "Bu geceye Kadir Gecesi denilmesi ya takdir gecesi manasınadır; çünkü Allah dinin takdire ve insanları bulundukları vartadan kurtarmağa davet

hususunda Peygamberinin tutacağı hatt-ı hareketi sınırlandırmağa o gece başlamıştır..."

Şeyh Abduh, takdiri, Kur'an'la olan irşad, beyan, saadet yoluna tahdit ve bu yol ile şekavet ve dalal yollarının aralarını ayırma hususunda hamlediyor ve "Duhan suresinde varid olan Kadir Gecesindeki hikmetli işin ayırt edilmesinden murat işte budur! Hikmetli iş ancak ve ancak risalet işi, emirler ve hükümlerdir; bunlardan başka, bir şey değildir..." diyor.

Takdirin ve hikmetli işin manaları namına onun kabul ettikleri işte bunlardır. Takdiri vahye, risalete, dinin ve şeriat hükümlerinin tahdidine taalluk eden bir şey olmaktan öteye geçmeyen bu manaya hamletmek cidden gariptir.

Biz müsamaha göstererek merhum Şeyh Muhammed Abduh'un bu takdir ve tahdit tevilini kabul etsek de "Bu geceye takdir gecesi denilmek için onda bütün din temellerinin takdiri ve şeriatın bütün hükümlerinin tahdidi lazım değildir. Belki bütün bunların o gecede başlamış olması kafidir" desek; evet müsamaha göstererek bu tevili kabul etsek vardıracağı neticeyi kabul etmek kolay değildir. Zira onunla Teala Hazretlerinin "Biz Kur'an'ı indirdik" yani onu indirmeye başladık "Öyle bir gecede ki, onda risaletle vahiy göndermeye, şeriatı ve dinin hükümlerini tahdide başladık" demek olmaz mı? Şu halde hasıl-ı mana şöyle olur: "Biz Kur'an'ı indirmeye öyle bir gecede başladık ki, o gecede Kur'an'ı indirmeye başladık." Bu ise hiçbir akıl sahibinin kabul edemeyeceği bir şeydir. Böyle bir derekeye avam nasın sözü bile düşürülemez. Rabbü'l-aleminin kelamına ne kalır?

Duhan ayetinde de hal böyledir. O gecede her hikmetli iş ayırt edilir, çünkü bu hikmetli iş Şeyh Muhammed Abduh'un dediği gibi risalet, evamir ve ahkama mahsus olursa mana da şöyle olur: "Asırların ve yılların geçmesiyle tekerrür etmeyen, yenilenmeyen o biricik gecede dinin umuruna ve şeriatın hükümlerine ait her hikmetli iş ayrılır; beyan edilir ve tafsil olunur. Kur'an'dan inen ayetlerin ilk nazil olanların içerisinde indikleri bu gecede şeriat ve din umuruna dair bütün hikmetli işler beyan edilmediği bizzarure malum olursa, o mübarek gecede -ki, Kadir Gecesidir- her hikmetli iş ayırt edildiğini bildiren Duhan ayetinin tevili nice olur?

Biz yakinen inanıyoruz ki, Şeyh Muhammed Abduh merhum, ayeti kastettiği manaya uygun şekilde tevil hususunda biraz güçlük çekmiş ve bu güçlükten kurtulmak isteyerek şunları söylemiştir: "Kur'an'ın inmeye başlaması hakla batılın arasını ayırmaktı. Kur'an'dan gelen her ayet böyledir. İlk geceden sonra o gecede inenler nev'inden ayetler birbiri ardınca inmeye devam etti. Nitekim Allah Teala Hazretleri 'Rabbinden bir rahmet olmak üzere biz göndericiyiz' buyurmuştur. Bu suretle o geceye 'İçerisinde her türlü hikmetli iş ayırt edilir' cümlesinin nispeti sahih olmuştur. Zira o gecede gelen her şey hikmetli iştir. Onunla hak ile batılın arası ayrılır ve ondan sonra gelecek misline de başlangıç olur. Nitekim Teala Hazretlerinin 'O Ramazan ayı ki, içerisinde insanlara bir hidayet ve hidayetle furkandan ibaret birtakım beyyineler halinde Kur'an indirilmiştir' ayet-i kerimesi sadıktır. Halbuki onun beyyine olan ve hakla batılın arasını ayıran kısmı ancak insanlara zahir olandır ki, o da kendilerine indirilereke fiilen tebliğ olunanı, yahut tebliğ edilme yolunda bulunanıdır. Öyle ise o mübarek gecede ayırt edilen hikmetli iş, ancak din umuru ve ahkamıdır."

Şeyh Abduh, vahyin geldiği ilk gecede Kur'an'dan inen kısım hikmetli bir iştir. O Kur'an'ın bundan sonra getireceği her hikmetli işin başlangıcıdır. Onunla hakla batılın arası ayrılmıştır. ve sanki Kur'an'ın başından sonuna kadar getirdiği her hikmetli iş bu ilk vahiy gecesinde olmuştur" diyor. Biz de duyoruz ki: "Bu, son derece tekellüf içinde bir şey olup Kur'an-ı Kerim ayetlerini anlamak için ona iltica gerekmez."

Üstad hazretleri o gece gelen her şeyin hikmetli iş olduğunu anlatıyor. Bu haktır; onda şüphe yoktur.
Bir de o gece gelen şeyin gelecek hikmetli işe bir başlangıç olduğunu anlatıyor. Bu da haktır. Bunda hiçbir kimse münazaa edemez. Lakin bütün bunlar her hikmetli işin beyanı o gece olmuştur demeye cevaz veremez. Teala Hazretlerinin "O Ramazan ayı ki, içerisinde insanlara bir hidayet ve hidayetle furkandan ibaret birtakım beyyinelerr halinde Kur'an indirilmiştir" ayet-i kerimesi bu kabilden değildir. Zira üstad imamın dediği gibi kitab-ı azizin bütünü de bir kısmına da Kur'an denildiğine ve onun bütünü hidayet olup her cümlesinde de bir hidayet bulunduğuna göre mademki, Kur'an'ın bir cüz'ü Ramazanda inmiştir. O halde "Kur'an Ramazanda inmiştir" demek sahih olur. Bahusus bu

ayet "O Ramazan ayı ki, içerisinde Kur'an'ın bütünü indirilmiştir" dememiştir. NitekimDuhan ayetinde "O gecede her hikmetli iş ayırt edilir" buyurmuştur.

Sonra "O gecede inen şeylerin hepsi hikmetli işti" demekle "Her bir hikmetli iş, o gecede inmiştir" sözü arasında büyük fark vardır. Bu iki kaziyyeyi birbirine karıştırmak sahih olmadığı gibi elverişli bir sebep bulunmaksızın birinden diğerine atlamak da doğru olmaz.

Bundan dolayıdır ki, kadir ve takdir gecesinin manası hususunda biz mütekaddimin ulemanın yolundan yürümekten başka çare bulamıyoruz.

Buna göre Kadir Gecesi, içerisinde ecellerin, rızık ve yiyeceklerin takdir buyurulduğu, kainatın diğer işlerinin zapt u rapt edildiği, sıfat ve hallerinin sınırlandığı gecedir.

Ancak şunu da belirtmek icap eder ki, bu eşyanın Kadir Gecesinde takdirinden murat, takdirinin başlangıcı, vakitlerinin yeniden sınırlandırılması, şuun ve ahvalinin yeni zabtı demek değildir. Çünkü bu takdir ezelidir. Buna Allah'ın ilm-i iradesi ezelden vakidir. Bu takdirin manası ancak ve ancak mezkur umuru meleklere gösterip açıklamaktır. Ta ki onları defterlerine geçirerek o gecede Allah'ın kendilerine emrettiği şeyi ifa etsinler...

İbn-i Hacer-i Askalani'nin "Fethu'l-Bari"de ihtiyar ettiği budur. Ondan önce bu baptaki kavli İmam Nevevi yazmıştır ki, onun söylediklerine büyük imamlar itimat etmişlerdir.

Nevevi şöyle demiştir: "Kadir Gecesi denilmesi, o gecede melekler kaderleri yazdıkları içindir. Zira Teala Hazretleri 'O gecede her hikmetli iş ayrılır' buyurmuştur. Bu kavli Abdurrezzak vesair müfessirler sahih senetlerle Mücahid, Ikrime, Katade ve başkalarından rivayet etmişlerdir."

Torpeşti de şunları söylemiştir: "Kazanın karşılığı olan kader kelimesinde meşhur olan kıraat dalin fethiyle okunması ise de kelimeden bu mana kastedilmediği anlaşılsın diye dalin sükunu ile "kadr" okunmuştur. Bundan kullara o gece verileni, miktarı miktarınca tahsil için o sene kazanın kendisiyle vaki olduğu beyan ve tahdit edildiği şey kastedilmiştir."

Yani dalin fethiyle "kader" ezelde eşyayı takdir ve sınırlandırmaktır. Buna söz yoktur. Dalin sükunu ile "kadr"e gelin ve bunun manası mezkur takdiri meleklere tahdit ve zapt, her senenin geceleri arasında Kadir Gecesi namı verilen gecede onlara açıklanmaktadır. Bu bapta sözün kısası, kadr kelimesi takdir manasına alınırsa bunu sadece peygamberlik meselesi takdir ve şeriatın hükümlerini tahdit manasına tahsis etmek doğru değildir. Ta ki meleklerden her biri kendine tevkil buyurulan hususu ifa edebilsin. İşte hikmetli işin ayırt edilmesinin manası budur. Binaenaleyh hikmetli iş, hassaten risaletle ve Kur'an işi değildir. O hikmete şamil, vakıa uygun olan her şeydir. İrade-i İlahiye onun -gerek din gerekse dünya umuruna ait olsun- bu kainatta geçerli olmasını iktiza etmiştir. Her sene meleklere, o sene içinde meydana gelmesini dilediği miktarını bildirir.

İşte Allah'ın Kadir Gecesine tahsis buyurduğu şeref ve şan büyüklüğü budur."

Buraya kadar anlattıklarımızın hulasası şudur ki: Kadir Gecesi her sene gelen bir gecedir. Yıllar tekerrür ettikçe o da tekrarlanır. Sahih hadisler belki ibadet ve hayırlı amelle ona rastlanır ümidi ile onun aranıp taranmasını istemişlerdir. Zira hayırlı amele Kadir Gecesinde verilecek mükafat bin ayda verilecek mükafattan daha hayırlıdır.

Lakin bu gece, senenin gecelerinden hangisidir? Acaba haddizatında muayyen bir gece olup senenin geceleri içinde veya hassaten Ramazan ayında, onun da bütün geceleri arasında veya ortasındaki on gecenin yahut sonundaki on gecesinde yer mi değiştirir? Ulema bu hususta büyük ihtilafa düşmüşlerdir. İbn-i Rüşd'ün "Mukaddimatu"l-Müdevvene"de tercih ettiği kavil, bu gecenin her sene yer değiştirmesidir. Ancak bu değiştirme hassaten Ramazanda olur. İmam Malik, İmam-ı Şafii, Ahmed b. Hanbel ve ekseri ulemanın mezhepleri de budur. Bu baptaki kavillerin en sahihi ve sevaba en muvafık olanı dahi budur.

İbn-i Rüşd'e göre bu gece yer değiştirirken ekseriyetle Ramazanın ortasındaki son geceye veya sonundaki on geceye mahsus kalır. Bu kavil bu hususta varid olan bütün sahih hadislere de uygundur. İbn-i Rüşd "Ekseriya bu gece Ramazanın ortasındaki on gece içerisinde gelirse on yedinci ve

on dokuzuncu gecelerde, sonundaki on gecede gelirse tek gecelerinde olur" diyor.

İbn-i Hacer "Fethu'l-Bari" nam eserinde Kadir Gecesi hakkında ulemanın en şayan-ı tercih kavli "Son on gece içinde tek gecelerden biridir. Ve bu on gece içinde yer değiştirir" sözü olduğunu anlatmıştır. İbni'l-Kayyim de "Zadü'l-Mead"da Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem- itikafı hususundaki hatt-ı hareketini beyan ederken "Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Ramazanınn son on gününde itikafa girerdi. Bu hal ta Allah -azze ve celle- ruhunu kabzedinceye kadar devam etti" demiştir.
Bütün bunlardan şunu hulasa edebiliriz ki, Kadir Gecesi hakkındaki en muteber kavle göre bu gece Ramazanın son üçte birinin tek gecelerinde yer değiştirir.
Ulema, Kadir Gecesini bulanlar için bu gecenin bir alameti olup olmadığında da ihtilaf etmişlerdir.
Taberi'nin kabul ettiği kavle göre Kadir Gecesinin hiçbir alameti yoktur ve o gece bir şey görmek işitmek de lazım değildir. Buhari'nin Hazret-i Ebu Said-i Hudri'den rivayet ettiği hadiste Resulullahın -sallallahu aleyhi ve sellem- bahsettiği alamete gelince; mezkur hadiste "Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- rüyasında su ve toprak içine secde ettiğini gördü ve bu, Ramazanın yirmi birinci gecesinin sabahında tahakkuk etti" buyurulmuştur.
Fakat mezkur alamet (Kadir Gecesinin alameti) her sene o gecede yağmur yağmak yahut yağmurun şiddetlenmesi olduğuna delalet etmez. Nitekim bu hadis de Kadir Gecesinin daima Ramazanın yirmi birinci gecesi olduğuna delalet etmez. O ancak o sene Kadir Gecesine alamet olmuştu, o kadar.
İbn-i Cerir "Çünkü biz çok senelr gördük. O yıllarda Ramazan hep yağmursuz geçerdi. Halbuki biz Ramazanın Kadir Gecesinden hali kalmadığına inanıyorduk" demiştir.

İşte Kadir Gecesi mevzuunda yazmak için Allah'ın muvaffak buyurduğu budur.

Elhamdü Lillahi Rabbi'l-alemin.

Abdurrahman Tac

Allah, Şeyh Abdurrahman Tac'dan razı olsun ve böyle samimi Ehli-i Sünnet alimlerini başımıza tac eylesin!

Görülüyor ki, Şeyh Muhammed Abduh, bir yenilik ortaya atmış olmak için dikiş tutmamış bir sözü ihyaya kalkışmıştır. Yeni bir şey getirmiş zannıyla dikkat celp etmek ve kurmakta olduğu şöhret binasına bununla yardımda(!) bulunmak istemiştir. Fakat kendine bina yapmağa çalışırken başkasının kurulmuş binasını yıkmağa ne hakkı vardı? Daha açık ifadeyle şöhret kazanmak için Kur'an-ı Kerim'den sonra dünyanın en sahih kitabını, Sahih-i Buhari'yi çürütmeye, onun hadislerini zayıf, hatta uydurma diye ithama ne hakk u selahiyeti vardı? Biz bu ithamları yaparken Şeyh Abduh'un yanında bulunmak isterdik. Acaba hiç yüzü kızarmadı mı, dili tutulur veya Allah taş eder diye korkmadı mı?

Evet bizce Buhari-i şerifte uydurma hadis olduğunu iddia eden dillerin tutulacağından, yüzlerin çarpılacağından cidden korkulur. Çünkü Sahih-i Buhari'de uydurma şöyle dursun bir tek zayıf hadis bile yoktur. Gerçi Ahmed Naim Bey merhum da Buhari tercümesinde beyan ettiği veçhile üç yüz kadar zayıf hadis bulmuşsa da bu hadislerin asla söz götürmez şekilde sahih rivayetlerinin aynı kitabın başka baplarında yer aldığı görülmüş ve zayıf rivayetin asıl ona rivayeti takviye ve teyit için getirildiğ anlaşılmıştır.

Şu halde Sahih-i Buhari'de bir tek zayıf hadis bile yoktur. Zayıf bulunmayınca uydurmasının hiç de bulunmayacağı evveliyetle anlaşılır. Yüzünde bir parça haya eseri olan bir kimse bu kadar korkunç iftiraya nasıl cesaret edebilir?

Sonra "Kadir Gecesinin evvelce hiçbir şeref ve kıymeti yoktu. Ona şerefi Kur'an'ın inmesi verdi" şeklindeki iddiada ne gibi hikmet veya kıymet vardır ki, onu tervic için böyle misli görülmedik iftiralara başvurulsun?

Bu iddianın hiçbir kıymeti yoktur. Onun için de tutulmamıştır. Lakin nakli hiçbir delil bulunmasa bile yine Kadir Gecesinin öteden beri şerefli ve hayırlı bir gece olması akalen lazımdır. Çünkü Kur'an-ı Kerim semavi kitapların sultanı mertebesindedir. Sultana saray gerekir. İşte bu sultan "Kadir Gecesi" denilen saraya indirilmiş; oraya misafir edilmiştir. Bundan tabii he olabilir?

"Kur'an alelade bir gecede indirildi de ona şeref verdi" demek "Sultan evvela bir kulübeye misafir edildi de sonra o kulübe saray oldu" iddiasına benzer ki, akl-ı selim bu iddiaya sadece güler.

"Sür; çıkar gayrı gönülden ta tecelli ede Hak!

Padişah konmaz saraya, hane mamur olmadan"

10- "Mecmua-i İsnad ve Medarik" nam eserden aldığımızşu mektup cidden incelenmeye değer:

"Biz şimdi senin doğru yolun üzerindeyiz. Dinin başı ancak dinin kılıcı ile kesilir. Onun içindir ki, bizi bir görsen zahitler, abitler, rakiler, sacidler, Allah'ın kendilerine verdiği emre isyan etmezler, emrolundukları şeyi yaparlar kesildik. Ümit genişliği olmasa hayat ne kadar darmış!.."

Bu mektubu Şeyh Muhammed Abduh, Beyrut'tan Kahire'deki üstadı Cemaleddin-i Efgani'ye yazmıştır. "Dinin başı ancak dinin kılıcı ile kesilir" cümlesinin zahiri manası küfür kokmuyor mu? Ne ise ben sözü uzatmamak için "Müslüman bir şeyhin bununla ne demek istediği bizce müteşabihtir" diyerek bahse nihayet veriyorum.

ECNEBİLER ŞEYH ABDUH'U NİÇİN ÇOK SEVERLER?

Ömer Nasuhi Efendi merhum, Şeyh Muhammed Abduh'un vefatında Müslüman memleketlerin gazetecilerinden maada Avrupa ve Amerikalıların da bu büyük alimin vefatına pek çok müteessir oldukları, yazılar yazdıklarını söylüyor. Avrupalılar, Amerikalılar, Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin anma törenlerini de kaçırmazlar. Acaba bunun sırrı nedir? Şeyh Abduh'u ilmi, fazileti için seviyorlar desek, bu ümmet ona gelinceye kadar ne Abduhlar yetiştirmiştir!.. Avrupalılar, Amerikalılar, bunların hangisine ihtifal yapmış ve ağlamışlardır? Cabir b. Hayyan, Avrupalıların yüzünü güldüren bin tane eser yazmış. Acaba ömürlerinde bir defa olsun onun da anma törenini yaptılar mı?

Hayır, yapmadılar! Bilakis, kitabın baş taraflarında arz ettiğim gibi onu inkara kalktılar: "Böyle bir adamın varlığını kabul edersek bize ilimde, fende öğünecek bir şey kalmaz. İyisimi biz onu inkar edelim; böyle bir şahıs dünyaya gelmemiştir. Bu bir hurafedir, masaldır deyiverelim" diye ittifak ettiler.

O halde Şeyh Muhammed Abduh'u da, Mevlana'yı da unutmamalarının muhakkak başka bir sebebi olacaktır. Evet! Bizce Şeyh Muhammed Abduh'u da, Mevlana'yı da unutmamalarının muhakkak başka bir sebebi olacaktır. Evet! Bizce Şeyh Muhammed Abduh'u bu derece sevmemelerinin sebebi, Müslümanlardan ziyade onlara hizmet etmiş olması ve bir de masonluğudur... İşittiğime göre Mevlana'yı da Türkiye'ye şamanizmi (yani insana tapmayı) getirdiği iddiası ile severlermiş...

Şeyh Muhammed Abduh hakkında son sözüm şudur: Kasıtlı veya kasıtsız yaptığı bunca hatalar muvacehesinde Ömer Nasuhi Efendinin dediği gibi "Şeyh Abduh, müçtehit bir vaziyette bulunuyordu" değil, müçtehitlik taslıyordu. Kendine müçtehit dedirtmek için hayatı boyunca çırpınmış; eski müçtehitlere haksız pulsuz atmış tutmuş; birçok tenakuzlara düşmüş, haksız inkarlarda bulunmuştur. Mamafih biz yine hüsnüzannımızı muhafaza ile kendisine Allah rahmet eylesin diyelim...

ŞEYH MUHAMMED REŞID RIZA

1836-1935

Aslen Bağdatlı olan bu zat, ıstılahçılardan ve muharrirlerden olup, Şeyh Abduh'un tilmizidir. Trablus ve Şam'da okumuş, sonra Mısır'a gitmiştir. orada "el-Menar" mecmuasını çıkarmış; şeriatla reform arasında fetva mercii olmuştur. Hindistan'a, Hicaz'a ve Avrupa'ya gitmiş, dönüşte vefatına kadar Mısır'da kalmıştır. Kabri Kahire'dedir. el-Menar mecmuasından maada; Tefsir, Tarihu'l-Üstaz el-İmam eş-Şeyh Muhammed Abduh, Nidaün li'l-Cinsi'l-Latif, el-Vahyü'l-Muhammediy, Yüsru'l-İslam ve Usulü't-teşri, el-Vehhabiyyun ve'l-Hicaz gibi eserleri vardır.

O da üstadı Şeyh Abduh gibi mucizeleri tevil ve inkar eder.

1- "Kainattaki harikalar bu asrın ulemasınca bir şüphedir; hüccet değildir. Çünkü bunlar geçmiş zamanların her birinde olduğu gibi zamanımızda da mevcuttur; bunlara meftun olanlar hurafecilerdir..." diyen odur. "Kıyamet yaklaştı, hak zuhur etti" demektir. Bu tevile Arap dilinden misal getirmiş; sabah oldu manasına "İnşakka's-Subh" ve "Şakka's-Subh" dediklerini söylemiştir. Halbuki Arapçada ay doğdu manasına "İnşakka'l-Kamer", güneş doğdu manasına "İnşakkatı's-Şems" denilmemiştir. Çünkü ayla güneşin doğdukları esnada yarılmaları, sabahla fecrin doğarken yarılmaları gibi makul değildir. Arapçada sabahın doğmasına "Teneffese's-Subh" dahi derler. Ama bu tabir ayla güneş hakkında kullanılmamıştır.

Şeyh Reşid Rıza hiçbir sebep yokken sırf mucizeyi inkar için kamerin inşikakını sabahın inşikakına kıyas etmiş; sonra inşikak-ı kameri, hakkın zuhuruna kinaye yapmıştır.

Ona göre ayın ikiye yarıldığını bildiren hadisler de makbul değildir; velev ki hadd-i tevatüre baliğ olsunlar! Fakat Şeyh Reşid kabul etse de etmese de bilmünasebe arz edelim ki Buhari, Müslim, Tirmizi, İmam Ahmed, İbn-i Cerir, İbn-i Münzir, İbn-i Merdeveyh, Ebu Nuaym, Hakim ve Beyhaki

Hazret-i Ali'den; İbn-i Mes'ud, Huzeyfa, Cubeyr b. Mut'im, İbn-i Ömer, İbn-i Abbas ve Enes -radıyallahu anhüm- hazeratından bu bapta hadisler rivayet etmişlerdir. Onun için İbn-i Abdilber "Ayın yarılması hadisini sahabeden birçok cemaatler rivayet etmiş; bunu onlardan da onlar kadar Tabiin rivayet etmiş; bunu onlardan da büyük cemaatler naklede ede nihayet bizim elimize gelmiş ve ayet-i kerime ile teeyyüd etmiştir" demiştir. Münavi de "Elfiyye" şehrinde "Tac-ı Sübki ve başkasının tahkik ettiği veçhile ayın yarılması hususundaki güzel hadisler tevatür derecesine varmıştır" diyor.

Kur'an-ı Kerim ayın yarıldığını mazi sigası ile açıklıyor "Ay yarıldı!" diyor ve bunu müşriklerin kabul etmedikleri ayetlerden, yani mucizelerden bir mucize olduğunu beyanla "Onlar bir ayet görürlerse yüz çevirirler ve devamlı bir sihir derler" buyuruyor. Mucizeleri inkar edenler ise "Kur'an-ı Kerim'de mucize zikredilmemiştir; edilmiş olsa inanırdık..."

diyorlar; kendilerine "İşte ayın yarılması!.." desek bu sefer onu tevile kalkışıyorlar. La havle vela kuvvete illabillah...

Fakat onlar kabul etse de etmese de ay yarılmıştır.(35) Yarılmamış olsa idi, Mekke müşrikleri dünyayı ayağa kaldırır; Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem- yalan söylediğini cihana ilan ederlerdi. Hadise müşriklerin gözü önünde cereyan ettiği için böyle bir tekzibe kalkışmamışlardır.

2- Şeyh Reşid Rıza Hazret-i Musa ve İsa -aleyhisselam-'nın peygamberliklerine dil uzatmıştır. Bu baptaki sözü uzundur. Biz örnek olmak üzere bir kaç satırını tercüme ettik. Hazret-i Musa -aleyhisselam- hakkında şöyle diyor: "Buna mukabil Musa -aleyhisselam- yeryüzünde en büyük, teşri', ilim, hikmet, fen ve sanat nazarından en ileri bir milletin en büyük hükümdarının evinde -ki, bu ev, Mısır Firavununun evidir- yetişmiştir. Sonra birkaç sene Medyen'de kayınpederinin yanında kalmıştır. Bu zat peygamberdi, yahut söylendiğine göre kahin idi. İşte bundan dolayı vahyi inkar edenler, Musa'nın milletine getirdiği hususi şeriatı, akıl büyük, himmeti büyük, mülk ve hikmet evinde yetişmiş bir adama çok görmemektedirler. Sonra bu miladi asrın başlarında anlaşıldı ki, Tevrat'ın şeriatı birçok hükümlerinde Musa'dan önce İbrahim -aleyhisselam- zamanında yaşamış olan Keldan Meliki Arap Hammurabi'nin şeriatına uygundur. Irak'ta hafriyat yaparken bu şeriata rastlayan Alman bilginleri 'Anlaşıldı ki, Musa'nın şeriatı bunun şeriatından alınmadır.

35.Aya çıkan Amerikalı astronotların ayın ortasında kuşak gibi bir şey müşahede ettiklerini gazeteler yazdılar. Bu onun vaktiyle ikiye bölünüp, sonra tekrar birleştiğini gösteren müşahede delili olabilir. (Ahmed Davudoğlu)

Binaenaleyh Allah'tan vahiy olarak o şeriatten daha evla sayılamaz...' demişlerdir. Hammurabi'nin şeriatı hakkında, Allah'tan vahiydir diye iddia ettiği naklolunmamıştır...."

Şunun söylediklerine bakın!.. Firavun Allahlık davasında bulunmuş; Hazret-i Musa ise insanları Allah'a ibadete davet etmiştir. Şu halde nasıl olur da onun hakkında "Hikmet ve teşri' evinde yetişmişti..." denilebilir? Hidayetle dalalet bir midir? Şeyh Reşid, Arap diye tevsif ettiği Keldan Kralını, Arap olmayan Hazret-i Musa -aleyhisselam-'dan üstün tutmaktadır Rivayet doğruysa Hazret-i Musa'nın şeriatı bazı hükümlerinde o kralın nizamlarına uyabilir. Fakat Musa -aleyhisselam- ümmilik (okuma-yazma bilmemek) iddia etmemiştir ki, sonradan bazı milletlerin tarih ve ahvaline muttali olmakla bu iddiayı nakzetmiş olsun! Musa -aleyhisselam- peygamber idi. Hammurabi peygamber değildi. Hulasa Şeyh Reşid çatlasa da patlasa da asa mucizesi Hazret-i Musa'nın elinde zuhur etmiştir.

3- Şeyh Reşid "el-Hilafe" adlı kitabında icma'nın şeri bir hüccet olmasına bakarak İslam'da Allah ve Resulünden başkalarına teşri' hakkı olduğunu iddia etmiştir. Bittabi bu iddia dahi yanlıştır. Çünkü icma' müstakil bir hüccet değildir. Onun mutlaka Kitap veya Sünnet'ten bir senedi bulunmak icap eder. İcma' ancak, Kitap veya Sünnet'ten alınan iki senedin birine tercihe yarar.

Şeyh Reşid'in hataları çoktur. Biz bu kadarını göstermekle iktifa ediyoruz.

ŞEYH MUHAMMED MUSTAFA B. ABDILMÜ'MIN EL-MERAĞI

1881-1945

Müfessir, fakih ve bazı ilimlerde payesi olan bir zattır. Said'in Gürce kazalarından biri olan Meraga'da doğmuş; orada yetişmiştir. Kahire'de okumuş, Şeyh Muhammed Abduh'a tilmiz olmuştur. Sonra şer'i kadılık yapmış; daha sonra Sudan'a kadı olarak gönderilmiştir. Merağî bu arada İngilizceyi öğrenmiştir. İki defa Ezher Şeyhi (Rektörü) olmuştur. İskenderiye'de vefat etmiş, Kahire'de defnolunmuştur.

Eserleri: et-Teşriu'l-İslamiyye, ed-Dürusü'd-Diniyye, Risaletü'l-Mü'temer, Bahsün fi tercemeti'l-Kur'an ile el-Lugat el-Ecnebiyye ve Tefsiru Sureti'l-Hucurat'tır.

Şeyh Merağî'nin Ezher rektörlüğü benim Mısır'da talebeliğim zamanına rastladığı için kendisini tanırım. Bu zatın ilim itibarıyla zamanındaki Ezher ulemasından üstün

bir yeri yoktu. Hatta ondan daha alim birçok zevat mevcuttu. Ancak mevkii icabı Merağî büyütülüyordu. Kendisi müçtehitliğe pek maraklıydı. Araplar, müçtehitliğe ekseriya imam derler. İmam Merağî ikide birde şu cümleyi tekrarlar dururdu: "Ben Ezher'de öyle alimler görüyorum ki, kendilerine başkasını taklit haramdır..." Bu sözün manası, Ezher'de öyle alimler var ki, her biri müçtehittir; müçtehidin başkasını taklit etmesi, yani başka müçtehidin sözü ile amel etmesi haramdır demektir. Bittabi Ezher hocaları müçtehit olunca, kendisi de haliyle müçtehitler müçtehidi sayılırdı. Çünkü onların müdürü, üstadı mevkiindeydi. Zaten aradığı da buydu. Kendisine imam, müçtehit denilsin!..

Filvaki ona bo bol imam, üstaz-ı ekber, müçtehit dediler. Fakat diyenler de onun hemfikirleri olduğu için bu sözü hakikate değil, mecaza hamledilmek daha doğru olsa gerektir. Öte yandan Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi merhum gibi hakiki İslam uleması, Şeyh Muhammed Abduh'u tenkit ettikleri gibi bunu ve emsalini de haklı olarak tenkit eder; makaleler yazarak hatalarını yüzlerine vururlardı. Lakin Merağî onlara cevap verebilecek kıratta olmadığı için hiç ses çıkarmaz makamına sığınarak meseleyi zamana hallettirir; güya bu zevatı küçük görürmüş de onlarla münazaraya tenezzül etmezmiş gibi bir tavır takınırdı. Halbuki bilenler biliyordu ki, onu tenkit edenler vaktiyle kendisinin o günkü vazifesinden çok daha mühim vazifelerde bulunmuş; o gün için vazifeleri bulunmasa bile dünya alimliğini sıfatını bihakkın kazanmış insanlardı. Bu zevattan bazıları Şeyh Merağî'nin yürüyüşündeki tesannu' ve gururu bile gözden kaçırmaz; "Bu adamın yürüyüşü bile deve yürüyüşüne benziyor..." derlerdi.

Hakikaten Şeyh Merağî'nin olsun, Şeyh Seltüt ve emsalinin olsun yürüyüşleri kendilerinin değil, konuşurken sesleri kendilerinin değil, tavr u hareketleri kendilerinin değildi. Ezher ulemasına müçtehit payesi verip taklidi kendilerine haram gören bu imamlar, kimi taklit ediyorlardı!.. Garip değil mi, başkalarına bir müçtehidin sözü ile amel etmeyi bile çok görüyor; kendileri sözleri ile sazları ile hep başkasını taklit ediyorlardı. Bize kalırsa taklit ettikleri zat herhalde üstadları İmam Abduh olacaktır.

Şeyh Merağî üstadı Muhammed Abduh ve üstadının üstadı Cemaleddin Efgani gibi birçok tashihi güç hatalar işlemiştir. Bunlarda da birkaç misal verelim:

1- Şeyh Merağî dahi üstadı Abduh ve arkadaşı Reşid Rıza gibi maddi mucizelere inanmayanlardandır. Buna misal Doktor Heykel Paşanın mucizeleri inkar eden "Hayat-ı Muhammed" adlı kitabını tanıtmak ve ona itiraz edenlere cevap olmak üzere yazdığı makalenin şu cümlesidir:

"Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in kahir mucizesi, Kur'an'dan başka yerde yoktur..."

2- Şeyh Merağî'ye göre fıkıh, yani İslam hukuku dinden değildir. Fukahanın delillerden çıkarıp tefri' ve ihtilaf ettikleri, bazen amel edip bazen etmedikleri şeylere dinin ahkamı demek ve bunları inkar etmeyi dinden bir şeyin inkarı saymak ona göre tabirde israf sayılır. Merağî "Din, ancak Allah'ın bütün peygamberlere vasiyet ettiği şeriattır. Muamele için yapılan ve adaleti tahakkuk ettiren, güçlüğü defeden kanunlar ise fukahanın şer'i asıllarından çıkarılmış reylerdir ki, asırların ve istidatların değişmesiyle bunlar da değişirler. Milletlerin muhtelif olmasına ve o milletlerdeki hayatın muktezasına göre keza bulunduğu yerin ve şartların da muhtelif olmasına bakarak değişirler. Eğer dinin fıkıh olması caiz olsaydı fukaha birbirleriyle ihtilaf etmez ve her biri muhaliflerinin reylerini çürütmez; onları atil saymazlar... Bu takdirde biz Allah'ın 'Dinlerini tefrikaya düşürüp hiziplere ayıranlar yok mu, sen onların hiçbir şeyinde

değilsin'(36) ayet-i kerimesini hak etmiş olurduk..." diyor ki, bu söz kıyamet alametlerinden sayılmağa değer. Çünkü fıkıh aynen dindir. Allah Teala Hazretleri Kur'an-ı Kerim'inde "Onlardan her fırkadan bir taife dinde fakih olmağa gitse de kavimlerine döndükleri vakit onları uyarsalar ya! Ola ki korunurlar"(37) buyuruyor. Buhari ile Müslim'in ittifakla rivayet ettikleri bu hadiste de "Eğer Allah bir kimsenin hayrını murat ederse onu dinde fakih kılar" buyurulmuştur.

Bir de okuduğu ayetle Ebu Hanife, Malik, Şafii gibi İslam müçtehitlerinin reislerine büyük tecavüzde bulunmuştur. Bir taraftan mezheplere ayrılan ulemayı küfürle tehdit ederken öte yandan kendisinin müçtehit olmaya son derece haris görünmesi acaip ve garaibtendir.

3- Şeyh Merağî, Avrupa'ya gönderilen bir Ezher heyetine trenin penceresinden uzanarak şu sözleri söylemiştir: "Sizden ve Ezher'den insanlık topluluğunun umumuna şamil olan insanlık vazifelerini bilmenizi dilerim. İlim bu topluluğa karşı vazifesini yapmış; kainat hakkında düşündürmüş; ölçtürmüş, biçtirmiş; ilahi yollara iletmiş, bunlardan faydalanmış, insanlara da bunlardan büyük hayır temin etmiştir. Bu hayırla birlikte ona tuğyan ve tecavüz eden fenalıklarda bulunmuştur. Bunun sebebi ilmin ilerleyişi ile dini ve ruhi tesirin ilerleyişinin birlikte olmayışıdır. İlmin eserleri gelmiş, fakat kalpler Allah korkusundan, haşyetinden hali bulunmuştur. Akıllar da dinlere hayat ve güzellikten, sevinç ve sürurdan hali tarihi bir şey gibi bakmaktadır. Şayets din uleması ilim

---

36.Sure-i En'am, ayet: 159.

37.Sure-i Tevbe, ayet: 122.

---

sahipleri ile birlikte ve yakin kuvveti ile ilerlese, dini insanlara sevdirse, insanları fazilete fazilet olması yönünden teşvik etse, ruhi hayatı cazip üsluplarla kuvvetlendirse ve ilimle fazileti kardeş etselerdi, bugün insanlar refah ve saadet içinde olurlardı..."

Görülüyor ki, üstad burada din ve fazileti bir tarafa, akıl ile ilmi de bir taraf koymaktadır. İlimden maksadı, Garbın his ve tecrübeye müstenid olan ilmidir. Bittabi akıldan murat da, Garbın dinsiz akliyyetidir. Yani din uleması neden dinsiz ilimle dinsiz akliyyet ile beraber yürümediler diye muaheze ediyor ki, bu sözü Ezher heyetine söylemenin bir manası yoktur. Evet, bu heyet Avrupa'ya öğrenmek için değil de Avrupalılara öğretmek için gitmiş olsaydı, Merağî'nin sözünün bir faydası olur, Avrupalıların din ve ilim babındaki akliyyetini düzeltmeye yarayabilirdi.

Şeyh Merağî burada akılla ilmi din ve faziletin karşısındaki kefeye koyduğuna göre, din tarafına ilim kalmıyor demektir. O halde din sahipleri nasıl ilim sahipleri ile beraber yürüyebilir; dini insanlara nasıl sevdirirler? "Şayet din uleması ilim sahipleri ile birlikte yürüse ve yakin kuvveti ile ilerlese, dini insanlara sevdirse..." ilh. sözleri ile üstad Merağî herhalde Ezher heyetini Avrupa'ya iman kuvvetini öğrenmeye gönderiyor ki, onun manası, Şarkın Müslümanları iman kuvvetini kaybetmiş Hıristiyan olan Garplılardan iktibas etmeye muhtaç kalmış demektir. Allah Müslümanlara rahmet eylesin!..

4- Şeyh Merağî'ye göre Arap olmayan kimseye Kur'an tercümesi ile namaz kılmak caiz, hatta evladır. Velevki aslını okumağa kudreti olsun!

Şeyhin bu babtaki uzun makalesi Mustafa Sabri Efendi

tarafından tenkit edilmiş fakat Merağî buna bir cevap vermemiş; seneler sonra Kur'an tercümesi meselesi tekrar bahis mevzuu edilince, Şeyh Merağî'nin eski makalesi eski hataları ile birlikte tekrar neşredilmiştir. Şeyh Merağî şöyle diyor: "Arap olmayanların nazm-ı Arabiyi okuması i'caza delalet etmez. Onu anlamak, onların kudreti dahilinde de değildir. Şimdi Arap milletleri ve geçmiş uzun zamanlardaki Araplar i'cazı nazm-ı Arabiden anlamazlar. İ'cazı zevk yolu ile anlayıp da Kur'an'a bu idrak sebebi ile inananların zamanı geçmiştir. Şimdi biz i'caza akli deliller getiriyor ve Kur'an Araplara meydan okudu, onlar da aciz kaldılar. İşte bu onun Allah tarafından olduğuna delalet eder diyoruz."

Merağî daha da ileri giderek Arabi Kur'an-ı Kerim'i Arapçaya tercüme ettirmek için bir komisyon kurmuştur. Bu komisyon, benim Kahire'de kaldığım beş sene zarfında bütün çalışmalarına rağmen henüz Fatiha'yı bitirememişti. Sonra ne oldu bilmiyorum.

Tercüme ile namaz meselesine gelince, bunun caiz olmadığına ulemanın ittifakı vardır. Gerçi bir zamanlar İmam A'zam -rahimehullah- tercüme ile namazın caiz olacağını söylemişse de bilahare bu sözünden dönmüştür. Tafsilat fıkıh kitaplarındadır.

ŞEYH ABDÜLMECID SELIM

Mısır Müftüsü Şeyh Abdülmecid ki, kendisini diğerlerine nazaran daha ağırbaşlı bir alim görürdük. Mısır'ın Milli Eğitim Bakanı Ali Allube Paşayı tasdik sadedinde "Müçtehit imamların mezhepleri vakide siyaset üzerine kurulmuştur" diyerek kendisinin de reformculardan olduğunu göstermiştir. Müftü Efendinin sözünde Ebu Hanife, Malik, Şafii ve Ahmed b. Hanbel -radıyallahu anhüm- gibi İslam şeriatının büyük müçtehitlerine suizan vardır.

Hayır, üstad Abdülmecid, hayır!.. Ehl-i Sünnet müçtehitlerin hiçbirinin mezhebi siyaset üzerine kurulmamıştır. Biz bu çirkin iddiayı şiddetle reddeder, o mübarek zevatın mezheplerinin Kitap, Sünnet, icma'-ı ümmet ve kıyas-ı fukaha, yani İslam'ın dört beton direği üzerine kurduklarını ve bu mezheplerin muhkem birer burç gibi sağlam ve metin olduğunu erbab-ı cehalete bir daha hatırlatırız! Eğer İmam-ı A'zam Hazretleri siyasete karışmış olsaydı, kendisine teklif edilen kadılığı kabul eder, hapishanelerde işkence altında can vermezdi.

Gerçi Şiiler, Hariciler gibi, bazı fırkalar siyasi maksatlarla zuhur etmişlerse de bunlar Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ten olmadıkları için önderlerine alelıtlak mezhep imamı ismi verilemez.

ŞEYH MAHMUD SELTÜT

Kibar-ı ulema Heyetinden ve Ezher'in Şeriat Fakültesi müderrislerinden olup sonraları bir müddet Cami-i Ezher Rektörlüğü yapmıştır. Şeyh Muhammed Abduh'u taklit eden hızlı ilericilerden biridir. Ezher müderrislerinden Ali Şeyh Sayis ile birlikte "Mukarenatü'l-Mezahib" adında bir eser yazmışlardır ki, bu kitap, adeta Ehl-i Sünnet'in dört mezhebini sorguya çeken bir mahkemedir. Talebeliğimizde Ezher'in Şeriat Fakültesinde okutulurdu.

1- Şeyh Seltüt de mucizeleri inkar edenlerdendir. Kur'an-ı Kerim'in "İşitir, görür, konuşur, büyüklenir, mücadele eder, vaatte bulunur; arzulattırır, vakt-i maluma kadar yaşar sonra kendisine tabi olanlarla birlikte cehennem ateşinde azap olunur" diye tasvir ettiği; biz Müslümanların da beş vakit namazında şerrinden Allah'a sığındığımız şeytanı inkar ederek Kur'an'ın şeytanı tasviri hususunda cahiliyet devri Araplarının inancına göre indiğini söylemiş ve "Şeytandan murat, bu aleme yayılan şer mefhumlardır" demiştir. Şeyh Seltüt "Onlar asi bir şeytandan başkasına dua etmezler"(38) ayet-i kerimesinin tefsirinde şöyle demiştir: "Şeytanın manası Allah'ın hayır ve şer amilleri ile iptiladan

---

38.Sure-i Nisa, ayet: 117.

---

ibaret olan sünneti muktezası da aleme yayılan şer mefhumlarıdır. Araplar bununla gizli bir kuvvete tabi olurlardı ki, onların alışılagelen adeti veçhile bu kuvvete şeytan denilirdi. Çünkü şer kuvvetini konuşani fısıldaşan, teşvik eden ve dilediğine götüren şeytan olarak tasavvur ederlerdi..."

Şeyh Seltüt'ü bu acayip tefsiri yapmağa sevk eden amil, his ve tecrübeye istinad eden Batı ilminin böyle bir mevcut tanımamasıdır. Çünkü o da diğer reformcular gibi Batı ilmine inanmış hayranlarındandır, bittabi bu yaptığı, Arabın batıl itikatlarına nihayet veren Kur'an-ı Kerim'e karşı kötü bir cürettir.

2- Şeyh Seltüt İngilizlerin ortaşark ordusundaki Kadiyanilerden Abdülkerim Han'ın "Hazret-i İsa gökyüzüne kaldırılmış mıdır?" sualine: "Hazret-i İsa yeryüzünde ölmüş; gökyüzüne ruhu kaldırılmıştır" cevabını vermiştir. Ona göre gökyüzüne kaldırıldığına Kur'an-ı Kerim'de delil yoktur. Bittabi kaldırıldığı sabit olmayınca Kıyamete yakın yeryüzüne indirilmesi de bahis mevzuu olamaz. Halbuki İsa -aleyhiselam-'nın gökyüzüne kaldırılması da indirilmesi de ikişer ayetle sabittir. "Bilakis Allah onu kendi nezdine kaldırdı"(39), "Seni kendi nezdime kaldıracağım" (40) ayetleri Hazret-i İsa -aleyhisselam-'nın hususi bir şekilde semaya kaldırıldığını bildirir. Çünkü sadece ruhun semaya kaldırılması İsa -aleyhisselam-'ya mahsus olmayıp, bütün peygamberlere ve bahtiyar mü'minlere am ve şamildir. Gerçi ayet-i kerimenin başında "Ya İsa ben seni teveffi ettireceğim" buyurulmuştur. Fakat burada teveffiden öldürmek manası kastedilmemiştir. Ayetin manası "Ya İsa ben

---

39.Sure-i Nisa, ayet: 158.

40.Sure-i Al-i İmran, ayet: 55.

seni bu alemden alacağım" demektir. Nitekim teveffinin hem öldürmek, hem de ölmek manasına geldiğini bizzat Kur'an-ı Kerim tefsir etmiş "Ölümleri anında nefisleri Allah öldürür; uykuda olup ölmeyenleri de o tutar"(41) buyurmuştur. "Ehl-i Kitaptan hiçbir kimse yoktur ki, ölümünden önce ona iman etmesin"(42) ve "O muhakkak ki, Kıyamet için bir alamettir"(43) ayet-i kerimeleri de kıyamete yakın yeryüzüne indirileceğini haber verirler. Bu husustaki hadislerin sayısı ise tevatür derecesine varır. "İkametü'l-Bürhan ala nüzuli İsa fi ahiri'z-zeman" adlı eserde adları ile şanları ile otuz bir sahabidenaltmış hadis rivayet olunmuştur. Bazıları bu hadislerin sayısını yetmişe çıkarmışlardır. Buna mukabil Şeyh Seltüt'e delil olabilecek tek bir hadis rivayet olunmamıştır.

Şeyh Cemaleddin Efgani'den başlayarak Seltüt'e kadar kendilerinden bahsettiğimiz ve bahse devam edeceğimiz zevat, Avrupa'nın müspet ilmine meftundurlar. His ve tecrübe sahasına girmeyen hiçbir şeyi kabul etmeyen bu ilim, onları o kadar mest etmiştir ki, onun açtığı çığırdan çıkarız korkusu ile yığın yığın ayet ve hadisleri çiğneyip geçmekte bir beis görmemişlerdir.

Kur'an'dan, hadisten ileri tuttukları bu modern ilim hakkında kendilerine bazı sualler sormak bizim de hakkımız olsa gerektir. İmdi ben de soruyorum:

a) Kainatın aslı esirdir diye iddia eden müspet ilimcilerin esirin girdap halinde döne döne katılaştığını ve yuvarlak sema cisimlerinin bu suretle meydana geldiğini söylerler. Acaba bu dönmeyi, bu katılaşmayı ve bu cisimleşmeyi hangi tecrübe ile ispat etmişlerdir?

41.Sure-i Zümer, ayet: 42.

42.Sure-i Nisa, ayet: 159.

43.Sure-i Zuhruf, ayet: 61.

---

b) Yine müspet ilimcilerin itirafına göre bir şey kendi kendine var olamaz. Bu ilmin sahipleri his ve tecrübe alanına girmeyen şeyleri kabul etmedikleri için Allah'ın varlığına inanmazlar. Şu halde onlarca esiri yaratan kimdir?

c) Müspet ilme göre bir şey kendi kendine hareket edemez. Hareket için mutlaka muharrik lazımdır. Şu halde esiri hareket ettirip döndüren kimdir?

d) Müspet ilimden başka bir şey tanımayanlar yaratmayı tabiata isnad ederler. Hatta çocuklara anlatırken "Tabiat anne

böyle yaratmış" derler. Ve bununla işin içinden çıktık sanırlar. Tabiatı da taş, toprak, su, hava, canlı cansız, dünyadaki varlıkların tümü diye tarif ederler. O halde evvela bu çeşit varlıkları, yani taşı toprağı, suyu havayıi canlıyı cansızı yaratan kimdir? Sonra bu varlıklar yaratma işini ya teker teker, yahut birlik halinde yapmışlardır. Her varlık başka bir varlığı yarattıysa mesela karıncayı yaratan nedir? Fili kim yaratmıştır? Cevap verirken lütfen bunun böyle olduğunu hangi his ve tecrübeye istinaden anladıklarını izah etsinler!.. Acaba "Karıcayı karataş, fili yüce dağlar yaratmıştır; dağların ufuklarını da bizler yarattık" diyebilir mi? Derlerse bunu hangi his ve tecrübe ile ispat ederler?

e) Yeryüzünde yaşayan hayvanlar içinde en akıllısı insandır diyoruz. Acaba taşın toprağın, suyun havanın... insandan daha çok aklı mı vardı ki, insana akıl lazım olduğunu bildi de onu akıllı yarattı? Gözü, kulağı, eli, ayağı olmayan şeyler bu gibi nice mümtaz uzuvları insanda ve hayvanda nasıl yarattı?

f) Cansız olan birçok tabiat varlıkları nasıl yaratıcı oldu? Ve kendinden üstün olan canlıyı nasıl yarattı?

h) Akıllı mahluk insan bugüne kadar neler yarattı?.. "İnsanoğlu bugün neler yapıyor neler!.. Karada önüne kement atacak yok! Balıklar gibi denizlerin dibinde yüzüyor; kuşlar gibi havalarda uçuyor... Aya bile çıktı..." gibi sözleri cevap olarak kabul etmiyoruz. Çünkü bunlarda yaratma diye bir şey yok! Bizim bildiğimiz, insanoğlu bugüne kadar yoktan bir sinek kanadı bile yapamamıştır. Bütün marifeti Allah'ın yarattığı ve tasarruf için kendisine teslim ettiği varlıklarla uğraşmaktır. Henüz nezleye bir ilaç keşfedemediğine göre onların da kimbilirbugüne kadar kaçta kaç nispetinde hassalarını keşfedebilmiştir! Bizim haberimiz olmadan yoktan bir şey yarattıysa lütfen söylesinler!

Yukarıdaki sualleri daha da çoğaltmak mümkündür. Biz bu kadarı ile iktifa ediyoruz. Şayet mukni' ve mantıki cevaplar verebilirlerse onların müspet ilmini biz de alkışlarla müspet diye kabul ve ilan ediyoruz. Fakat suallerimie cevap veremezlerse müsaadeleriyle biz de ilimlerine, hak ettiği mütenakız ve yalancı damgasını çekinmeden vuracağız.

Müspet ilimciler de burada bana şu suali sorabilirler: "Esiri Allah yarattı ise bize Allah'ı kimin yarattığını söyle."

Cevabım şudur: Allah'ı kimse yaratmamıştır. O'nun evveli, ahiri yoktur; O hep vardır. Varlığı kendindendir. Yarattığı

şeylerden hiçbirine benzemez. Misli, benzeri yoktur. Esir his ve tecrübeyle bilinen şeylerdir. Allah ise his ve tecrübe ile değil akılla bilinir. Akıl onun mevcut olduğunu eserlerinden yani yarattığı varlıklardan anlar. Benzeri olmayınca O'nun nasıl olduğunu, künhünü, hakikatini bizim bilmemize imkan yoktur. Henüz yarattıklarının binde biri nispetinde bile sırlarına vakıf olamayan aciz insan için O'nun hakikatini, evvelini, ahirini anlamağa çalışmak, çizmeden yukarı çıkmak olur.

"İdraki meali bu küüçk akla gerekmez;

Zira bu terazi o kadar sıkleti çekmez."

Allah'ın yaradanı olmadığına en basit akli delilimiz şudur: Allah'ın bir kimseye muhtaç olması bilittifak yani bütün feylezoflarca ve Müslüman ulemasınca muhaldir, imkansızdır. Zira bir yaratanı olmuş olsa Allah'ın vücudunda başkasına muhtaç olması gerekir. Halbuki muhtaç bir kimseden Allah olamaz. Binaenaleyh, Allah'ın yaratanı yoktur.

Bu bapta bir de meşhur "Butlan-ı Teselsül" bürhanı vardır. Yani Allah'ın bir yaratanı olduğu tasavvur edilse yaratanın da yaratanı, onun da yaratanı ilh. sonsuz bir silsile halinde tasavvur etlmek gerekir. Teselsül ise Kant'tan maada bütün feylezofların ittifakıyla batıldır.

Onun batıl olduğunu Cenab-ı Hakk fiilen göstermiştir. Mesela; bir insandan başlayarak onun babası, babasının babası ilh. geriye doğru gitsek nihayet bu silsile ilk insanda yani Hazret-i Adem'de sona erer. Bütün canlılarda silsile hep böyle sona erer. Şu halde teselsül batıldır. Batıl olunca Allah'ın yaratanı yoktur.

Ellerindeki pırlanta gibi temiz ve hakiki ilmi burunlayıp da Avrupa'nın birbirini nakzeden bir sürü faraziyeler mecmuasına ilim diye tapan zavallı reformcular!.. Sizlere acıyoruz. Gidenleriniz gitti. Bari kalanlarınız bundan böyle aklınızı başınıza alın da Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmayın!

ŞEYH TANTAVI CEVHERI

1870-1940

Şarkiyyenin Avadullah Hicazi köyünde doğmuştur. Bir müddet Ezher'de okumuş, sonra hükümet mektebine geçmiştir. İngilizceye ehemmiyet vermiş; evvela ilk mekteplerde, sonra Darü'l-Ulumda hocalık yapmıştır. Vatani hükümete yardım etmiş "Nekadatü'l-Ümmeti ve Hayatuha" adında bir de kitap yazmıştır. Sonra büsbütün telifle meşgul olmuş ve birçok eserler meydana getirmiştir. Bunların en meşhuru "el-Cevahiru'l fi Tefsiri'l-Kur'an"dır. Bu eser yirmi altı cüz olup bitmemiştir. Eserin ekseri yerlerinde tefsirden uzaklaşmış, asri hikaye, efsane ve masallara dalmıştır. Sair kitaplarına da büyük unvanlar vermişse de bunların ekserisi birtakım risalelerdir. "Cevahiru'l-Ulum, en-Nizam ve'l-İslam, et-Tacü'l-Murassa' ve el-Ervah" gibi.

Tantavi de Şeyh Merağı gibi fıkıh ve kelamdan şikayetçidir. Bu iki ilmin Müslümanlarla Kitabullah'ın ve Sünnet'in arasına girdiklerini ve artık Müslümanların dinlerini bunlardan almağa başladıklarını, böylece Kitap ile Sünnet'i terk ettiklerini yana yakıla anlatır. Bu sözün ne derece saçma olduğu beyandan müstağnidir. Eğer Müslümanların umuru Tantavi Cevheri gibi şaşkınların eline düşerse canına kastetmedik ne fıkıh bırakırlar, ne kelam!..

Tantavi'nin kelamullahı tefsir ettim diye ortaya attığı tefsir, daha doğrusu resimli ansiklopedi kıyamete kadar ulemanın ruhunu ta'zibe kafidir.

ŞEYH MUSTAFA ABDÜRRAZIK PAŞA

Bu sarıklı, Ezher'den mezun olmuş, Fransa'da doktora yapmış; uzun seneler Kahire Üniversitesinde İslam Felsefesi okutmuştur. Bilahare Evkaf Nazırı olmuş; nihayet Ezher Rektörü iken vefat etmiştir.

Evkaf Nazırı (Bakanı) olması münasebetiyle Ezher'de üniversite talebesine verdiği bir ziyafette konuşma yapmış ve şunları söylemiştir: "Biz Ezher'de ve üniversitedeki tedrisatımızda bakanlıktan daha yüce ve başka herhangi bir mansıptan daha yüksek bir gaye aramaktayız. Ezherliler dinin resmettiği güzel örneği gösterecek, üniversiteliler de aklın çizdiği mesel-i alayı vereceklerdir. Dinin veya aklın çizdiği örnek, içerisinde mal veya makam bulunan devlet mansıplarından bir mansıp değildir."

Görülüyor ki, bu sarıklı Bakan dahi, aklı bir tarafa, dini bir tarafa koyarak, Mısır'da o yıllarda pek geçer akçe olan ilericilik cereyanına kapılmıştır.

SARIKSIZ REFORMCULAR

HÜSEYIN HEYKEL PAŞA

Fransa'da hukuk tahsil etmiş muharrir ve ediplerden olup, Mısır'da ilk roman yazanlardandır. Söylendiğine göre bidayette dindar değilmiş. Sonraları bir oğlunun vefatı üzerine dine teveccüh etmiş. Hizbu Düsturi'nin lideri idi. Milli Eğitim Bakanlığı da yapmıştır. "Fi Menzili'l-Vahy" ve "Hayatu Muhammed" adlı eserleri vardır. Hayatu Muhammed'i Mısır'da birçok kimseler takdir etmiş, fakat İslam'ın ilim otoriteleri şiddetli tenkitlerde bulunmuşlardır.

Allah bilir ya, Hüseyin Paşa, bu eserini belki de mucizeleri inkar ve onları küçültmek için yazmıştır. Eser az zamanda tükendiği için sık sık yeni baskılar yapılmış. Hatta ikinci defa basılacağı zaman kendisine bazı Müslümanlar tarafından muaheze mektupları gelmiş ve kitabın mucizelere niçin yer vermediği sorulmuştu. Paşa bunlara ikinci tabın mukaddimesinde cevap vermiş: Siyer ve hadis kitaplarının tescil ettikleri şeyleri almamasının sebebi evvela kitabını yeni ilmi metodla (yani Garp dinsizlerinin Allah'ı inkar metodu ile) ve asri üslupla yazması; saniyen Siyer ve hadis kitaplarının ihtilaflı rivayetlerine itimat edememesi olduğunu söylemişti...

Mucizeleri kabul edememesinin sebebini şöyle anlatır: "Eğer müteahhirin uleması Kur'an'da olmayan harikalarla mucizeleri zikretmek insanların imanlarını kat kat arttırır zannetmeseydi bu reyi tercih ederlerdi. Ondan dolayıdır ki, bu mucizeleri anmak fayda verir, zarar getirmez sandılar. Onlar bizim zamanımıa kadar yaşasalar da kendi söylediklerini İslam düşmanlarının İslam'ın ve Müslümanların aleyhine nasıl hüccet tuttuklarını görseler mutlaka Kur'an'ın getirdiğini iltizam ederler ve mutlaka Gazali ve Muhammed Abduh'un, Merağı'nin vesair müdarrik imamların dediklerine gelirlerdi..."

Biz de deriz ki; ulema mucizeleri, zan üzerine değil, kat'i delillerle kabul ettiler. Kur'an'da mucizeden bahis yoktur iddiası da yalandır. Kur'an-ı Kerim'de yalnız bizim peygamberimizin mucizelerini bildiren otuz kusür ayet

vardır. Bu ayetler muvacehesinde söylediği imamların sözlerine değil, ayetlere itimat edilir. Nitekim Heykel Paşanın beğenmediği müteahhirin ulema da öyle yapmışlardır. Onların mucizeleri ile, Müslümanlığı hamdolsun bugün bile kabul eden ecnebiler bulunuyor. Paşanın ve imamların mucizesiz Müslümanlığına şimdiye kadar kaç kişi talip çıkmıştır, göstersin!

Heykel Paşanın kitabından başka bir misal:

"Bu gençler anladı ki, zındıklık Müslüman alimlerinden bir cemaat nazarında aklın hükmüne ve mantığın nizamına tekabül eder. Onlarla ilhad da içtihadın karşılığıdır. Bundan dolayıdır ki, canları sıkıldı da bırakıp Batının kitaplarını okumağa koyuldular. Onlar da hakikati araştırıyorlardı. Onu Müslümanların kitaplarında bulamayacaklarına kanaat getirmişlerdir. Bittabi bu gençler Hıristiyan kitaplarını ve Mesih'in tarihini düşünmüyorlardı. Onlar ancak felsefe kitaplarına sığınmışlardı. Onun ilmi üslubunda nefislerindeki hakkın yakıcı susuzluğunu kandırmanın çaresini, mantığında da insanın nefsinde gizlenen kainatla ve onun yüksek hakikatı ile temasa vesile olan mukaddes kıvılcımın ziyasını araştırıyorlardı. Onlar Batının kitaplarında -bu kitaplar ister felsefe, ister felsefi edebiyat, isterse bizzat edebiyat kitapları- olsun almak için insanı teşvik eden çok şeyler buluyorlardı. Zira üslupları parlak, mantıkları kuvvetliydi. Onlarda kasid doğruluğu ve hakkı aramak için teveccüh samimiyeti göze çarpıyordu. Bundan dolayıdır ki, bütün dinler hakkında düşünmekten de, İslamiyet'in risaletini ve o risaletin sahibini düşünmekten de vazgeçtiler. Çünkü donukluk ile aralarında kazanacaklarından emin olmadıkları bir harp çıkmamasını arzu ediyorlardı..."

İşte yeni müçtehitlerin ateşin hayranı yeni muharrirleri!.. Paşanın kitabı baştan sona kadar hep böyle birbirinden kıyak marifetler ile doludur. Fazla misale lüzum görmüyorum. Dost düşman herkes tasdik eder ki, binlerce seneden beri okunagelen kupkuru felsefe nazariyelerinin insanlığı saadete mi, yoksa şekavete mi sürüklediğini ancak akılla müşerref olan insan anlar, Heykeller değil!..

DR. MUHAMMED ZEKI MÜBAREK

1891-1952

Mısır'ın el-Münfiyye köylerinden birinde doğmuştur. Edip ve şairdir. Ezher'de okumuş; Mısır Üniversitesinde edebiyat doktorası vererek doktor unvanını almıştır. Bilahare Sorbonne'dan da aynı unvanı almıştır. Bir süre Bağdat'ta ve Mısır'da tedrisle meşgul olmuş, daha sonra Mısır'da Maarif müfettişliği yapmıştır. Kahire'de vefat etmiş ve köyüne defnolunmuştur. Birçok eserleri vardır: "et-Tasavvufü'l-İslamiyye, fi'l-Edeb ve'l-Ahlak, el- Lugatü ve'd-Din, en-Nasru'l-Fenniy, fi'l-karni'r-Rabi', Divan-ı Şi'r ve Leyla'l-Merida fi'l-Irak" bunlardandır.

Doktor Zeki Mübarek dine ve mucizeye karşı ateşli reformculardandır. Din ulemasını kastederek "İslam'ın sancağını cahillerin elinden aldık; ve dinin temellerini izah hususunda kalemlerimize merci bulundu..." diyen odur. Zeki Mübarek "Uzak veya yakın bir gün gelecek, o günde insanlar gaibe ait şeylere karşı ayaklanacaklar; lakin Muhammed'in dahiliğine karşı ayaklanamayacaklardır..." diyen kahramandır.

Evet, Mısır'ın ilerici yazarlarına göre Hazret-i Peygamberin dehası bahis mevzuudur. Onun yanında peygamberliğinin lafı olmaz; çünkü peygamberliğine inanmazlar.

Dr. Zeki Mübarek "Muhammed Kur'an'ın şehadetiyle insandı. Ama Beni Adem'e, hikmeti, yemek yiyen ve sokaklarda yürüyen bir adamdan almak zor geliyordu. Bu şaşkınlığın izdihamı içinde Resulün hayatında insanlık tarafları unutuldu. Yoksa kim tasdik eder ki, Muhammed gibi bir adam, ömrünün kırk yılını tarihsiz geçirsin! Ve hangi sebepten dolayı insanlar Resulün hayatından bu müddeti unutsun veya unutur görünsün!.." diyen şaşkındır. Sanki Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem- insan olduğunda şüphe edenler varmış da onun insan olduğunu ispat için Kur'an'dan delil getiriyor.

Hayır Zeki Mübarek, hayır!.. Peygamberimizin insan olduğunda kimsenin şüphesi yoktu. Yalnız senin gibi Mekke müşrkleri de onun peygamberliğinde şüphe ediyordu. Dr. Zeki Mübarek başka bir yerde "Muhammed peygamber olmadan önce bir insandı..." diyor. Bu söz birçok kimselerden işittiğimiz "Ben evvela Türküm sonra Müslümanım" lakırdısına benzer ki, bir peygamber tarafından söylense de bundan insanlığın peygamberliğinden daha mühim olması kastedilse o zat peygamberlik mertebesinden düşer. Evvela Türklüğü, sonra Müslümanlığını iddia etmenin hükmü de

böyle olsa gerektir. Zira İslam daima yücedir; onun üstüne geçilmez.

Dr. Zeki Mübarek Peygamberimiz Muhammed Mustafa -sallallahu aleyhi ve sellem-'nın şahsiyeti hakkında şunları söylemiştir:

"İnanıyorum ki, Peygamberimiz Muhammed'in şahsiyeti bugüne kadar İslami çevrelerde hakkıyla incelenmemiştir. Çünkü Müslümanlar onu bütün hallerde peygamber yaparlar. O Cibril'in işareti olmaksızın ileri geri bir adım atamaz. Bunun manası: Muhammed'in şahsiyeti bütün yönleri ile insani değil, nebevi bir şahsiyettir. Buna şu ilave edilir ki Müslümanların cumhuru peygamberliğin iktisapla olmadığına inanırlar. Bundan maksatları, peygamberlik insanlık manaları yolunda cihatla elde edilmez. O ancak bir fadl-u ihsandır. Allah onu dilediğine tahsis eder demektir..."

Biz de deriz ki, evet öyledir!.. Dr. Zeki Mübarek çatlasa da, patlasa da peygamberlik çalışma ile kazanılmaz; o bir Hak vergisidir. Allah dilediğine ihsan eder. kendilerine hidayet nasip olmayanların da kalplerine ve kulaklarına mühür vurur; gözlerine perde çeker!

FERID VECDI

1875-1954

İskenderiye'de doğmuş, büyümüştür. Muharrir ve gazetecidir. Bir müddet Dimyat'ta yaşamış; sonra süveyş'e giderek orada Hayat mecmuasını çıkartmıştır. Kahire'de Divan-ı Evkaf'ta ufak bir vazife görmüştür. Sonra kendisi bir matbaa kurarak onunla "ed-Düsturu'l-Yevmiyye" gazetesini çıkarmıştır. Daha sonra Vecdiyyatını neşretmiştir. Bu eser haftalık bir mecmuaya benzer. Talebeliğimiz zamanında Ferid Vecdi, Ezher mecmuasının başmuharriri ve müdürü idi. Kahire'de vefat etmiştir. Birçok eserleri vardır. Dairetü'l-Maarif, ala etlali'l-mezhebi'l-Maddiy, el-islamü linün ammün Halid, el-Felsefetü'l-Hakkatü Bedaii'l-Ekvan, Safvetü'l-Furkan fi Tefsiri'l-Kur'an bunlardandır.

Ferid Vecdi sadece mucizelere değil, içten içe dine de karşı olan reformculardandır. Onun nazarında din, Avrupa'da olduğu gibi bir gösteridir. İman, aklı başında olan insanlarınboğazından aşağı geçmemelidir.Eserlerinden birinde kaydettiğine göre, yüksek bilginlerin dine ihtiyacı yoktur. Akıllı bir insan Allah'a, meleklerine, kitaplarına,

peygamberlerine ve ahiret gününe ya sadece siyaseten, yahut içtimai bir sebeple inanır. Onun için dinde zamana göre reform, tadil ve tebdil lazım gelir. Ferid Vecdi'nin nazarında

mucizeye, dirilmeye ve ahirete ait her ayet müteşabihtir. Büyük Türk alimi Mustafa Sabri Efendi ile aralarında "el-Ehram" gazetesinde bir münazara geçmiş; bu münazarada Ferid Vecdi diğer reformcular gibi peygamberlerin mucizelerini ve öldükten sonra dirilmeyi inkar etmiş (Sabri Efendi merhumun tabiri ile donukluğa karşı muharebe açmış) bu münazara ve muharebenin hemen akabinde de Ezher'in yüksek meclisi tarafından elli Mısır lirası(44) aylıkla Ezher mecmuasına başmuharrir tayin edilmiştir.

Yine Mustafa Sabri Efendi merhumun tabiri ile Şeyh Muhammed Abduh, eski ulema ile harp etmiş; onları öldürmüştü. Ferid Vecdi Ezher mecmuasının başına geçince, o da bu ölü ulemanın ilimlerini öldürmüştür. Öldürdüğü ilimlerin başında kelam gelir. Müdürlüğünü yaptığı Ezher mecmuasının 12. cilt, 9. cüz'ünde "Yeryüzünde tabiatı ilm-i kelamını zuhuruna karşı olan bir din varsa o da İslam'dır..." demektedir.

Ferdi Vecdi, Mustafa Sabri Efendiye verdiği cevapta "Müslüman Şark, dininin Garbın yeni ilmi ile bütün dinlerin içine aldığı Hurafat aleminde kaybolduğunu görünce, bir kelime söyleyemedi. Çünkü meselenin kendi hakkından geleceği işlerden daha büyük olduğunu görmüştü. Lakin dinsizliğin iç yüzünü anladı ve ona sarıldı..." diyor.

er-Risale mecmuasının 202. sayısına başmakale olarak yazdığı bir yazısında da "Din yaşayamaz oldu. Meğerki mahsus vücuttan bir delili buluna! 18. ve 19. yüzyılların uleması dinin zamanı geçtiğini, onun yeryüzünde devamı, basit avam tabakasınını devamına bağlı olduğunu açıklamışlardır. İlim, ammeye kanatlarını açtığı

zaman, üzerinde duracak sabit bir kökü olmayan her şey gibi din de yok olur..." demiştir.

Hasılı Ferid Vecdi'nin her yazısında dine karşı sözler muhakkak bulunur. Böyle iken ve foyasının en bariz bir şekilde meydana çıktığı bir anda görülmedik, dolgun maaşla Ezher mecmuasının başına getirilmesi Ademoğluna ibret için kıyamete kadar yetecek kıyamet alametlerindendir!..

44.O gün orta halli bir aile beş altı lira ile geçinirdi.

ABBAS AKKAD

Asvan'da doğmuştur. Tahsili olmayıp, kendi kendini yetiştirdiği söylenir. Akkad, Mısır'ın ve muasır Şarkın en büyük mütefekkir ve ediplerinden biri sayılır. Edebiyat, siyaset, felsefe, içtimaiyyet ve daha birçok hususata dair selahiyetli yazılar yazmıştır. Şiirde de yüksek bir mevkii vardı. Son hayatında muhtelif şahsiyetler için yazdığı biyografileri meşhurdur.

Kalemi o kadar kuvvetlidir ki, talebeliğimiz zamanında sık sık başbakan olan Mustafa Nehhas Paşayı on makalede mevkiinden düşüreceğini söylemiş; dokuzuncu makalede Nehhas Paşa düşmüştü.

Akkad da diğer arkadaşları gibi dinde reformcudur; mucizeleri o da inkar eder. Yalnız ötekiler gibi çılgın değil, ağırbaşlıdır. Mucizeyi inkar edeyim derken Zeki Mübarek'in yaptığı gibi peygamberliğe karşı bir isyan göstermemiş; Ferid Vecdi gibi bedihiyyata karşı gelmemiş; Heykel Paşa gibi koskoca bir Sünnet müessesesini yıkmamış; Şeyh Seltüt gibi Kur'an-ı Kerim'in makamına ihanette bulunmamıştır. Bununla beraber mucize meselesinde o da yanılmıştır.

Akkad, Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem- mucizelerini bir deha eseri görmektedir. "Abkariyyetü Muhammed" (Muhammed'in Dahiliği) adlı eseri ismi ve cismi ile buna şahittir. Bu kitapta Akkad şöyle demektedir: "Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem- Medine'de zuhur etti; çünkü Medine ona muhtaçtı, Arap yarımadası onun zuhuruna hazırdı, çünkü ona muhtaçtı. Dünya onun zuhuruna hazırlanmıştı, çünkü ona muhtaçtı. Peygamberliğini bundan daha doğru ne alameti olabilir. Hngi miktar tedbiri bu tedbirden daha doğru olabilir! Efsane uyduranların efsanelerinden hangisi vuku bulmuş olaydan ve bu muvaffakiyetten daha gariptir! Peygamberliğin sadık alametleri!.. Bu alametler bir akidedir ki, ümmet ona muhtaçtır. Bunlar birtakım sebeplerdir ki, o sebeplerin zuhuruna hazırlanılır. Bu alametler bir adamdır ki, onların edası hususundaki emaneti üzerine alır. Bu alametler bir yere toplandığı vakit daha başka bir alamet aramağa bizi ne mecbur eder? Ve şayet bu alametlerin bir araya gelmesi imkansızsa, bunların yerini hangi alamet tutabilir? Yahut noksan olanları hangi alamet kapatabilir?..

Kitabının başka bir yerinde de "İslam davası muvaffak olmuştur. Çünkü o, dünyanın aradığı bir dava idi. Hadiseler onu hazırlamış; ona Rabbinin inayetiyle, ahval ve sıfatlarının

uygunluğu ile hazırlanmış bi zat da onu üzerine almıştı. Artık bizim aklın inkar ettiği bir harikaya ihtiyacımız yoktur..." der.

AHMED EMIN

1878-1954

Kahire'de doğmuş ve ölmüştür. Kahire'deki "Mecmau'l-Lügavi", Dimaşk'daki "el-Mecmau'l-İlmiy" ve Bağdat'taki "el-Mecmau'l-İlmiy" azasındadır. Mısır'da hakimlik etmiş; Kahire Üniversitesinde Edebiyat Fakültesi Dekanlığında bulunmuştur. Telif Tercüme komisyonu reisi idi. "es-Sekafe" mecmuasını çıkarmıştır.

Eserleri: Fecru'l-İslam, Duha'l-İslam, Zuhru'l-İslam, Feyzu-l-Hatır, en-Nakdü'l-Edebiy vesairedir.

Ahmed Emin reformcuların mutedillerindendir. "Muhammedüni'r-Resul el-Müslüh" yani (Islahatçı Peygamber Muhammed) adlı eserinde şunları söyler: "Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem- düşünce hususunda kendini ne kadar yormuş; araştırma babında ruhunu ne kadar zorlamıştır. Onun Hira dağındaki uzleti (tenhada yaşayışı) düşüncesinin vesilelerinden bir vesile idi. Acaba ne hususta düşünüyor ve düşüncesini uzun zaman sürdürüyordu. Cihanın üzerinde bulunduğu kötülüğe mi, Arapların ve Arap olmayanların itikat ettikleri şeylerin kötülüklerine mi, Arap yarımadasında ve Şam'da gördüğü içtimai halinin kötülüğüne mi? Bu fesat açık olabilirdi. Lakin hak olan neydi ve hak neredeydi? İşte düşünce zamanı buydu, düşüncenin nev'i de buydu. Sonra hidayeti buldu. Vahiy ona hidayeti bildiriyordu. Ondan sonra kendisine Allah tarafından tenfiz hususunda önüne geçilmez bir kuvvet verildi..."

Ahmed Emin İlm-i Tevhidi kabul etmez. Bu ilim hakkında "Tevhid ilmine gelince, o inananların burhanıdır; inanmayanların değil! Din sahibinin burhanıdır; muhalifin değil!" der. Ondan sonra da şöyle devam eder: "Bundan dolayıdır ki, biz tarihte İlm-i Kelam'ın iman etmeyen bir kimsenin Müslümanlığı kabul etmesine sebep olduğunu görmedik. Nadiren vuku bulan başka! Çok kimselern imanına ve cemm-i gafirin (kalabalığın) İslam'ına sebep ancak kalp yoluyla vuku bulan davet olmuştur, ilm-i mantık yolu ile olan değil!"

Ahmed Emin talebeliğimiz sırasında "Fecrü"l-İslam", "Duha'l-İslam" namlarındaki meşhur eserlerini yazmıştı.

Bunların Türkçesi "İslam'ın Fecri" ve "İslam'ın Kuşluğu" manalarına gelir. Eserlerin beş vakit namaz tertibyile "İslam'ın Öğlesi", "İslam'ın İkindisi" ilh. şeklinde devam edeceği söyleniyordu. Bunları yazıp yazmadığını bilmiyorum. Yalnız merak ediyorum. "İslam'ın Gurubu"nu da yazdıysa acaba ondan sonra ne yaptı? Herhalde "Buyurun İslam'ın cenaze namazına!" demiştir. Çünkü bir gün fecirle başlar, kuşluk vaktinde kuvvetini bulur, öğle zamanı yarı olur, ikindide kemale erer, akşamda da zevale erer!..

DR. TAHA HÜSEYIN PAŞA

Mısır'ın en meşhur ediplerinden biridir. Nesir aleminde bir çığır açmıştır. Üslubu sehl-i müntenidir. Bidayette Ezher'de okumuş; fakat imtihanda muvaffak olamayarak Üniversitenin Edebiyat Fakültesine geçmiştir. Bilahare yine Ezher tarafından Fransa'ya gönderilmiş; oradaki tahsili esnasında tanıştığı ve ders hususunda yardımını gördüğü bir Fransız kızı ile evlenmişti. Ama idi. Fransa dönüşü edebiyat aleminde şöhret kazanmış "el-Eyyam" adlı kitabında kendi hayatını canlandırmıştır. Bu kitap muhtelif dillere tercüme edilmiştir.

"Ehadisü'l-Erbia" namıyla yazdığı makaleleri meşhurdur. Uzun seneler Edebiyat Fakültesi Dekanlığında bulunmuş; Kral Faruk zamanında birkaç sene Maarif Vekilliği yapmış ve paşalık unvanı almıştır.

Taha Hüseyin Paşa, bukalemun renkli bir ediptir. Bir bakarsınız Kur'an-ı Kerim'de belagat namına bir şey olmadığını, onun tekrarlarla dolu olduğunu iddia eder; ertesi gün bakarsınız bunun tamamıyla zıddını tutturmuş Kur'an-ı Kerim'in belagatının erişilmez mertebede olduğunu söyler.

Doktor Taha Hüseyin, Hazret-i İbrahim ve İsmail -aleyhisselam-'in vücutlarını inkar etmiş:

"Bize İsmail b. ibrahim'in Mekke'ye hicretini ve Arab-ı müsta'ribenin oradan neşet ettiğini anlatan hikayeyi ispattan geçtim; İbrahim ile İsmail'in adlarının Tevrat ve Kur'an'da zikredilmesi, onların tarihen vücutlarını ispata kafi değildir..." demiştir ki, bu söz onun tarih ilmini Kur'an'dan üstün tuttuğuna en açık delildir.

KASIM EMIN

1865-1908

Kasım Emin, Kahire'de doğmuş; hükümet mekteplerinde okumuş, sonra Fransa'ya hukuk tahsiline gitmiştir. Dönüşte Mısır'daki İstinaf Mahkemesine müsteşar olmuştur. Tahrirü'l-Mer'e, Kelimatün fi'l-Ahlak ve el-Mer'etü'l-Cedide adlarında eserleri vardır.

Kasım Emin "Tahrirü'l-Mer'e" yani "Kadını Hürriyete Kavuşturma" namındaki eseri ile Müslüman kadının tesettürüne karşı harp ilan etmiş ve bu harbi kimsenin burnu kanamadan kazanmıştır. Kitabın yazılmasında Şeyh Muhammed Abduh'un parmağı vardır. 1938'de Kasım Emin'in 3. ölüm yılı münasebetiyle Şair Ali Cerim Beyin yazdığı bir kaside ile Mısır Kadınlar Birliği Başkanı Huda Şa'ravi'nin el-Erham gazetesinde neşredilen yazısına bakılırsa bu işte el Şeyh Abduh'un; parmak Kasım Emin'indir. Mısır'ın büyük şairi Ali Carim Bey, bu kasidesinde ölü Kasım Emin'e hitap ediyor ve sözünü şöyle bitiriyordu:

"Sen hem hak yolunda imama (Abduh'a) yardımcı, hem de ashabı arasında onun vefakarı ve mulisiydin. Rahat uyu!.. Zira Mısır, şerefin evcine ulaşmış; onun özüne ve halisine kavuşmuştur. Davet Senden! Görmekte olduğu sevap da Allah'tan!.." Kasım Emin Bu kitabında tesettürün yalnız Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem- zevcelerine mahsus olduğunu, sair Müslüman kadınları için Kur'an-ı Kerim'de böyle bir emir bulunmadığını iddia eder ve şunları söyler: "Şayet İslam şeriatında bugün bazı Müslümanlarca maruf olan tesettürü iktiza eden ayetler bulunsaydı bana araştırmadan kaçmak gerekirdi. Ben de bu naslara -zahiren ne kadar küçük görünürse görünsün- muhalif tek bir harf yazmadım. Çünkü Allah'ın emirlerini bahis ve münakaşa etmeden kabul gerekir. Lakin biz şeriatta bu mahut şekilde tesettürü icap eden bir nass bulamıyoruz. Bu Müslümanlara, ihtilat ettikleri bazı milletlerden geçme bir adettir. Müslümanlar bu adeti beğenmiş, almış ve bu hususta mübalağa göstererek ona din kisvesi giydirmişlerdir. Nitekim insanlar arasında din adıyla yerleşen bütün zararlı adetler böyledir. Halbuki din onlardan beridir. Onun için biz bu bapta bahse mani görmüyoruz. Bilakis bunları öğrenip şeriatın bu husustaki hükmünü ve insanların bunları değiştirmeğe olan ihtiyacını beyan etmeyi vacip görüyoruz..."

Kasım'ın Mısırlılar tarafından hüsnükabule mazhar olan kitabı bu guna saçmalarla doludur. Güya kendisi pek ehl-i takva imiş... Şayet Müslüman kadının tesettürü hakkında Kur'an-ı Kerim'de ayet bulsaymış, bu ayete karşı bir tek kelime bile yazmazmış!..

Biz de deriz ki; Kur'an-ı Kerim'de Müslüman kadının tesettürü hakkında bir değil, birçok ayetler vardır. Hele Ahzab suresi bunlarla doludur. Yalnız bunları görmek için evvela Cenab-ı Hakk'ın insana basar ve basiret ihsan buyurmuş olması şarttır. Hak aşıkı bir insana sadece şu ayet yeter:

"Ey Peygamber! Zevcelerine, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına söyle de üzerlerine örtülerini indirsinler! Bu onların tanınıp eziyet edilmemelerine daha elverişlidir."(45)

Kasım'ın bu gibi ayetleri görmezlikten gelerek Müslümanların tesettürü başka milletlerden aldıkları ve bu adete din kisvesi giydirdikleri iddiası düpedüz yalandır; Allah'a ve ayetlerine isyandır. Bize Müslümanların bu adetleri kimlerden aldığını da söyleseydi ya görelim! Çünkü ona gelinceye kadar tek şahıs çıkıp da "Tesettür meselesi yeni çıkmadır; Müslümanlar onu başka milletlerden almışlardır; Müslümanlık tesettürden beridir" dememiştir. Tesettürün menşeini meçhul bırakıp okuyucunun gönlüne kocaman bir sual işareti koyacağına hiç olmazsa "Müslümanlar onu Peygamberlerine olan hitaptan almışlardı" dese mantıken daha insaflı sayılırdı.

Evet Kasım Emin, yaşadığı kadar yaşadı. Yapacağını yaptı ve nihayet öldü. Şimdi gelelim onu anma törenlerinden birine:

23 nisan 1938 tarihli Ehram gazetesi şu haberi veriyordu:

"Tahriru'l-Mer'e" adlı kitabın müellifi Kasım Emin'in 30.ölüm yılı münasebetiyle kendisine bir anma töreni yapılmış; Kasım'ın oğlu Kasım, bu törende bir konuşma yapmış ve konuşmasına şu hadisle başlamıştır:

"Ademoğlu öldüğü vakit amellerinin sevabı kesilir. Yalnız üç şeyden kesilmez: Devamlı sadaka, faydalı ilim ve kendisine dua eden salih evlattan."

Kasım sözüne devamla:

45.Sure-i Ahzab, ayet: 59.

"Sadaka meselesini ele alarak (babam) Kasım tereke bırakmadan ölmüştür. Kendisine hayır duasında bulunacak salih evlada gelince: Ben bu salahı -tevazudan değil, taksirden dolayı- kendimden iddia edemiyorum!

Bundan sonra büyüklerim olan ulemanın aflarını istirham ederek daha uzaklara gidiyor ve diyorum ki:

Ben Kasım için Allah indinde İslam'a ve Müslümanlara hizmeti nispetinde büyük ecir diliyorum. Zira hadis-i şerifte: "Bir kimse güzel bir çığır açarsa onun sevabı ve kıyamete kadar o çığırdan gidenlerin sevabı kendinin olur" buyurulmuştur.

Bu hizmetten daha büyük hangi hizmet olabilir ki, bunu bir neslin evladı musibet sayıyordu. Çünkü o zamanlar dinin tesettürü farz ve lazım kıldığı, açıklığa buğz edip haram ettiği meselesine zihinlere saplanmıştı.

Makul ile menkul arasında hüccet hüccetle, delil delille çarpışa çarpışa nihayet Allah kulunu yolun doğrusuna iletti ve akılların üzerinde çadır kuran karanlıkları dağıttı..." demiştir.

Az yukarıda işaret ettiğim Ali Carim Beyin kasidesi de bu tören münasebetiyle radyoda tekrar tekrar okunmuştur.

Ehram gazetesi Kasım Emin'in bir fotoğrafını da neşretmiştir.

Ne garip tesadüftür ki, törenden birkaç gün önce el-Musavver mecmuası da Kasım Emin'in 30. ölüm yılı münasebetiyle bir gece toplantısı fotoğrafını neşretmiştir. Bu fotoğrafta her erkeğin, yarı çıplak bir kadının beline sarıldığı göze çarpmaktadır. Mecmuada şöyle deniliyor:

HİCRİ YILBAŞI İHTİFALİ

Bu resim Hicri yılbaşı gecesi "Arap Bayramlarını İhya Cemiyeti" tarafından yapılan ihtifalde erkek ve kadın davetlilerin bir kısmını göstermektedir. Bu ihtifal Hicri yılda bu şekilde tertiplenen ilk törendir. Tören parlaktı. Bilhassa Hicri münasebete hürmeten içkiden de hali idi..."

İşte netice!.. Evet Kasım Emin harbi kazanmıştır. Artık rahat rahat yatsın! Ama hicap iffetini yırttığı kadınlardan paçayı kurtarabilirse...

Yapılan bir rezalet ve işlenen bir cürüm karşısında Allah'tan büyük esir bekleyen evlada gelince: İslam kaidelerine göre dinden çıkmıştır. Çünkü haramı helal saymak ve karşılığında sevap beklemek İslam'da küfürdür.

MEHMED AKIF

1873-1936

Reformcuların bu çılgın cereyanına maalesef en büyük şairimiz Mehmed Akif Bey merhumun da adı karışmıştır. O da Müslümanların gaflet uykusundan uyanması için ilhamı doğrudan doğruya Kur'an'dan almalarını tavsiye ediyor ve diyor ki:

"Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhamı;

Asrın idrakine söyletmeliyiz İslam'ı!"

Şeyh Muhammed Abduh'a olan bağlılığını da şu mısralarla ifade ediyor:

"Mısır'ın en muhteşem üstadı Muhammed Abduh,

Konuşurken neye dairse Cemaleddin'le;

Der ki tilmizine Efganlı

Muhammed dinle!

İnkılab istiyorum başka değil, hem çabucak,

Öne bizler düşüp islam'ı da kaldırmazsak;

Nazariyyat ile bir şeyler olur zannetme!

O berahini de artık yetişir dinletme!

Çünkü muhtac-ı tezahür değil istidadın.

-Şüphe yok, Hakk-ı sümuhiler var üstadın.

Gidelim bir yere hatta şu bizim Sudan'a;

Yeni bir medrese te'sis edelim urbana.

Daha üç beş de faziletli mücahid bulalım!

Nesli tezhib ile, i'la ile meşgul olalım!

Çıkarıp gönderelim hasılı Şeyhim yer yer;

Oradan alem-i İslam'a Cemaleddinler...

-Bu fakat yirmi yıl ister ki, kolay görmüyorum.

Yirmi günlük işe bak sen!

Kulunuz Ma'zurum.

Kıssadan hisse çıkarsak mı dersin Asım?

Anlıyorsun ya zarar yok daha iyi anlaşalım!

İnkılap istiyorum ben de fakat Abduh gibi..."

Evet, Mehmed Akif bey merhum da sair reformcular gibi ilhamı doğrudan doğruya Kur'an'dan almak istiyor. Yalnız şuna eminim ki, o hiçbir zaman "Müslümanlık ve Kur'an, Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem- eseridir" demek istememiştir. Onun istediği inkılap, Garbın sadece fennini, tekniğini almak; ve Müslümanları, daldıkları derin gaflet uykusundan uyandıracak ilerlemeye sevk etmektir ki, bunda dinen hiçbir mani yoktur. Akif'in asıl hatası bu adamların niyetlerini anlamadan onlara tabi olmasındandır. Kur'an'dan doğrudan doğruya hüküm çıkartmak ne demektir, Bunu kim yapabilir, düşünmemiştir. Halbuki önder reformcular bunu pek ala düşünmüş ve bu işi kendilerinin yapacağını anlatmak istemişlerdir. Nitekim fiilen yapmışlardır da. İşte Şeyh Abduh'un, örneğini verdiğimiz tefsirleri!.. İşte Şeyh Seltüt'ün şeytanı!.. İşte Merağî'nin Kur'an tercümesi ile namazı!.. Bunlar hep doğrudan doğruya Kur'an'dan alınan ilhamın yüz kızartıcı neticeleridir.

Ulemadan geçinenler bir tek meselede hakka isabet edememek ve bir çok yerlerde küfre kadar uzanan azim hatalar yaparlarsa cühelaya ne kalır?..

Mehmed Akif Bey merhum, reform meselesinde Abduh'lar gibi düşünseydi hata olur korkusuyla Kur'an tercümesi üzerinde senelerce durmaz; muhtelif kıraat imamlarının okuyuşlarını nazar-ı itibara alacak kadar titiz davranmazdı.

"Asrın idrakine söyletmeliyiz İslam'ı" cümlesi de hatalıdır. Çünkü "asrın anlatışına göre fetva vermeliyiz" manasına gelir ki, hakikat bunun tam tersinedir. Yani Müslümanlık zamanın icabına uyacak değil, zamanın icabı daima Müslümanlığa uyacaktır. Zira Müslümanlık Allah'ın kanunudur. Onu zamanın icaplarına uydurmağa kalkarsak ortada Allah'ın dini diye bir şey kalmaz.

Akif Bey merhum bu adamların niyetini anlamış olsaydı izlerinden gitmek şöyle dursun, onları Müslümanların huzurundan ilk kovan kendisi olurdu. Nitekim Türk uleması Cemaleddin Efgani'yi İstanbul'dan kovmuş ve kaçırmışlardır.

Efgani'nin Hareket mecmuasından naklettiğimiz sözlerini bir düşünelim!.. Akif Bey bunların hangisine eyvallah diyecek

adamdır. Eserlerinde bu çarpık fikirlerin hangisine uzaktan veya yakından taraftar olmuştur? O yalnız bu adamların din kisvesi taşıdıklarına aldanarak haklarında derin bir hüsnüniyet ve hürmet beslemiştir. Bu adamların niyetini anlamış olsa Cemaleddin Efgani gibi acele inkılap nasıl istemediyse Abduh gibi mühletli inkılap da istemez; bu gibi şeylerden Allah'a sığınırdı. Evet, Akif Bey merhum reform meselesini incelememiştir. Hiç bu bapta tedkikatta bulunan bir adam: "O berahini de artık yetişir dinletme!" der mi? Berahini dinlemek istememek doğrudan doğruya kelam ilmine itiraz ve onu Müslüman mekteplerinden tarttır ki, bu söz maazallah dine dokunur. Zira ilm-i kelam, bütün ilimlerin en şereflisidir. Onun gayesi insanları hem dünyada hem uhrada saadetin evc-i balasına çıkarmaktır.

Berahin, burhanın cem'idir. Burhan, hüccet demektir. Burada ondan maksat kelam ilminde zikredilen teselsülü iptal, burhan-ı temanü', bürhan-ı tatbik, burhan-ı süllemi, burhan-ı tezayuf ve burhan-ı subre gibi birçok delil ve hüccetlerdir.bunlardan burhan- temanü' "Yerle göklerde Allah'tan başka bir ilah olsa fesada uğrarlardı"(46) ayet-i kerimesi ile sabittir. Binaenaleyh "O berahini de artık yetişir dinletme!" cümlesi bu ayete dokunacağı, yani "Bana bu ayeti dinletme, istemiyorum" demiş gibi olacağı cihetle çok tehlikelidir. Bizim bildiğimiz Mehmed Akif Bey asla böyle bir talepte bulunmaz.

Cemaleddin Efgani acele inkılap istiyor. Söylendiğine göre bu acele inkılabı tahakkuk ettirmek için elinden gelse o gün dünya yüzünde yaşayan bütün yetişkin ve yaşlı Müslümanları kesecek; yalnız çocuk yaşta olanları bırakacak; onları istediği şekilde yetiştirecekmiş! Nazariyatla bir şey olmayacağını, burhanları da dinlemek istemediğini söylemesi, belki de bu şekilde acele yapmak istediği inkılaba işarettir. Biz yine sadede dönelim:

Mehmed Akif merhumun içimizdeki beyinsizler yüzünden Allah'a yaptığı niyazı da hatadır. Gerçi manzume edebiyata bürünmüş bir tezarru'dur. fakat bu tezarru' esas itibariyle hatadır. Çünkü Allah -haşa- zalim değildir ki, kullarını haksız yere inletsin. Onlara azap ederse bu azap, hakikatte hak ettikleri bir cezadır. Şu halde bu ciheti unutarak:

46.Sure-i Enbiya, ayet: 22.

"Nur istiyoruz; sen bize yangın veriyorsun,

Yandık diyoruz; boğmaya kan gönderiyorsun."

"...Mademki ey adl-i ilahi yakacaktın,

Yaksaydın ya mel'unları, tuttun bizi yaktın!"

"Yetmez mi musab olduğumuz bunca devahi?

Ağzım kurusun, yok musun ey adl-i ilahi..."

gibi haşin sözler Akif beye yakışmazdı. Ona yakışan, bu tahtite, muaheze ve isyan kokan soğuk sözlerin yerine o samimi dili ile hatalarımızı itiraf ve Allah'tan af dilemekti. Zira Allah kulunu boğmak için sebepsiz olarak kan göndermez. Adalet-i İlahiyye haksızlık edip de kimseyi nahakyere yakmaz. Cenab-ı Hakk "Başınıza ne bela gelirse kendi yaptıklarınızdan dolayı gelir; birçoğunu da Allah affeder"(47) buyuruyor.

İtalya'da milattan 79 sene sonra Vezüv yanardağının lavları altında kalarak hayvanıyla, dükkanlarındaki peyniriyle, zeytiniyle taş kesilen Pompei şehrinin dili olsa da söylese...

Bugün bu şehir hafriyat neticesi meydana çıkarılmıştır. Görenlerin anlattıklarına göre taşlaşan insanları, peynirleri, yumurtaları, zeytinleri müzeler dolusuymuş. taş olmuş insanların bir kısmı hususi bir müzeye konmuş, çocuk yaşta olanlara gösterilmezmiş. Sebebi çok mühim ve çirkin... Çünkü lutilik halinde taş olmuşlar!..

Bundan sonra bu şehrin neden battığını anlamak güç değildir. Cenab-ı Hakk Lut kavmini de bu sebepten mahvetmedi mi? Kullarının işlediği suçların çoğunu bağışlamakla beraber işlenen cürümler af sınırını aşarsa, akıbet işte böyle olur; Allah her şeye kadirdir.

47.Sure-i Şuara, ayet: 30.

Burada bir hatıramı da nakletmeden geçemeyeceğim:

Bundan birkaç yıl evvel bir kır gezisi esnasında bazı arkadaşlarla öğle namazını kılmak için Çatalca köylerinden birine uğradık. Camie vardığımızda namaz vakti gelmişti. 50-60 adım karşıdaki kahvelerin önünde yirmi otuz köylü oturuyordu. Ben bunları cemaatten sanmıştım. Fakat hiçbiribizimle camie gitmeye davranmadılar. Camiin kapısını açık bulduk. Kapının altını otlar, içeriden ve dışarıdan öyle kilitlemiş ki, açılıp kapanmasına imkan yok. Buna şaşmakla beraber kendimizi biraz zorlayarak içeri girdik. Bir de ne görelim, mübarek camiin içi mezbele olmuş! Kedi köpek pisliklerinden, kuş tüylerinden, kargaların düşürdüğü çalı çırpılardan, tozdan, dumandan ferman okunmuyor... Bunu hayretten dillerimizi yutacak dereceye geldik ve bu ne yahu diye birbirimize sorduk. Meğer içlerinden biri köyün halini

biliyormuş. Göğsünü geçirerek hain hazin anlatmağa başladı...

Efendim bu köyün senelerdir imamı, müezzini yokmuş. Cami mektebe pek yakın olduğu için öğretmenler imamı ve müezzini yansılar, onlarla alay eder, kendilerine hakarette bulunur; nihayet o köyden kaçırırlarmış. Hatta son imam, bu zulümlere bir dereceye kadar tahammül etmiş. Bu sefer zavallının karısına tecavüze yeltenmişler. Nihayet o da bırakıp gitmiş. O zamandan beri köyde imam ve müezzin yokmuş. Köyde ölen olursa başka yerden imam getirerek cenazelerini defnettirirlermiş. Zaten cemaate devam eden de yokmuş...

Şunlara namaz vaktini bir de biz ilan edelim dedik. Fakat nerede... kargalar minareyi işgal ederek şerefesine taht kurmuşlar... Toptan zilyedlik davasına kalkıştılar. Alimallah insanın gözünü çıkaracaklar... Onun üzerine camiin önünde kahvelere karşı ezan okuduk. Kahvedekiler bize bön bön bakıyorlardı. Camiin içerisini bir parça temizleyerek namazımızı kıldık. Ben arkadaşlara biraz kahveye uğramamızı rica ettim. Maksadım, köyün muhtarını bir kenara çekip, kendisine iki kelime söylemek idi. Bir dizi halinde kahveye vardık. Oradakilere hepimiz ayrı ayrı selam verdiğimiz halde tek birimizin selamını alan ve hoşgeldiniz diyen olmadı. Tam iş zamanı olmasına rağmen, köyün delikanlı sayılacak gençleri, oturmuş çatır çatır tavla, kağıt ve saire oynruyorlar. İçlerinden bir ikisi, bacaklarını uzatabildiği kadar uzatmış; kırık iskemlenin üstüne adeta bir yatakta yatar gibi yaslanmış... Sonra öğrendik ki, bu zatlar köyün öğretmenleri imiş. Muhtar orada yokmuş. Kendisine sorduğumuz bir ihtiyar, yanımıza gelerek hoşbeşte bulundu. Derken, o köyü bilen arkadaşlarımızla konuşmaya başladılar. Arkadaşımız: "Bak buraya ihtiyar! Geçen sene burada sizinle görüşürken şayet bir Rum papazına yahut Yahudi hahamına ihtiyacınız varsa, istanbul'dan tedarik edelim... şeklinde konuşmuştum. Arkamdan bazılarınız beri linç etmeye kalkışmışlardı!.. Sözümde haklı mıyım haksız mı? Lütfen siz söyleyin!" dedi. Meğer ihtiyar da boşalacak yerr arıyormuş. Açtımı ağzını... Yumdumu gözünü!.. Artık köylülere söylemedik bir şey bırakmadı. nihayet sözünü şöyle bitirdi:

"Oğlum sen, buraya papaz veya haham arama! Zira bunlar kiliseye de gitmezler, havraya da... Sen buraya iki top getir de, birini köyün doğusunua, birini batısına yerleştir ve köyün üstünü altına getiriver; sana bu sevap yeter!.."

Hikaye burada bitti. Onlar konuşurken ben de düşünüyordum. Balkan harbinde Bulgarlar tam bu köye kadar gelmişler. 350 hanelik köyü yakıp yıktıktan ve türlü şenaatler gösterdikten sonra geri dönüp gitmişler. Bugün köy 60-70 hanelik bir yerdir. Demek bu köy, daha o zaman batmayı hak etmiş. Ancak Allah'ın affı da layık olarak bu kadarcık kalabilmişler.

Şu halde biz kimbilir ne büyük cezalara müstehak olmuşuz ki, çoğunu affettikten sonra bu kadarı ile Cenab-ı Hakk bizi tecziye etmiştir. Binaenaleyh bize "Yok musun ey Adl-i ilahi" diye Hz. Allah'a çatmak değil, yaptıklarımıza pişman olarak Allah'ın affına sığınmak düşer.

Akif Beyi sevenlerden bazıları burada bana tekrar kırılabilir. Böyle bir şeyi arzu etmemekle beraber, sırf bu kardeşlerimizi gücendirmemek için onda gördüğüm hatalarını da sevap zannederek o hatalara tabi olacaklar; bu suretle Akif Bey merhumun aziz ruhunu rencide edeceklerdi. O büyük zatın, ruhunu rencide etmektense, sağ kalan bazı hayranlarının gönlünü istemeyerek de olsa kırmayı ehven gördüm. Zaten bu kardeşlerimiz de iyi düşünürlerse bana kırılmazlar. Çünkü ben, Akif Bey merhumu -haşa- küçültmedim. Bir iki hatasını söyledim, o kadar. Unutulmamalı ki, insan ne kadar büyük olursa olsun hatadan salim değildir. Peygamberan-ı izam bile zelle denilen ufak tefek hatalardan hali kalmamışlardır. Onların hali böyle olunca sair insanlara ne kalır?.. Bir insanı takdir hususunda hatalarını gizleyecek derecede ileri gidilirse bu hal onu putlaştırmak olur ki, böyle bir sevgi ve saygıda asla hayır yoktur.

HAMIDULLAH

Bu meyanda hayli zamandan beri İstanbul Üniversitesinin davetlisi sıfatıyla senenin muayyen mevsimlerinde konferanslar veren Hindli Profesör Hamidullah Beyi de anmak yerinde olur.

Geçenlerde Profesör Hamidullah'ın Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- hakkındakibir eserinden pasajlar gördüm. Aynen Mısırlı Zeki Mübarek'in, Heykel Paşanın eserlerini okuyorum sandım. Hazret tamamıyla onların izinde, onların ağzı ile konuşuyor.

Hamidullah'a göre Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- kırk yaşına kadar gezmiş; birçok memleketler görmüş; ommleketlerin adet ve geleneklerinden istifade etmiş; sonra peygamber olmuş. Yani kırk yıl malumat toplamış; sonra Kur'an'ı yazmış demek istiyor. Eserde melek, vahiy, inzal gibi şeylerden bahis yok. Bu gibi şeyler tevile benzer, lastikli

sözlerle yaldızlanıvermiş. Zaten sayın Profesörün, kendine mahsus bir mezhebi olduğunu, bu sebeple ömrünü Paris'te, Fransızlara hizmetle geçirdiğini işitirdim.

Profesör Hamidullah eserinde, Resulullahın -sallallahu aleyhi ve sellem- Habeşistan'a, hatta Çin'e gitmiş olması imkanından bahsediyor. Mevzu bir hadis olan "İlmi Çin'de de olsa arayınız" sözünün ona nispet edildiğini söyleyerek müddeasına istidlal etmek istiyor.

Hulasa eserleri memleketimizde pek yaygın olan bu Profesörün kitapları da büyük bir ihtiyatla okunmalıdır.

BIR MUKAYESE

Burada reformcuların beğenmedikleri eski donuk ulemadan bir misal vererek onları modern ulema ile kıyas etmek isterim. Ezher rektörlerinden Şeyh Muhammed Hıdr Hüseyn'in "el-Hidayetü'l-İslamiyye" mecmuasında yazdığına göre:

Halife Abdülmelik b. Mervan halkı, oğulları Velid ile Süleyman'a -veliahtlık hususunda- bey'ata davet etmeyi düşünmüş. Bu münasebetle Medine Valisi Hişamb. İsmail'e yazdıkları meyanında Medinelileri bu bey'ata davet etmesini de kaydetmiş. Hişam daveti derhal yapmış. Said b. el-Museyyeb'den maada bütün Medineliler bu bey'ata yanaşmışlar. Said ise "Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-iki bey'atttan nehiy buyurmuştur" diyerek, bundan imtina etmiştir. Hişam, Abdülmelik'e mektupla Medinelilerin hepsinin bey'at ettiklerini, Said b. el-Museyyeb'den başka imtina eden olmadığını bildirmiş. Abdülmelik de Said'e tekrar bey'at emri vermesini, dinlemezse kılıca havale etmesini, yine bey'at etmemekte ısrar ederse, elli değnek vurarak tecziye etmesini ve kendisini Medine sokaklarında gezdirmesini Hişam'a yazmış.

Abdülmelik'in mektubu Hişam'a gelmiş. Bu arada Said'in dostlarından üç kişi -ki, bunlar Süleyman b. Yesar, Urve b. Zubeyr ve Salim b. Abdullah'tır Hişam'la temasa geçmişler. Hişam onlara Said hakkında aldığı emri bildirmiş. Zahire bakılırsa Hişam kendilerine yalnız Abdülmelik'in "Said bey'attan imtina ederse kendisini kılıca arz et" emrini verdiğini söylemiş. Mektuptaki "Said reyinde ısrar ederse öldürmeyip, ölümü dayağa çevir" emrini anmamış. Üç fakih bu habere memnun olmuşlar. Ama Said'in bey'at etmemeğe kararlı olmasından da korkmuşlar; zira başına ölüm cezası gelebilir...

Böylece Said bey'ata yanaşmamağa karar verirse onu bu vak'adan kurtarmak için bir çare düşünmeğe başlamışlar. Nihayet bir tedbir bularak onu Valiye arz eylemişler. O da kabul etmiş. Zannederlermiş ki, bulundukları tedbir onun tarafından mülayemet ve hüsnükabul görecek!

Üç fakih Said'e vararak "Sana büyük bir iş hususunda geldik. Abdülmelik, Valiye mektup yazmış. Sana mübayaa meselesini arz etmesini emrediyormuş. Bunu yapmazsan boynunu vuracakmış... Biz sana üç şey arz ediyoruz. Bunların biri hakkında bize söz ver! Bu üç şey şudur:

"Vali sana mektubu okur, sen de susar; evet veya hayır demezsin. O da senin bu sükutunla iktifa eder; böylece karar verdiğin mübayaa etmeme işine devam edip gidersin; kendinden de ölüm cezasını defetmiş olursun" demişler.

Said: "Ben bunu yapamam!" demiş. Fakihler: "Evinde oturur; birkaç gün namaza çıkmazsın. Vali de, Abdülmelik'in emrini infaz etmeme hususunda seni meclisinde arayıp bulamadığına itimat eder?" Said: "Ezanı, kulağımın üzerinde 'Hayye ale's-salah' diye işitir dururken hiç ben bunu yapar mıyım? Ben bunu yapmam." Üç fakih: "O halde mescitteki yerinden başka bir yere git! Vali seni yerinde arar; bulamazsa aramaktan vazgeçer." Said: "Bir mahluktan korkarak mı? Ben bir karış ne iler giderim, ne geri!.."

Üç fakih Said'in titizliğini görerek arz ettikleri şeylerin kabulünden ümitlerini kesince Said'in kanının akıtılacağı üzüntüsü yüreklerine inerek çıkıp gitmişler...

Said öğle namazına çıkarak eskiden oturmayı adet edindiği yerine oturmuş, o kadar... Vali de ona adam göndererek kendisini getirtmekten başka bir şey yapamamış. Ve Said'e:

"Emirü'l-Mü'minin mektup yazdı; emrediyor. Bey'at etmesen boynunu vuracağız." demiş. Said: "Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- iki bey'atı yasak etti" mukabelesinde bulunmuş. Hişam: "Said'i çileye çıkarın! Boynunu uzatın! Üzerine kılıçları çekin!" demiş. Derhal emrini yerine getirmişler. Amma Hazret-i Said, bey'at etmemekte direniyormuş.

Hişam, onun direnmesini görünce, emir vererek dayağın acısını duyması için elbisesinin bazılarını çıkarttırmış ve ona elli kırbaç vurdurmuş. Sonra kendisini Medine sokaklarında dolaştırmışlar ve halkı onunla düşüp kalkmaktan menetmişler...

Hikaye burada bitti. İşte beğenilmeyen eski donuk ulema, bu kadar ciddi ve sözüne sahip idiler. Şimdi bir de donuk olmayan modern ulemanın yaptıklarını görelim:

Mısır Üniversitesi, bekçilerinin rozetlerini eski Mısır ilahlarının(!) suretlerinden alınma remizlerden yapmağa karar vermiş. Mesela, Ziraat Fakültesinin

rozeti, ziraat ilahının(!) sureti, Tıp Fakültesinin rozeti, hikmet ilahının(!) sureti ilh. olacak. bu bapta yalnız Usul-i Din Fakültesi Dekanı Şeyh Abdülmecid Lebban merhum gazetelere bir yazı göndererek kararı protesto etmiş. Üniversite ile bakanlığı, devletin dinine karşı -ki, bu din, putperestlikten ve onun rumuzlarından tamamıyla uzak olan İslam'dır- vazifelerini yapmağa davet etmiş. Fakat bu iki müessese Şeyh Lebban'ın sözlerine kulak asmamışlardır. Ezher Rektörü ve diğer ulema, Şeyh Lebban'ı teyit edecekleri yerde bir tek kelime söylemeyip, susmuşlar. Böylece ilah rozetleri üniversiteye gitmiştir. Allah Şeyh Lebban'dan razı olsun!..

İşte ilerici ulemanın yaptıkları da budur. Hatta bazı heveskarlar Şeyh Lebban'a cevap verdiler: "Canım, bu rozetleri kabul edenler onlara tapacak değil ya?" dediler. bu sözün cevabı şudur: "O halde bunları kabulden maksatları nedir? Bu ilahlarla ziraat ve tıp gibi şeyler arasında ne gibi bir alaka tasavvur ediyorlar? Eğer bu ilahlar batılsa onlarla bu gibi şeyler arasındaki münasebet de batıldır. Böyle bir şeyin kabulü aklı başında bir insanın yapacağı iş olmadığı gibi İslam dini de gayurdur. Müşriklere benzemeye asla müsaade etmez.

Aşağıdaki satırlar "Mevikfu'l-Akli ve'l-İlmi..." nam eserin dördüncü cildinden tercüme suretiyle alınmıştır.

el-Menar mecmuası sahibi Şeyh Reşid Rıza, üstadı gibi ulemanın donukluğundan çok şikayet ederdi. İçtihat kapısının açılmasını şiddetle arzu ederdi. Halbuki bu kapıyı kapayanlar ona ehli olmayanlar girmesin diye kapamışlardır. Herhalde açılmasını isteyenler, kendisini içtihada ehil gören içtihat etsin, eğer isabet eden müştehit bulunamazsa hata eden müçtehit olur ki, ona da bir ecir vardır demek istiyorlar; halbuki bu hata edildiği takdirde bir ecir, isabet edilirse iki ecir meselesi içtihat mertebesini kazanmış olanlara mahsustur. Haddini bilmeyip de müçtehit olmaya çalışması kendini müçtehit yapacak zannedene de dalalete düşenle düşürenin vebali vardır.

Anladın ki, Şeyh Rıza'nın ve başkalarının içtihat kapısı genişletme hususundaki hataları, insana, teşri', "şeriat kurma" hakkı verecek kadar ileri gidiyor. Bu ise hem akıl hem nakil cihetinden batıldır. Akıl cihetinden batıl olduğunu ispat için şimdiye kadar arz ettiklerim kafidir. Nakle gelince... Sana Teala Hazretlerinin "Eğer bir şeyde münakaşa ederseniz onu Allah ve Resulüne arz ediverin! Şayet Allah'a ve son güne inanıyorsanız" ayet-i kerimesi kafidir.

Teşri' meselesi insan mertebesinin üstünde bir iş olduğu için İmam Şafii istihsanı zem sadedinde "Her kim istihsan yaparsa teşri'de bulunmuştur" demiştir. İstihsanı kabul

edenler, onu teşri' olduğunu teslim etmezler; etseler, onu kabul etmeyenlerle ittifak ederlerdi. Sen Şeyh Reşid'in icma'ın şer'i bir hüccet olması ile insana teşri' hakkı bulunduğuna istidlal etmesinin sahih olmadığını da anladın.

Halbuki Şeyh Muhammed Abduh'un tilmizi olan Şeyh Reşid, içtihat kapısını açmada geniş davrananlardandır. Cami-i Ezher Şeyhi faziletli üstad Merağî -ki işittiğime göre o da Şeyh Muhammed Abduh'un tilmizlerindendir- Şeyh Reşid'den daha geniş davranmaktadır. Zira yirmi seneye yakın bir zaman önce es-Siyasetü'l-Üsbuiyye ve el-Ehram gazetelerinde Arap olmayanların namazda Kur'an'ı kendi dillerinde okumayı tercih babında neşrettiği bir makalesinde -ki, ben bu re'yi (meseletü Tercemeti'l-Kur'an) adlı eserimde tenkit etmiştim- Kitap ve Sünnet'te müçtehit olacak bir kimsenin Arapçayı bilmeksizin hükümleri tercümeden çıkarmasına cevaz vermiştir.

Demek ki, Üstad Kur'an'da müçtehit olacak bir kimseyi onun manalarını anlama hususunda tercümanın mukallidi olmasını caiz görüyor. Ne garip ve mütenakızdır ki, faziletli üstad makalesinde Kur'an tercümesinin Kur'an olmadığını teslim ediyor. Şu halde nasıl oluyor da tercümeye ve o tercümeden ahkam çıkarmaya çalışmak Kur'an'da içtihat ve ondan hüküm çıkarmak sayılıyor.

el-Menar sahibi Şeyh Reşid, Arapça bilmeyenlere içtihadı caiz görüyor. O arapça hususunda üstadı Muhammed Abduh gibi müteassıptır. Abduh ki, bu hususta Arapça ile Müslümanlığı bir şey itibar edecek kadar müteassıp idi. Faziletli üstad Merağî ise, Arapça hususunda o derece tesahül gösterir ki, Arap olmayan Müslümanlara namazda Arapça kıraati bile vacip görmez. Velevki Arapça okumaya kadir olsunlar.

Hak olan şudur ki: Kur'an Arapçadır. İslam da bütün insanlara şamil bir dindir. İslam'ın umumu ile Kur'an'ın Arapça oluşu arasında üstad Ferid Vecdi Beyin zannettiği gibi bir münafaat da yoktur. Bu sonuncusu tercümeyi Kur'an sayar.

Ulemanın donukluğundan şikayet -ki Şeyh Muhammed Abduh bunu söylemeye devam etmiş ve bu şikayet kendisini asri yazarlara sevdirmiştir- Batılıların bir desisesinden başka bir şey olmayıp Müslümanları Allah'ın kitabı ile Resulünün

Sünnetinden alınan kanunlarla amel etmekle sebat göstermeleri birincisinin -ki Müslümanlığa ecnebi olan Batılılardır- Müslümanların donukluğundan muradı işte bu dini kanunlara bağlanma hususundaki sebattır. Bunun manası kendinden şikayet edilen donukluk, islam ulemasının

donukluğu değil, bizzat din-i İslam'ın donukluğudur. İslam beldeleri mahkemelerinde herhangi bir mahkeme, Kur'an ve hadiste nassan beyan edilen bir şeyle amel ettiği ve İslam'da nasla bildirildiği için onu değiştiremediği müddetçe bütün Müslümanlar ve onların uleması Batı nazarında donukluk şaibesinden kurtulamazlar.

Şeyh Muhammed Abduh, bu şikayetin aslını ve kendisini hangi şeytanın ilka ettiğini bilmiyor. Onunla İslam düşmanlarının davasını teyit edip duruyor. Boyunlarında İslam düğümü kaldığı müddetince ulema arasında müçtehitleri ne kadar çoğaltsa, hatta her Müslümandan bir müçtehit yapsa, yine ulemamızı donukluk şaibesinden kurtaramaz. Eğer şikayetin aslını biliyor idi ise o takdirde musibet daha büyüktür.

Mısırlı bir dostumdan işittiğime göre Şeyh Muhammed Abduh'un tilmizi Şeyh Reşid Rıza "İnsanlardan öylesi vardır ki Allah'ı bırakıp da bir takım şerikler edinir. Onları Allah'ı sevdikleri gibi severler. İman edenlerin Allah sevgisi ise son derece büyüktür. Zulmedenler azabı görünce bütün kuvvetin Allah'a mahsus ve Allah'ın azabı şiddetli olduğunu anlayacaklarını bir bilseler... O vakit o metbu' olanlar azabı görerek tabilerinden teberri edeceklerdir. aralarındaki bütün rabıtalar didik didik kesilecektir. Tabi olanlar da diyeceklerdir ki: "Ah bizim için dünyaya bir dönüş olsa da onları bizden teberri' ettikleri gibi biz de onlardan teberri' etsek... İşte Allah onlara amellerini üzerine yığılmış halinde gösterecek. Onlar ateşten de çıkacak değillerdir."(48) ayet-i kerimesi tefsirinde: Bu ayetler müşriklere uyduğu gibi dört mezhebin mukallitlerine de uymaktadır. Binaenaleyh İmam Ebu Hanife kıyamet gününde Hanefi olan tabilerinden ve keza İmam malik, Şafii, İmam Ahmed b. Hanbel, tabileri olan Malikilerden Şafiilerden ve Hanbelilerden teberri' edeceklerdir diye yazmıştır.

Dostum, Şeyh Reşid'in yazdıklarının kendisine üstadı Şeyh muhammed Abduh tarafından işaret edildiğine de ilave etti. Ben Şeyh tilmiz ile Şeyh üstaddan her birinin sözlerini okuyanları -bu ayetlerin tefsirinde bu kavilde olduğu halde- mezkur sözleri kabul etmekten sakındırırım. Zira onlara tabi olurlarsa, onlar da kıyamet gününde kendilerinden teberri' eder, belki dört mezhep imamının (Allah kendilerinden ve tabilerinden razı olsun) tabileri gibi müşrik olurlar. Zira Teala Hazretlerinin "İnsanlardan öylesi vardır ki Allah'ı bırakıp da bir takım eşler edinirler; onları Allah'ı sevdikleri gibi severler..." ayet-i kerimesinin, insanlardan hangi taifeye olursa olsun intıbakının manası Allah'a şirk koşar olmalarıdır. Bu manayı ateşten çıkamaz olmaları teyit eder. Nitekim ayetin sonunda nassan bildirilmiştir.

48.Sure-i Bakara, ayet: 165-167.

ÜSTAD SAID-I NURSI HAZRETLERININ İÇTIHAT HAKKINDAKI YAZISI

Bismillahi'r-rahmani'r-rahim

"İçtihat kapısı açıktır. Fakat şu zamanda oraya girmekte altı mani vardır.

1- Nasıl ki, kışta fırtınaların şiddetli olduğu bir vakitte, dar delikler dahi seddedilir; yani kapıları açmak hiçbir cihette kar-ı akıl değil. Hem nasıl ki büyük bir selin hücumunda tamir için duvarlarda delik açmak gark olmaya vesiledir. Öyle de, şu bid'atlerin kesreti vaktinde ve dalaletin tahribatı hengamında içtihat namı ile kasr-ı İslamiyet'ten yeni kapılar açıp duvarlarında muhariplerin girmesine vesile olacak delikler açmak İslamiyet'e cinayettir.

2- Dinin zaruriyatı ki, içtihat onlara girmez ; çünkü kat'i ve muayyendir. O zaruriyat kuvvet ve gıda hükmündedir. Şu zamanda terke uğruyorlar. Ve tezelzüldedirler. Ve bütün himmet ve gayreti onların ikamesine ve ihyasına sarf etmek lazım gelirken, İslamiyet'in nazariyat kısmında ve Selefin içtihad-ı safiyane ve halisanesi ile bütün zamanların hacatına dar gelmeyen efkarları olduğu halde onları bırakıp heveskarane yeni içtihatlar yapmak, bid'atkarane bir hıyanettir.

3- Nasıl ki, çarşıda mevsimlere göre meta-ı mergup oluyor; vakit ve vakit birer mal revaç buluyor; öyle de alem meşherinde içtihad-ı ve medeniyet- beşeriye çarşısında her asırda bir metağı mergup olup revaç buluyor. Sükunda, yani çarşısında teşhir ediliyor. Rağbetler ona celp oluyor; nazarlar ona teveccüh ediyor; fikirler ona müncezip oluyor. Mesela; şu zamanda siyaset metağı ve hayat-ı dünyeviyenin temini ve felsefenin revaçları gibi...

Ve Selef-i Salihin asrında ve zaman çarşısında en mergup meta, halik-ı semavat ve arzın marzıyyatlarını ve bizden arzularını kelamından istinbat ve nur-ı nübüvvet ve Kur'an ile kapatılamayacak derecede açılan ahiret alemindeki saaded-i ebediyeyi kazandırmak, vesailini elde etmek idi. İşte o zaman da zihinler, kalpler, ruhlar bütün kuvvetleri ile yerler ve gökler Rabbinin meriyyatını anlamaya müteveccih olduğundan içtimaiyat-ı beşeriyenin sohbetleri, muhavereleri, vukuatları, ahvalleri ona bakıyordu. Ona göre cereyan ettiğinden her kimin güzelce bir istidadı bulunsa onun kalbi ve fıtratı şuursuz olarak her şeyden bir ders-i marifet alır. O zamanda cereyan eden ahval, vukuat ve muvaherattan teallüm ediyordu. Hatta o derece şu fıtri ders tenvir ediyordu ki, yakin idi ki, kizbsiz içtihada kabiliyeti ola! Ateşsiz nurlana! İşte şu tarzda fıtri bir ders alan müçtehit, içtihada çalışmaya başladığı vakit kibrit hükmüne geçenistidadı nurun ala nur sırrına mazhar oluyor, çabuk ve az zamanda müçtehit

oluyordu. Ama şu zamanda medeniyet-i Avrupa'nın tehakkümü ile, felsefe-i tabiyenin tesallutu ile şeriat-ı hayat-ı dünyeviyenin ağırlaşması ile efkar ve kulub dağılmış; himmet ve inayet inkısam etmiştir. Zihinler maneviyata karşı yabanileşmiştir.

İşte bunun içindir ki; şu zamanda birisi dört yaşında Kur'an hıfzedip alimlerle muhasebe eden Süfyan b. Uyeyne olan bir müçtehidin zekasında bulunsa, Süfyan'ın içtihadı kazandığı zamana nisbeten on defa daha fazla zamana muhtaçtır. Süfyan, on senede içtihadı tahsil etmişse, şu adam yüz seneye muhtaçtır ki tahsil edebilsin. Çünkü Süfyan'ın iptida-i tahsil-i fıtrisi sinni temyiz zamanında başlar; alır, kibrit hükmüne geçer. Amma onun naziri şu zamanda: Çünkü zihni felsefede boğulmuş; aklı siyasete dalmış; kalbi hayatı dünyevide sersem olmuş; istidadı içtihattan uaklaşmış. Elbette fünun-ı hazırda tevaggulu derecesinde istidadı içtihad-ı şer'i kabiliyetinden uzaklaşmış ve ulum-ı arziyyede tefennünü derecesinde içtihadın kabulünden geri kalmıştır. Onun için "Ben de onun gibi zekiyim, niçin ona yetişemiyorum?" diyemez ve demeye hakkı yoktur ve yetişemez.

4- Nasıl ki bir cisimde neşvü nema için tevessu' meyli bulunur; o meyl-i tevessu' ise çünkü dahildendir ve cisim için bir tekemmüldür. Fakat eğer hariçte tevessu' için bir meyil ise cildini yırtmaktır; tahrip etmektir; tevessu' değildir. Öyle de İslamiyet'in dairesinde Selef-i Salihin gibi takvayı kamile kapısıyla ve zarureti diniyenin imtisali tariki ile dahil olanlarda meyl-i tevessu' ve irade-i içtihat bulunsa o kemaldir ve tekemmüldür. Yoksa zarureti terk eden ve hayat-ı dünyeviyeyi hayat-ı uhreviye tercih eden ve felsefe-i maddiye ile alude olanlardan olan o meyl-i tevessu' ve irade-i içtihat, vücud-ı İslamiyeyi tahrip ve boynundaki şer-i zincirini çıkarmağa vesiledir.

5-Üç nokta-i nazar, şu zamanın içtihadatını arziyye yapar; semavilikten çıkarır, Halbuki, şeriat semaviyedir ve içtihad-ı şer'iye dahi, onun ahkamı mesturesini izhar ettiğinden semaviyedirler. Birincisi: Bir hükmün hikmeti ayrıdır. Hikmet ve maslahat ise tercihe sebeptir. İcaba icada medar değildir. İllet ise vücuduna medardır. Mesela seferde namaz kasredilir, iki rekat kılınır. Şu ruhsat-ı şer'iyyenin illeti seferdir, hikmeti ise meşakkattir. Sefer bulunsa, meşakkat hiç olmasa da namaz kasr edilir. Çünkü illet var. Fakat sefer bulunmasa, yüz meşakkat bulunsa namazınkasr edilmesine illet olamaz. İşte şu hakikatin aksine olarak şu zamanınn nazarı ise maslahat ve hikmeti illet yerine ikame edip ona göre hükmediliyor. Elbette böyle içtihat erazıyyadir; semavi değildir.

İkincisi: Şu zamanın nazarı evvelden ve bizzat saadet-i dünyeviyeye bakıyor ve ahkamları ona tevcih ediliyor.

Halbuki, şeriatın nazarı ise evvelden ve bizzat saadet-i uhreviyeye bakar. İkinci derecede ahirete vesile olmak dolayısıyla dünyanın saadetine nazar eder. Demek, şu zamanda nazarı, ruh-ı şeriattan yabanidir. Öyle ise şeriat namına içtihat edemez.

Üçüncüsü: "Zaruretler haram olan şeyleri mubah kılar" kaidesi. İşte şu ise külli değil, zaruret eğer haram yoluyla olmamış ise haramı helal etmeye sebebiyet verir. Yoksa su-i ihtiyarıyla, gayrı meşru, sebeplerle zaruret hasıl olmuşsa haramı helal edemez. Ruhsatlı ahkamlara medar olamaz; özür teşkil edemez. Mesela bir adam su-i ihtiyarı ile haram bir tarzda kendini sarhoş etse tasarrufatı ulema-i şeriatça aleyhine caridir. Mazur sayılamaz. Tatlik etse vaki olur; bir cinayet etse ceza görür. Fakat su-i ihtiyarı ile olmazsa talak vaki olmaz; ceza da görmez. Hem mesela bir içki müptelası zaruret derecesinde müptela olsa da diyemez ki zaruret derecesini geçen ve insanları müptela eden bir beliyye-i amme suretine giren çok umurlar vardır ki, su-i ihtiyardan, gayri meşru meyillerden ve haram muamelelerden tevellüt ettiklerinden ruhsatla ahkamlara medar olup haramı helal etmeğe medar olamazlar. Halbuki şu zamanın ehl-i içtihadı, o zururatı ahkam-ı şer'iye medar yaptıklarından içtihatları eraziyedir; hevesidir; felsefidir; semavi olamaz. Şer'i değil. Halbuki semavat ve arzın halıkının ahkam-ı İlahiyesinde tasarruf ve ibadının ibadatına müdahele ve halıkın izn-i manevisi olamazsa o tasarruf, o müdahele merduttur.

Mesela bazı gafiller, hutbe gibi bazı şeriir-i İslamiyeyi Arabiden çıkarıp her milletin lisanı ile söylemeyi iki sebep için istihsan ediyorlar.

Birincisi: "Ta siyaset-i hazıra avam-ı müslimine de o suretle tefhim edilsin." Halbuki siyaset-i hazıra o kadar çok yalan ve hile ve şeytanat içine girmiştir ki, vesvese-i şeyatin hükmüne girmiştir. Halbuki minber, vahy-i ilahinin tebliğ makamı olduğundan o vesvese-i siyasiyenin hakkı yoktur ki, o makam-ı aliye çıkabilsin.

İkinci sebep: "Hutbe bazı suver-i Kur'aniyenin nasihatleri anlaşılmak içindir: Evet, eğer millet-i İslamiyetin zaruriyatı ve müsellematı ve malum olan ahkamını ekseriyet itibarıyla imtisal edip yerine getirseydi, o vakit nazariyyat-ı şer'iye ve mesail-i dakika ve nasayıh-ı hafiyeyi anlamak için bildiği lisan ile hutbe okuması ve suver-i Kur'aniyenin -eğer mümkün olsaydı- tercümesi (haşiye) belki müstahsen olurdu. Fakat namaz, zekat, orucun vücudu ve katil, zina ve şarabın haramiyeti gibi malum olan ahkam-ı kat'iye-i İslamiyet mühmel kalıyor. Avam-ı nas onların vücubunu ve haramiyetini ders almağa muhtaç değiller. Belki teşvik ve ihtarla o ahkam-ı kudsiyeyi hatırlatıp İslamiyet damarını ve iman hissini tahrik

etmekle imtisallerine teşvik ve tezkire ve ihtara muhtaçtırlar. Halbuki bir ammi ne kadar cahil dahi olsa, Kur'an'dan ve hutbe-i Arabiyeden şu meal-i icmaliyeyi anlar ki: "Herkese ve buna malum olan imanın rükünlerini ve İslamiyet'in umdelerini hatip ve hafız ihtar ediyor ve ders veriyor. Acaba kainatta hangi tabirat var ki, arş-ı azamdan gelen Kur'an-ı hakimin i'cazkarane müfehhimane ihtarlarına, tezkirlerine, teşviklerine mukabil gelebilsin!

6- Selef-i Salihin'in müçtehid-i izamı asr-ı nur ve asr-ı hakikat olan asr-ı sahabeye yakın olduklarından safi bir nur olup halis bir içtihat edebilirler. Şu zamanın ehl-i içtihadı ise o kadar ki, en vazıh bir harfini de zorla görebilirler. Eğer desen: "Sahabeler de insandırlar. Hatadan, hilaftan hali olamazlar. Halbuki içtihadın ve ahkam-ı şeriatın, sahabelerin adaleti ve sıdkıdır ki, hatta ümmet: Sahabelere umumen adildirler, doğru söylerler diye ittifak etmişler."

el-Cevap: Evet, sahabeler ekseriyet-i mutlaka itibarıyla hakka aşık, sıdka müştak, adalete haheşkardırlar. Çünkü yalanın, kizbin ve hizbin çirkinliği, bütün çirkinliği ile ve sıdkın ve doğruluğun güzelliği, bütün güzelliği ile o asırda öyle bir tarzda gösterilimiş ki, ortalarındaki mesafe arştan ferşe kadar açılmış. Esfel-i safilindeki Müseyleme-i Kezzab'ın derekesinden, ala-i iliyyinde olan Hazret-i Peygamberin -aleyhi's-Salatu ve's-Selam- derece-i sıdkı kadar bir ayrılık göstermiştir. Evet, Müseyleme'yi esfel-i safiline düşüren kizb olduğu gibi Muhammedü'l-Emin'i -aleyhi's-Salatu ve's-Selam- a'lay-ı illiyyine çıkaran sıdk'tır ve doğruluktur.

İşte hissiyat-ı ulviyyeyi taşıyan ve mahasin-i ahlakiyeye pereştiş eden ve şems-i nübüvvetin ziya-yı sohbetiyle nurlanan sahabeler o derece çirkin ve sukuta sebep ve Müseyleme'nin mashara alud müzahrafat dükkanındaki kizbe ihtiyarıyla ellerini uzatmamak ve küfürden çekindikleri gibi küfrün arkadaşı olan kizibten çekinmeleri ve o derece güzel ve medar-ı fahru mubahat ve mi'rac-ı suud ve terakki fahr-ı risaletin hazine-i aliyesinden en revaçlı bulunan ve şaşaa-i cemaliyle iştimaat-ı insaniyeyi nurlandıran sıdka ve doğruluğa ve hakka ve bihassa ahkam-ı şer'iyeye rivayetinde ve tebliğinde elbette ellerinden geldiği kadar talip ve muvafık ve aşık olmaları kat'idir, zaruridir. Halbuki şu zamanda kizb ve sıdkın ortasındaki mesafe o kadar kısalmış ki, adeta omuz omuza vermişler. Sıdktan yalana geçmeye pek kolay gidiliyor. Hatta siyaset propagandası vasıtasıyla yalancılık doğruluğa tercih ediliyor. İşte en çirkin şey en güzel şeylerle beraber bir dükkanda, bir fiyatla satılsa elbette pek ali olan ve hakikat cevherine giden sıdk ve hak pırlantası o dükkanın marifetine ve sözüne itimat edip körü körüne alınmaz.

Hatime:

Asırlara göre şeriatlar değişir. Belki bir asırda kavimlere göre ayrı ayır şeriatlar, peygamberler gelebilir ve gelmiştir. Hatemü'l-Enbiya'dan sonra şeriat-ı kübrası, her asırda her kavme kafi geldiğindenmuhtelif şeriatlara ihtiyaç kalmamıştır. Fakat teferruatta bir derece ayrı ayrı mezheplere ihtiyaç kalmıştır. Evet, nasıl ki mevsimlerin değişmesiyle elbiseler değişir; mizaçlara göre ilaçlar tebeddül eder; öyle de asırlara göre şeriatlar değişir, milletlerin istidadına göre ahkam tahavvül eder. Çünkü ahkam-ı şer'iyenin teferruat kısmı ahval-i beşeriyeye bakar, ona göre gelir, ilaç olur. enbiyya-ı salife zamanında tabakat-ı beşeriye birbirinden çok uzak ve seciyeleri bir derece kaba, hem şiddetli ve efkarca iptidai ve bedeviyete yakın olduğundan o zamanki şeriatlar onların haline muvafık bir tarzda ayrı ayrı gelmiştir. Hatta bir kıtada bir asırda ayrı ayrı peygamberler ve şeriatlar bulunurmuş. Sonra ahir zaman peygamberlerinin gelmesiyle insanlar güya iptidai derecesinden, iptidaiye derecesine terakki ettiğinden çok inkılabat ve ihtilafat ile akvam-ı beşeriye bir tek ders alacak, bir tek muallimi dinleyecek, bir tek şeriatla amel edecek vaziyete geldiğinden ayrı ayrı muallime de lüzum görülmemiştir. Fakat tamamen bir seviyeye gelmediğinden ve bir tarz hayat-ı içtimaiyede gitmediğinden mezhepler taaddüt etmiştir. Eğer beşeriyetin ekseriyet-i mutlakası bir mekteb-i alinin talebesi gibi bir tarz hayat-ı içtimaiyeyi giyse, bir seviyeye girse o vakit mezheplertevhid edilebilir. Fakat bu hali alem, o hale müsaade etmediği gibi mezahip de bir olamaz.

Eğer desen; "Hak bir olur; nasıl böyle dört ve on iki mezhebin muhtelif ahkamları hak olabilir?"

el-Cevap: Bir su, beş muhtelif mizaçlı hastalara göre nasıl beş hüküm alır? Şöyle ki; birisine hastalığının mizacına göre su, ilaçtır; tıbben ona haramdır. Diğer birisine az zarar verir; tıbben ona mekruhtur. Diğer birisine zararsız menfaattir. Afiyetle içsin;tıbben ona mübahtır. İşte hak burada taaddüt etti; beşi de haktır. Sen diyebilir misin ki, "Su yalnız ilaçtır, yalnız vaciptir; başka hükmü yoktur." İşte bunun gibi ahkam-ı ilahiye mezheplere hikmet-i ilahiyenin sevki ve ittiba' edenlere göre değişir. Hem hak olarak değişir ve her birisi de olur, maslahat olur. Mesela hikmet-i ilahiyenin tensibi ile İmam Şafii'ye ittiba' eden, ekseriyet itibarıyla Hanefilere nispeten köylülüğe ve bedeviliğe daha yakın olup cemaati bir tek vücut hükmüne getiren hayat-ı içtimaiye de nakıs olduğundan her biri bizzat dergah-ı Kadi'l-Hacatta kendi derdini söylemek ve hususi matlubunu istemek için imam arkasında Fatiha'yı birer birer okuyorlardı. Hem aynı hak ve mahz-ı hikmettir. İmam A'zam'a ittiba' edenler, ekseriyet-i mutlaka itibarıyla medeniyete, şehirliliğe daha yakın ve hayat-ı içtimaiyeye müsait olduğundan, bir cemaat bir şahıs hükmüne girip bir tek adam umum namına söyler; umum

kalben onu tasdik ve rapt-ı kalp edip onun sözü umumun sözü hükmüne geçtiğinden Hanefi mezhebine göre imam arkasında Fatiha okunmaz; okunmaması aynı hak mahz-ı hikmettir. Hem mesela madem şeriat, tabiatın tecavüzatına set çekmekle onu tadil edip nefs-i emmareyi terbiye eder. Elbette ekser-etbaı köylü ve nimbedevi ve amelelikle meşgul olan Şafii mezhebine göre; "Kadına temas ile abdest bozulur, az bir necaset zarar verir" ekseriyet itibarıyla hayat-ı içtimaiyeye giren nimmedeni şeklini alan insanlar ittiba' ettikleri mezheb-i Hanefiyeye göre "Mess-i nisvan abdesti bozmaz, bir dirhem kadar necasete fetva var."

İşte bir amele ile efendiyi nazara alacağız. Amele farz-ı maişet itibarıyla ecnebi kadınlarla ihtilata, temasa ve bir ocak başında oturmaya ve münevves şeylerin içine karışmaya müptela olduğundan sanat ve maişet itibarıyla tabiat ve nefs-i emmaresi meydanı boş bulup tecavüzü edebilir. Onun için şeriat onların hakkında o tecavüzata set çekmek için "Abdest bozulur, temas etme! Namazını iptal eder, bulaşır" diye manevi kulağında seda-i manevi çınlattırır.

Ama o efendi namuslu olmak şartıyla adat-ı içtimaiyesi itibarıyla, ahlak-ı umumiye namına ecnebi kadınlarla temasa müptela değil, münevves şeylerle nezafet-i medeniye namına kendini o kadar bulaştırmaz. Onun için şeriat, mezheb-i Hanefi namıyla ona şiddetle azimet göstermemiş; ruhsat tarafını gösterip hafifleştirmiştir.

"Elin dokunmuş ise abdestin bozulmaz. Hicap edip kalabalık içinde istinca etmemenin zararı yoktur. Bir dirheme kadar fetva vardır" der. Onu vesveseden kurtarır. İşte denizden iki katre sana misal... Onlara kıyas et, mizan-ı Şa'rani mizanıyla, şeriat mizanlarını bu suretle muvazene edebilirsen et.

Reformcular fırsat buldukça Ehl-i Sünnet'in dört mezhebine ve bu mezheplerin müçtehitlerine saldırmaktan geri kalmamışlardır. Bu bapta kimisi mezheplerin siyaset üzerine kurulduğunu iddia etmiş, kimisi kıyamet gününde müçtehitlerin, kendilerine tabi olanlardan yaka silkerek teberri' edeceklerini söylemişlerdir. Onlara göre muayyen bir müçtehide bağlanmka hatadır. Az çok Kur'an'dan, hadisten mana çıkaranlar bizzat müçtehittirler. Anladıkları manaya göre hükmetmeleri gerekir. Buna iktidarı olmayanlar ise herhangi bir müçtehidin sözüyle, daha doğrusu hangisinin sözleri işlerine yararsa onunla amel etmelidirler. Çünkü ulemadan Kemal b. Hümam; "Ben muhalif mezhebin kavli ile amel etmenin caiz olmadığına Kitap ve Sünnet'ten bir delil bilmiyorum" demiş. Diğer bazı büyükler de buna benzer sözler söylemiş. Hatta mezhep sahiplerinden İmam Şafii ve İmam A'zam, iktidarı olanlara kendilerini taklitte bulunmayı haram etmişler...

Biz de deriz ki: Muayyen bir müçtehide bağlanmak Ehl-i Sünnet ulemasına göre hata değil, mahz-ı sevaptır. İçtihada iktidarı olmayanların, mezhebini hak gördükleri bir müçtehide bağlanmaları zaruridir. Az çok Kur'an'dan mana çıkaran her şahıs müçtehit olamaz. Müçtehit olmanın şartları vardır. O büyük iş ancak bu şartları haiz olanlar yapabilir. Müçtehitlik, taslamakla, ona heveslenmekle müçtehit olunuvermez.

Gelişigüzel her müçtehidin sözü ile amel meselesine gelince: Bu söz cumhur-ı ulema tarafından kabul ediliş değildir. Mesele ihtilaflıdır. Ulemadan bazıları buna kail olmuş; diğerleri bilakis hiçbir kimsenin kendi mezhebine muhalif bir kavil ile ameledemeyeceğini söylemiş; ekserisi bu iki kavlin ortasını bularak "Adet olmamak şartıyla, baş sıkısında muhalif mezhebin kavli ile amel edilebilir" demişlerdir ki, müftabih olan kavil budur.

Mesela mezhebinin imamı bulunmadığı zaman bazı şartlar Şafii mezhebinden bir kimse Hanefi imama; Hanefi mezhebinden biri Şafii imama uyabilmektedir. Fakat bir meselede mezhepten mezhebe atlamak alay ve istihzayı tazammun ettiği için caiz görülmemiş; bilakis bilakis imanı düşürdüğü bildirilmiştir.

Mesela kendi mezhebine göre abdest alan bir Hanefinin vücudundan kan aktığı zaman abdestim bozulmasın diye Şafii mezhebine, kadınla musafaha ettiğinde Hanefi mezhebine atlaması asla caiz değildir. Mesele, Hanefiye kitaplarında bahusus Tarikat-ı Muhammediye Şerhi Berika gibi memleketimizde kolaylıkla bulunan eserlerde tafsilatı ile izah edilmiştir.

Muayyen bir mezhebe bağlanmamanın tehlikesini Türk ulemasından Zahid-i Kevseri merhum "el-La Mezhebiyye Kantaratu'l-La Diniyye" (Mezhepsizlik Dinsizliğin Köprüsüdür) adlı eserinde beyan etmiştir.

Sonra dikkat etmelidir ki, mezhep imamları kendilerini taklidi, iktidarı olanlara haram kılmışardır. İktidarı olanlardan maksat müçtehitlerdir. Onlara taklidi müçtehit olanlara haram etmişlerdir.

Bir takımları da mezheplerin müteaddit olmasına çatıyorlar. Onlara göre mezhep bir olmalıymış. Çünkü ayrı ayrı mezhepler tefrikaya, husumete sebep oluyormuş. Bu da hakikatle alakası olmayan indi bir saçmadır. Hakikatte mezhepler hiçbir zaman tefrikaya, husumete sebep olmamışlardır. Hiçbir kimse mesela Hanefilerle Şafiilerin mezhep harbi yaptıklarını ve bu hususta kan döküldüğünü iddia edemez. Bilakis bütün mezheplerin salikleri birbirlerine karşı hürmetkardırlar. Hanefiler, İmam Şafii anıldığı zaman "rahimehullah", Şafiiler de imam A'zam zikredildiği vakit "rahimehullah" derler.

Baş sıkısında muhalif mezhebin kavli ile amel caiz olduğuna göre mezheplerin müteaddit olması bu ümmetin zararına değil, karınadır. Mezhep tek olsaydı, o mezhebe göre başı darda kalan bir insan müracaat edecek başka bir yer bulamazdi.

BIR KONFERANS MÜNASEBETIYLE

İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünde öğretim üyesi müdür bulunduğum sırada gördüğüm lüzum üzerine talebeme bir konferans vererek Cemaleddin-i Efganilerin, Muhammed Abduhların yenicilik hareketlerinin baştan başa hatalı bir yol olduğunu anlatmıştım. Ancak öğretmen arkadaşlardan biri, benim Mehmed Akif Bey merhumdan misal alarak onun bu yanılanlar safına kapıldığını anlatacağımı duyunca tehevvüre kapılmış ve "Bir istinadgahımız o kalmıştı; onu bari yıkmayalım!" diye konuşarak bana mani olmak istemişti. Bunu üzerine ben Akif beyden misal almaktan vazgeçmiş; konferansımı onu anmadan bitirmiştim. Bizim bu konuşmamızı talebe hemen duymuş; konferanstan beklediğim netice makus olmuştu. Hatta enstitünün mümtaz talebesinden birkaçı bir bayram münasebetiyle ziyaretime geldikleri vakit bu meseleyi açtılar. Baktım ki, hepsi Muhammed Abduhları tasvip, beni tahtie ediyorlar... Abduhların serapa hatalı bir yolda olduklarını kendilerine bir daha hulasa ettikten sonra şunu söyledim: "Bana İmam A'zam'ın haksız, Muhammed Abduh'un haklı olduğu bir tek şer'i mesele gösterin; hemen iddiamdan döneyim!"

Bittabi gösteremediler. İçlerinden biri "Hocamız yalnız Muhammed Abduh aleyhinde yazılanları okumuş; lehinde yazılanları okusa böyle konuşmazdı" dedi ve acele işleri olduğu bahanesiyle kalkıp gittiler. Bu tatlı sohbeti bıraktığımız yerden toplamak şartı ile devam ettirmek vaadinde bulundular. Ama bir daha dönüp gelmediler...

Binaenaleyh ben de sohbetin kalan kısmını bu satırlar üzerinde açık oturumda devam ediyorum ve duyorum ki: "Evet efendiler, ben hala ısrarla cevabınızı bekliyorum. Bana Şeyh Muhammed Abduh'un veya üstadının yahut tilmizlerinin birinin bir meselede İmam A'zam'dan daha haklı olduğunu gösterin!.."

Gösteremezsinizi oğlum, gösteremezsini! Çünkü yoktur. Olmadığını ve olamayacağını inşaallah bu naçiz eserde yaptığım nakillerden anlarsınız. O halde bu çıkmaz yoldan hemen vazgeçin! Gerçi bu size ait bir mesele ise de söylemesi bendendir. Ben kitabı zaten huzur-ı ilahide bana şahit olsun diye yazıyorum. Bununla gücümün yettiği kadarhatayı sevabı gösterebildiysem ne mutlu bana...

Dehşetinden peygamberan-ı izamın bile evvelemirde dillerini tutulacağı kıyamet gününde böyle bir şahitle huzur-ı ilahiye çıkmak benim için elbette ki büyük bahtiyarlık olacaktır. Ama ben, sırf kendimi değil, sizi de, sair din kardeşlerimi de düşünüyorum ve iki cihanda mesut olmanızı diliyorum.

Hata sevap yollarını gösterdikten sonra ya hepinizin, yahut hiç olmazsa ekserinizin sevap yoluna döneceğinizi kuvvetle ümit eder, Cenab-ı Hak'tan bu bapta bütün din kardeşlerime feyz ve hidayetler niyaz eylerim.

Zamana göre fetva vermek ve bu hususta içtihatta bulunmak sevdasından vazgeçin! Çünkü bu olacak şey değildir. Zamana göre fetva diye bir şey olmadığını inşaallah bu esercikteki tenbihatımızdan anlarsınız. Sonra siz bu hususta okunması lazım gelen ulumu bile okuyamadınız. Birbirimizi aldatmayalım Siz fıkhı bilmezsiniz. Çünkü okuduğunuz müessesenin programında yoktu. Usul-i fıkhı bilmezsiniz. Zira görmediniz. İmam-hatip okullarında ve enstitülerde okuduğunuz birkaç satırlık malumat usul-i fıkıh ilmi demek değildir. Bu söylediklerimi tahminen değil, yakinen bilerek söylüyorum. Bilfarz, hususi olarak, bu ulumu okuyup bitirmiş bile olsanız, bununla hemen müçtehit olamazsınız. Çünkü içtihat meselesi pek büyük bir iştir. Onu yapabilmek için lazım gelen kudret bizlerde yoktur.

Bununla, şer'i mesail bundan böyle yüz üstü kalsın demek istemiyorum. Mesail-i Şer'iye müçtehit bulunsun bulunmasın hiçbir devirde yüz üstü kalmamıştır. Zira eski müçtehitler -Allah cümlesinden razı olsun- keramet göstererek vuku bulmuş ve bulmamış bütün meseleleri hallederek hazır sofra gibi bizim nümüze sürmüşlerdir. Binaenaleyh bize düşen, onları daima rahmetle anmak ve izlerinden ayrılmamaktır. O mübarek zevatın bize bıraktıkları ciltler dolusu miras sayesinde yeni yeni içtihatlaraihtiyaç yoktur. Müctehidin-i Kiram'a Şeyh Abduhlar gibi atıp tutmak bize, insanlığa ve dinin terbiyeye kat'iyen yakışmaz.

Size Muhammed Abduhları göklere çıkaran Mısır yazarlarının marifetlerinden örnekler verdim. Bundan sonra inşaallah bunların Şeyh Abduh lehinde yazdıkları kitapları, makaleleri neden okumadığımı anlar ve beni mazur görürsünüz. Ancak sizler de bugüne kadar onların hatalı yolunu doğru zannederek hala ısrarla o yolda devam ettiğinize göre aleyhinde yazılanları okumamışa benziyorsunuz. Siz de onları okuyun.

Şimdi bu yolun hulasasını gördünüz. Bundan sonra bu bapta hiçbir özrünüz kalmamıştır, göreyim sizi!..

Cenab-ı Hakk hiçbirimiz doğru yoldan ayırmasın...

EBU'L-AL'A EL-MEVDUDI

Devrimizde Pakistan'da Ebu'l-A'la el-Mevdudi namında bir zat türedi. Bu zat yazarlığıyla, üslubuyla, parlak ifadeleriyle meşhurdur. En fazla meşgul olduğu ilmin felsefe olduğu söylenir. Fakat kolay tarafından din alimi olmaya da heves etmiş, dinde reformcu bir cemaat meydana getirmiştir. "Dinin Yenilenme ve İhyası" namında bir eser yazmıştır. Bu sebeple İslam aleminin her tarafında, bilhassa Pakistan'da ve Mısır'da şöhret bulmuştur. Mısır'ın reformcu yazarları onu göklere çıkartmış, buna mukabil Pakistan'ın Ehl-i Sünnet uleması da kendisini yerlerin dibine batırmışlardır. Memleketimizde bu zatı sevenler ve kendisine dinde söz sahibi imiş gibi mevki verenler bulunduğu göze çarpmaktadır. Anlaşılıyor ki, bu zevat Mevdudi'nin kim olduğunu iyi bilmiyorlar. Onu en iyi bilenlerin kendi hemşehrileri olacağına şüphe yoktur. İşte Mevdudi'yi öğrenmek isteyenlere naçiz bir hizmet olur ümidiyle onun hakkında Pakistan'da neşredilen bir eserden bazı kısımları tercüme etmeyi münasip gördm. Eserin adı "Üstad Mevdudi ve Hayatıyla Fikirlerinden Bazı Nebzeler"dir. Eserin müellifi büyük hadis alimlerinden Medrese-i Arabiye Müdürü faziletli Muhammed Yusuf el-Bennuri Hazretleridir. Kitap 1966'da Karaçi'de basılmıştır. Önsözünden anlaşıldığı veçhile eser büyük hadis alimlerinden Muhammed Zekeriya Hazretlerinin yazdığı bir hitabeye mukaddime olmak üzere kaleme alınmıştır. Biz onun bütününü değil bazı yerlerini aldık.

Şeyh Muhammed Yusuf, kitabının önsözünde şöyle diyor:

"İşte böyle bir zamanda Hindistan'da Ebu'l-A'la el-Mevdudi'nin hareketi ve Cemaati İslamiye teşkili başladı. İyi bir hükümet kurmak 'Dinin Yenilenmesi ve İhyası' adlı elverişli bir nizam meydana getirmek iddiasıyla ortaya çıkmış güzel güzel isimlerle fikir ve nazarları celp etmiştir. Millet onun davasında sadra şifa verecek deva ve bu hissedilir boşluğu dolduracak meta var zannı ile hemen davetine icabet etti. Onun çağrısını, davasını medh u sena etmeğe başladılar.

Mevdudi bazı büyüklerin takdir ve iltifatları, bazılarını teyitleri, birtakımlarının onunla teşrik-i mesaileri arasında ilerlemeğe başladı. Hareket canlandı, kuvvetlendi; ilerledi ve dallandı.

Lakin ne yazıktır ki kaleminden firaset-i iman sahiplerini intibaha getiren şeyler zuhur etti. Bu zevat kalplerinin keskin

nuru sayesinde onun fikirlerindeki sapıklık ve çarpıklığın tehlikesini sezdiler.

Zamane dinsizlerinin her devirde dillerine doladıkları "İslam, Müslümanların kötü davranışları yüzünden toplumu ilerletme hususunda muvaffakiyetsizliğe uğradı. O mübarek günler, sayılı birkaç yıldan ibaret kaldı. Bahtları yar olmadı" lakırdıları gibi o da ta ilk asırlardan başlayarak günümüze kadar selefe atıp tutmağa başladı, fesubhanallah!..

Allah Teala'nın bütün dinler üzerine muzaffer kılacağı,kıyamete kadar koruyacağını ilan buyurduğu bir din!..

Peygamberimizin -sallallahu aleyhi ve sellem- "Bir taife kıyamete kadar hakkı tutmaktan geri kalmayacaktır." "Ümmetim en hayırlı ümmettir." "Ümmetim delalet üzerine ittifak etmez." "Ümmetim yağmur gibidir, evveli mi daha hayırlıdır sonu mu bilinmez" diye nida buyurduğu bir din!..

Buna benzer birçok ayetler ve Resulullahın -sallallahu aleyhi ve sellem- parlak hadisleri vardır ki, her nesilde hayrın bu ümmetle kalacağını gösteriyor. Bunun zıddına kim sesini çıkarır da Allah ve Resulünü yalanlayabilir! Mevdudi gibi birisi mi bu dini yeniden diriltecek; bu ümmetin gelmiş ve geçmişinin yapmadığını yapacak? İşte buna şaşılır!

Bu gibi şatafatlı iddialar karşısında büyük ulemanın seçkinleri intibaha geldi. Ona hüsnüzan beslerken şimdi üzüntüye düştüler ve dini müdafaa için memleketi felakete sürükleyen bu yanlış düşüncenin önünü almağa kıyam ettiler.

Bu büyüklerden biri, zamanımızın bereketi hadis alimi Mevlana Muhammed Zekeriya Sıddıki Hazretleridir. Kendisi hadiste yüce telifat sahibidir. Hayatı tedris ve telif suretiyle ilme hizmet ederek geçmiştir. Bu zat Mevdudi'nin şöhretine aldanan bazı ulemaya bir beyanname yazdı. Beyanname basıldı. Bana da beyannameye bir mukaddime yazmamı rica etti. Bu mübarek davete derhal icabet ettim. Ve aşağıda okuyacağın satırları yazdım. Allah hidayet ve tevfikin velisidir.

Muhammed Yusuf

el-Bennuri

MEVDUDİ'NİN FİKİRLERİNDEN BİR NEBZE

MEVDUDİ'NİN NAZARINDA ALLAH, RABB, İBADET VE DİN

1- Mevdudi "Kur'an'ın dört temel ıstılahı" adlı kitabının mukaddimesinde şöyl diyor: " İlah, Rab, İbadet ve Din! Kur'an'ın dört temel ıstılahı! Bunları bilen Kur'an'ı bilir. Bunları bilmeyen Kur'an'ı bilmez; tevhid'i bilmez, şirki bilmez; ibadetin yalnız Allah'a mahsus olduğunu da bilmez. Her kime bu ıstılahlar gizli kalırsa mü'minbile olsa o kimseye Kur'an'ın anlaşılması gizli kalır ve mü'min olmasına rağmen inanç ve ameli eksik olur."

Sonra şöyle iddia ediyor: "Bu ıstılahların manalarında Kur'an'ın indiği devirdeki anlaşılandan değişme vaki olmuştur. Bu geniş manalar yerlerini dar madut ve mübhem manalara terk etmişlerdir. Bunun iki sebebi vardır: Arap dilinin zevkinin azlığı ve Müslümanların islam devrinde doğmuş olmaları. Bu sebeple Kur'an'ın indiği devirde kafirler hakkında kullanılan bu manaları bilememişlerdir. Bilahare mezkur ıstılahlara Kur'an'ın indiği devirde kullanılan manaları ile birlikte lugat uleması ve tefsir erbabına da gizli kaldığı için insanlar dinin dörtte üçünü anlayamamış hatta İslam'ın hakiki ruhu kendilerine gizli kalmıştır. Bundan dolayı da inançlarında ve amellerinde eksiklik görülür."

Mevdudi'nin söylediklerini tam sadakat ve diyanetle tercümesi budur. Risalesinin sonunda

(156'ıncı sayfada) "Allah Teala Peygambere -sallallahu aleyhi ve sellem- Nasır suresinde farzları (yani peygamberlik farzlarını) eda ederken kendinden sadır olan kusurlarından dolayı Rabbine istiğfarda bulunmasını emretmiştir." diyor.

Tenkit ve Muaheze:

Mevdudi'nin sözünden anlaşılıyor ki lugat uleması ve müfessirler bu isimlerin Allah tarafından murat edilen manalarını bilememişlerdir. O bu zevattan hiçbirini istisna da etmemiştir. Bunları üstad Mevdudi'den başkası anlayamamıştır iddiası şüphesiz şatafatlı bir davadır. İşin cidden şaşılacak tarafı, Mevdudi bu manaları izaha başlayınca orta çağların lugat alimlerinden İbn-i Esir el-Cezeri, İbn-i Manzur el-İfriki, Firuz Abadi gibi zevatın "en-Nihaye", "el-Lisan" ve "el-Kamus" adlı eserlerinden istifadeye mecbur olmuştur. Kendisinin boyu Ebu Ubeyde, Ebu Ubeyd, Ebu Hanife ed-Dineveri, İbn-i kuteybe gibi lisan alimlerini ve onlardan sonra gelen Ezheri ve Cevheri gibi

zevatın topuklarına bile eremez. Şu halde Mevdudi'nin bu kelimelerin şerhlerini, hakiki ve mecazi manalarının izahını, Müslümanlar arasında ve Müslüman evlerinde doğup Araplarca murat edilen manalarını bilmeyen bu zevattan alması nasıl doğru olabilir? Böyle büyük bir dava bütün dalalet ve sapıklık kapılarını açmak demektir. Bütün bu asırlar boyunca lisan ve tefsir ulemasından emniyet kalkar. Kur'an'dan şahit göstermeksizin lisan uleması ile tefsir erbabı ile ihticac etmeksizin dilediğimiz gibi akıl ve idrakın anladığı şekilde tevil yolunu açar. Bak bir kere Allah hayrını versin! Öyle bir şey ki onu Muhammed bin Cerir et-Taberi ve sonrakileri bilememiş; Cürcani, Zemahşeri, İbn-i Teymiyye, İbn-i Kayyim, İbn-i Kesir bilememiş; onlardan öncekiler ve sonrakiler bilememişler... Aradan 14 asırlık uzun bir fetret devri geçtikten sonra Mevdudi anlamayı üzerine almış!.. Bu kelimelerin manaları bilinmediği için şu derin uçurum meydana gelmiş... Hem de şu dört kelimeden: İlah, Rab, ibadet ve din!

Bundan daha kepaze cehalet olur mu -ilk asırlardan bugüne kadar Arap ve Acemden gelmiş geçmiş bunca lisan uleması belagat erbabı, muhaddisler, müfessirler bir şey anlamamış da, Arapçayı iyi konuşup iyi yazamayan hatta Urduca tercümelerin yardımı ile anlayabilen bir ecnebi adam anlamış!..

Lat ve Uzza'ya tapanlar ilahın, rabbin, ibadetin ve dinin manalarını anlamışlar da bütün Müslüman ümmeti Peygamberlerinin ilmini asırlarca birbirlerinden aldıkları halde bunların manalarını bilememişler! Subhanallah!.. Sen hiç akıllara bu davadan daha uzak bir söz gördün mü? Bir şey ki onu cahiliyetleri devrinde kafirler biliyor... İslam devrinde Müslümanlar Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem- kendilerine kitap ve hikmeti öğretmesine rağmen bilemiyorlar!.. Herhalde onu Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de anlamamıştır. Yahut Müslümanlara öğretmemiştir, Öğretse bile birkaç asır sonra bu anlayış inkıtaa uğramıştır.

Acaba bu uzun ve geniş davalar niçin? Bunlar nefisteki bir hacet ve kalpteki bir maraz içindir. Bunları iddia ediyor ki tevile ve kelimelerin manalarını bozmaya imkan bulsun! Bütün bunlar kitaplarında risalelerinde neşrettiği tevil ve tahriflere hazırlıktır. Bunlarla istediğini yapmak kendisine mümkün olur. İşte kitaplarında muameleler, akitler, ahitler, dünya işleri, idare ve hayat nizamı gibi dinde olan her şeyi ibadet saymıştır.

İbadetin namaz, oruç, zekat ve hacca münhasır olmadığını açıklamıştır. Bunların yanında iddia ettiği diğer şeyler bulunmazsa kurtuluş yoktur. Hatta bu ibadetleri İslam'da bizzat maksut olmayıp sulta ve iktidara gelmek, devlet kurmak için birer vasıta olduğunu iddia etmiştir. Bundan şu anlaşılır: Hükümet kuruldumu, bu vasıtalardan beklenen maksat son ermiştir. Şu halde hassaten bu dört ibadete lüzum kalmamıştır...

Senden bundan daha açık dalalet ve çarpıklık gördün mü? Ama kitaplarında ve yazılarında bu iddiaların çoğu yalabık kara kayanın üzerinde karıncanın kıpırtısı gibidri. Onları öyle bir üslupla anlatır ki anlayan pek az olur. Şüphesiz zamanda kör fitneler zamanıdır. Nitekim Buhari ile Müslüm'in hadislerinde bir adam hakkında "Ne akıllı ne zarif adam! Ama kalbinde hardal tanesi kadar iman yok!" buyurulmuştur. Allah'a sığınırız.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Hatemü'l-Enbiya ümmeti de Hatemü'l-Ümem olduğuna göre hiç İslam dininin esasları bir kimseye gizli kalır da her sapık dilediğini yapabilir mi? Hayır, hayır! Din mahfuzdur; şer'i hakikatler mahfuzdur. Onlar hem ilmen hem amelen ma'mulun bihtir. Onlara şek şüphe arız olamaz.

Hasılı bu isimlerin manalarını Mevdudi'den başka kimse bilemeyince o dilediği tevili ve tahrifi yapmış; tevil kapısını ardına kadar açmış; İslam ümmetini ulemasıyla, muhaddisleriyle, fukahasıyla toptan cahil çıkarma imkanını bulmuştur!

Umarım bu tembih kanaatbaş olur da onu tetkik ve tahkik için kafi gelir. İnayet Allah'tandır.

Risalesinin sonunda anlattıkları da şaşılacak şeylerdendir. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- nübüvvet farzlarında kusur ettiği için Allah kendisine tövbe ve istiğfarı emretmiş!..

Allah'ın bu emri nerede, kusur etmek vazife yapmamak nerede!.. Anlaşılan bu adam, günah olmadan tövbe olmaz biliyor. Ve Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem- vazifesini eda hususunda günah işlediğini, kusur ettiğini sanıyor. Zavallı bilmiyor ki Resulullahın -sallallahu aleyhi ve sellem- istiğfarının manası başkadır. O, namazdan çıktımı, "Estağfirullah, estağfirullah" derdi. Namaz günahmıydı ki, ondan dolayı Rabbine istiğfarda bulunurdu! Heladan çıktığında "Allahım senin affını dilerim" derdi. Acaba Rabbine isyan mı etmiş de af diliyordu. Böyle bir çok yerlerde istiğfar ederdi.

Allah Teala Fetih suresinde "Ta ki Allah senin gelmiş geçmiş bütün günahlarını bağışlasın" buyurarak umumi ilanda bulunmamış mıydı! Allah Teala onun kadrini böyle yüceltmiş; ona nimetini böyle tanımlamıştı.

Bütün ümmet peygamberin masum olduğuna ittifak etmiştir. Bu gibi yerlerde istiğfarı ise Allah Teala'yı ve Kibriyasını şiddetle bilmesine hamd u senasının O'nun Celal ve Kibriyasına yetmediğine nazarandır; yetmediğ için istiğfar eder. Nitekim secde duası hakkındaki Müslüm hadisinde "Sana hamd usenayı sayıp bitiremem, sen kendini nasıl sena buyurdunsa öylesin" demiştir. Ortada ne günah vardır, ne suç! Ne taksir vardır, ne hata! O halde hani peygamberlik vazifelerini yaparken noksanlığı nerede.

Mevdudi sanki gözetleme kulesine yerleşmiş de kalbinde ve inancında beslediği "Bütün peygamberler hata ederler, günah işlerler; ismet daimi değildir" davasını ilan için fırsat gözetiyor. Ve kalbindeki inancı kaleminden damlıyor. Kalbin içinde ne varsa dışında da o sızar. Bunları aşağıdaki beyanımızdan anlayacaksınız.

Mevdudi'nin yazılarında Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem- veya diğer peygamberlerin işlediklerinden bahsetmesi bir kalem hatası değildir. Bu onun kalbine akide gibi yer eden bir şeydir. Ve onun uydurma kaidelerinden biri olmuştur. Bu suretle peygamberlik mansıbına dokunuyor; bununla da dinin temeli sarsılıyor. O, Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem- sair insanlar gibi kimi isabet, kimi hata, bazen itaat, bazen isyan eden bir insan olduğuna inanıyor. Ona göre Peygamber masum değildir.

Mevdudi'nin kitaplarını, makalelerini ve hadislerini okuyan bir kimse, buna satır aralarında rahatlıkla ve serbestçe vakıf olur. Peygamber masum değildir. Sahabede, cahiliyet marazlarından, arınamadıkları bir şeyler kalmıştır. Şu halde dinden emniyet kalkıyor demektir. Biz dini kimlerden alacağız?

Mevdudi'nin cemaatinden ilmi ile tanınan Müftü Muhammed Yusuf, bana bir defa reddiye olarak yazdığı makalesinde: "Kur'an bütün peygamberlerin asi ve günahkar olduklarını beyanla doludur. Sen ise onlar için masumiyet iddia ediyorsun" diyordu. Allah'a sığınırız.

Buradan anlaşılıyor ki, bu fikir onun cemaatinin inançlarındandır. Onu liderlerinden ve başkalarından almışlardır.

MASLAHAT İCABI İSLAM'IN TEMELLERİ DEĞİŞEBİLİR

2- Üstad Mevdudi hulasa olarak şöyle diyor: "İslam'ın temelleri iki kısımdır. Bir kısmı değişiklik kabul etmez, Allah'ın birliğine inanmak ve peygamberlik böyledir. İkinci kısım maslahat icabı değişiklik kabul eder."

Bundan sonra Allah Teala Hazretlerinin: "Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ve kadından yarattık, tanışasınız diye sizi cemaatlere, kabilelere ayırdık. Şüphesiz Allah indinde en makbulünüz en ziyade takva sahibi olanınızdır" ayet-i kerimesiyle buna misal veriyor.

Mevdudi şöyle diyor: "Bu kaide dinin temellerinden biridir, efrat ve kabileler arasında adalet, neseb ve kabile gibi her unsuri tefrikaya son vermek! Kıymet ve üstünlük kişi ile Allah arasındadır. Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- bununla amel etmiştir. Bunu birçok defalar ilan da etmiş; köleleri azatları kumanda mevkilerine tayin suretiyle bilfiil icra etmiştir. Bu nizamı kurmağa çalışmıştır. Lakin memleket nizamı kurma zamanı gelince bu temel kaideyi çabucak terk etmiş; 'İmamlar Kureyş'tendir' demiştir." İşte muhterem üstad Muhammed Eşref'in el-Minber mecmuasının 21 ocak 1958 tarihli sayısında bu yanlış fikri uzun uzadıya tenkit ederken Mevdudi'den hikaye ettiklerinin cümlesi budur.

Mevdudi: "Araplar hilafet ve riyasetin Arap'tan başkasına verilmesine tahammül edemiyorlardı. Hatta hilafete Kureyş'ten başkasının getirilmesini çekemiyorlardı. Bunun üzerine Peygamberimiz, Kur'an'ın ifade ettiği eşitlik esası ile ameli terk etti. Dini kurmak için ashabını da bundan menetti..." diyor.

Tenkit ve Muaheze:

Bu son derece hatalı bir düşüncedir. Dalalet ve çarpıklığın evc-i balasına ulaşmıştır. Onu ret ve tenkit yerini tutacak hiçbir tevil temizleyemez. Şenaatı fecrin doğuşu kadar açıktır. Hiçbir delil ve burhana ihtiyacı yoktur. Evet, namaz, zekat, oruç, hac ve emsali her ibadet İslam'ın esas maksatlarından da olsalar, memleketin nizamı gerektirirse değişebilirler. O buna "ameli hikmet" adını veriyor. Dini şer'i temellerinden her şeye girer.

Bir bak! Allah hayrını versin! bundan daha açık bir dalalet ve çarpıklık gördün mü?

Üstad Mevdudi, Pakistan devletinin milletvekilleri ve devlet başkanı seçimi yapılırken "Cemaat-i İslamiye" nizamnamesinde, yeni keşfedilen bu fikri ileri sürmüştür. Pakistan'ın merhum Devlet Başkanı Eyüp Han'ın karşısına Fatma Cinnah Hanım çıkmıştır. Mevdudi ile cemaati, Allah'ın verdiği bütün güç ve kuvvetleriyle Fatma Hanımı tutmuş; bütün başkanlık sıfatlarının, riyaset vasıflarının Fatma Hanımda mevcut olduğunu, Eyüp Han'ın bunların hepsinden mahrum bulunduğunu iddia etmişlerdi. Memlekete reis olmak Fatma Hanımın hakkı idi!..

Ulema ve millet buna itiraz ettiler: "İslam esaslarına göre kadında reislik selahiyeti yoktur. Fatma Hanım reis olamaz" dediler. Mevdudi ise bu temel kaideye sarıldı: "Bu nazariye İslam'ın tebdil, tağyir kabul eden esaslarından biridir. Allah'ın birliğine inanmak ve peygamberlik meselesi gibi değildir..." dedi.

Onun bu akidesine karşı büyük gürültüler koptu. Gazetelerde, mecmualarda, meclislerde, kongrelerde geniş bahisler açıldı. Her taraftan yaygaralar göklere yükseldi. Mevdudi'ye gölgesinden daha bağlı olan üstad Emin Ahsen İslahi 1957 yılında bu fikir sebebiyle cemaatteki mevkiinden istifa etti. Halbuki onu cemaatte teyit eden, birçok fikirlerini süsleyip püsleyen, bütün gücüyle kendisini müdafaa eden bu zat idi. Fakat bundan sonra onunla beraber kalamadı. Bu lokmayı yutamadı. Bu sapık adamla kuvvetini, gençliğini, neharet ve himmetini yitirdiğinden dolayı üzüntü ve pişmanlık içinde ondan ayrıldı.

PEYGAMBERLERİN İSMETİ DEVAMLI DEĞİLDİR

3- Üstad Mevdudi şöyle diyor: "Peygamberlerin ismeti (masum olmaları) zatları iktizası değildir. Lakin peygamberlik farzlarını yerine getirmeleri için Allah onları hata ve zellelerden korur. Allah onları bir saat korumasa hata ve zelleler hususunda diğer insanlar gibi olurlardı... Güzel ve tedbir olmak üzere Allah bazen bu hassayı onlardan kaldırır; ta ki kendilerinden bazı zelleler sadır olsun! Allah bunu, onların insan olduklarını, ilah olmadıklarını göstermek için diler." (et-Tefhimat'taki sözünün tercümesidir. Sayfa 57, cüz 2. Üçüncü baskı)

Tenkit ve Muaheze:

Peygamberlik vazifelerinde bütün peygamberlerin masum olduğu ve bu ümmetin ittifak ettiği bir sözdür. Bazı anlarda ismetin onlardan kaldırılması ise son derece tehlikelidir. Çünkü o an

belli değildir. Bu nüktenin fasid olduğu meydandadır... Ve peygamberliğin şanını zedeleyecek şeylere götürür.

Mesela herhangi bir şey hakkında biri kalkıp "Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- bunu ismetinin kaldırıldığı zaman yapmıştır" diyebilir. Bu takdirdr Peygambere emniyet kalmaz.

Bu ümmetin uleması şunu söylemişlerdir: "Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- bazen içtihat ederdi. Şayet içtihadında bunun için Allahu Teala tarafından tembih gelirdi. Vahiy inmezse Allah'ın emrinin içtihada uygun olduğu, içtihadında isabet ettiği anlaşılırdı."

Mevdudi'nin söyledikleri nerede, bu izahat nerede! Üstad Mevdudi, peygamberlerin nefis şerrinden mahfuz olmadıklarını açıca söylüyor. Davud -aleyhisselam- hata etmiş; Yunus -aleyhisselam- peygamberlik vazifesinde kusur etmiş; Musa -aleyhisselam- aceleci imiş; Adem -aleyhisselam-hırsına kapılarak ma'siyet çukuruna düşmüş!..

Telifatında ve yazılarında buna benzer saçmalar çoktur.

Sonra peygamberlerin insan olup ilah olmadıklarını anlatmak için "Yemek yemeleri, sokaklarda yürümeleri yetmez mi? Onlara ecel ve ölüm gelmiyor mu? Diri olup ölmeyen yalnız Allah Teala'dır. Ne demek, yiyip içmeleri, ölmeleri ve buna benzer halleri insanlık sıfatlarından değil midir? Bu onların insan olup ilah olmadıklarını göstermiyor mu?" diyor.

Acaba Mevdudi peygamberlerin insan olduğunu anlatmak için günah işlemelerine, asi olmalarına, zelle ve kusur yapmalarına muhtaç mı oluyor? Bu saptırıcı, çarpık fikir ne oluyor?..

Mevdudi "Cemaatin ve Vazifelerinin Aynası" adlı kitapta şöyle diyor: "Dinden hakiki maksat yararlı bir hükümettir."

Yine orada sarahaten şunu söylüyor: "Bu maksattan gafil kaldıktan sonra Allah'ın rızasına ulaştıracak hiçbir amel kalmaz." Yine orada "Bu maksadın husulü içtimai bir kuvvete bağlıdır. Bu kuvveti ihlal eden kişi büyük bir suç irtikap etmiş olur ki, bu suçu Allah'ın birliğini ikrarla namaz kılmakla yok edemez..." diyor.

Bu mevzuun etrafında muhtelif üsluplarla öyle dırldayıp duruyor ki, dinden maksat hükümet nizamından ibaret olan şu siyasi işler olduğunda tevile imkan bırakmıyor. Bunlar olmazsa hçbir namaz, oruç, ibadet ve tevhid kabul etmiyor.

Sanırım onun sözlerinden ilk intibaha gelen üstad Abdülmacid Deryabadi oldu. Ve maruf mecmuası "Sıdkı Cedid"de ona reddiye yazdı.

İslam cemaatinin yalnız bu esas kaideleri insanların gözlerini açmağa, Mevdudi ile onun fikirleri hakkında basiretlerini aydınlatmağa kafidir. Lakin son derece üzülerek söyleyeyim ki bir şeyi sevmek insanı körleştiriyor, sağırlaştırıyor.

"Zira gözler kör olmaz, lakin göğüslerindeki kalpler kör olur." Sadekallahülazim!

Mevdudi İslam'ın üzerlerine kurulduğu ibadetler hususunda tefrita kaçtığı gibi hükümet kurmakta da tefrita kaçtı. Böyle bir şeye "dini yenilemek, dini ihya etmek" denir mi? Bu yenilemek midir, dini yıkmak mıdır? Bu dini ihya mıdır, yoksa dini öldürmek midir?

İnsaf edip yolundan sapmayana Allah rahmet buyursun.

MEVDUDİ'NİN DECCAL HAKKINDAKİ İTİKADI VE HAZRET-İ PEYGAMBERİ HADİSLERİNDE YANILMAKLA İTHAMI

Mevdudi şöyle diyor: "Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Deccal'in kendi zamanında yahut ona yakın bir zamanda çıkacağını zannediyordu. Ama bu zannı üzerinden 1350 senelik uzun asırlar geçtiği halde Deccal çıkmamıştır. Binaenaleyh Peygamberin zannı doğru olmadığı subut bulmuştur." (Resail Mesail, sayfa 57. basım Hicri 1351.)

Sonra 1354 Hicri yılında basılan ikinci baskıda "Peygamberin zannı vaktinden önceydi" cümlesini ziyade etmiş; 1362'de basılan üçüncü baskısında da: "1357 sene geçmiş, ama Deccal çıkmamıştır. Hakikat işte budur!" ibaresini ilave etmiştir. Kitabının 55'inci sayfasında da şunları yazıyor: "Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem- hadisleri arasında Deccal hakkında rivayet edilen her hadisin onun bir düşüncesi ve kıyası olduğu sübut bulmuştur. Bir defa Deccal'in Horasan'dan zuhur edeceğini başka bir defa İsfahan'dan, bir defa da Şam'la Irak arasından çıkacağını sanmış, kimi onun Medine'deki İbn-i Sayyad olabileceğini zannetmiş, bir defa da Filistini'nin rivayeti veçhile Filistinli bir rahiptir demiştir." Temimidari'de (Yani Sahih-i Müslim'de.)

Tenkit ve Muaheze:

Evvela bu sözü, Deccal'in çıkacağını açık açık inkarıdır. halbuki Deccal'in çıkacağı inancı kat'iyet ve yakın derecesine varan mütevatir hadislerle sabittir.

İkinci olarak: Bu söz Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem- bu hususta hata ettiğini "Geçmiş asırlar tarihi bu zan ve tahmini yalanlamıştır" demek suretiyle açıkça iddiadır.

Üçüncü olarak: Mesih Deccal'in çıkacağı inancı mesih bin Meryem -aleyhisselam-'in gökten inişi gibi kat'i bir akidedir. Hatta her semavi dinde kat'i olarak rivayet edilegelmiş kat'i bir inançtır.

Buhari'nin Sahih'inde Abdullah bin Ömer'e mevkuf olarak birkaç yerde tahric ettiği bir hadiste: "Allah'a hamd u senada bulundu, sonra Mesih Deccal'den bahsetti. Onun hakkında uzun söz etti ve 'Allah hiçbir peygamber göndermemiştir ki ümmetine uyarıda bulunmasın. Hazret-i Nuh ve ondan sonra gelen peygamberler, Deccal hakkında uyarıda bulunmuşlardır. O sizin aranızda zuhur edecektir. Eğer onun halini bilmezseniz, Rabbinizin tek gözlü olmadığını bilirsiniz. Deccal'in sağ gözü kördür, gözü salkımdan uğramış üzüm tanesi gibidir, ila ahire...' buyurdu" deniyor.

Her peygamberin dilinden her dinde rivayet edilegelen şu şaşılacak tevatüre bak! 124 bin peygamberin dilinden bildirilen kat'i bir akide! Her peygamber kavmini ondan uyarıyor. Sonra peygamberlerin sonuncusu -sallallahu aleyhi ve sellem- Deccal'in fitnesinden hayatı boyunca fiili hadislerle Allah'a sığınıyor; kavli hadisleriyle ashabına ondan Allah'a sığınmalarını emrediyor, nihayet Deccal'in çıkması kıyamet alametlerinden olmak üzere tevatüren sübut buluyor!.. Acaba akıllarda bundan daha kuvvetli kat'iyet tasavvur olunabilir mi?

Bu dini hakikatler karşısında bir de Mevdudi'nin sözünü düşün!..

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- vazifesinden şüphe ediyormuş! Yaptığı yalanını da mülahaza et! Resulullahın -sallallahu aleyhi ve sellem- zannı doğru değilmiş!..

Dördüncü olarak: Mesih Deccal'in çıkması, Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem- haber verdiği kıyamet alametlerindendir. Kıyamet nasıl kat'i ise bu akide dahi

mütevatir olduğu için kat'idir. "Uzun asırlar geçti, ama Deccal çıkmadı" iddiası birinin kalkıp da "Naslarda kıyametin yakın olduğu haber verilmesini tarih yalanlamıştır. çünkü asırlar geçmiş; ama kıyamet kopmamıştır" demesine benzer. Bunula onu hiçbir farkı yoktur.

"Ağızlarından söz olarak çıkan şey pek büyüktür. Yalandan başka bir şey söylemezler."

Beşinci olarak: Deccal'in çıkacağı yer hakkındaki ihtilaf cevheri bir şey değildir. Bu rivayetler arasındaki kad-i müşterek Mesih-i Deccal'in çıkmasıdır. İster Horasan'da, ister İsfahan'da çıksın! Kaldı ki Horasan'la İsfahan aynı yerdir. Sonra Deccal'in memleketlerde dolaşması olacaktır. Binaenaleyh Şam'da veya Irak'ta yahut ikisinin arasında veya Mekke'de zuhur etmesi birbirine zıt veya çelişkili değildir. Bu gibi şeylerde ancak hadiste ve onun ifadesinde basireti olmayanlar şüphe eder.

Bu mukaddimenin sonuna büyük ulemnın ve din ulularını Mevdudi ile cemaati ve tüzüğü hakkında 1 ağustos 1951'de Delhi'deki "Cemiyet-i Ulema"nın yazıhanesinde aldıkları kararı derc ediyoruz.

Din ulemasının büyükleri bu kararı ittifakla alırken, içlerinde Deyubent'te Daru'l-ulum hocalarının reisi Şeyhülislam Seyyid Hüseyin Ahmed el-Medeni,

Hindistan Başmüftüsü Muhakkık Şeyh Muhammed Kifayetullah Dihlevi, Deyubent Daru'l-ulum Müdürü Hakimu'l-İslam Şeyh el-Kari Muhammed Tayyip ed-Deyubendi, Sehar nufurda Mazahiru'l-ulum Müdürü Muhaddis Mevlana Şeyh Abdüllatif, "Evcezu'l-Mesalik Şerhun Muvatta' Limhalik" adlı eserin sahibi, asrımızın bereketi Şeyhü'l-Hadis Muhammed Zekeriya el-Kandolovi es-Sıddıki, Hindistan'ın hatibi Cemiyet-iUlema sekreteri Şeyh Ahmed Said, Mazahiru'l-ulhum Müftüsü Şeyh Said Ahmed vesair ilim ve fetva merkezi zevatta vardı.

Bu büyükler mezkur beldelerin ilim, fıkıh, din ve takva yönünden göz bebeği güzidelerdi. Fetva mercii bunlardı.

Kararın tercüme edilen nassı şudur:

"Mevdudi'nin ve Cemaat-i İslamiye namındaki hizbinin eserlerini okumak, halkı din imamlarına tabi olmak veya alakayı kesmek hususunda serbest bırakmaktadır, bu da ammeyi helak ile tamamen delalete sevk eden Müslümanların

Ashab-ı Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ve Selef-i Salihin ile alakalarının azalmasına sebep olan şeylerdendir. Gerçekten, onun tahkikatının ve yalnış düşüncelerini birçoğunu halk benimsediği takdirde bunlar yeni bir fıkhın doğmasına, dinde modanın, İslam'da ilm-i yakina karşı bid'atin zuhuruna vesile olacaktır. bu ise dinen son derece zararlıdır.

İmdi bizler sarahaten deriz ki: Bu gibi şeyleri ihtiva eden her hareket hatadır; Müslümanlara zarar verir.

Biz bu cemaatten ve bu hareketten beri olduğumuzu ilan ederiz."

Ulema bu karara son derece musamaha içinde ittifak etmiş; Mevdudi'yi muaheze hususunda şiidet göstermemişlerdir. Umum halk onlara meyletmekten sakınsın diye kararı gazetelerde ilan ettiler.

Bu kararı 26 sene evvel Mevdudi ilk meydana çıktığı zaman almışlardı. O zaman henüz bilahare meydana çıkan Sahabe ve Tabiin'e dil uzatma hususundaki serkeşliği zuhur etmemişti, kaleminden şu senelerde görülen ve bazılarını arz etmiş bulunduğumuz şeyler henüz çıkmamıştı. O zaman tefsir sahibi değildi. "Dini Yenileme", "Hilafet ve Mülkiyet" gibi bitirimleri ihtiva eden şeylerin sahibi değildi. O zevat bizim gördüklerimizi görseler, bizim karşımıza çıkanlar onların da karşısına çıksa elbette Mevdudi ile cemaati hakkındaki nükümleri bundan daha şiddetli olurdu. Ama bu büyük zevat basiretleri ile tehlikeyi sezdiler de suleha bu ehl-i takvanın yaptıkları gibi millete korunmalarını, ondan uzaklaşmalarını nisahat ettiler.

Bunların bir ikisi müstesna hepsi Allah'ın rahmetine intikal etmişlerdir.

Birkaç ay önce Hindistan'daki fetvalar merkezi ve Deyubent'teki Daru'l-ulum Müftülük Riyaseti, Mevdudi ile cemaati hakkında bir fetva çıkardı.

Fetvanın tercüme edilen nassı şudur:

"Müslümanların Cemaat-i İslamiye'den sakınmaları vaciptir. Bu cemaate iştirak etmek öldürücü bir zehirdir. Müslümanların vazifesi, delalete düşmemeleri için halkı bu cemaate iştirakten menetmektir. Bu cemaatin zararı, faydasından çoktur. Binaenaleyh ona iştirak etmek şer'an helal değildir.

Onu teyit ile yayılmasına yardımda bulunan herkes günahkar olur. Sevap kazanacağı yerde günah ve ma'siyete davet etmiş olur. O cemaatten bir mescitte imam bulunan kimsenin arkasında namaz kılmak mekruhtur."

Fetvayı Yazan:

Dayubent'te Fetvahane Reisi

Seyyid Mehdi Hasan

Cevap Sahihtir:

Fetva Reisi Naibi

Mes'ud Ahmed

23 Cumadeğil Uhra 1370

HÜSEYIN COZU

Aşağıdaki yazı Yugoslavya'dan gönderilmiştir.

Teşkilat-ı Diniyemizin Şura-i Alisi "Vırhovni Sabor" Reis-i muhteremi Hamdi Kemerlik Beyefendiye:

Teşkilat-ı Diniyemizin Şura-i Alisi riyasetine tayin edildiğinizi işittiğim zaman bu yüksek mevkiin değerli bir hukuk alimine verildiğini öğrenmiştim. Size o günden beri yazmak istiyorum. Bendeniz Makedonya'nın Gostivar kazasında altı bin nüfusuna yakın bir Müslüman kitlesinin yaşadığı ve barındığı münevverce bir köyün fahri vaiziyim, üç camimiz var. Camilerimizin imameti, bilgi ile ilgisi olmayanların elindedir. İmam olamadım; kutu yevmiyi Üsküp Tarih Milli Enstitüsü memuru gibi temin ediyorum. 1935 senesinden beri köyümüzün kürsi boşluğunu dolduruyorum. Halkımız diyanet teşkilimizin dergilerini okur. Bizde Glasnik gazetesi okunur. Bizde Preporot abonesi var, başkalarını da okuyan az değildir. Bu dergilerde yazılan yazılarla ilgilenen çoktur. Lakin içindeki yazılara bakılırsa maalesef birçok zamanlarda Glasnik ve Vırhovna Stara Şiştov'un değil, Hacı Hüseyin Cozu'nun naşiri efkarı

olmaktan öteye geçmiyor. Preporot da aynı. Halkımız itikatta Ehl-i Sünnet ve'l-Cemmat mezhebine bağlıdır.

Furu' ve ahkamda Hanefi'dir. Hüseyin Cozu mezheplere iltifat etmeyerek Glasnik'te İmam-ı A'zam, Şafii, İmam-ı Malik ve İmam-ı Ahmed bin Hanbel'i muhatap edinen bir arbiter sıfatını takınmış bulunuyor. Bilmem bu cozu'yu bu liberal fikirleinde beğenecek bir Müslüman tasavvur eder misiniz? Cozu, kendisini büyük müctehidlerin fevkinde buluyor. Cozu bu sıfatla yazıyor; bu sıfatla konuşuyor. Ben onu öyle tanımıyorum. Benim nazarımda o alelade bir mukallittir. Müçtehit değildir. Onda müçtehitleri muhakeme salahiyeti yoktur. Cozu selef ve halefe dil uzatmaktan çekinmiyor. Ona göre Kur'an-ı Kerim'in felsefe yoluyla tefsir edilmesi lazımmış. Allah Allah!..

Gözlerimizi açsak görürüz ki bugüne kadar müfessirler tefsir vadisine vüs'unu sarf etmiş ve tabii yapabildiği kadar yapmıştır. Bugüne kadar Kur'an-ı Kerim'e felsefe yönünden de girişler olmuştur. Felsefi tefsirler de yapılmıştır. Mesela "Yerlerde, göklerde bir Allah'tan başka ilah olsaydı fezada uğrarlardı." ayet-i kerimesinde çok derin felsefi tahlillere girişilmiştir.

Unutmayalım ki Kur'an-ı Kerim'i felsefe yolu ile tefsir işini kendisini dev aynasında gören Hüseyin Efendi yapamaz. Bu işi kendi zamanında Hüseyin Efendinin hocası Şeyh Seltüt de yapamazdı. Kur'an-ı Muciz'in her taraflı tefsiri her branştan dünyanın muhtelif fakültelerinde çok güzel yetişmiş geniş tecrübeli, geniş bir heyetin işi olabilir. Kur'an-ı Muciz'in beğenilecek tefsiri kıyamete kadar gelecek en büyük ilim adamlarının müşterek çalışması ile realize edilebilir. Kıyamete kadar gelecek ulema bile Hazret-i Kur'an'ın derinliklerine inemeyeceklerdir.

Sayın Reis Bey! Rica ederim, İslam dergilerinde yazılacak yazılar işinde Hüseyin Cozu'ya bir hudut edilmelidir. Hüseyin Efendinin sahif fikirleri çoktur. Fetvaları yarı bir alem... Hüseyin Efendinin Glasnik'i kardan ziyade zarar yapmaktadır. Hüseyin Efendi bu ve buna benzer fikirlerini neşretmekle kalsaydı, belki ben de harekete gelmeyecektim. Lakin o bununla kalmamıştır. Lütfen Glasnik'in 1974 senesine ait olan 11-12 numaralı nüshasını alınız. Hüseyin Efendinin, "Müsavi değillerdir. Ehl-i kitaptan ayakta bir ümmet vardır ki..." ayet-i celilesine ait tefsirini okuyunuz. Bizim altı olduğunu bildiğimiz mü'menünbih (iman edilecek şeyler) ona göre üç. Ona göre Allah'a ve Haşr u maada iman ettikten sonra, iyi bir ahlaka sahip olduktan sonra Müslüman, Hıristiyan, Yahudi salihin zümresine giriyor. Peygamber efendimize, meleklere, kadere ve Hazret-i Kur'an'a iman etmese de yine insan salih bir insan ve binaenaleyh mükafata layık bir insandır. Cozu bu ayet-i kerimenin tefsirinde aynen şöyle diyor:

"Görülüyor ki Kur'an-ı Kerim çalışkan ve dikkatli insanlardan bahsediyor. Çalışma hususunda insanlar arasında fark gözetmez. insanlar arasında bir ölçü yoktur. Hangi ismi taşırsa taşısın eşittir. Müslümanlık, Hristiyanlık ve Yahudilik formalite icabıdır. İnançlar arasında hiçbir fark yoktur. Bütün dinler bir tek yola yönelirler, o da Allah yoludur."

Ayrıca 1 Mart 1975 tarihli Preporot gazetesinin başmakalesindeki şu satırlara dikkat edelim:

"Prensip ve temel olarak bütün dinler Allah için çalışmayı ve öğrenmeyi teşvik eder. Mademki kıyamet günü vardır, öyleyse insanlar arasında neden fark yapalım? Allah'ın yarattıklarını sevmek lazımdır. Kötü ve uğursuz günlerde din çok lazımdır. Ve din insanın kötü gününde imdadına yetişir. Bu imdada yetişmek hayati değildir. Allah'a dua etmek şarttır, bu böyle şöyle değil, kat'idir"

Cozu bu yazılarıyla Hazret-i Muhammed'e, bütün enbiya-yı salifeye, meleklere, kütüb-i semaviyeye ve kadere iman etme lüzumunu inkar ettiği gibi bu inkarını diyanet işlerimize ait dergilerde ilan ediyor. Ona göre "La ilahe illallah" dedikten sonra "Muhammedürrasulullah" demeğe hacet yok.

Bu yazıları okuduktan sonra 36 sayfalık bir reddiye yazdım. Türkçe ve Arap harfleriyle yazdım. Glasnik, Hüseyin Efendinin malı veya malikanesi değildir. Bütün Müslümanların malıdır. Glasnik'te teknik bir mani yüzünden Arap harfleriyle neşredilemezse, Yeni Türkçe ile neşredilmesini istedim. Üzerinden bir sene geçti, neşredilmedi. Yazdığım reddiye ter döke döke yazılmıştı. İslam'ın akaid-i hakkasını müdafaa maksadı ile yazılmıştı. Hüseyin Efendinin berbat yazıları Glasnik'i işgal ederken benim yazıma Glasnik'te yer yok. Hem Sabor Reisi, hem de yüksek bir hukuk mütehassısı gibi size soruyorum. Diyanet işlerimiz kanununa göre benim de fikrimi beyana hakkım yok mudur? Glasnik'i Hüseyin Cozu'ya malikane gibi veren İslam Birliği ve bu birliğe ait olan İslamska Zaedinca kanunu mudur? Glasnik, Hüseyin Cozu'ya ait bir monopol mudur? Glasnik'in yalnız Boşnakça olması lüzumuna dair gökten ayet mi nazil olmuştur?

Hüseyin Efendinin bu yazılarından biri bir İslam memleketinde şöyle dursun; İngiltere, Fransa veya Amerika gibi bir Hıristiyan devletinde okunsa ayıp olur. İslam'ı yalnız Müslümanlar değil, gayri müslimler de tanır. Müslim veya bir gayri müslim tarafından Cozu'nun bu yazıları okunsa biz gülünç bir mevkie düşmez miyiz acaba? Bana kalırsa böyle bir şey baştan aşağı kadar bütün teşkilat-ı diniyemiz fonksiyonerlerinin kompromite edilmesine sebep olur.

Mevzuubahis ettiğim reddiyemi ekseros makinası ile teksir ederek birer nüshasını Reis Hacı Naim Efendiye, Cozu'ya,

Gazihüsrev Bey Medresesi Müdüriyetine, Bosna Hersek Diyanet İşleri Riyasetine, Priştina Diyanet İşleri Riyasetine, Priştina'da Allaeddin Medresesi Müdüriyetine, Üsküp Diyanet işleri Riyasetine, Titograd Diyanet İşleri Riyasetine, Zagrep'te Cozu'nun fikrinde olduğunu bildiğim Süleyman Maşoviçe, aynı fikir savunarak medreseye skıripta yazan Profesör Kazım Hacice vesaireye gönderdim. Maalesef derin uykusundan uyanan bir ferde rastlayamadım. Bizi inşaallah Sur-i İsrafil uyandırır.

Üzerinden bir sene geçtikten sonra, 1975 senesine ait 11-12 numaralı Glasnik'i aldım. "Okuyucuların Sualleri ve Cevaplarımız" unvanını taşıyan 541'inci sayfada, Üsküplü, güya her şeyi halletmiş bir okuyucunun şu sualine rastladım: "Acaba büyük bilgin adamlar gibi Tesla, Einstein ve emsali İslam inançlarına inanmayanlar da cennete girecekler midir?"

Bu suale Cozu, Glasnik'in 542'inci sayfasında şu kaçamaklı cevabı veriyor. "Cevap: Biz bu sorulara birkaç defa cevap yazdık. Kur'an-ı Kerim ayetlerinde buna cevap verilmiştir. Tekrar geniş teferruatlı şekilde cevap vermek istemiyoruz. Aynı konulara dönmek istemiyoruz. Kur'an-ı Kerim'de açıkça belirtilmiştir ki; Allah inananlara ve çalışanlara ve geride iyi, hayırlı eserler bırakanlara, Allah onlara bir hediye verecektir. Herkes tarafından sevilen iyi bir eser. Kur'an-ı Kerim gibi "La yazlimü ehaden" (kimseye zulmetmez.) Birkaç defa yazılmış olup Allah hiç kimsenin hakkını zayi etmez ve azaltmaz. İyi bir eser için "Layudiu amele amilin."

Yukarıdaki okuyucunun Nikola Tesla ve Einstein gibileri cennete girecekler midir sualine karşı Cozu, böylelerinin mükafatlandırılacaklarını söylemekle cevap veriyor ve tabii cevabının cevap olduğuna inanıyor. Rica ederim, bu cevap mıdır? Sail yeniden müracaat etmek mecburiyetinde. Rica ederim, Müslüma gibi iman etmeyen bir insana mükafat "Nagrada" vaat eden Cozu'nun bu mükafatla kastettiği şey nedir? Bu mükafat cennet midir? Orada suali başka cevap başkadır. Cevabı suale uygun düşmesi için bu cevabın tafsili lazım gelir. Bu kaçamaklı cevapla Cozu, eski bir dalalatten, hatta daha kötüsünün tekrarını yapıyor. Cozu'ya soruyorum, icat ve ihtara, akıl ve zeka gibi nimetlerle nimetlenmiş bulunan Einstein, Edison, Tesla vesairenin İslam'ın akaid-i hakkası üzerinde durup düşünmeleri lazım değil miydi? Bir mucit ve bir muhteri' kainatın mucidini arayıp bulmakla mükellef değil midir? Cozu Nagrada fetvayı vermiş, iyi ama kendisi Allah'ın rahmetini taksim memuru değildir...

Ben cozu'ya yazdığım reddiyenin neşredilmesini isterim. Glasnik'te Türkçe yazılar da neşredilir. Tabii Arnavutça da

neşredildikten sonra Hüseyin Efendi hürdür, cevap verebilir. Bu reddiye neşredilmedikten sonra Cozu'nun hala bu dalaleti yapmasına nasıl müsaade edildiğine şaşarım Bu meselenin ehemmiyet-i fevkaladesine nazaran Şura-i Ali'de (Vırhovni Sabor) de konuşulması lazımdır, lazım değil, farzdır. Size müracaat ederken, sizi İslam'a acıyan hüsnüniyet sahibi bir Müslüman gibi tanıdığımdan müracaat ediyorum. Benim yazdığım reddiye Hüseyin Efendinin masasındadır. Sizden, bu yazımın neşredilmesi için bir çağrıda bulunulmasını, hatta bu hususta semahutlu Hacı Reis Efendinin de ikaz edilmesini ve ayrıca Cozu'nun halka idlal eden bu biçim yazıların neşrinden menedilmesini rica ederim. Üzerimize aldığımız vazifenin hakkı da böylelikle verilebilir. Bu ricamı iman ve İslam'a acıyan bir Virhovni Sabor reisi sıfatıyla size yapıyorum.

Tabiidir ki, beni bu müracaatımda haklı bulacağınızı ümit ederim. Ricalarımın is'af edileceğini umarak sizi İslam'ın Tahiyye-i Mübareke-i Tayyibesi (Esselamü aleyküm ve rahmetullahi ve berakatüh) selamı ile selamlar, saygılarımı sunarım.

Gostivar kazasında

Vrabçişte vaizi

Kemal

01.06.1976

Kemal Efendinin hazin mektubunu gördünüz muhterem okuyucularım!

Hüsyin Cozu, arkadaşım sayılır. Mısır'da dört sene bir çatının altında yaşadık. İkimiz de Ezher'in Şeriat Fakültesinden mezunuz. Yalnız o bizden bir sene ileriydi. Kendisi ile hiçbir hususi sohbetimiz olmadı. Rastlaştığımız zaman selamlaşırdık, o kadar. Fakat ciddi davranışları, derslerinden başka bir şey ile meşgul olmaması, arkadaşların dikkatini çekiyor; hep beraber takdir ediyorduk. Biz Hüseyin Efendinin memleketine döndüğü zaman da aynı ciddiyet ve ağır başlılıkla Müslümanlara hizmet edeceğini umardık, böyle altından kalkamayacağı işlere karışacağı aklımıza gelmezdi. Yazık ki o da müçtehitliğe heves etmiş ve çok tehlikeli yollara sapmış! O da reformcular güruhuna katılmış! Kendisini ikazda bulunmak, evvela Müslümanlık, saniyen arkadaşlık borcumdur:

1- Halef ve Selef'e dil uzatmak, size hiçbir şey kazandırmaz; bilakis ahiretinizi mahveder arkadaş! Din ulemamız mucizelerden maduttur. İslam'a yaptıkları hizmetler saymakla bitmez, bizim vazifemiz ve borcumuz onlara -haşa- atıp tutmak değil, her birini rahmetle anmaktır.

2- Kur'an-ı Kerim bir felsefe kitabı değil, insanları iki cihanda mesut etmek için Allah tarafından indirilmiş, kanunlar mecmuasıdır. Binaenaleyh onu felsefe yönünden tefsire hacet yoktur. Bu sebeptendir ki, tefsirlerinde felsefe kokusu bulunan Fahreddin-i Razi gibi bazı müfessir ulemamız tarafından tenkit edilmişlerdir. Kur'an-ı Kerim'in manası anlaşılan ayetleri akla, felsefeye, fenne muhalif değildir. Fakat manasını anlamaya hiçbir veçhile imkan bulunmayan müteşabih ayetlere ne buyurulur. Onları hangi felsefe ile anlayıp izah edeceksiniz?

3- Altı madde ile hulasa edilen Amentü'yü üçe indirmişsiniz. Bunu hangi delile istinaden yaptıınz? Bizim bildiğimiz Amentü'nün her maddesi ayetlerle sabittir. Mesela şu anda her Müslümanın bildiği Sure-i Bakara'nınson ayetleri aklıma geldi. O ayetlerde Teala Hazretleri "Peygamber Rabbinden kendisine indirilenlere iman etti. Mü'minler de iman ettiler. Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler: Biz Allah'ın Peygamberleri arasında hiçbir ayrılık gözetmeyiz dediler." buyuruluyor.

Siz, Peygamberimiz Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'e, sair peygamberlere, meleklere, semavi kitaplara ve kadere imana lüzum görmediğinize göre bu baptaki delillerinizi bize gösterir misiniz?

4- "La ilahe illallah" dedikten sonra "Muhammedü'r-Rasulullah" demeğe hacet yoksa, Müslümanlık iddiasına ne hacet kalır? Essalarında bütün semavi dinler, Allah'ın birliğini telkin etmişlerdir. O halde hazır bu kadar cesaret göstermişken, işi neden yarıda bırakıyorsunuz; neden "EyAvrupalılar, Amerikalılar ve ey Yahudiler! Ayrı gayrı yok, biz hepimiz bir dine mensubuz, hepimiz cennetliğiz" diye açık açık ilanda bulunmuyorsunuz?

Bir Allah'a inanan bu kitlelere siz ister Müslüman, ister Hıristiyan, isterseniz Musevi adını verin fark etmez. Bu takdirde bütün küfür dünyası tarafından takdir edilir. Martin Luther gibi, Einstein gibi, Edison gibi sayılı büyükler zümresine katılırdınız, heykelleriniz dikilirdi.

Müslümanlarca hakiki iman altı madde ile Amentü'de hulasa edilmiştir arkadaş! Bunların hepsi ayetlerle, hadislerle sabittir. Bir tanesini istisna eden Müslümanlıktan çıkar, siz üç tanesini birden istisna etmekle maazallah katmerli kafir olmuyor musunuz? Bu suallere cevap lütfedersiniz, memnun oluruz.

5- Kaşiflerin cennete girmesine gelince: Eğer sizin felsefenize göre günün birinde deve iğne deliğinden geçerse Einstein, Edison ve Nikola Tesla gibi küffar da cennete girer, fakat

uzun söze hacet yok, ne deve iğne deliğinden geçecektir, ne de bu kafirler cennete gireceklerdir. Bu sözümle Kur'an-ı Kerim'in A'raf suresindeki şu ayet-i kerimeye işaret ettiğimiz anlarsınız: "Ayetlerimizi yalanlayıp, onlara karşı kibir gösteren küffar yok mu? Onlar için gök kapıları açılmaz, deve iğne deliğinden geçmedikçe, cennete de giremezler, işte biz mücrimleri böyle cezalandırırız." Ayet: 40.

Şimdi de kaşiflerin mükafatlandırılmasına gelelim: onların mükafatları dünyada verilmiştir. Düşünelim bir kere! Acaba Einstein meşhur nazariyesini Allahı'ın rızasını kazanmak, cennetlik olmak maksadıyla mı ortaya atmıştır? Edison bine ulaşan keşiflerinden birisini olsun Allah rızası için mi yapmıştır? Hayır!.. Bütün küffar büyükleri gibi onların da maksatları, ya şöhret, ya para, yahut her ikisidir. Bir de insanlığa hizmet iddiaları vardır, ama bunun hakikatle alakası ya hiç yok, yahut pek azdır.

Bu bir perdedir. Onlar hakiki maksatlarını örtmek için bu perdeyi kullanırlar. Einstein ve emsalini mükafatlandırmak hususunda hangi ayetlere istinat ettiğinizi bilmiyorum. Benim bu bapta hatırıma gelen Zilzal suresinin son ayetleridir. O ayetlerde Teala Hazretleri: "Her kim zerre miktarı bir hayır işlerse, karşılığını görür ve her kim zerre miktarı bir kötülük işlerse karşılığını görür." buyuruyor.

Şu halde keşif sahipleri de, insanlığın yararına bir hizmet yaptılarsa mükafatlarını görecekler demektir ve görmüşlerdir de, onlar dünyada iken mükafatlarını almışlardır. Bu keşifleri, meşhur olmak için yaptılarsa meşhur olmuşlar, kitaplara geçmişler, heykeleri dikilmiştir. Para kazanmak maksadı ile yaptılarsa, paralar kazanmışlar, zengin olmuşlardır. Bu suretle hesapları dürülen küffara siz hangi delille cenneti de vaat ediyorsunuz? Cennet'e ancak mü'minler girecektir. Yukarıdaki A'raf ayetine bir daha bakıverin, bu baptaki naslar asla tevil götürmeyecek kadar kat'i ve çoktur. Hatırlarsınız Mecelle-i Ahkam-ı Adliyenin ikinci maddesinde: "Bir işten maksat ne ise, hüküm ona göredir" denilmektedir. Bu madde manen mütevatir bir hadis-i şeriften mülhemdir. Mezkur hadiste: "Amellerin hükmü ancak ve ancak niyetlere göredir" buyurulmaktadır. Mesela bir kimse jimnastik olsun diye namaz kılarsa, kıldığı namaz jimnastiktir, hiçbir sevabı yoktur. Midesini dinlendirmek için oruç tutuyorsa, tuttuğu oruç perhizdir. Nitekim, "Nice oruç tutanlar vardır ki, tuttukları oruçtan kazançları sadece açlıkla susuzluktan ibarettir." hadis-i şerifi de bu hakikati anlatmaktadır. Netice: Einstein'ların güruhunun dahi mükafatları niyetlerine göre dünyada verilmiştir.

Hüseyin Efendiye son sözüm şudur:

Küffarı zorla cennet sokmağa uğraşacağınıza, lütfen kendinize gelin de Müslümanlara doğruyu söyleyerek onları kurtarmağa çalışın. Resulullahın yolu budur. Doğru yol budur, size yakışan da budur.

HAYREDDIN KARAMAN'IN MARIFETLERI

Bütün bu izahattan sonra tavşanın suyunun suyunun suyu kabilinden olmak üzere -talebemizden, bugün Yüksek İslam Enstitüsünde öğretim üyesi bulunan- Hayreddin Karaman da karşımıza çıkıyor.

Geçenlerde Büyük Gazete'de dolambaçlı bir makale neşrederek, aklınca bana cevap verdi. Fakat o cevabı kısa görmüş olacak ki: "Ahmed Davudoğlu hocaya mufassal cevabımız yakında neşredilecektir." diye ilan etti. Bekliyoruz; yazı daha çıkmadı. Yalnız henüz vakit geçmeden kendiine hatırlatalım ki, şu hususlara dikkat etsin:

1- Dolambaçlı ibarelerle okuyucuyu şaşırtmayın. İki kere iki dört edercesine açık ve dobra dobra konuşsun! Bana verdiği cevapta dolambaçlı yoldan yürüyerek: "Nikahın camilerde kıyılması şart değildir" demişti. Bu söz bana cevap teşkil etmez, çünkü ben nikahın camilerde kıyılması şarttır dememiştim. Ulemanın sözlerini nakletmiş: "Nikah bir ibadet olduğu için camilerde kıyılması, abdestli bulunulması, Cuma gününe tesadüf ettirilmesi sünnettir" demiştim. Sünnettir sözüne şart değildir diye cevap vermek doğru değildir. Böyle kaçamak lakırdıları asla kabul edemem. Bana Ehl-i Sünnet ulemasından tek bir alimin nikah ibadet değildir

dediğini nakletsin! Bu zat şayet sünnetle şart arasındaki farkı biliyorsa bu sözü ile demagoji yapıyor.

Nesil dergisinin 1 Nisan 1977 tarihli nüshasındaki yazısında: "Hiçbir yerde nikah dini değildir demedik..." diyor. Bu söz, yukarıda naklettiğimiz sözünü nakzeder. Sonra devamla: "Müslümanların her davranışı, İslam'ın içindedir, dinidir" diyor. Evet ama, bu davranışların arasında fark vardır. Bir Müslümanın başkalarına eziyet vermesin diye yoldan bir taşı atması da bir davranıştır ve sevaptır. Fakat hiçbir vakit nikahın ibadet oluşu ile nikahın camide abdestle kıyılması ile kıyas edilemez. Çünkü taşı atmak müstehap ve mendub, nikahın camide kıyılması ise sünnettir. Binaenaleyh nikahı gelişi güzel müstehap ve mendublar arasına katmak bir demagojidir. Yine o yazıda: "Bizim dediğimiz şudur: İslam'da, Hıristiyanlıkta olduğu gibi dini nikahı din adamının takdis etmesi, nikahın camide kıyılması gerekmez. Böyle şartlar yoktur. İslam, nikahının sahih olması için şartlar koymuştur. Bu şartlar nerede gerçekleşirse orada İslami evlenme yapılmış olur. Aranacak olan İslam'ın koyduğu şartlardır. Bunların bulunmasıdır. Bu mevzuda kitabımızdan nakledilenler eksik nakledilmiştir ve yanlış anlaşılmıştır. Ahmed Davudoğlu hocanın beyanatına karşı mufassal cevabım yakında neşredilecektir" diyor.

Sen nikahını ister kilisede, istersen havrada kıydır Hayreddin Efendi. Ona karışamayız. Yalnız böyle karmakarışık sözlerle Müslümanları şaşırtma! Şimdi diyelim ki; zatınız, Hıristiyanların nikahı ile İslam'ın nikahını mukayese etmişsiniz de İslam'da ruhbaniyet yoktur demek istemişsiniz. Biz de noksan nakledildiği için yanlış hüküm vermişiz. Fakat iş bununla bitmiyor ki! Siz nikahı ufak tefek hayırlı işler derecesine indiriylorsunuz. Bizim dediğimiz manada hiçbir yerde nikah bir ibadettir demiyorsunuz. Bu büyük bir hatadır. Peygamberin -sallallahu aleyhi ve sellem-: "Nikah benim sünnetimdir; her kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir." "Bu nikahı ilan edin; onu mescitlerde kıyın; ve onun için defler çalın!" ve emsali hadislerine aykırı düşer.

"İslam nikahının sahih olması için şartlar koymuştur. Bu şartlar nerede gerçekleşirse orada İslami evlenme yapılmış olur" diyorsunuz. Bana öyle geliyor ki, siz bunlardan başka bir şey bilmiyorsunuz, bilseniz: "Nikahın rüknü var arkadaş! Arkadaş sözüme kımayın, sevinin! Çünkü yazınızda hocanız olduğumu gizlemek için 'Ahmed Davudoğlu hocaya' tabirini kullanıyorsunuz. Terbiyeli bir talebenin hocası hakkında 'Davudoğlu Hocama' demesi icap ettiğini bilirdik. Ama sizin kullandığınız bu nekre ve tahkiramiz tabiri şimdiye kadar duymamıştık!

Evet, nikahın bir rüknü vardır ki, asıl nikahı meydana getiren odur. Rükün olmasa bütün şartların bulunması hiçbir mana ifade etmez.

Nikah yok demektir. Nikahın rüknü kızın: "sana vardım"; oğlanın da: "seni aldım" diyerek icap ve kabul yapmalarıdır. Şer'an bu sigaların ikisi de mazi yahut hiç olmazsa biri mazi biri müstakbel olması şarttır. Bu bapta fıkıh kitaplarımızda uzun izahat vardır. Siz bunlardan hiçbir yerde tek kelime ile olsun bahsetmiyorsunuz. Sırası gelince Hanefi mezhebinden olduğunuzu söylüyorsunuz. Hanefi mezhebinin bütün fıkıh kitaplarında bunlardan uzun uzadıya bahsediliyor. Bu baptaki derin sükutunuzun sebebi nedir? Lütfen beyan edin!

2- Verilecek cevaplar mutlaka muteber Hanefi kitaplarından nakledilsin! Kendi içtihatlarına kat'iyen itibarımız yoktur.

3- Muteber kitaplardan muradımız: el-Mebsud -Fethu'l-Kadir-, İbn-i Abidin, Dürer ve el-İhtiyar gibi Hanefi kitaplarıdır.

4- İbn-i Teymiyye, İbn-'l-Kayyim, Muhammed b. Abdülvehhab, Şeykani, Muhammed Abduh, Reşid Rıza, Mevdudi ve emsalinin sözlerinden bahsetmesin. Çünkü bunlardan hiçbirinin sözü bizi ilzam etmez.

Hayreddin Karaman'ın taifesi de boş durmadı. Bana çeşitli tehdit mektupları yazdılar. Kapağında resmimbulunan bir gazeteyi, bana göndermek suretiyle hafif yollu muahezelerde bulunanlar başka... Sizi barıştıralım diyerek aracılık yapmağa kalkışanlar başka... Hatta şahsen tanıdığım yaşlı bir meczup, bana altı tabak sayfası mektup yazmış, neler söylüyor neler...

Peki ne yapmıştım ben? Ne mi, Hayreddin Karaman'ın hatadan ziyade cürüm demeğe seza olan yanlışlıklarını yüzüne vurmuştum. Gerçi onları kızdırmağa bu da yeter! Fakat benim bir yerde: "Bu ne cinnet!" tabirini kullanmam yok mu! İşte başta şefleri olmak üzere bütün taifeyi alarma geçiren bu sözdür. Allah korusun, ya başka hocalar gibi alışkanlığım olsa da ağzımdan şeddeli bir eşşek kelimesi çıkıverse, halim nice olurdu bilmem!..

Bir hocanın, kızdığı yahut şaka yapmak istediği vakit talebesine eşek demesi, görülmemiş, işitilmemiş bir şey değildir. Mısır'da bu kelime o kadar çok kullanılır ki, üniversite hocaları bile ondan kendilerini alamazlar.

Hayreddin Karaman, İzmir Yüksek İslam Enstitüsünde hoca iken, hayranlarından biri İstanbul'a geldi. Mühendismiş; beni ve daha bir iki hoca efendiyi İzmir'e davet ediyor. Hayreddin Karaman Efendi ile bir açık oturum yaparak, kimin haklı, kimin haksız olduğunu meydana çıkarmalıymışız. Bir hocanın münazara için talebesinin ayağına çağrıldığını da ömrümde ilk defa görmüş oldum.

Ben gitmeyince, Karaman bunu kendi lehine bir puan saydı. Çıkardıkları Nesil dergisinin bir sayısında Mısırlı Reşid Rıza'nın kitabını sadeleştirmesi münasebetiyle kendisini ayıplayanlara cevap verirken ateş püskürüyordu.

Efendim, Reşid Rıza'nın "Telfik-i Mezahib" adlı eseri Türkçeye tercüme edildiği vakit kimse ses çıkarmamış, çünkü o zaman alimler varmış, şimdi ise bir sürü yarasa kılıklı zavallılar kitap yazarak, röportaj yaparak, makaleler neşrederek itirazda bulunuyorlarmış.

Bu yarasa sürüsünün içinde hiç şüphesiz ben de varım. Belki sürünün başındayım. Çünkü reformcular hakkında hem kitap yazdım, hem röportaj yaptım, hem de makale neşrettim.

İşte o cevabında Karaman bize meydan okuyor "Kendilerine güvenirlerse çıksınlar karşımıza!" diyordu.

Demek ki; bir talebe, hem de milleti irşad iddiasıyla ortaya çıkan -kendi tabirlerince melekler kadar masum- bir talebe, hocasına bu derece açık meydan okuyabiliyor. Onu kendi huzuruna münazaraya davet edebiliyormuş!.. Doğrudan doğruya değilse bile dolaylı olarak hocasına yarasa diyebiliyormuş! Böyle masumluğa pes doğrusu.

Türkçemizde meşhur bir söz vardır: "Çırak ustayı geçer" derler. Bir talebenin hocasını geçtiği görülmemiş bir şey değildir. Bunu herkes bilir. Bu hal hoca için küçüklük değil, bilakis büyüklüktür. O kıymetli talebeyi yetiştirmekle iftihar eder, herkes kendisine hayır duada bulunur. Keşke bizim Karaman'ımız da böyle talebelerden olsa; heyhat!..

O, bir üstadına hocam bile diyemeyecek kadar kibirli, hocasını yarasa sürüsüne katacak kadar edep ve terbiye garibi!.. "Kendilerine güvenirlerse çıksın karşımıza!" diyebilecek kadar cesur!.. Bu hal bize Arapça bir cümleyi hatırlattı: "Küllü cesurin cahilun" derler. Her cesur cahildir manasına gelir. Acaba bir gün tesadüfen Karaman'la karşılaşsak bana ne yapar dersiniz! Olsa olsa bazı sualler sorar. Ben de bilirsem cevaplarını verir, cevaplarımın kitaplardaki yerini kendisine gösteririm. Nitekim enstitüde talebe iken "Hulle" meselesinde bana itiraz etmiş; söylediklerimi doğru bulmamıştı. Kendisine: "Ben bunları kendi fikrim olarak söylemiyorum; kitapta böyle yazıyor" dediğimde, yine itiraz etmiş: "Böyle yerlerde biz içtihat etmeliyiz" demişti. Bunun üzerine: "Ben müçtehit değilim, içtihadı inşaallah siz yaparsınız, benim vazifem

söylediklerimin doğru olduğunu size ispat etmektir" diyerek sınıftan çıkmış: odamdan Dürer kitabını alarak kendisine göndermiş, kitaptaki yerini yüksek sesle okumasını bir talebe vasıtasıyla tembih etmiştim. Okudu mu, okumadı mı bilmiyorum.

Bana sorduklarını bilmezsem; "Ben bu sualin cevabını hatırlamıyorum" derim. Bu bana hiç ağır gelmez. Bilakis fazilet kazandırır. Ulemamızın mütalaaları da bu merkezdedir. Uzun söze ne hacet, İmam-ı Malik Hazretlerine 40 sual sorulmuş da yalnız 4'üne cevap vermiş; 36'sına "Bilmiyorum" diye mukabele etmiştir. Dört mezhebin büyük müçtehitlerinden biri ve Maliki mezhebinin imamı olan bu zat, 36 meseleye bilmiyorum cevabını verirse bize ne kalır? Bu hadise Hazret-i İmamın şanını düşürmüş müdür? Haşa! Bilakis yükseltmiştir. Çünkü Hazretin din babında ne derece ihtiyatlı ve takva sahibi olduğunu gösterir.

İmam-ı Malik Hazretleri o suallerin cevaplarını veremeyecek kimselerden değildi, ancak meseleler içtihat gerektiriyordu. O anda ise içtihada imkan yoktu. Bu sebeple bilmiyorum diye cevap vermişti, unutmamalı ki İmam-ı A'zam Hazretleri içtihadi bir meseleyi halletmek için koca bir ulema meclisinde bazen bir ay uğraşırdı.

Hayreddin Karaman'a hatırlatırım, senelerce evvel kendisinden Muhammed Abduh'un haklı, İmam-ı A'zam'ın haksız olduğunu gösteren bir tek mesele getirmesini istemiştim; cevap hala gelmedi. Ben de hala bekliyorum, evvela onu getirsin de başka meselelere sonra geçsin. Karşılaştığımız mecliste benim de kendisine bir şeyler sorabileceğimi ihtimalden uzak tutmasın.

Ben bir veya iki sualden fazla bir şey sormam, ancak sualimin cevabını Hanefi kitaplarından göstermesini isterim. Bu ciheti şimdiden kaydetsin!

Kendime güvenmeye gelince: İtiraf edeyim ki; ben Karaman'ın huzuruna çıkmaktan korkuyorum, ama ilmi cihetten mağlup olurum diye değil! Bu babtaki adetimi yukarıda arz ettim. Ben neticenen kaba kuvvete müncer olmasından korkarım. Çünkü artık ihtiyarım, eski güç ve kuvvetim kalmadı.

ÖRNEKLER

Muhterem Okuyucularım! Burada size Hayreddin Efendinin bazı marifetlerinden örnekler vereceğim; hüküm ve karar sizindir.

1- Hayreddin Efendi, bugün nişan merasimlerinde takılan alyans yüzüklerin erkeklere de mubah olduğuna dair fetva vermiştir. Bu mevzudaki yazısında şöyle diyor: "Bize sorulan nişan yüzüğü idi ve şu cevabı verdik: Ziynet olarak değil de bir nişan ve sembol olarakkullanıldığı için bazı alimler tecviz etmişlerdir. Bugün umumiyetle kullanıldığına göre bu fetvadan istifade edilebilir. Bu hükmün kaynağı için bak, İbn-i Abidin, Reddü'l-Muhtar, Kahire 1307, cilt: 5, sayfa: 238, 245, 251.

Kamil Miras, Tecrid-i Sarih Tercümesi ve Şerhi, ikinci baskı, Cilt: 4, sayfa: 288.

Hayreddin Karaman yalan söylüyor. İbn-i Abidin'e baktık, öyle bir fetvadan eser yok. Benim "Kuyruklu yalan" tabirimden fazla gocunmuş olacak ki, rakı ve bira meselesinde: "Kuyruklu yalan dedikleri bu olsa gerektir" diyor. Hayır, kuyruklu yalan o değil, işte budur. Göstereyim: Cilt 5, sayfa 238, diyor bu yalandır. 245 ve 251'inci sayfalarsa o yalanın kuyruğudur. Çünkü bu sayfalarınhiçbirinde alyans yüzük fetvası diye bir şey yoktur. Az aşağıda İbn-i Abidin'in yüzük hakkındaki beyanatını nakledeceğim. Ancak; evvela Karaman'ın burada açık açık kendini gösteren kaçamak yolunu ve demagojisini gözler önüne sereceğim: "Bize sorulan nişan yüzüğü idi" deyip geçiyor. Acaba "Nişanda yüzük takmak caiz midir?" şeklinde mi soruldu, yoksa "Nişanlarda takılan alyans yüzükler erkeklere mubah olur mu?" denildi. Bundan hiç bahsedilmiyor. Ama ben bahsedeceğim, çünkü: Hadise bana daha o zaman intikal etmişti. Kendisine nişanda erkeğin alyans yüzük takıp takamayacağı sorulmuştu. Hatta Karaman fetvasında: "Belva-yı Amm'dır" tabirini kullanmış, ben de kendisine gönderdiğim haberde: "Şarap daha belva-yı amm'dır; işe ondan başlasın" demiştim.

Alyans yüzüklerin gümüşten yapılmadığını bilmeyen yoktur. Bunlar erkekler için altından yapılırlar. Karaman fetvasına kaynak olarak İbn-i Abidin'in 5'inci cildini göstermiş. Kitabın 1307'de Kahire'de basıldığını ve aranılacak sayfalarını numaraları ile bildirmiş, fakat meselenin hangi bahsinde olduğunu söylememiştir.

Halbuki asıl mühim olan bu idi. Bundan maksadı yalanını ört bas etmektir. O bilir ki, milletimizin yüzde doksan dokuz

buçuğu zaten Arapçadan bir şey anlamaz. Yüzde yarımı bilirse de kaynağını Karaman gösterdiği için ona inanır, fazla araştırmaya lüzum görmez. Mamafih ne olur, ne olmaz kabilinden evvela ortaya İbn-i Abidin'in 1307 tarihinde Kahire'de basılan nadir nüshasını atmıştır. Biz bu nüshayı birkaç arkadaşa arattırdık. İstanbul kütüphanelerinin Süleymaniye ve Bayezid gibi meşhurlarında bulamadılar, ötekilerinde aramaktan da biz vazgeçtik. Karaman basım tarihi, basıldığı yer, kitabın cildi ve sayfaları gibi bir sürü boş lakırdı ile okuyucuyu aldatacağına "İbn-i Abidin'in hazır ve ibaha bahsine bak" deyiverse yetip artardı. Fıkıhla az çok meşgul olanlar, bu meselenin her fıkıh kitabında aynı bahiste geçtiğini zaten bilirler.

SÜNNET MÜSLÜMANLIĞINA VE ŞU PERIŞAN ÜMMETE BÜYÜK KÖTÜLÜKTÜR.

Ey temiz Müslüman!

Mezhebine sarıl, tam ttabik et. Mezhep düşmanlarının yaldızlı laflarına kanma. Onlara bakarsan seni Asr-ı Saadet'in, Selef-i Salihin'in saf İslamlığına götüreceklerdir... Nasıl yapacaklarmış bu işi?... İmam Ebu Hanife, İmam Malik, İmam Şafii, İmam Ahmed b. Hanbel'i bıraktıracaklar ve böylece Müslümanlara doğru yolu bulduracaklarmış. Fesubhanallah!..

Mezhep fikrini yıkmak, Ehl-i Sünnet'i yıkmak demektir. İçinde bulunduğumuz şu felaketli, buhranlı, karanlık, zilletli, fetret devrinde dinimizin safiyetini ve varlığını koruyabilmek için Ehl-i Sünnet kalesine sığınmalıyız. Bu kalenin dört sağlam burcu vardır: Dört mezhep.

İç ve dış düşmanlar dinimizi yıkmak için içten ve dıştan kalemize saldırıp duruyorlar. Bu kalenin kapıları içtihattır. Onları, bu tehlikeli devirde açıp kullanmak cinnet olur. Zira selahiyetsiz cahiller, akılsız gafiller, kötü niyetliler, hatta düşmanlar bile içtihat kapısından bize saldırır ve dinimizi bozarlar, Ehl-i Sünnet İslamlığını dejenere etmeğe çalışırlar, reform yapmağa kalkışırlar.

Büyük alimler mezhepsizlik aleyhinde değerli eserler yazarak ümmeti uyarmışlardır. Bunlardan birkaçının isimlerini veriyorum.

1- el-Lamezhebiyye: Ahtar bid'a teheddid eş-Şeri'a el-İslamiyye. Yazan: Dr. Muhammed Said Ramazan el-Buti.

2- Eşeddü'l-Cihad fi ibtal da've'l-ictihad. Yazan: Şeyh Davud el-Bağdadi.

3- Baraetü'l-Eş'ariyyin 'an akaidi'l-Muhalifin. Yazan: Ebu Hamid.

4- Makalat Zahid el-Kevseri.

5- el-İctihad ve'l-Müctehidün. Yazan: Ahmed İzzeddin.

6- ed-Dürer es-Seniyye fi'r-Red iale'l-Vehhabiyye. Yazan: Şeyh Dahlan.

Bu mevzuda, daha yüzlerce ciddi ve ilmi eser verilebilir. Zerre kadar akl-ı selimi ve insafı olanlara şu altı eser yeter de artar.

Aziz din kardeşlerim! İtikatta ve amelde Ehl-i Sünnet mezhebini bırakırsan yanarsın, ahiretine zarar verir, ebedi saadetini tehlikeye atarsın. Mezhepsizlik, mezhepleri telfik (birleştirme), Selefilik, Vehhabilik, gibi cereyanlar alem-i İslam'ı birleştirmez, bilakis perişan ederler. Nitekim manzara meydandadır.

Aziz kardeşim! Unutma: İnançta Maturidi veya Eş'ari; amelde Hanefi veya Maliki veya Şafii veya Hanbeli olacaksın.

Bunları bırakanlar bid'ate saplanırlar. Kaş yapayım derken göz çıkartırlar. Sapıtırlar, saptırırlar. Kimisi Mutezile mezhebine, kimisi mücessime taifesine -bilerek veya bilmeyerek- katılır, ortalığı karıştırırlar.

"Bir Müslümanın külliyen, yani toptan, bütünüyle Şafii mezhebinden Hanefi'ye; yahut Hanefi'den Şafii'ye geçmesi Şer'an caizdir. Lakin -mesela- Şafii mezhebinde bilavat hullenin cevazı gibi bir meselede, Hanefiyye'den birinin, sadece o meselede Şafii olmasına asla mesağ-ı Şer'i yoktur." (kunye)

Altı Ehl-i Sünnet imamı (önderi) ki, ikisi itikatta, dördü amelde imamdırlar; bu yüksek şahsiyetler Allah'ın Müslümanlara bir lütfudur. Onlara tabi olmak bizler için büyük şeref ve nimettir. Onlar Allah'ın kitabını, Peygamberin sünnetini, zahir ve batın bütün ilimleri hepimizden iyi biliyorlardı. Hepsi veli idiler. Az uyurlar, az yerler, az konuşurlardı. İşleri güçleri İslam'ın hükümlerini öğrenmek ve öğretmekti. Allah korkusu, Peygamber sevgisi, din aşkı ile gönülleri dopdoluydu. Abdestsiz yere

basmazlardı. Gündüzleri saim, geceleri kaim idiler. Dünya için zalimlere asla boyun eğmediler. İmam-ı A'zam zalimlere hizmet etmediği için ihtiyar halinde hapse atıldı, kırbaçlana kırbaçlana can verip şehit oldu. İmam Malik, bir içtihadı ve bir fetvası yüzünden Medine sokaklarında dövülerek gezdirildi. Sopa darbeleri altında yine de "İçtihadımdan dönmüyorum" diye sesleniyordu. İmam-ı Ahmed İbn-i Hanbel Mutezile mezhebinden sapıklara baş eğmediği, Kur'an mahluktur demediği için o kadar kırbaçlandı ki, etleri döküldü, yine de Ehl-i Sünnet yolundan taviz vermedi. (Kırbaç yaralarından şehiden vefat etmiştir.)

Yazıklar olsun ki, şu devirde birtakım az ilimli, az akıllı, az anlayışlı bilgiçler çıktılar ve Ehl-i Sünnet'in kalesi olan mezheplere çatmağa başladılar.

Aziz din kardeşim! Mezhep meselesinde ne kadar yazsam azdır. Mezhepsizlik cereyanı öyle bir fitne, öyle bir bid'attir ki, İslamiyet'i içinden yıkmağa çalışıyor.

Cenab-ı Hak milletimizi bundan ve öteki bid'at ve fitnelerden korusun. Amin.*

---

* Cenab-ı Hak'ın lütuf ve yardımına güvenerek mezhep düşmanlarına ve mezhepsizlik bid'atine karşı küçük bir reddiye hazırlamaktayım. Ayrıca intişar edecektir, inşaallah.

TABAKAT-İ FUKAHA

İslam'da fıkıh alimleri yedi tabakaya ayrılır. Bunu öğrenmekte büyük faydalar vardır. Bu mevzuda, Seyişehirli Mahmud Es'ad Efendinin "Tarih-i İlm-i Hukuk" * adlı eserinin 235-236'ıncı sayfalarındaki bilgiyi aşağıda naklediyorum:

"1'inci tabaka ricaline "müctehid fi'ş-Şer'" denilir ki, min gayri taklid Kitap ve Sünnet ve icma' ve kıyastan kavaid-i asliye-yi vaz' ve te'sir ve ahkam-ı fer'iyyeye istinbat eylemişlerdir. (Yani, birinci tabakadaki fakihler mutlak müçtehit, mezhep kurucusudur. Bunlar, başka alimlere tabi olup, onları taklit etmeksizin Kitap, Sünnet, icma' ve kıyas kaynaklarından temel kaideleri ortaya koymuşlar ve İslam'ın amele ait hükümlerini çıkarmışlardır. Dört büyük imam bu tabakadandır.)

2'nci tabaka ricaline "müctehid fi'l-mezheb" denilir ki, üstadları olan birinci tabakadaki fakihler vaz' ve tesis ettikleri kavaid üzere edille-i şer'iyeden ahkam-ı fer'iyyeyi istinbat ederler. Bunlar füru'da üstadlarına muhalefet etseler de usulde onları taklide mecburdurlar. Hanefi ulemasından İmam-ı Ebu Yusuf ve İmam-ı Muhammed bu tabakdandır.

3'üncü tabaka ricaline "müctehid fi'l-mes'ele" denir. Bu ulema gerek usulde, gerek füru'da sahib-i mezheplerine muhalefet etmezler. Belki sahib-i mezhepten sarahat olmayan vukuatta üstadlarının bast u takrirleri; usul ve kaideleri veçhile istinbat-ı ahkama

---

* Hukuk Fakültesinde takrir edilen dersleri muhtevidir. İstanbul, Matbaa-yı Amire, 1332, 379. sayfa.

---

muktedir olurlar. Ulema-i Hanefiyye'den Ebu Cafer Tahavi, Şemsü'l-Eimme el-Halvani, Şemsü'l-Eimme es-Serahsi, Fahrü'd-Din Kaadihan bu tabakadandır.

4'üncü tabaka ricaline "Ashab-ı tahric" denilir. Bunlar ictihada mezun değillerdir. Sahib-i mezhep tarafından vaz' ve tesis edilen usul ile, işbu usulün mehazları bunların mazbutu olduğundan sahib-i mezhepten veya sahib-i mezhebin ashabından menkul olup iki veche muhtemil olan mücmelleri usul ve kavaid-i mezkureye nazar ederek ve füru'dan nezairine kıyas eyleyerek tafsile iktidarları vardır. Tahric-i Kerhi, Tahric-i Razi bu kabildendir.

5'inci tabaka ricaline "ashab-ı tercih" denilir. Sahib-i mezhepten muhtelif rivayetler olduğu halde, işbu rivayattan bazısını baı ahar üzerine tercih ederler. "Şu rivayet evladır, bu rivayet esahtır, şu nasa erfaktır, bu kıyasa evfaktır..."derler. Ulema-i Hanefiyye'den ve mukallidinden Kuduri ve Hidaye sahipleri bu tabakadandır.

6'ncı tabaka ricaline "ashab-ı temyiz" denilir. bunlar akval-i fukahadan kavi olanları zayıf olanlardan, zahir-i mezhebi ve rivayat-ı aifeyi kitaplarında zikretmezler. Ulema-i Hahefiyye'den "Kenz", "Muhtar", "Vikaye", "Mecma'" sahipleri bu tabakadandır.

7'nci tabaka ricaline "ashab-ı fetva" denilir. bunlar balada mekur umura muktedri olmayıp yalnız ashab-ı tercih ve temyilerine tabi olurlar. ulema-i Hanefiyye'nin mukallidinden Kuhistani, Dürer, Dürr-i Muhtar sahipleri bu tabakadandır."

Aziz din kardeşim! Bundan 60 sene önce İstanbul Hukuk Fakültesinde okutulan bir kitaptan aldığım şu satırlardan anlaşılıyor ki, İslam'ın fıkıh ilmi son derece muntazam, tertipli, disiplinli bir yapıdır. Fukaha yedi tabakadır. Birinci derecede mezhep kurucusu mutlak müçtehit vardır. Sonra her tabakadaki alimin selahiyeti bellidir.

Bu din bin seneden beri bu yolla ilerledi, muhafaza edildi. Şimdi bu disiplini bozmak isteyen hafif akıllılar var. Aczlerine, cehillerine bakmıyorlar da kendilerini mutlak müçtehit zannediyorlar. İyi bilmelidir ki, Ehl-i Sünnet fıkhındaki bu ananevi düzen ve disiplin bozulduğu an korkunç bir anarşi başlayacak, sarf ve nahiv bile bilmeyen nice had-naşinasan (haddini bilmezler) bol bol içtihat yumurtlayacaklar, dinde reform yapmağa kalkışacaklardır.

Nasıl ki, bir orduda mareşalden onbaşıya kadar çeşitli rütbeler var, her rütbedeki kumandanın yetkileri var... İşte İslam fıkhında da böyle bir nizam vardır. Mezhepleri yıkanlar, bilmeden, bin yıllık bir fıkıh düzenini, bir kültür hazinesini, bir irfan şah-rahını tarumar etmek istiyorlar. Cenab-ı Hakk onlara bu fırsatı vermesin. Amin.

Bazı yaygaracıları peşinen susturmak maksadıyla şunu da belirtmek isterim: İçtihat kapısı nazariyatta kapanmamıştır. Fakat kullanmamak kararı almak zorunda kalınmıştır. Bunda icma' hasıl olmuştur. Bu devirde iki büyük sebepten dolayı bu kapıyı açmanın tehlikeli olacağını Ehl-i Sünnet uleması beyan etmişlerdir.

1- İslam alemi büyük buhranlara ve saldırılara maruzdur. Şimdi içtihat zamanı değil, mevcudu kurtarıp muhafaza etmek zamanıdır.

2- Şu zamanda mutlak müçtehit kalmamıştır.*

---

* Suudi Arabistan'da Vehhabi ulemasından ve müçtehit olduğu iddia edilen bir zat, dini bir mecmuada dünyanın küre şeklinde olmadığını ve dönmediğini iddia etmiştir!

Ayrıca bu devride fıkhın muamelat, ukubat, münakehat, mufarakat, feraiz, evkaf, hudud, ta'zir ve ahkam-ı sultaniyye gibi hükümleri yürürlükte değildir. Halbuki içtihat en çok bu sahalarda yapılıyordu... Bu devir Müslümanlarına içtihat değil, taklit ve muhafaza lazımdır. Arif olanlara, fazla izahat istemez. Her şeyin zamanı vardır.

Sırası gelmişken İslam fıkhının temel prensiplerinden birini, yine Mahmud Es'ad Efendinin mezkur eserinin 223'üncü sayfasından naklediyorum:

"Bir müctehid ictihadı, nass-ı Kur'an veya hadis ile tearuz etse, o müctehidin mukallidleri indinde, müctehidin fetvası müreccahtır. Halktan bir kimse için fukahanın kavliyle amel etmek lazımdır. Yoksa, Kitap ve Sünnet'e temessük edemez. Ve keza halkın avam tabakası, geçmiş ulemanın kavilleriyle dahi amel edemez, belki kendi zamanının ulemasından mutemed zevatın kavliyle amel eder. Bir ayet veya haber (hadis) fukahanın mezhebine muhalif gelirse mensuh veya müevvel (tevil edilmiş) olduğuna veya tahsıys veya tercih vukuuna hükmedilir. Yoksa fukahaya vasıl olmadığına hamledilemez. Binaenaleyh fukaha nusus üzerine tercih edilir."

Bu usul-i fıkıh kaidesi kısaca şunu diyor: Halktan din ilminde ihtisası olmayan bir kimse, din aliminin sözünü bir ayete veya hadise aykırı bulursa ne yapacaktır?.. Fakihin yani din aliminin sözüne uyacaktır. Çünkü, bilgisiz kişinin gördüğü aykırılık zahirdedir. Alimin hata etme ihtimali azdır. Ama bilgisiz kişi yüzde doksan hata eder. Çok amiyane bir misal vereyim: Cahilin biri bir ayet meali okudu: "Namaza yaklaşmayınız..." diyor. Halbuki fakihler "Beş vakit namaz kılmak farzdır" diye hüküm çıkarmışlar. Şimdi, o cahilin aykırılık sandığı şey, aslında kendi cehaletinin eseridir. Zira ayetin tamamı "Sarhoş olduğunuz zaman namaza yaklaşmayınız" mealindedir!

Bu devirde halka düşen vazife, Ehl-i Sünnet alimlerinin fıkıh kitaplarını okumaktan ibarettir. Kendi kısa ve cahil aklıyla ayetten, hadisten hüküm çıkarmağa kalkanlar, Bektaşi fıkralarına mevzu teşkil edecek maskaraca hallere düşerler. Çünkü cahildirler, selahiyetleri yoktur.

Son senelerde yazılan bir kitapta -maalesef- bu fıkıh kaidesi tepetaklak edilmiş ve "nass ile fukaha kavli arasında aykırılık çıkacak görülürse nassa tabi olunur" manası çıkarılacak bir ifade kullanılarak cahil ve ehliyetsizlerin eline korkunç bir anarşi ve tahrip silahı verilmiştir.